

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Филозофски факултет- Скопје

Институт за класични студии

Акузативот во микенскиот грчки и кипарскиот
дијалект
ДОКТОРСКИ ТРУД

Докторанд:

м-р Дијана Бељан

Ментор:

Проф. д-р Маргарита Бузалковска – Алексова

Скопје

септември, 2021

Благодарности

- На мојата менторка Маргарита Бузалковска-Алексова, која најмногу придонесе да се изградам како филолог, која ми помогна сонот за идејата да го претворам во стварност. Нејзиното трпение во работењето со мене беше немерливо и таа навистина ми е најголем пример и инспирација во научната и во наставната работа.
- На професорот Даниел Нечас Храсте, кој ми ги отвори патеките кон моето скромно знаење. Тој ќе отидеше до крајот на светот за своите студенти, да имаше повеќе време. Ми беше како втор татко.
- На професорите Перо Прањиќ и Драго Жупариќ, кои, како на млад средношколец, ми го всадија интересот за класичните јазици. Драго Жупариќ ми укажа доверба и станав негова колешка при основањето на Катедрата за латински јазик и римска книжевност во Сараево.
- За моите скромни родители и нивната љубов немам доволно зборови за благодарност.
- На мојата сестра, која секогаш ми е најголема поддршка.
- На пријателите и колегите, Марија Мариола Главан и Крешимир Вучковиќ, со кои споделив најмногу солзи и смеа во текот на студиите, кои не малку пати ми помогнале со своите совети и во обезбедувањето литература. Но, нивното пријателство ми е, сепак, најголема награда и задоволство.

Contents

УВОД	6
Историска рамка	6
Поделба на грчките дијалекти	6
Потврденоста на микенскиот и кипарскиот: карактер на наодите и репертоар на натписите	8
Микенскиот и кипарскиот силабар: историја и ортографија.....	10
Преглед на литературата и претходно истражување	12
Микенски грчки	12
Кипарски дијалект	14
Методологија на научната работа	16
Опис на предметот на истражување.....	16
Опис на истражувачки цели и задачи	18
ГЛАВА 1: Создавање на акузативот	21
1.1. Индоевропски акузатив во грчкиот: <i>o</i> -основи	24
1.2. Индоевропски акузатив во грчкиот: <i>ā</i> -основи	27
1.3. Индоевропски акузатив: атематски флексии (III. Деклинација во грчкиот).....	30
Творба на акузативот кај членот и заменките	33
Лични заменки.....	34
ГЛАВА 2: Употреба на акузатив во класичниот грчки	37
2.1. Акузатив на директен објект	39
2.1.1. Надворешен објект (object affected)	39
2.1.2. Внатрешен објект (object effected).....	40
2.1.3. Акузатив на резултат	41
2.2. Акузатив низ простор и време	41
2.3. Акузатив на цел	42
2.4. Слободна употреба на акузатив;.....	42
2.4.1. Акузатив што изразува „со оглед на, според“ (<i>accusativus Graecus</i>).....	42
2.4.2. Адвербијален акузатив	43
2.5. Два акузатива.....	43
2.5.1. Акузатив на надворешен објект и акузатив како предикатно име	44
2.5.2. Акузатив на внатрешен и надворешен објект	44
2.5.3. Два објекта во акузатив со еден глагол.....	45

2.6. Акузатив со инфинитив	46
2.7. Акузатив со предлог	47
ГЛАВА 3: Акузатив во микенскиот грчки	49
Потврденост на формите	49
3.1. Акузатив на директен објект	51
3.1.1. Надворешен објект	52
3.1.2. Внатрешен објект	81
Табела 1. Акузатив на директен објект (со глаголи)	82
Табела 2: Фреквентивност на директен објект на одделни плочки	83
3.2. Акузатив на време и простор	88
3.3. Акузатив на цел со <i>-de</i>	88
3.4. Акузатив што изразува „со оглед на, според“	89
3.5. Акузатив со инфинитив	90
РУ Еб 297	90
РУ Ер 704	91
3.6. Прилошки акузатив	92
3.7. Глаголи кои бараат два акузатива или акузатив на лице и инфинитив	93
3.8. Посложени синтактички видови	93
3.8.1. Употреба на партиципот како дополнување на предикатот	94
3.9. Употреба со предлози	95
Табела 3. Останати видови акузатив (со глагол)	96
ГЛАВА 4: Акузатив во кипарскиот дијалект	97
Потврденост на глаголите	97
4.1. Акузатив на директен објект	97
4.1.1. Надворешен објект	98
4.1.2. Внатрешен објект	124
Табела 4. Фреквентивност на директен објект на одделни натписи	126
4.2. Акузатив во време и простор	128
4.3. Адвербијален акузатив	129
4.4. Акузатив што изразува „со оглед на, според“	130
4.5. Акузатив со предлог	130
Кипарско <i>in</i>	131

Кипарско <i>peri</i>	132
Кипарско <i>pos</i>	133
Кипарско <i>epi</i>	134
Примери со провербација во кипарскиот	134
4.6. Глаголи кои бараат два акузатива или акузатив на лице и инфинитив	135
Табела 5. Останати видови акузатив (со глагол).....	137
4.7. Посложени синтактички форми	139
Односни реченици	140
Временски реченици.....	142
Погодбени реченици.....	143
4.8. Акузативот без глаголи	144
4.9. Примери со натписите на алфабет	145
ЗАКЛУЧОК	148
Паралелен пресек на употреба на акузатив во микенскиот и кипарскиот низ типовите во кои се јавуваат и во однос на честата употреба на одредени типови	148
Табела 6. Споредба на употреба на директен објект во микенскиот и кипарскиот	151
Разработка на предложените хипотези	152
СПИСОК НА КРАТЕНКИ	155
Индекс на епиграфски споменици	156
Микенски плочки	156
KN.....	156
Кипарски натписи (силабар).....	158
Кипарски натписи (алфабет).....	159
БИБЛИОГРАФИЈА.....	160
Библиографски кратенки (антички извори, збирки со натписи и речници)	160
Литература	161

УВОД

Истражувањето и учењето на грчкиот јазик како предмет на класичната филологија се темели на пишани документи, епиграфски и книжевни, потврдени од првиот милениум пр. Хр., па сè до византиско време, кога грчкиот јазик почнува да го поприма обликот на јазикот што денес се нарекува современ грчки јазик, односно, новогрчки. Грчката мисла извршила големо влијание на римската култура од самите нејзини почетоци и преку неа го пробила патот за развојот на севкупната европска наука и цивилизација. Зборувајќи од историско-јазичен аспект, грчкиот јазик е дел од индоевропското јазично семејство, па така претставува и важен дел од компаративно-историската лингвистика која настојува да ги утврди законитостите кои довеле до развојот на одделните индоевропски јазици, да ги опише развојните патишта на поединечните јазици, и со меѓусебна споредба на сродните јазици да ја утврди и опише фонетиката и морфологијата на праиндоевропскиот јазик.

Класичниот грчки јазик познат од првата адаптација на матично тло е предмет на истражувањата и учењата на многу дисциплини кои се меѓусебно компатибилни: класична филологија, општа и компаративно-историска лингвистика, археологија, историја, философија. За познавањето на неговиот најстар облик од предисторискиот период, микенскиот, откриен во педесттите години од минатиот век, не се делливи резултатите од истражувањата во областите на археологијата, компаративно-историската лингвистика, историјата и палеографијата; од тој период сè уште нема откриено книжевни дела.

Затоа денес се употребуваат термините *алфабетски/ класичен/ помикенски* грчки (за историскиот период од првиот милениум), а *предалфабетски/ микенски грчки* (за историскиот период потврден на документите од вториот милениум пишуваани со линеарното Б писмо).

Историска рамка

Поделба на грчките дијалекти

Грчкиот јазик прави засебна група во рамките на индоевропското семејство јазици и е специфичен по својата дијалектна разноликост. Историско-просторната поставеност на дијалектите варираа кај различни истражувачи, зависно од тоа како ги разбирале дорските

дијалекти и кое место при распределбата ѝ го давале на ајолската група дијалекти. Во врска со тоа има два клучни момента во историјата на истражувањето: (1) 1939-тата г. Кога Е. Швицер првпат во поделбата на дијалектите го вклучил аркадо-кипарскиот дијалект и (2) дешифрирањето на микенското писмо во педесеттите години од минатиот век, по што се забележала врската на аркадо-кипарскиот со микенскиот и се потврдила неговата архаичност. Денес, општо земено, се разликуваат четири големи групи дијалекти потврдени во текот на првиот милениум: аркадо-кипарска, јонско-атичка, ајолска и дорска (односно, северозападно-грчка). Освен аркадо-кипарската, која е потврдена само со епиграфски споменици, сите други дијалектни групи се истовремено и книжевни дијалекти пишувани со грчки алфавет. Заради некои совпаѓања (на пр., $\epsilon > i$ пред назалот, $-ao > -av$), јазикот на Памфилија на јужното крајбрежје од Мала Азија, понекогаш се вбројува во оваа група. Исто така има и некои поклопувања со западногрчките дијалекти, како групата π , но нема согласност за неговиот сооднос кон другите дијалекти. Секако, тој мора да претрпел и некои влијанија од анатолските јазици во своето блиско соседство.¹

Диференцијацијата на грчките дијалекти најверојатно започнала во преминот од II во I милениум, кога огранокот на индоевропскиот народ, подоцна наречен грчки, се населил во подрачјето на јужен Балкан и во егејскиот простор. Поделбата на четири големи дијалектни групи (приближно 25 говорени идиоми) била довршена по пропаѓањето на микенската цивилизација и микенското коинé, но е сосема возможно дека ѝ претходела поделеност или почеток на разликување на *иновативните* или источни дијалекти, кои преку аркадо-кипарскиот се продолжение на микенскиот, односно, ахајскиот, а имаат и заеднички одлики со јонско-атичката група дијалекти (характеристична е појавата на асибилација на $ti > si$ на пр., $pheronti > pheronsi$) и на *конзервативни* или западни дијалекти, претставени со северозападната и ајолската група во алфабетскиот период (останува $pheronti$).²

Јазикот на Аркадија и Кипар се смета за продолжение на јазикот некогаш говорен во Арголида, Месенија, Бојотија, Тесалија и на Крит во текот на вториот милениум.³ Дури во

¹ За традиционалната поделба на грчките дијалекти в. Colvin 2007, 22; Šmit 2005, 204-227; Sihler 1995, 14-15; *Chrestomathy* стр. 6-7.

² Cf. Gamkrelidze – Ivanov 1995, 11.1.3.

³ Colvin 2007, 25.

историскиот период го наоѓаме како единствен дијалект на меѓусебно географски многу оддалечени места.

Се смета дека со наглото пропаѓање на микенската цивилизација и како резултат на движењето на населението со кое се поврзува и надоаѓањето на говорниците на северозападниот грчки на овие простори, дел од популацијата мигрирал кон исток и јужното крајбрежје на Мала Азија (Памфилија, Киликија), сè до островот Кипар. Има и митолошка традиција за аркадското потекло на јазикот на кипарските Грци, а потекнува од Павсаниј (VIII 5, 2). Според неа, еден од заповедниците на аркадските воени сили во тројанската војна, Агапенор, случајно заскитал на Кипар враќајќи се во Грција, па таму во местото Палајпафос ѝ подигнал светилиште на Атена. Како последица на дорската миграција на крајбрежните делови на Пелопонез во текот на XII век пр. Хр., Аркадија останала изолирана јазична целина, па често дијалектот на Пелопонез во бронзено време и она што останало од него се нарекува „ахајски“ грчки.⁴

Интересно за аркадо-кипарската група е што едниот дел од неа, кипарскиот дијалект, е потврден и на алфавет, и на слоговно писмо (во продолжение: кипарски силабар). Со својата архаичност тој дијалект во голема мерка му е близок на микенскиот, кој, заради својата старост, не влегува во историско-просторната распределба на грчките дијалекти. Значајно е дека нема разлика во микенскиот грчки на копното и на Крит, па затоа станува збор за *микенско коинé*.⁵ Во рамките на поделбата на грчките дијалекти тој може, заедно со аркадо-кипарскиот, да се смета за „преддорски“ дијалект, заради многубројни архаични карактеристики кои му се заеднички со таа група. Непрецизната ортографија, ограничениот корпус со натписи, се само некои од елементите кои отежнуваат прецизна класификација, а големо е и временското растојание меѓу микенскиот и појавата на класичните дијалекти во пишаните извори.⁶

Потврденост на микенскиот и кипарскиот: карактер на наодите и репертоар на натписите

Ако не го земеме предвид најстариот кипарски натпис од втората половина на XI век (*Οφελτάου*), микенскиот е единствениот облик на грчки јазик потврден во вториот

⁴ *Chrestomathy* стр. 47, 60.

⁵ *Chrestomathy*, стр. 6; Šmit 2005, стр.199.

⁶ B. Šmit 2005, стр. 197-198.

милениум пр. Хр. Бил пишуван само со слоговното линеарно Б писмо на приближно 6000 документи. Најчесто станува збор за глинени плочки, а поретко за делови од керамика, како глинени вази, печати и етикети. Глинените плочки во архивите на големите центри на дворците случајно се зачувани заради горење при пожари. Нема траги од друг (и поскап) вид материјал за пишување, а и да го имало, веројатно бил уништен, за разлика од глинениот. Документите тематски можат да се поделат на регистри за различни лица (работници, трговци, жени и деца), како и такви, што се однесуваат на производи (количини од богатства, текстил, садови, сировини, плати), изработки (мануфактура, обработка на стока), земјоделство, сточарство обреди и др.

Наодите од Крит се ограничени на Кносос, традиционално датирани во времето на грчката окупација (доцноминојски период ДМ II, с. 1400. пр. Хр.) и на покуси натписи од Ханија. Најбогатите наоѓалишта се на Крит (главно Кносос) и на грчкото копно (најмногу од Микена, Пилос, Теба и Тиринт), а има и малку документи од Азија. Бидејќи станува збор за административна евиденција за приходи и расходи водена во дворците непосредно пред колапсот на микенската цивилизација (1200 пр. Хр.), тие ретко овозможуваат поширок увид во јазичниот стил, затоа што речиси и нема долги, синтактички сложени реченици. Недостасуваат дипломатска кореспонденција, договори, книжевни и верски текстови. На плочките ретко се покажува што и да е, што би можело да послужи како датум, бидејќи не се наведуваат датуми, освен некои фрази како „оваа/минатата година“.⁷

На Кипар имало голема јазична разновидност, со оглед на тоа што грчкиот дијалект се развивал во допир со негрчки јазици од јужна Анатолија и од сириско-палестинското крајбрежје, така што со слоговни писма се бележат и негрчкиот и грчкиот јазик на многубројни натписи од првиот милениум пр. Хр.⁸ Натписите на кипарскиот грчки дијалект, речиси сите пишувани со слоговно писмо, се распространети по целиот остров (Пафос, Идалион, Голги, Марион, Курион, Рантидиј и др.) и потекнуваат од периодот од VII - III век. Тие се од приватен и јавен карактер: надгробни, посветни, почесни натписи и договори. Натписите постапно исчезнуваат заедно со исчезнувањето на локалниот силабар, кога за времето на Птолемејците се наметнало коинето и алфабетот станал пишана норма.

⁷ За карактерот на микенските наоди и географските локалитети, в. *Handbuch* стр. 70-95; *Companion*-1 стр. 69-77.

⁸ Colvin 2007, 20; Steele 2013b, стр. 3-7.

Најголем и најпознат натпис е плочката од Идалион (ICS), која датира од V век. Има и билингвистички грчко-феникиски натписи и тнр. „диграфи“, натписи пишувани со кипарски силабар и класичен алфабет. Дел од документите ѝ припаѓа и на нумизматиката, а голем е и бројот на глоси во лексиконот на Хесихиј, особено важни за ортографијата. Општо земено, натписите со побогата содржина од онаа во микенскиот; освен со административен, може да бидат и со религиски карактер.⁹

Микенскиот и кипарскиот силабар: историја и ортографија

Во текот на историјата грчкиот јазик користел три писма, две слоговни и алфабет. Најстарото од споменатите е микенското слоговно писмо *линеарно Б* кое се користело на Крит (Кносос) и вдоль грчкото копно во втората половина на вториот милениум. Тоа писмо претставува постилизирана форма од постарото *линеарно А* на Крит, користено за негрчки јазик и до денес не е дешифрирано. Сосема е сигурно заедничкото потекло на обете писма, иако не е најјасно дали Микенците го создале надвор од Крит, преку трговски контакти или дури откако го освоиле островот. Линеарното Б писмо има три вида знаци: *силабограми*, кои служат за бележење на фонетската вредност на зборовите со комбинации на консонанти и вокали; *идеограмите*, симболи според настанувањето пиктограми, кои ги асоцирале писарите на предметот на административниот запис; по идеограмите обично следат *мерни ознаки* или *метрички идеограми* : симболи за мерење тежина, на цврсти материи и материјали и течности.

Класичниот кипарски силабар, дешифриран меѓу 1871-1876-та година, е дел од групата егејски слоговни писма настанат со позајмување од кипро-минојските силабари, користени за бележење на негрчките јазици на островот Кипар. Тешко е да се утврдат почетната и крајната точка на адаптацијата, заради тоа што има повеќе видови кипро-минојски и класични кипарски слоговни писма.¹⁰ Слоговните писма на Кипар конвенционално се делат на две големи групи: писма од првиот и писма од вториот милениум. Првиот вид го сочинува група од различни натписи од 16. / 15. До 9. век пр. Хр., потврдена со видовите на силабарот кој најчесто се нарекува *кипро-минојски*. Сепак, нема

⁹ За репертоарот, хронологијата и карактерот на кипарските натписи, в. *Egetmeyer* 7-13; Steele 2013a, 153-160; Šmit 2005, стр. 157-159; за кипарското писмо: *Egetmeyer* 21-22; Steele 2013a, 7-26; *Handbuch* стр. 39-48.

¹⁰ *Egetmeyer* 21.

согласност за терминологијата, така што таа група писма некои ја нарекуваат силабари од вториот милениум, а некои кипарски од бронзено време, но сигурна е врската со писмата *линеарно А* и *Б*. Втората група, наречена *кипарски силабар* (или *класичен кипарски силабар*), датира од 9. век до почетокот на хеленизмот и бил пишуван од лево кон десно (Пафос) и од десно кон лево (на целиот остров). Според Егетмејер, класичното кипарско писмо било адаптирано посебно за пишување на грчкиот.¹¹

Иако кипарскиот силабар е малку попречиен (на пр., во бележењето на завршните консонанти), ортографијата ја отежнува транскрипцијата и на микенскиот грчки и на кипарскиот дијалект¹². Некои заеднички карактеристики кои може да се следат, се:

- Во двата се потврдени *пет вокали* кои се комбинираат со консонанти во отворени слогови;
- Ни едниот ни другиот силабар не разликува квантитет на вокалите, нема посебен силабограм за аспирираните оклузиви, ниту двојните консонанти;
- За аспирација, микенскиот понекогаш користи a_2 ако следниот слог е $/a/$: *pa-we-a* $/p^h arweha/$);
- Дифтонзите во кипарскиот се бележат посебно за двата вокални елементи, додека во микенскиот тоа е својствено само за *-и* дифтонзите (*ai*, *ei* *ou*); кај *-i* дифтонзите во микенскиот (*ai*, *ei*, *oi*) нема секогаш целосно пишување (освен во Кносос: *ko-to-i-na=ktoina*);
- Заради неразликувањето на квантитетот во обата силабара, има иста графика и за долг и за краток дифтонг;
- Кога по вокалот *i*- следува вокал/ дифтонг + вокал $/$, во микенскиот се пишува со *j*-слог (*i-je-ro*; *i-je-re-ja*), а по последователно употребените вокал+*и*, со *w*-слог (*ku-wa-no*).¹³
- Ни едниот, ни другиот силабар не разликуваат *звучност* (освен кај денталите);
- Во микенскиот не се прави разлика меѓу ликвидите *l*, *r* (конвенционално транскрибирани со *r*), но, во кипарскиот тие се посебни серии силабограми;

¹¹ B. Steele, 2013a, стр. 4-6 I (посебно) 7-26; 2013b, стр. 4-7; 2018, стр. 2-4; 2019, стр. 39-44.

¹² За ортографијата, в. Docs.² стр. 42-48; Melena 2014.

¹³ Истото важи и за последователно пишуван дифтонг +вокал (*a-ra-ru-ja=araruia*; *e-u-we-to=Euētōr*), освен кај $h < *s$ (*e-u-o-mo=Eu-hormos*).

- Во кипарскиот назалите *m, n* се испуштаат кога се наоѓаат пред друг консонант;
- Во микенскиот се зачувани индоевропските лабиовелари; слоговите со *q-* се однесуваат за */k^w, g^w, k^wh, g^wh/*.
- За разлика од микенскиот, во кипарскиот се бележат завршните консонанти, но со помош на „мртвиот“ вокал *e* (*ne, re, se*).

Преглед на литературата и претходно истражување

Микенски грчки

Студиите за падежната система во микенскиот многу често биле изработувани со паралелно следење на формата и синтактичката употреба на одделни падежи.

Хронолошки земено, првото дело (1953) на М. Вентрис и Џ. Чадвик *Evidence for Greek dialect in the Mycenaean archives* се занимава со именски парадигми, разликува четири падежи (номинатив, генитив, датив и акузатив од обата броја) и ја утврдува блискоста на микенските деклинации со оние во класичниот грчки. Нивното следно дело, *Documents in Mycenaean Greek (Docs.*¹*)* од 1956, напредува давајќи му посебно место на инструменталот множина, додека во еднина тој и натаму е разбран под функцијата на дативот. Нивното мислење го следи Е. Риш во 1956, со тоа што тој размислува за вредноста на завршокот за датив/инструментал еднина, *-o-*, когаш повеќето истражувачи го сметале за инструментал множина и датив/локатив множина. Тогаш, во врска со инструменталот множина се појавува синтактичкото прашање на употребата на микенското *-pi*. К. Галавоти, М. Д. Петрушевски и П. Хр. Илиевски (1955-1956) ја нагласуваат можноста за аблативската функција на микенското *-pi*, која ја споменува и Чадвик. М. Лежен ја проширил студијата за употребата на микенското *-pi* со анализа на топоними, сметајќи дека неговата употреба може да се смета за локативска, иако цитира барем еден случај кога со него се искажува потекло (**PY An 607.2**). Во 1958 година, Чадвик дава нов доказ за аблативската функција на микенското *-pi*, а за истото, од гледна точка на имињата на места, зборува Риш во 1959-та година и дополнително го поставува прашањето за инструментал еднина. Оттогаш, темелно место во истражувањето на микенската падежна система зазема аблативот/инструменталот, односно, дативот/локативот, така што истражувачите се делат на две големи струи, зависно од местото, кое му го давале на завршетокот *-pi* во рамките на синкретизмот на падежите: А. Морпурго-Дејвис (*Epigraphical -pi* 1969.; *Mycenaean and Greek language* 1985.), Ф. Р.

Адрадос (*Sincretismo des casos en micénico*, 1989.), М. Д. Петрушевски (*La déseinnence du locatif-datif pluriel et le „synchrétisme“ des cas en grec* 1974., *Y-a-t-il lieu pour un instrumental (ablatif) absolu dans nos textes mycéniens?* 1977.), П. Хр. Илиевски (*Аблативот, инструменталот, локативот во најстарите грчки текстови*, 1961.), Х. Хетрих (*Zum Kasussynkretismus in Mykenischen*, 1985.), М. Лежен (*Le génitif singulier thématique*, 1965), а од помладите истражувачи ги истакнувам: Ф. М. Ј. Вандерс (*Studies in Local Case Relations in Mycenaean Greek*, 1997.), И. Хајнал (*Studien zum mykenischen Kasussystem*, 2011.); исто така ја додавам и поновата компаративна студија на Е. Џукеска (*Формите на генитив сингулар во микенскиот грчки и во ајолските дијалекти*, Скопје, 2014).

За транскрипцијата на микенските плочки, ги користев збирките со натписи наведени во списокот на литературата. Пред сè, го консултирав второто издание на *Documents in Mycenaean Greek* од М. Вентрис и Џ. Чадвик (1973), како и *Handbuch des mykenischen Griechisch* од А. Бартоњек (2003), хрестоматијата на И. Дију во: *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World, Volume 1* (2008).

За интерпретацијата на плочките и одделни форми ги користев, покрај погоре споменатите, микенскиот речник *Diccionario micénico* на Ф.Аура Хоро (I-II, 1985-1993), потоа *The Interpretation of Mycenaean Greek Texts* од Л. Р. Палмер (1963), *Textos griegos micénicos comentados* од Х. Л. Мелена (2001) и *Manuale di Epigrafia Micenea 1* (М. Дел Фрео-М. Перна 2019). Дополнително ми беа од полза хрестоматиите и збирките натписи, како: *Chrestomathy of Ancient Greek Dialect Inscriptions* од А. Бартоњек (2015), збирките со натписи, *A Historical Greek reader. Mycenaen to the Koiné* од С. Колвин (2007), корпусот на М. Дориа, *Avviamento allo studio del miceneo: struttura, problemi e testi* (1965).

При објаснувањата на одделни морфо-синтактички форми во микенскиот и помикенскиот грчки, дополнително ги користев *Phonétique historique du Mycénien et du Grec ancien* од М. Лежен (1987), *Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycenien* од К. Ј. Раух (1967) и *Studies in local case relations in Mycenaean Greek* од Ф. М. Ј. Вандерс (1997) и многубројни научни трудови за поединечни плочки и лексиката, кои се цитирани во списокот на литературата.

Кипарски дијалект

До поново време нема сеопфатна студија за падежната система и синтаксата општо земено, но во текот на историјата, одделни истражувачи, собирајќи го епиграфскиот материјал и давајќи драгоцен описи на дијалектот и наодите придонесле, пред сè за дешифрирањето, а потоа за подеталната слика која денес ја имаме за тој дијалект.

Интересот за кипарскиот силабар за првпат е забележан во 1852 година со трудот на францускиот колекционер Војводата од Луин кој во монографијата *Numismatique et inscriptions cypriotes* прв го забележал системот на писмото единствен за Кипар. Своите ставови ги темелел главно на парите и бронзената плоча од Идалион пронајдена во 1849. Откривањето на билингвални и биграфски натписи во 1860-тите (алфабет; феникиско писмо/ кипарски силабар), како и работата на кипарскиот силабар од страна на колекционери и научници, на пр., Р. Хамилтон, Г. Смит, С. Бирч, Ј. Брандис, М. Шмит, В. Дееке и Ј. Зигзмунд, конечно придонесле за дешифрирањето на кипарскиот силабар и расчитување на новите натписи. Прва колекција со натписи била *Die griechisch-kyprischen Inschriften in epichorischer Schrift. Text und Umschreibung, mit einer Schrifttafel*, во: *Sammlung der griechischen Dialektinschriften* (ed. H. Collitz, Göttingen 1884). Во истата година излегла од печат нумизматичката збирка *Du classement des séries cypriotes, Revue Numismatique* 3 од Ж. П. Сикс. Брзо потоа се појавило новото издание на Ото Хофман од 1891. („Die kyprischen Inschriften“ во: *Die griechischen Dialekte I. der südachäische Dialekt*, Göttingen), кое, покрај она на Дееке од 1883, било стандардна референца во текот на многу години. Во почетокот на XX век, Рихард Мајстер го започнал проектот за објавување на кипарските натписи со кипарски силабар во рамките на *IG = Inscriptiones Graecae* (1815-) кој никогаш не се остварил, но, во 1961 излегла од печат збирката кипарски натписи со слоговно писмо на О. Масон, *Les inscriptions chypriotes syllabiques. Recueil critique et commenté*, која доживеала второ издание во 1983 г. (со натписите откриени од 1961 до 1982 г.), а и денес е стандардна референца за сите научници од подрачјата на кипарската археологија, епиграфика и дијалектологија. Денес на овие дела им се придружуваат граматиката и корпусот на кипарски натписи со слоговно писмо од М. Егетмејер од 2010. (*Le dialecte grec ancien de Chypre. Vol. I, Gramaire. Vol. II, Répertoire des inscriptions en syllabaire chyro.grec*) и неговиот речник, *Wörterbuch zu den Inschriften im kyprischen Syllabar* (1992), дела без кои не

е возможна каква и да е работа на кипарскиот јазик и силабар. Кипарските натписи со алфабет се опфатени во петнаесеттиот волумен од изданието на грчките натписи (*Inscriptiones Graecae XV = IG XV*, 1983-). Меѓутоа, многубројни наоди со натписи се распрскани по музеите и антикварниците низ светот, па затоа е тешко да се зборува за компилации на кипарските натписи или за целосни изданија кои би ги опфатиле и алфабетските натписи и документите пишувани со слоговно писмо, на сите материјали и предмети.

Покрај граматиката, корпусот со натписи и речникот на кипарски зборови од Егетмејер, литературата што ја користев за кипарскиот дијалект се состои од етимолошки речници (види подолу), научни трудови за поединечни натписи и лексика, зборници од колоквиуми и монографии. Ги споменувам како позначајни студиите за кипарскиот силабар претставени во *Writing and Society in Ancient Cyprus* P. M. Steele (2018) и *Understanding Relations Between Scripts II: Early alphabets* (P. M. Steele eds., 2020), корпусите со дијалектни натписи како збирката *Greek dialects* C. D. Bucka (1910) и веќе споменатиот *A Historical Greek reader. Mycenaen to the Koiné* S. Colvina (2007).

Од користените компаративно-историски граматика на индоевропските јазици, ги цитирам поважните од нив и/ или поновите: прегледот на индоевропеистиката и индоевропскиот прајазик Р. С. П. Бекс од 1995: *Comparative Indo-European Linguistics*; компаративната граматика на грчкиот и латинскиот на А. Зилер од 1994: *A new comparative grammar of Greek and Latin*; историската граматика на грчкиот од Х. Рикс 1976: *Historische Grammatik des Griechischen*; веќе споменатата историска фонетика од М. Лежен: *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*.

Од речниците, ми беше неразделен прирачник *A Greek-English Lexicon* H. G. Liddell, R. Scott & H. S. Jones, 1968⁹) за класичниот грчки, како и етимолошките речници: *Lexicon der Indogermanischen Verben* од Х. Рикс (2001) и *Dictionnaire Étymologique de la langue Grec* од П. Шантрэн (1968).

Од научниците од нашите простори достоино е да се спомене Р. Матасовиќ и неговата книга *Uvod u poredbenu lingvistiku* од 2001. и компаративно-историската граматика од истиот автор, со наслов: *Poredbenopovijesna gramatika latinskog jezika* од 2010., натаму, Р.

Катичиќ: *Ancient languages of the Balkans* од 1976 - прирачник кој не е граматика, но е добар преглед на истражувања за јазиците на нашите простори.

До сега предмет на научни истражувања биле поединечни творби за акузативот (на пр.: Risch, *L'accusatif pluriel des thèmes consonantiques en mycénien* во 1958., Waanders, *Ancient Greek perlativ expressions. Some considerations* во 1988.), но, не е вршено компаративно истражување за синтактичката употреба на акузативот во микенскиот грчки и во кипарскиот дијалект.

Методологија на научната работа

Опис на предметот на истражување

Основен предмет на истражувањето е творбата и употребата на индоевропскиот акузатив во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект. Тоа истражување, во основа компаративно-историско, се води на повеќе нивоа и со примена на неколку различни методи.

Пред сè, треба да се истражи и опише законитоста на творбата на индоевропскиот акузатив во микенскиот, кој претставува најрана фаза од грчкиот јазик. Пишуван со слоговно писмо, микенскиот грчки често предизвикува тешкотии при транслитерацијата и транскрипцијата, така што, во овој труд пред сè, се потпирам на јасните сигурни примери на акузатив, за да ги истражам видовите акузатив и честоста на неговата употреба. Иако е неблагодарно за пишување на морфолошки поразвиен јазик каков што е грчкиот, микенското линеарно Б писмо и натписите сочувани со тоа писмо, исклучително се значајни за расветлување на делот од грчката историја и јазик, кој до неодамна не бил познат целосно. Таа творба, видовите на синтактичка употреба на акузативот и нивната честост се следи паралелно и во кипарскиот дијалект. Кипарскиот е особено интересен и важен за споредбата со јазичните појави во микенскиот грчки од две причини: 1) Ѓ припаѓа на најархаичната група дијалекти, аркадо-кипарската; 2) покрај алфабетот, користи своја варијанта на слоговно писмо (натаму: кипарски силабар) како службено писмо. Затоа е интересно да се следи како и во какви синтактички видови се јавуваат акузативските форми во еден јазик, кој е познат само од административни записи и еден класичен дијалект, во времето кога грчкиот е добро потврден во книжевноста и на епиграфските споменици.

Предметот на истражувањето ќе се обработи со дескриптивната метода од различни аспекти: Творба и видови на акузатив кои можат да се утврдат и опишат на потврдени примери. Притоа се земаат предвид резултатите од компаративната лингвистика на индоевропските јазици, за да се покаже како грчкиот акузатив ги одразува реконструираниите завршоци на праиндоевропскиот акузатив, видлив и во сродните јазици како староиндискиот и латинскиот.

Со компаративниот метод потврдените примери на акузативот ќе се споредат во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект имајќи ги предвид нивните видови и честост. Исто така, таа метода ќе се користи при утврдувањето на разликите и сличностите во видовите и фреквенцијата на одредени видови акузатив во обете јазични форми на грчкиот.

Тесно поврзана со компаративната метода е историската метода, со оглед на тоа, што, користејќи го познавањето на класичниот грчки јазик и книжевност се проучуваат спомениците на силабар и алфабет, од микенскиот период па сè до длабокото навлегување во класичниот период, но не подалеку од III век пр. Хр., односно, до почетокот на хеленизмот.

На крајот, општите заклучоци за честоста на употребите на различните видови акузатив ќе бидат реализирани со статистичката метода, комбинирано со компаративно-историската метода, за да се покажат разликите и сличностите меѓу одделните видови на употреба и нивната честост во предалфабетскиот и алфабетскиот грчки, а потоа, да се покаже во која мерка секоја од двете јазични форми го одразува општоиндоевропскиот акузатив, и, во која мерка тоа ја одразува и збогатува општата претстава за падежната система во индоевропскиот и грчкиот јазик општо земено.

Обете јазични форми се пишувани со слоговно писмо, а кипарскиот е документиран и со епиграфски материјал на алфабет. Тоа веќе самото по себеси го дефинира корпусот врз темелот на кој ќе биде извршено истражувањето. Микенскиот грчки опстанал само на документите пишувани со слоговно писмо, линеарното Б писмо. Станува збор главно за административни записи на глинени плочки, кои датираат од 1400-1200 година пр. Хр. Со оглед на тоа дека станува збор за писмо неприлагодено за фонетско пишување, ќе биде потребно препрочитување на овие документи, како и на оние пишувани со кипарски силабар, бидејќи станува збор за тоа дека има оштетени натписи или фрагменти (особено на плочките), кои се дополнително спојувани. Во врска со тоа се очекуваат тешкотии при

истражувањето на корпусите со непотполни натписи, како и можност за нови и различни интерпретации на една иста форма.

Што се однесува за микенскиот грчки, ќе ги користам последните ревидирани изданија и расчитувања на глинените плочки, според местото на наоѓање (Кносос, Микена, Пилос и Теба), при што ќе мора да се земат предвид нови и досега необјавени истражувања, или нови пронајдоци, како и различни читања на веќе познатите плочки.

Документите на кипарски дијалект, пишувани со силабар и алфавет, го опфаќаат периодот од VIII до III в. пр. Хр., кога цела Грција веќе го имала прифатено алфабетот. Кипарскиот силабар е нешто поприлагоден од линеарното Б слоговно писмо за пишување на грчки јазик, но неговата ортографија сепак предизвикува тешкотии за толкувањето на некои форми и, општо земено, за разбирањето на содржината на текстовите. За примерите од кипарскиот дијалект ќе ги користам само најновите изданија на корпусите на кипарските натписи, следејќи ги новите откритија и новите расчитувања на веќе познатите документи. Видот на материјалите на натписите е разнолик, односно, има натписи на метал, камен и ситни предмети, додека микенскиот е документиран главно на глинени плочки, но и на вази. Натписите се разликуваат и според содржината: микенските натписи се со административен карактер, а на кипарскиот дијалект, покрај административни, има посветни натписи, договори (на пр., договорот на плочката од Идалион) и натписи на разни предмети од приватен карактер.

Значи, за микенскиот, ги обработуваме натписите документирани во периодот од 1400. до 1200. година пр.Хр., а за кипарскиот корпус натписи пишувани со силабар и алфабетско писмо, кои се појавуваат до времето кога е општо прифатен јонскиот тип на алфабетот (IV в. пр. Хр.), односно, пред почетокот на хеленизмот. Алфабетските кипарски натписи, всушност, се малубројни, но исто така различни според содржината. Најчесто има посветни, почесни и надгробни натписи, врежувани на камени споменици и јавни згради.

Опис на истражувачки цели и задачи

Целосната претстава за видовите употреба на форми во акузатив и нивната фреквенција во најстариот грчки јазик, микенскиот и во едениот од најстарите грчки дијалекти, кипарскиот, е важна за познавањето на грчкиот, а со тоа и на индоевропската падежна система. Резултатите од тоа истражување подразбираат анализа на поединечните

случаи на акузативот и неговите многубројни функции, каква што до сега не била направена.

Заради погоре кажаното, истражувачките цели може да се поделат на: а) опишување на употребата на акузативи во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект преку примери потврдени на епиграфски споменици, б) споредба на таа употреба на ареално и дијахрониско ниво, што нè води до крајната цел: в) да се потврди дека употребата на акузатив во микенскиот грчки и во кипарскиот дијалект не се разликува според видовите на употреб, туку според фреквенцијата наразличните употреби.

Задачите на истражувањата со кои ќе ги исполниме споменатите цели се (според редоследот):

- Да се утврди фреквенцијата на акузативот како директен објект во микенскиот и во кипарскиот;
- Да се утврди фреквенцијата на акузативот на простирање во микенскиот и кипарскиот;
- Да се утврди фреквенцијата на слободната употреба на акузативот (акузатив што означува „со оглед на“, прилошки акузатив) во микенскиот и кипарскиот;
- Да се утврди фреквенцијата на акузативот со предлози во микенскиот и во кипарскиот;
- Да се утврди фреквенцијата на два акузатива со еден глагол, односно, акузатив на директен објект со два предиката во микенскиот и кипарскиот;
- Да се утврди фреквенцијата на акузативот со инфинитив во микенскиот и кипарскиот;
- Да се утврди кои видови на употреба на акузативот се среќаваат на натписите со слоговно писмо во микенскиот и кипарскиот;
- Да се утврди кои видови употреба се среќаваат на кипарските натписи со алфавет;
- Да се утврди фреквенцијата на истите видови употреба во микенскиот и кипарскиот;
- Да се објасни зошто во микенскиот, кој е постар, употребата на акузативот е поширока со оглед на видовите употреба на акузативот.

Со исполнувањето на зададените цели, истражувањето на општата употреба на различните видови акузатив и нивната честост во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект ќе придонесат за расветлување на општата слика за акузативот, како дел од падежната система во микенскиот и класичниот грчки. Од друга страна, тоа истражување може да се примени во рамките на индоевропската лингвистика и дијалектологија, како и на натамошните проучувања на грчкиот јазик општо земено. Деталниот преглед на видовите синтактичка употреба на акузативот ќе придонесе за добивање увид во дистрибуцијата на акузативот низ грчките дијалекти од првите документираны натписи до крајот на антиката, а со тоа и за сеопфатно познавање на акузативот во рамките на грчката падежна система, во сите фази на постоењето низ историскиот развој, како и во рамките на индоевропските прајазиси.

Во докторската дисертација ќе го користиме следниот појмовно-категориски апарат: акузатив во класичниот грчки, акузатив во микенскиот грчки, акузатив во кипарскиот дијалект.

ГЛАВА 1: Создавање на акузативот

Индоевропската дефлексија претставува сложен систем кој се состои од осум падежи (номинатив, вокатив, акузатив, генитив, датив, инструментал, локатив и аблатив) три рода (машки, женски и среден) и три броја (еднина, множина и дуал). И како што во сите индоевропски јазици имало тенденција за редукција на падежите, исто така и грчкиот јазик покажува поедноставен систем уште во најстарите текстови.¹⁴

Потврдувањето на акузативот како еден од осумте падежи што ги имал индоевропскиот јазик и на дефлексијскиот систем на прајазикот, општо земено, настанало благодарение на познавањето на најстариот сочуван падежен систем во санскритот. Со откривањето на хетитискиот јазик донекаде се изменило сфаќањето за падежниот систем и однос, зашто хетитискиот покажал голем и разновиден инвентар за падежни ознаки. Обично се смета дека вообичаената реконструкција на протоиндоевропскиот јазик како систем од осум падежи не го одразува добро говорот од тој период, бидејќи именките и придавките не ги споделуваат истите падежни завршоци со заменките. Затоа многу подобро би било падежниот систем на индоевропскиот јазик да се разгледува *како систем во кој се добро воспоставени одредени завршоци и функции- номинатив, акузатив, генитив/аблатив, датив и локатив*¹⁵.

Па така, според потврдените завршоци на одделните именски основи, во индоиранската група има осум падежи, во балтословенската седум (каде се претопиле во еден падеж генитивот и аблативот), во латинскиот јазик има шест (аблативот ја презел функцијата на локативот и на инструменталот), германската група разликува пет падежи, современиот англиски два (за именките), а францускиот, италијанскиот и шпанскиот само еден (исто така за именките). Класичниот грчки јазик има пет падежи: номинатив, вокатив, генитив (синтаксички генитив и аблатив) и датив (синтаксички датив, локатив и инструментал).¹⁶ Микенскиот, пак, покажува уште еден до два падежи повеќе. Покрај номинативот, акузативот, генитивот и дативот, во микенскиот има и локатив и инструментал. Вокативот не е потврден, но не може да го исклучиме.¹⁷

¹⁴Chantraine 1984, 1, 4.

¹⁵Sihler 1995, 253; Matasović 1997, 98.

¹⁶Schwyzler I, стр. 546; Chantraine 1984, 3.

¹⁷Cf. *Kasussystem* стр. 16, бел. 11.

Синкретизмот на падежите што се случил во јазиците потомци настанал од различни причини, како на пример поради совпаѓањето со полето на нивната употреба, поради фонетски промени (губење на формалната разлика), или почесто поради употребата на предложни изрази,¹⁸ поради што одредени падежи станале непотребни. Тенденцијата кон редукција на падежните форми, како што може да се реконструира, е наследена уште од индоевропскиот јазик: на пример, завршоците за генитив и аблатив се мешаат во еднина, номинативот и акузативот во множина имаат иста форма, неживиот род ги користи истите форми за номинатив, акузатив и вокатив во сите броеви.¹⁹

Падежниот суфикс за индоевропскиот акузатив еднина на сите имиња од машки и женски род се реконструирал како **-m*, доколку основата се завршувала на вокал, односно **-m̥*, доколку завршувала на консонант. Акузативот на средниот род е еднаков со номинативот, што значи дека нема посебни ознаки, освен во *o*-деклинацијата во која наставката е **-m* (и во некои заменки **-d*).²⁰ Во **множина**, акузативот е одбележан со суфиксот ***ms* (кој настанал најверојатно со додавање на *s* кон завршокот *-m* во еднина),²¹ кој пак после консонант станува ***m̥s*.²² Овој завршок во потврдените јазици по пат на асимилација се развил во **-ns*, после консонант во **-n̥s* и понатам, во зависност од јазикот.²³ Множината на средниот род е формирана со додавање на **-ə₂* кон основата, односно на **-ə₂* пред консонант.²⁴ А што се однесува за формите во дуал,²⁵ тие се потврдени во индоиранската, балто-словенската, тохарската, грчката и келтската група јазици.²⁶ Зачувани форми од дуалот има најмногу за номинатив/вокатив/ акузатив/ во машки и во женски род:²⁷

¹⁸ Второто е особено проблематично, зашто може да се постави прашањето: дали губењето на падежите е предизвикано со сè поголемата употреба на предлозите или дошло до сè поголема употреба на предлози заради слабеењето на формалните разлики меѓу падежите?

¹⁹ Beekes 1995, 8.2.1; Sihler 1995, 254; Chantraine 1984, 1.

²⁰ Cf. Schwyzler I, стр. 547, 580; Beekes 1995, 13.2.2; Sihler 1995, 257.1 и 3; Rix 1992, 127-128.

²¹ Matasović 1997, 102.

²² Ликвидите и назалите *r*, *l*, *m*, *n* стануваат слоготворни *r̥*, *l̥*, *m̥*, *n̥* кога ќе се најдат помеѓу два оклузивни или помеѓу две граници на зборови и претходен / нареден оклузив. (в. Sihler 1995, 93.1; 99)

²³ Cf. Schwyzler I, стр. 547, брл. 2 и 9. На истиот начин како во еднина : после вокалот *-m*, кој се развива во *-n* во грчката, келтската и германската група, во хетитскиот исто така, а во латинскиот и старониндискиот *-m*; после консонантот *-m̥* > *-n̥* кој во грчкиот дава > *-α*, а во латинскиот *-em*.

²⁴ Cf. Beekes 1995, 13.2.2; Sihler 1995, 257.13 и 14.

²⁵ Главно е прифатено дека се развил доцна; не е потврден за сите падежи, повеќето јазици многу рано го изгубиле, а некои групи (како анатолиската) не го ни го имале.

²⁶ Дуалот исчезнал од византискиот и модерниот грчки, од латинскиот и од италските јазици исто така. Од модерните јазици зачуван е во литавскиот, словенскиот, лужичкосрпскиот и (во остатоци од) исландскиот.

²⁷ Зачувани се и форми за номинатив среден род, генитив во авестискиот, локатив и датив/аблатив/инструментал.

вокалните основи покажуваат продолжување, во што може да се види влијанието на завршниот ларингал (грч. *λύκω* „два волка“; скр. *devā* „два бога“, *pātī* „двајца господини“; стсл. *gosti* „двајца гости“; скр. *sūnū* „два сина“ = стсл. *synu*), додека во консонатските основи се јавува суфиксот -е (грч. *πατέρε*; стлитв. *du žmune* „лица“); во индоиранскиот извршиле влијание о-основите : *pādā* „две стапала“.²⁸

Во грчкиот јазик завршното *-m во акузатив се развило на два начина: како -ν (за вокалните основи) и како -α (<*-m; за консонантските основи). Исклучок кај вокалните основи се именките на -ев кои имаат -α: *βασιλῆα* / *βασιλέα* masc. (= *βασιλέφα*) или *ἱερῆα* / *ἱερέα* fem. (= *ἱερέφα*). Полниот завршок за множина -νς, е зачуван замо во аргоскиот и во критскиот (*τόνς*); инаку, тој се губи и тоа најчесто поради дополнително продолжување. Завршокот за дуалот во Nom./Voc./Acc. е зачуван како -ε во консонантската, а во вокалната деклинација како -ω, односно како -ώ. По аналогија на о-деклинацијата, дуалот на а-деклинацијата гласи -ᾱ само кај именките од машки род, инаку тој останува -ω.²⁹

Има и остатоци од употребата на падежите, (полу)прилошки форми кои или ја продолжуваат старата состојба од индоевропскиот, или пак, претставуваат форми кои се преживевани падежи кои исчезнале во грчкиот јазик (локатив, аблатив, инструментал).³⁰ Такви форми се, на пример, суфиксите со локално значење на -θεν за одвојување (од каде) и на -θι за место на престојување (*ubi?*). Cf. *οὐρανόθεν* „од небо“, *οἴκοθι* „(в) куќи, во куќата“. Нивната етимологија е нејасна. А многу е честа и сличната употреба на алативското -δε, па и на -σε, за означување цел.³¹ Уште еден таков остаток претставува и инструменталниот завршок -φι, кој очигледно е во врска со -bh-, во латинскиот -bus и во скр. -bhyas. Неговата употреба е многу добро потврдена уште во микенскиот, честа е и кај Хомер, но во поетскиот јазик се појавува во сите падежи еднина и множина, освен во номинатив и во акузатив (како инструментал *ἵφι ἀνάσσειν*, како локатив *θύρηφι*, со предлози *ἐπὶ δεξιόφιν*, итн.)³²

Меѓу суфиксите за образување прилози се забележуваат и остатоци од различни падежи (ак. *σχεδόν*, *μάτην*, ген. *δεξιᾶς*, dat. во *κομιδῇ* и сл.), има и образувања со

²⁸Cf. Beekes 1995, 13.2.2 и 13.2.11; Sihler 1995, 257.16.

²⁹Sihler 1995, 259.3 и 4, 260.2, 263.3, 265.2, 276.3, 277.2; Schwyzler I, стр. 549; Rix 1992, 128a, 142, 144, 150, 152, (за дуал) 146, 154 и 174.

³⁰Chantraine 1984, 127.

³¹Chantraine 1984, 128-130.

³²Chantraine 1984, 131; Sihler 1995, 257.8.

инструменталното *-ō со аблатив *-ōd во, на пр. инструменталните *ὦδε, οὗτος*, и во дорските форми *φοικο, τηνῶ, τηνῶθε* со аблативна смисла. Тука спаѓаат и старите форми за локатив на -ei и -oi (хом., ат. *ἐνταυθοῖ*; крит., аргив. *ἠοπου* „каде“).³³

1.1. Индоевропски акузатив во грчкиот: о-основи

Вокалните а- и о- деклинации во грчкиот јазик си влијаеле една на друга, а воедно и двете претрпеле влијание од заменската деклинација.³⁴ Сепак побазични се о-основите, бидејќи се смета дека ā-основите се изведени од нив, односно дека тие претрпеле повеќе влијанија од о-основите, а не обратно.³⁵

Грчките о-основи го претставуваат тематскиот тип на деклинација од машки, женски и среден род. Тематскиот тип основи имал значајна улога кај придавските основи, каде што, првобитно, го карактеризирале машкиот и средниот род, а потоа средниот род под влијание на придавскиот систем станал деклинација карактеристична и за машкиот и за средниот род на именките, на некои глаголки имиња и коренски нагласени именки како *λόγος*. Тој вид именки се развивал во грчкиот јазик за сметка на атематските основи, на пр., *φύλακος* < *φύλαξ*. Именките од женски род исто така биле вклучени во овие основи, така што, во грчкиот ја наоѓаме именката *νύξ* „снаа“ (ерм. *nu* < IE **snusos*; скр. *snúšǎ*; стел. *snъcha*; ствгерм. *Snura* од ā-основите (лат. *nurus* создадена од и-основата), називите за стебла како *φηγός* = *fagus*. Грчка иновација претставуваат и суспстантивизираниите придавки од женски род како *ἡ διάλεκτος*.³⁶

За о-деκлинацијата е својствена промената на вокалот -e- (во вокатив, локатив и инструментал еднина) со -o- (во другите падежи), односно на тематскиот вокал кој се додавал на коренот, или на основата. Една од изворните карактеристики на оваа основа е и таа, што во некои падежи завршокот на составниот дел на тематскиот вокал и заедно со него навидум изгледа како еден завршок, можеби се должи на контракцијата која датира уште од индоевропскиот.³⁷

³³Chantraine 1984, 132; Sihler 1995, 259.7, 9.

³⁴Schwyzler I, стр. 554. Исто така е и во латинскиот јазик.

³⁵Cf. Sihler 1995, 258.

³⁶Rix 1992, 147; cf. 179; Chantraine 1984, 11.

³⁷Matasović 1997, 104; Chantraine 1984, *loc. cit.*

Реконструираниот индоевропски завршок за акузадив **еднина** *-o-m во класичниот грчки јазик дал -ov : ἴππ-ov.³⁸ Истиот развој го имаме и во N./V./A. кај именките од среден род.³⁹ Според реконструираниот индоевропски завршок за **множина** *-ons(< **-o-ms), во грчкиот би се очекувала наставката -ovς, која што е потврдена во критскиот⁴⁰ и во аргоскиот, додека во другите говори, во зависност од дијалектот, се менува. Во завршниот слог групата -vς обично се упростува во -ς, ако наредниот збор започнува со консонант.⁴¹ (дор.) -ως, (арк., тес., островски дор., книжевнодорски, особено кај Теокрит, а веројатно и во кипарскиот) -ος, (лезб.) -οις, (ј-ат.) -ους, (ел.) со ротацизмот -οιρ.⁴² Реконструираниот индоевропски завршок за средниот род на оваа основа е еднаков на номинативот на вокалните основи од женскиот род: *-e-ə₂, во класичниот грчки дал -α (< *-ā).⁴³

Општо земено, остатоците од **дуалот** се многу ретки, зашто многу индоевропски јазици ја немаат таа категорија. Завршокот за дуал за машки род најчесто (N./V./A), *-o-ə₂ или **-o-(ə₁)e во класичниот грчки, дал -ω (ἄμφω, δύο, ὀκτώ).⁴⁴ Не е јасно што се случило со дуалот за средниот род, бидејќи тој е реконструиран како *-o-y ə₁ / *-o-y, а го наоѓаме во формата како ζυγώ, која се смета дека е аналогија според машкиот род.⁴⁵ Придавската o-основа е ограничена на машкиот и на средниот род, а деклинацијата целосно ѝ соодветствува на онаа кај именките (σοφός и др.).⁴⁶

Атичка деклинација. Во јонскиот и особено во атичкиот има тип именки со долг вокал во завршокот -(ε)ως, кој настанал со контракција и метатеза на квантитетот (на пр. λαγώς/ λαγῶς < λαγ-ωος; хом. νηός < ат. νεώς), чиј акузатив е на -ω (hom. ἡῶ, ат. ἔω), вокалот на основата е -o- освен во N./A. множина на средниот род. А вокатив и плурал нема.⁴⁷

³⁸ Завршното *-m во грчкиот станува -v во ак. еднина и во секундарната наставка (футур, конјунктив) за првото лице еднина после вокал (cf. Sihler 1995, 236.2, 424; Rix 1992, 150).

³⁹ Cf. Sihler 1995, 259.4; Chantraine 1984, 14.

⁴⁰ На пр., неконтрахираното πρόφοος < *προ-χοFονς = класично πρόχωνς (Colvin 2007, бр. 52.12).

⁴¹ Оттаму произлегува и двојниот развој: пред вокал τόνς, τάνς, пред консонант τός, τάς (критскиот, на натписот од Гортина τόνς ἐλευθέρωνς, но τὸς καδεστάνς). Инаку има сличен развој како секундарното меѓувокално -vς (cf. Sihler 1995, 228.4; Rix 1992, 152; Chantraine 1984, 18; Buck 78).

⁴² Cf. Sihler 1995, 260.2.; Schwyzler I, стр. 556.; Buck, стр. 64.

⁴³ Завршокот во латинскиот само навидум е еднаков на оној во грчкиот јазик; и двата имаат различна историја на настанување (cf. Sihler 1995, 260.3, 277.3).

⁴⁴ Латинскиот го загубил дуалот како парадигматска категорија, но сепак, во него се наоѓаат некои остатоци како ambō, duo.

⁴⁵ Cf. Sihler 1995, 261.1, 257.16; Schwyzler I, стр. 557 (Zusatz 2); Matasović 1997, стр. 10; Chantraine 1984, 22.

⁴⁶ Cf. Sihler 1995, 337-338; Chantraine 1984, 21.

⁴⁷ Cf. Schwyzler I, стр. 514 γ), 557-558 (Zusatz 3); Sihler 1995, 259a; Rix 1992, 149b; Chantraine 1984, 25.

Освен тематската основа со долг вокал, одреден број именки и придавки во атичкиот ја покажуваат тн. стегната/ контрактна деклинација, настаната со контракција на -oo- или на -eo-. На пример, (асс. еднина) *πλόον*>*πλοῦν*, (NVA ср.род) *όστέον*>*όστοῦν*; (ак. множина) *πλόους*>*πλοῦς*, (NVA ср.род) *όστέα*>*όστᾱ*; (дуал) *πλώω*>*πλώ*, (NVA ср.род) *όστέω*>*όστώ*. А Хомер, пак, спротивно на ова, употребува само контрахирани форми.⁴⁸

Микенската тематска деклинација е најзастапена меѓу потврдените именки и придавки, но истовремено го претставува и најнискиот степен на диференцијација кога станува збор за завршоците. Како во класичниот грчки, со неа се опфатени именки од машки и женски род на -os и од среден род на -on. Акузативот се бележи како -o во двата броја од машки (и женски) род, што може да се толкува како N. /Dat. еднина, N./A. дуал или како N. /G. / I. множина. Еднакво се бележи и N. / A. еднина кај имињата од среден род, додека за множината е карактеристичен завршокот на -a. Што се однесува за придавките, потврдени се три завршоци, освен кај сложените придавки, кои како во класичниот грчки, се сметаат за придавки со два завршока, и тоа дури и тогаш, кога немаме јасен случај (како на пр., *a-na-mo-to*, што се согласува со именката од женски род *i-qi-ja* /*(h)ikk^wiai anar(h)mo(s)toi*/ „со неопремена (коњска) запрега“ на **KN Sf(1) 4421**. Неретко интерпретацијата е отежната и со тоа, што понекогаш не можеме да бидеме сигурни дали станува збор за придавка, или за именка, како на пр., *i-je-ro/(h)ieron*/ што често го преведуваме како „светилиште“.⁴⁹

Потврдени именки се, на пр.: (еднина) m. и f. *te-o* /*the(h)on*/ (клас.грч. *θεός*) „божество“, m. *da-mo-ko-ro/dāmokoron*/ (клас.грч. *δαμόκος*+?; вид функција), *do-so-mo/dosmon*/ „придонес“ (арк. *ἀπόδοσμος*), *wo-i-ko-de/woikon-de*/ (клас.грч. *οἰκόνδε*) „куќа“, n. *te-re-u-ro/meleuron*?/ (клас. грч. *μάλευρον*) „брашно“, *ri-no/linon*/ (клас.грч. *λίνον*) „лен“; (множина) m. *si-a2-ro/si(h)alons*/ „свињи“ (клас. грч. *σίαλος*), n.*do-ra/dora*/(клас.грч. *δῶρον*) „дар“, *o-na-ta/onāta*/ (клас.грч. *ὀνίνημι*) „закуп (на земјиште)“, итн. Придавките во акузатив се значително поретко потврдени: на пр. n. *a2-te-ro/hateron*/ sc.*wetos* (klas. *ἕτερος*) „другата (година), *a-ki-ti-to/aktitos*/“ (клас.грч. *ἄκτιτος*) „необработено sc. земјиште“.

Кипарскиот дијалект, како и микенскиот, добро ги потврдува тематските o- основи во сите три рода еднина и множина, со тоа што тој е попрецизен од микенскиот во

⁴⁸Chantraine 1984, 26.

⁴⁹Cf. Kasussystem 4.3; Handbuch, стр. 188 и понатаму.

бележењето на завршните консонанти, па така, за едината на машкиот род наставката е -*o-ne* (/on/), а -*o-ne* и -*o* (/on/ и /o(n)/) за женскиот и за средниот род; во множина за машкиот род е потврдено -*o-se* (/o(n)s/), а за средниот род -*a* (/a/). Потврденоста на завршокот за дуалот NVA (м. *-*o-ə*₁ или **-*o-(ə)*₁) е што, пак дало *-*ō* и п. *-*o-uə*₁) останува проблематична. На завршокот за акузатив во микенскиот може да му се придружи и обележјето за цел -*o-de* (/onde/; во множина /-onsde/).⁵⁰

Потврдени именки, на пр., се: (еднина) м. *ka-po-ne* /kāpon/ (κῆπος) „градина“, *ko-ro-ne* /k^hōron/ (χωρίον) „земјиште“, п. *a-la-wo/alwon* (κлас. грч. ἄλωή) „овоштарник“, ф. *ta-la-to-ne* /dalton/ (δέλτος) „плочка за пишување“; (множина) м. *a-to-ro-po-se* /a(n)t^hrōpo(n)s/ (ἄνθρωπος) „човек“, *a-ke-lo-se* /angelons/ (ἄγγελος) „гласник“, *ka-si-ke-ne-to-se* /kasiḡnēto(n)s/ (κασίγνητος) „браќа“.

1.2. Индоевропски акузатив во грчкиот: *ā*-основи

Деклинацијата на *ā*-основите може да се следи паралелно со *o*-основите (λύκος) во многу падежи: ак. sg. λύκον : δόξαν, ἡμέραν, λύκοι, ак. pl. λύκους : *δόξανς, *ἡμέρανς; ном. pl. λύκοι : δόξαι, ἡμέραι, итн. Голем број придавки исто така има развиено форма за женски род δικάια наспроти δίκαιος. Но од атематската деклинација ја дели образувањето на генитивот со помош на -s-. Со овие основи уште во индоевропскиот биле опфатени и именките од машки род, кои изворно имале иста флексија.⁵¹

Како такви, овие основи се наследени во грчкиот и во латинскиот со првата деклинација (**e*₂-основи), која ја опфаќаат именките од женски род, но се издвојува и група од именки кои означуваат машко лице или некое занимање. Таа деклинација е потврдена во сите индоевропски јазици, освен во хетитскиот, единствениот ИЕ јазик во кој нема траги од женски род, ниту во именките, ниту во заменките, и, иако според образувањето е тесно поврзана со *o*-основите, таа е многу поразновидна. За разлика од *o*-основите, таа не образува сигматски номинатив, туку тој (*-*e*₂) потсетува на множината на средниот род на *o*-основите во N/V/A. Во хетитскиот и во грчкиот множината од средниот род се конструира со 3.лице еднина од глаголот, па тоа е и една од основните причини поради кои се смета

⁵⁰Cf. Egetmeyer 466, 468, 475.

⁵¹Chantraine 1984, 27.

дека тие две деклинации имаат ист историски развој, иако самиот развој на женската деклинација од тн. машка деклинација воопшто не е лесно да се следи.⁵²

Додека во латинскиот се создал само еден вид форми од оваа деклинација ($\bar{a} > \check{a}$), во атичкиот грчки наоѓаме четири видови развиени од една деклинација, од $*e\bar{a}_2$ -основата: $\bar{a}$, η , *masculina* $\eta\varsigma/\bar{a}\varsigma$. Во деклинацијата на именките се задржува $\bar{a}$ доколку пред неа стојат ϵ , ι или ρ (освен $\kappa\acute{o}\rho\eta < *k\omicron\rho\bar{f}\bar{a}$), додека останатите именки имаат η . Истата промена важи и за придавките. Другите дијалекти ја задржале изворната $\bar{a}$.⁵³

Типот $\check{a}$ не е наставка на оваа именска група, но е следбеник на посебна класа именки (ие. $d\acute{e}v\check{i}$ вид), а во определено историско време се изедначил со именките на оваа деклинација. Станува збор за именките образувани со суфиксот за женски род $*-ya-$ / $-y\bar{a}-$ (ИЕ. $*-y\check{a}-$ или $*-iy\check{a}/-y\bar{a}$), употребуван и за образување на женскиот род кај атематските основи (*cf.* $\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\iota\nu\alpha < *m\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu-ya$, $\tau\acute{\alpha}\lambda\alpha\iota\nu\alpha < *t\alpha\lambda\alpha\nu-ya$ и сл.)⁵⁴. Па така, именките од женски род како $\delta\acute{o}\zeta\alpha$ (можеби $< *d\omicron\kappa-tya$),⁵⁵ $\acute{o}\sigma\sigma\alpha$ ($< *o\pi-ya$)⁵⁶ припаѓаат на основата на $\check{a}$, што е видно само уште во N./V./A.еднина. Во другите падежи во еднина се јавува $\bar{a}$ или η според споменатите фонетски правила специфични за атичкиот дијалект.⁵⁷

Реконструираната индоевропска форма за акузатив **еднина** за оваа деклинација $*e\bar{a}_2t$ во грчкиот јазик дала $\bar{a}\nu$, $\eta\nu$, со правилна промена на завршното $-t > -n$.⁵⁸ Формата во **множина** $*-e\bar{a}_2ms > *-āns > *-ans$ ⁵⁹ различно се развивала во грчките дијалекти. Во согласност со кажаното за $-ns$ во акузатив **множина** на *o*-основите, краткиот завршок е зачуван во критскиот и во аргоскиот ($\bar{a}\nu\varsigma$), додека во класичниот јонско-атишки дава $\bar{a}\varsigma$, во лезбоскиот $\bar{a}\iota\varsigma$, а во другите дијалекти $\bar{a}\varsigma$.⁶⁰ Формата за **дуалот** за N./V./A. $\bar{a}\iota$ по аналогија на *o*-основите е заменета со $\bar{a}$, потврден кај Хомер и ограничен само на *masculina* од оваа деклинација.⁶¹

Имињата од м.р. од оваа деклинација во грчкиот претрпеле влијание од *o*-основите: во номинативот се додава $-s$, а генитивот еднина се прилагодува кон наставката од *o*-

⁵²Cf. Sihler 1995, 262.

⁵³Chantraine 1984, 27, бел 1.

⁵⁴Cf. Beekess. в. $\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\varsigma$.

⁵⁵Cf. Beekess. в. $\delta\acute{o}\zeta\alpha$.

⁵⁶Cf. Beekes, s.v. $\acute{o}\sigma\sigma\alpha$, $\acute{o}\psi$.

⁵⁷Cf. Sihler 1995, 262, 268-9; Schwyzler I, стр. 558; Chantraine 1984, 39.

⁵⁸Cf. Sihler 1995, 263.3; Chantraine 1984, 30.

⁵⁹Според Остхофовиот закон, секој долг вокал се скратува кога следи резонант (cf. Sihler 1995, 63.2).

⁶⁰Cf. Sihler 1995, 265.2; Schwyzler I, стр. 559; Chantraine 1984, 34.

⁶¹Cf. Sihler 1995, 266; Chantraine 1984, 37.

основите (ном. *ῥεανῖᾱς*, ген. *ῥεανῖου*). Тоа е исклучиво грчка иновација. Другите падежи во еднина ѝ соодветствуваат на деклинацијата на женските именки (на пр., *ῥεανῖ-ᾱν*), додека множината е напoлно иста (на пр., ак. *ῥεανῖ-ανς* > *ῥεανῖ-ᾱς*). Дуалот од тие основи исто така прима влијание од *ο*-деклинацијата, па за N./V./A. гласи *-ᾱ* (Gen./Dat. *-αιν*), но кај Хомер е поврзан само со именките од машки род.⁶²

Постојат и форми кои настанале само со контракција/ слевање на вокалите *-εη-* или *-αᾱ-*, како придавката *χρυσῆ* (<*χρυσέη*), *ἄργυρᾱ* (<*ἄργυρέαᾱ*), кои често се создавале и под влијание на аналогијата (на пр., *ἄπλoος* > *ἄπλῆ*, што не претставува резултат од контракцијата *-όη-*).⁶³

Кон првата деклинација во **микенскиот**, како и во класичниот грчки, припаѓаат именките на на *-ᾱ*, односно *-ја*, само што не се спровела јонско-атичката промена *ᾱ* > *η*. Најчесто има именки од женски род, но потврдени се е и во машкиот род. За сите падежи во еднина на обата рода завршокот е *-α* (во акузатив */ān/* или */ān/*), со исклучок на генитивот кај именките од машки род кај кој има аналогија со *ο*-основите *-α-ο*. Во множина (и во дуал) тој завршок е еднаков само за номинативот и акузативот (во акузатив */-āns/*). Помикенските грчки дијалекти покажуваат *-ns* (критски, аргоски), па исто се зема и за микенскиот, иако може да дојде до поедноставување */-ans/* во */-as/* (па така и во *ο*-деклинацијата */-os/*), без продолжување на претходниот вокал. На пр., критското *τος*, покрај *τανς*.⁶⁴ Според тоа, сосема е јасно какви тешкотии може да се јават при интерпретацијата, како и дека таа е сигурна само ако го познаваме контекстот на целата плочка.

Потврдени именки се, на пр.: (еднина) *ko-to-(i)-na* */ktoinān/* (клас.грч. *κτοίνα*) „земјиште“, *ta-ra-si-ja* */tala(n)siān/* (клас.грч. *ταλασία*) „дел; количество (за бронза)“; (дуал) *ko-to-no* */ktoinōl/*; (множина) *ko-to-(i)-na* */ktoināns/*, *o-pi-ke-re-mi-ni-ja* */opikelemnians/* (клас.грч. *ὀπί+κέλεμνον*). Именките од машки род, кои во номинатив завршуваат на */-tās/* и */-ās/* се деклинираат како именки од женски род;⁶⁵ во акузатив еднина е потврдено личното име *au-ke-wa* */Augewān/*. Во микенскиот се потврдени и неколку форми за дуал како *e-qe-ta-e*, завршокот за

⁶²Cf. Schwyzler I, стр. 560 и понатаму, γ) и δ; Chantraine 1984, 27, 41, 45.

⁶³Chantraine 1984, 40.

⁶⁴Cf. Kasussystem стр. 20; Handbuch (за преглед на потврдените форми, стр. 164 и понатаму).

⁶⁵Со исклучок на генитивот еднина на *-α-ο* (аналогија според *ο*-деклинација).

консонантската деклинација (-e).⁶⁶ Од друга страна, завршоците за N./V./A. дуал за м. и ж.р.: *to-pe-zo, ko-to-no*.

Во кипарскиот исто така се потврдува првата деклинација на именките од женски и машки род, а бидејќи е попрецизен во бележењето на завршните консонанти, полесно е во него да се препознае акузативот отколку во микенскиот. Завршокот во еднина гласи -a-ne (/ -ān/), во глосите -a (/ -ā/ ili / -ān/), а во множина -a-se (/ -a(n)s/).⁶⁷ За машкиот род од оваа деклинација во акузатив досега немаме потврда во кипарскиот.

Потврдени примери за кипарскиот се, нпр.: (еднина) (n)a-ta-na-ne /At^hānan/ (Αθήνη) „(божица) Атина“, ga-ne /gān/ (γῆ) „земја“, (n)i-je-re-wi-ja-ne /ierēwijān/ (ἱερεῖα) „светилиште“, партицип i-na-la-li-si-me-na-ne /inalalismenā(n)/(*enalínō < ἄλινω) „врежан“, од глосата καδία, ἄγανα; (множина) ga-se /gā(n)s/, we-re-ta-se /wrēta(n)s/ (ῥήτρα, „збор, говор; закон, „договор“), ne-a-se /nea(n)s/(νέος) „нов“. Исто така, на завршокот за акузатив во микенскиот може да му се придружи и ознаката за цел -de, односно, -a-de (/ -ānde/, односно / -ande/; во множина / -ansde/).

1.3. Индоевропски акузатив: атематски флексии (III. Деклинација во грчкиот)

Атематските основи природно се делат на консонантски и вокални основи. Овие две категории не делувале една на друга, како во латинскиот, и даваат можност за јасно начело за класификација.⁶⁸ Консонантските основи понатаму може да се поделат на оклузивни, ликвидни, назали, -s- основи, а вокалните на -ī- и -ū-, како и на основи на дифтонг.⁶⁹ Нивната деклинација е значително посложена од онаа кај тематските основи, со оглед на промената на квантитетот на вокалот пред завршокот, во суфиксот и на промената на местото на акцентот.⁷⁰

Завршокот за акузатив во консонантските основи (на именките и на придавките), реконструиран како *-n̥ во еднина, односно како *-n̥s во множина, понатаму се развива

⁶⁶ В. поопширно во: Sihler 1995, 266 i 267.4.

⁶⁷ Cf. Egetmeyer 478, 481, 487.

⁶⁸ Chantraine 1984, 61.

⁶⁹ Видовите βασιλεύς(*-ēu-), ἥρωες(*-ōu-), Σαπφώ(*-ōī-), еднословните βοῦς, Ζεύς и ναῦς, на кои обично им се додаваат падежните завршоци за консонантските основи, со поединечните именки λᾶας: ак. λᾶαν и λᾶα (превојот *λην: λᾶf, λᾶf-ας); παῦς/παῖς: ак. παf-ι-δ-α (*pōus) и χρώς: ак. χρόα (*χραfός); δαῖς: ак. δᾶδα(*dāus); σῆς: ак. σήν (*twēi?). Cf. Schwyzler I, стр. 574 – 578 (β).

⁷⁰ Chantraine 1984, 48.

како *-α* и *-ᾱς* пред вокал, односно *-т* се вокализира во *α* после консонант.⁷¹Под влијание на вокалните основи се развил и дијалектниот завршок *-αν* како во кипарскиот во */ijατηραν/* (ат. *ιατηρα*)⁷² или тесалискиот во *κίον[α]ν* (ат. *κίονα*).⁷³ Исто така, во критскиот на консонантските основи се проширил завршокот *-ανς* (на пр., *θυγατέρανς*),⁷⁴ под влијание на тематската деклинација која можела да завршува на *-ανς* и *-ας* или на *-ονς* и *-ος* и на вокалните основи во атематската деклинација на *-ινς*, *-ις*.⁷⁵

Именките од среден род во N./V./A. обично се со чиста основа (cf. *γάλα* < **galakt-*) во еднина, додека во множина завршуваат на *-α* (< **-ǝ₂*), па само навидум се изедначуваат со оние во вокалната деклинација. Именките од *-ῑ* и *-ῡ* основите се разликуваат од останатиот дел на деклинацијата во еднина со завршокот *-ν*, како кај *ο-* и *ᾱ-*основите (типовите *οἶν*, *σῶν*, *πόλιν*, *πρᾶξιν*).⁷⁶

Дуалот е еднаков за сите основи и во Nom./Voc./Acc. се завршува на *-ε*.⁷⁷

Третата деклинација во **микенскиот**, за разлика од тематските, претставува многу посложени основи: консонантски, вокални и основи на дифтонг. Иако, после гласовните промени нивните парадигми се издиференцирале во поедини завршоци, изворно тие именки се од иста деклинација. Има уште една разлика во однос на тематските основи, а тоа е токму таа, што падежите на овие именки и придавки може многу полесно да се препознаат, бидејќи постојат седум различни завршоци. Завршокот за акузативот на оваа деклинација е главно *-α* (*/-a/*, односно */-as/*) во еднина и во множина, а во дуал гласи *-ε*. Потврдени се и основи на оклузиви (освен лабијали), ликови, основи на па *-т*, *-н*, *-nt*, *-s*, вокални основи и основи на дифтонг, но не постојат посведочени примери за акузатив кај сите овие основи. Толкувањето може да биде отежнато и поради небележењето на завршното *-н*, *-r*, *-s* (*po-me-ne* /*poimēn*/), па понекогаш се додава „мртов“ вокал (*-а* или *-о*), на пр., *wa-na-ka* за */wana(k)s/*, со исклучок на средниот род кој ја претставува чистата основа (*we-to* за */wetos/*).⁷⁸

⁷¹Sihler 1995, 271; Chantraine 1984, 51, 55.

⁷²ICS 217, Idalion.

⁷³Chantraine 1984, 51; cf. Schwyzler 1960, бр. 614.

⁷⁴Colvin 2007, бр. 53.42 (Gortyn).

⁷⁵Chantraine 1984, 55.

⁷⁶Schwyzler I, стр. 570-571.

⁷⁷Sihler 1995, 278.

⁷⁸Handbuch стр. 225 и понатаму.

Примери за потврден акузатив од консонантските основи, на пример се : (еднина) m. *a-mo-te-jo-na(-de)/(h)armoteiōnade/* (клас.грч. ἄρμα, тркало) „во работилница“, *ka-ra-te-ra/krātēra/* (клас.грч. κρατήρ) „кратер“, n. *ke-re-a₂/skeleha/* (клас.грч. σκέλος) „ногарки (од трonoжец)“, *te-me-no /temenos/* (клас.грч. τέμενος) „дел од имотот“, *we-to /wetos/* (клас.грч. ἔτος) „година“; (множина) *po-re-na /phorēnas/* (дор. φερνά) „жртвени животни?“, *pa-ki-ja-na(de) /Sphagiānan-de* или *Sphagiānas-de/* „во Sph.“, n. *tu-we-a /tuwe(h)a/* (клас.грч. θυός) „ароматична состојка“. Примери за основи на вокал и дифтонг (/eus/) се, на пример следниве:⁷⁹ (еднина) n. *wa-tu /wastu/* (клас.грч. ἄστυ) „град“, топоним или лично име *ma-se-de /masēn-de/*, masc./neut. од топоним *a-pu₂-de/apūn-de/*.

Од консонантските основи во **кипарскиот** потврдени се основите на оклузивни (гутурални и дентални; нема лабијали како во микенскиот), основи на -nt-, -n-, -s- и heteroclita од среден род. Акузативот еднина од гутуралните основи на -a е потврден во глосите (на пр. *Málika*), додека за денталите немаме никаква потврда. Наспроти ова, завршокот во множина е потврден како -a-se (/ans/), кај денталите, на пример *pa-i-ta-se /paidas/* или */paida(n)s/* (παῖς). Основите на -nt- потврдуваат акузатив на -a-ne /an/, на пр. (еднина) (n)a-ti-ri-ja-ta-ne /a(n)drija(n)tan/ (ἀνδριάς) „кип“, и подеднакво и основи на -r: (n)i-ja-te-ra-ne /ijātēran/ (ἰατήρ) „лекар“. Постојат примери од -n основите како (еднина) f. *we-i-ko-na /weikona(n)/* или *weikona/(eikón)* „приказ, слика“, m. *li-na /lina/* (λίον) „лен“; множина на -a-u / -a-u-se, на пр. *ki-jo-na-u /kijonau/* и *ki-jo-na-u-se /kijonaus/* (κίων) „столб“. Потврдени се и именки од среден род од s- основите на -a-se во еднина, -a во множина, на пример: (еднина) *te-me-no-se /temenos/* (τέμενος) „светиште“, придавка од ж.род *a-te-le-ne /atelēn/* (ἀτελής) „изземена од данок sc. земја“, *we-to-se /wetos/* (ἔτος) „година“, *te-re-ki-ni-ja /terk^hnija/* (τέρχνος) „младо потерани билки“, *we-pi-ja /wepija/* (ἔπος) „зборови“, од глосата *δύσεα, τέρχνεα*. Во кипарскиот има потврдени и heteroclita од среден род на -a, -a-ne, -re во еднина, -a-ta во множина, на пр. *a-ga-la-ta /agalma/* (ἄγαλμα) „кип“, *ta-ra-ka-ma-ta /drakhmata/* (δραχμή) „пари“, *a-ma-ta /āmata/* (ἡμαρ, дор. и арк. ἄμαρ, -ατος).⁸⁰

Атематските вокални основи се најкарактеристичните основи во кипарскиот според завршоците во генитив и датив, кои покажуваат попроширени основи со неетимолошкото -

⁷⁹ Очекуваниот завршок на основите на -eu би бил /-ēu-a/, но зачувани се само форми со алативното -de: *ma-se-de, e-re-de*. Cf. *Kasussystem* 4.8. **PY Fr 1228, Mn 1411, Cc 1285**. Паралелата со *pa-ki-ja-na-de* е очигледна, но контекстот на **Mn** и **Cc** е нејасен.

⁸⁰ За прегледот на сите форми на консонантските основи, cf. *Egetmeyer* 490 и понатаму.

w-. На пример (еднина), ном. *pa-si-le-u-se*, ген. *pa-si-le-wo-se*, дат. *pa-si-le-wi* за βασιλεύς, кадешто -w- е всушност дел од (потполно новата) основа. Кај вокалните основи множината редовно недостасува; а доколку некаде постои, главно се работи за номинатив, генитив или датив. Што се однесува за акузативот еднина, тој се образува со додавање на -ne /-in/, односно -i /-i(n)/, во i-основите, на пример: *e-pi-ba-si-ne* /epibasin/ (ἐπίβασις) „приод, подножје (за стела)“, *po-to-li-ne* /ptolin/ (πόλις) „град“, (k)o-i-ki-si /oikisi(n)/ (οἰκισις) „престој, живеење, домување“, глосата ἔροτιν. Основите на -u не се потврдени во акузатив, а основите на дифтонг исто така ги карактеризира акузативот на -n, нпр. (-eus) /-ēn/ <*-ēm:pa-si-le-[ne] /basilē[n]/. Множината од овие именки во акузатив исто така не е потврдена.⁸¹

Творба на акузативот кај членот и заменките

Повеќето замени, како и деklinацијата на членот можеме да ги следиме паралелно со тематските ā- и o-основи во грчкиот зашто сите освен личните замени припаѓаат на тематските основи и го разликуваат родот. Заменската деklinација на машките -e/o-и на женските ā- основи понатаму вршела влијание врз именската деklinација, па така во грчкиот (а ниту во латинскиот) не можеме да зборуваме за изворни завршоци во именската деklinација, нпр. за генитивот множина -āson (грч. -άων, -ών, лат., -ōrum потоа -ārum после ротаизмот) или заменските номинативи множина од машки (*-ai) и женски род (*-oi).⁸²

Акузативите на заменките се образуваат со наставката -m (αὐτόν, αὐτήν, хом. ἑ; ἐαυτόν, ἐαυτήν; τόνδε, τήνδε; τοῦτον, αὐτήν; ὄντινα, ἦντινα, итн.), односно -ms, што понатаму се развива (αὐτούς, αὐτάς, хом. σφᾶς; ἐαυτούς, ἐαυτάς; τοῦσδε, τάνσδε; τούτους, ταύτας; οὔστινας, ἄστινας). Кај средниот род консонантот на крајот главно отпаѓа (αὐτό, τοῦτο, τό), а во множина, како и кај имињата, го карактеризира завршокот -a (αὐτά, ταῦτα, τά). Посвојните замени редовно се однесуваат како придавки, образувани од основата на личните замени, на која се додаваат тематски завршоци (ἐμόν, ἐμήν, ἐμά, ἡμέτερον, ἡμετέρην, ἡμέτερα etc.).⁸³

Кај заменките чија основа завршува на консонант, како прашалната замена τίς, τί (*k^wis, *k^wid, cf. лат. quis), завршоците -m и -ms се вокализираат така, што тоа во грчкиот резултира како -α (τίνα τίνας).⁸⁴

⁸¹Cf. Egetmeyer 515-541.

⁸²Chantraine 1984, 133 и понатаму.

⁸³Cf. Sihler 1995, за заменките: 371-385; Schwyzler I, стр. 608-615; Rix 1992, 194-199..

⁸⁴Кај тие замени станува збор за секундарната основа тив-. Cf. Sihler 1995, 382; Schwyzler I, стр. 615-616; Rix 1992, 200.

Деклинацијата на членот кој во основа е показна замена, исто така им одговара на тематските основи: *τόν, τήν, τά*, што упатува на **to-m, *to-d, *te₂-m*; множина *τούς* и *τοὺς, τά, τάς* и *ταύς*, што упатува на **to-ms, *te₂ i *te₂-ms*. Како демонстративна замена таа во голема мера се употребува и кај Хомер, а многу поретко како член (како остаток од старата показна замена може да се сметаат изразите во атичкиот како што се *ὀμὲν, ὀδέ*), а во микенскиот заради слабата потврденост на членот, се претпоставува дека употребата била иста (нпр. **РУ Ер 613.8** во изразот *e-pi-qe, to-me /epi tō men/*”за тоа / на тоа“).⁸⁵

Лични замени

Личните замени во однос на сите други замени се издвојуваат со деклинацијата. Тие не се обележани со родот и во номинатив и во другите падежи се јавуваат различни основи. Можно е со поголема сигурност да бидат реконструирани само за првите две лица.⁸⁶ Ненагласената и нагласената форма во класичниот грчки за акузатив **еднина**: во еднина 1. лице *με* и *ἐμέ* (кип. *μι*), 2. лице *σε* и *σέ* (дор. *τέ*, фокид. *tv*, беот. *τού*), што упатува на **mé* и **twé*, а, аналогно на тоа, и на повратното **se*.⁸⁷

Множината покажува сосема поинаква основа. За акузатив прво лице *ἡμέας* > ат. *ἡμᾶς* има различни дијалектни форми. Еолското *ἄμμε*, потврдено кај Хомер и Сапфо, покажува проширување на коренот во празната степен **-ns-* (**nōs* > lat. *nōs*) со **-те* или **-sme* (**ns-me*), што резултира во протогрчкото **asme*, односно ајолското *ἄμμε* и дорското *ἡμέ*. Аналогно на тоа, ајолскиот образувал сигматски номинатив *ἄμμες*, потврден кај Хомер и кај Алкај, а дорскиот, *ἡμῆς* (потврдено кај Аристофан).⁸⁸ Развојот на заменката во 2 лице може да се следи паралелно со оној на заменката за прво лице. Основата настанала со спојување на честичката со коренот **(y)u-sme* или **(y)us-sme* (> протогрч. *us-mé*) во атичкиот се развива во *ὑμᾶς*; други дијалектни форми се ајол. *ῥμμε* (Хомер, Сапфо Сапфо) дор. *ἡμῆ* (Алкман). Аналогно на образувањето за првото лице, ајолскиот создал сигматски номинатив *ῥμμες* (кај Хомер и Сапфо), а дорскиот *ἡμῆς* (Софрон). Од друга страна, јонско-атицките форми за акузатив за заменките за 1. и 2. лице множина настанале со директно

⁸⁵Cf. Sihler 1995, 376.1; Schwyzler I, стр. 610-611 (2.a); Rix 1992, 195; Chantraine 1984, 134.

⁸⁶Cf. Sihler 1995, 360, 361, 367.4.

⁸⁷Chantraine 1984, 147, 152; Sihler 1995, *loc. cit.* Кај Хомер се чести елидираниите форми *ἐμ', μ', σ'*. Schwyzler I, стр. 600-606, за целосниот преглед на заменките (посебно табелите на стр. 602-603).

⁸⁸Chantraine 1984, 149-150; Sihler 1995, 364, 368-369.

додавање на атематскиот завршок *-ας* на основата *ῥμε-* (настаната од **ῥs-mé*), а потоа со стегањето на вокалот *εα > ᾱ* (наместо *>η*), со правилната промена *η- < ᾱ-* во прво лице.⁸⁹

Заменка за 3. лице не постоела во индоевропскиот, но затоа во косите падежи постоела повратната заменка **sewe-*, **swe-* и **se*, која се користела за сите лица. Таа основа ги образувала формите кои во грчкиот со употребуваат за трето лице, додека паралелни форми, како основите **tew-*, **twe* и **te-* постојат во латинското *sē*. Според тоа, формите за акузатив: ат. *ῥ*, *ῥ* (<**swe*), и обете се чести кај Хомер. Меѓутоа, хомерското *ῥῥ* покажува **sewe*. Кога се нагласени имаат вредност на односни, а кога се ненагласени имаат улога на анафорички заменки. Во атичкиот се забележува тенденцијата за нивно исчезнување и целосно се заменети со заменката *αὐτός*.⁹⁰

Во множина се појавува основата *σφ-*. Има претпоставки дека целата деклинација се развила од дативот, *σφι*, кој настанал со спојување на коренот во празната степен **-s-* со завршокот за инструментал *-φι*. Акузативот еднина, ат. *σφᾶς* (дор., лезб., хом. *σφέας*; j-ат. п. *σφέα*) очигледно е дека настанал со додавање на атематскиот завршок **-αvς > -ας* на основата *σφ*, а потоа дошло до контракција на вокалите *σφέας > σφᾶς*, на истиот начин како и во останатите лица за множина.⁹¹

Формите на **дуалот** за Nom./Ak., 1.лице *vó*, *vōi* (хом., нејасно *-i*) и *vōe* (завршок кај атематските основи), cf. ск. *paui*;⁹² за 2. лице *σφώ*, понекогаш *σφῶi* (Хомер) упатуваат на **ṛəi-wé* и **pōəi* (ск. *pāu*), односно **u-wé* и **uōəi* (скр. *vām*, стсл. *vē*). Кај Хомер е потврден дуал и за 3. лице, *σφωέ*.⁹³

Во **микенскиот** заменките се ретки и многу се тешки за интерпретација. Меѓутоа, наидуваме на акузатив за лична заменка за трето лице еднина : *-mi/min/* (хом. *μιν*); односната заменка во среден род *jo-qi/jokk^wi/* (= *ῥ*, *τι*); показната: m. *to-so /to(s)son/* (клас. *τόσος*) „толку“, n. *to-to /toto/* (*toto sc. πέτος*), fem. *to-sa /to(s)sān/*, и сл. Во **кипарскиот** се потврдени заменките: личната заменка за прво лице (*me /me/*, *e-me /eme/*, *min /min/*), односната заменка во среден род (*k)a /a/*, заменката *ἄλλος* во среден род (*a-i-la /aila/*, *a-la /a(l)la/*, *a-wi-la /awila/*),

⁸⁹Cf. Sihler 1995, 369; Rix 1992, 190-192; Chantraine 1984, 152.

⁹⁰Chantraine 1984, 155-156.

⁹¹Chantraine 1984, 157.

⁹²Chantraine 1984, 151.

⁹³Cf. Sihler 1995, 365, 370, Schwyzler I, стр. 602-603; Chantraine 1984, 153, 158.

како и показната *ōδε*, *ōνε* и *ōν* во сите родови (masc. *to-te* /to(n)de/, *to-so-te* /to(n)s/, *to-nu* /toi(n)nu/; f. *ta-te* /tān/, *ta-sa-te* /ta(n)s/, *ta-ne* /ta(n)e/ и *ta-te-ne* /tanden/; neut. *to-te* /to(n)de/ и *ta-te* /tade/).⁹⁴

Што се однесува до **членот**, тој не е потврден во микенскиот онаму каде би се очекувало да го има според класичниот грчки, додека во кипарскиот го среќаваме редовно во сите родови во еднина и во множина: *to-ne* и *to* /ton/ и /to(n)/, *ta-ne* и *ta* /tā(n)/ (*tóm, *tod, *te₂m), за множината на машкиот и женскиот род *to-se* /to(n)s/ (*tons), а за множината на средниот род *ta* /ta/ (*te₂). Во кипарскиот тој е често во функција на показна замена со зборот на кој се однесува и со енклитичната честичка *δε* за да се засили значењето (како *tā(n)de*, *ta(n)sde*), исто така и во формите проширени со *nu* (*to-nu* /to(n)nu/).

⁹⁴За преглед на сите заменски форми, в. *Egetmeyer* 547 и понатаму.

ГЛАВА 2: Употреба на акузатив во класичниот грчки

Функцијата на индоевропскиот падеж е да ја *означи граматичката улога во реченицата*. Со оглед на фактот дека сите индоевропски јазици имаат тенденција за поедноставување на падежите, нивното значење можело да стане многу сложено. Од овој феномен не е исклучок ни грчкиот јазик. Од микенскиот, во кој може да се разликуваат седум падежи (номинатив, акузатив, генитив, датив, локатив и инструментал, кон кои се припишува и вокативот кој не е потврден, но несомнено е дека постоел), преку класичниот грчки со потврдени пет падежи, во грчкиот денес се развил систем од едвај четири падежи, бидејќи дативот во говорниот јазик застарел, акузативот во множина во многу деклинации се изедначил со номинативот, а генитивот множина почнал ретко да се користи. Функциите на петте падежи зачувани во класичниот грчки се распоредуваат на следниов начин: *номинатив* за вршител на дејство, *акузатив* директно надополнување на името, протегање низ време и простор или цел на движење; *вистински генитив* за изразување на партитивност и припадност; генитив кој се стопил со *аблатив* за потекло или насока од која се одвива дејствието; *вистински датив* како индиректен објект; датив наместо *локатив* за место во кое се наоѓа некој; датив наместо *инструментал* за средство и друштво. Вокативот се употребува за довикување.⁹⁵

Индоевропскиот акузатив има две, навидум различни функции како падеж: од една страна, тој го означува директниот предмет на транзитивните глаголи (акузатив на објектот), а од друга, тој изразува поконкретно дејство насочено на просторот (акузатив за насока).⁹⁶

Најверојатно изворното значење на акузативот е означување на насока, во смисла на просторен однос, а додатните значења кои се развиле од ова ги вклучуваат овие функции: акузатив во временски и просторен опсег (акузатив за протегање), акузатив за објект, акузатив за глаголско дејство насочено кон дадена точка во непросторна смисла (акузатив за обзир), и случајот кога содржината на глаголот дополнително се изразува со именка во акузатив (акузатив за содржина). Ако во акузативот за содржина се користат именки и

⁹⁵Cf. Chantraine 1984, 2-3.

⁹⁶Fritz - Meier-Brügger 2021, S 407.

глагол кои имаат иста лексичка содржина т.е. претставуваат различно образување од ист корен, тоа се нарекува *figura etymologica*.⁹⁷

Кон образувањето на падежните завршоци и нивната функција треба да се додаде и тоа дека во индоевропскиот дополнително се разликувале три броја и три рода, што е добро потврдено во грчкиот. Единствено дуалот има тенденција кон исчезнување, што не важи и за атичката форма на грчкиот кој се покажал како поконзервативен во однос на другите дијалекти. Сепак, формите на дуалот главно се подобро зачувани во деклинацијата, отколку во конјугацијата.⁹⁸

Многубројната и широка употреба на акузативот тешко би било да се сведе на еден задоволителен систем.⁹⁹ Но, општо земено, именката стои во акузатив кога идејата која ја изразува директно (за разлика од дативот) и целосно (за разлика од генитивот) е под влијание на глаголскиот израз (за разлика од номинативот).¹⁰⁰ Иако неточно преведен од грчкиот, терминот *casus accusativus* (грч. *ἡ αἰτιατικὴ πᾶσις*) означува падеж кој го изразува директното вршење на глаголското дејствие: *casus effectivus*. Бидејќи употребата на акузативот е значително поширока од тоа, терминот *casus effectivus* во модерната распределба за употребата на акузативот се користи за акузатив за директен внатрешен објект, тесно поврзан со акузативот за резултат.

Најчестата и најстрогата лого-граматичка распределба е поделбата на акузатив за објект и на акузатив за резултат и содржина. Во таквата поделба акузативот за насока и цел различно се распределуваат, зашто, од една страна, не може да се објаснат со акузатив за директен објект, додека, од друга, акузативот за директен објект може да се подразбере од акузативот за насока и цел (*cf. adire aliquem*), а акузативот за протегање од акузативот за содржина.¹⁰¹

Тргнувајќи од едноставната претпоставка дека акузативот е почесто надополнување на глаголот, а поретко во адвербијална функција, овде употребите ги прикажуваме според зачестеноста, најнапред наведувајќи ги поедноставните типови: *акузатив за директен*

⁹⁷*Ibid.* Како локален падеж акузативот е близок до локативот, што пак вклучува остварување на целта кон која е насочено дејството. До сега не е поставено прашањето дали локалното или граматичкото значење на акузативот е изворно.

⁹⁸*Cf.* Chantaine 1984, 5.

⁹⁹Schwyzler II, стр. 67.

¹⁰⁰Smyth 1920, 1552.

¹⁰¹Schwyzler II, стр. 70.

објект (внатрешен и надворешен со акузатив за резултат), акузатив за простор и време (акузатив за протегање) акузатив за насока и цел, па (слободна употреба на акузативот), акузатив за обзир (*accusativus Graecus*), адвербијален акузатив, а потоа синтаксички посложени конструкции: два акузатива и акузатив со инфинитив. И најпосле, обработен е и акузатив со предлози.

2.1. Акузатив на директен објект

Се употребува со сите преодни глаголи (и некои непреодни, кои се употребуваат транзитивно), со некои глаголки именки и со придавки.¹⁰²

Акузатив за директен објект постои како:¹⁰³

1) внатрешен објект (*object effected* „кој врши влијание, дејство“), кој веќе е содржан во глаголот (*ὁ ἀνὴρ τύπτει πολλὰς πληγὰς* „мажот удира многу удари“); таквиот акузатив понекогаш се нарекува акузатив за содржина. Ефектот од глаголското дејство е или минлив (објектот како *nomen actionis* исчезнува по завршувањето на дејството, е.г. *μάχην μάχεσθαι* „битка бие“) или траен (останува и по завршувањето на дејството, е.г. *τείχος τείχιζεν* „зида зид“) па воедно е и акузатив за резултат;

2) надворешен објект (*object affected* „на кој се врши влијание, дејство“), кој не е содржан во глаголот, но е нужен за појаснување или дефинирање на начинот на дејството. Таквиот објект стои надвор од глаголското дејство.

Многу глаголи имаат акузатив или на внатрешен, или на надворешен објект.

2.1.1. Надворешен објект (*object affected*)

Во акузатив за надворешен објект, „врз кој се врши влијание, дејство“, главно стои предмет или лице кое во целост ја опфаќа целта и претставува сфера на глаголското дејствие (или на негоиот *agens*), иако самиот објект може да биде дел кој влијае на дејството или врши дејство (е.г. „се плаши од нешто“).¹⁰⁴ Има голем број преодни глаголи кои бараат директен објект: општо земено тоа се глаголи кои означуваат *прави* или *кажува* некому нешто, глаголи кои изразуваат емоции и нивните манифестации, глаголи кои искажуваат

¹⁰²Smyth 1920, 1553.

¹⁰³Smyth 1920, 1554 а и b.

¹⁰⁴Schwyzler II, стр. 71.

давање заклетва и многу други.¹⁰⁵ Постхомерска и главно поетска е употребата на овој акузатив со глаголски именки и придавки, а и со перифрастични изрази кои се еднакви на преодниот глагол.¹⁰⁶ Понекогаш се употребува и елиптично, во извици и клетви.¹⁰⁷

Како најчест тип за акузатив во класичниот грчки јазик, потврден е во сите дијалекти, литературни и нелитературни. На пример:

Πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσιν „многумина го фалат (тој) маж“ (Plato, *Prot.* 310e); *ἀπνέσθω ...* |³*τὸν ἀδικέντα* „нека го повика виновникот“ (аркадски, Тегеја: *IG* V 2. 6; Buck 19; Colvin 7); *Μοῦεα δίδωτι δῶρον* „Μοгеа(с) дава дар“ (ајолски, Бојотија : *IG* VII 3467; Buck 38-5; Colvin 13); *θάπτειν τὸν θανόντα* „закопува мртовец“ (јонски, Кеос: *IG* XII 5.593; Colvin 24); *καταδῶ ψυχὴν ἐργασίαν* |⁴*χεῖρας πόδας* „предавам душа, вредност, раце, нозе“ (Атика, плочка со проклетство: *IG* III 3.3; Colvin 31); *τῷ διατάμνοντος τὼς τε ἱερῶς χώ* |¹³*ρος καὶ τὰν φιδί ἀνγῶν* „делејќи посветени земјишта и приватна земја“ (западногрчки, Хераклеја: *IG* XIV 645; Buck 79; Colvin 35); *θύσας χοῖρον ...* |⁶*σῖτον χαίρεῖσθω* ... “жртвувајќи прасе ... нека зема храна ... “ (западногрчки саронски, Сицилија: Colvin 44); *θεὸν δεῖ* |⁴*πνίξεν* „го почести бога“ (западногрчки, Тера: *LSAG* 323 бр. 16; Colvin 50); *τὸν φοῖνον μὲ φάρεν* “да не зема вино“ (северозападно грчки, Делфи: *LSAG* 104 br. 17; Buck 50; Colvin 54).

2.1.2. Внатрешен објект (object effected)

За разлика од акузативот на надворешниот (афицираниот) објект кој го образува дејствието, во акузативот на внатрешниот, „кој врши влијание, дејство“, општо земено стои предмет (многу ретко лице), кој се случува со самото глаголско дејство. Таквиот акузатив често се нарекува и *акузатив на резултат* (e.g. *numos cudere*, *νόμισμα κόπτειν* „кова монети“ / „произведува пари со ковање“), а двата типа акузатив често се опфатени со називот *акузатив за содржина*. Нема формална разлика помеѓу тие три вида на акузатив, но затоа постои внатрешна разлика во односот помеѓу глаголскиот поим и името во акузатив.¹⁰⁸

Значи, акузативот за содржина претставува незадолжително зајакнување на глаголскиот израз (O 414 *μάχην ἐμάχοντο*), кој може да биде име со исто потекло како и

¹⁰⁵Smyth 1920, 1590-1597.

¹⁰⁶Smyth 1920, 1598.

¹⁰⁷Smyth 1920, 1599.

¹⁰⁸Schwyzler II, стр. 71.

глаголот (*figura etymologica*) или со значење слично на глаголот.¹⁰⁹ Акузативот на внатрешниот објект може да дојде со придавки со непреодна смисла. На пример:

πολλήν φλυνάριαν φλυναρῶντα „говорејќи многу бесмислици“ (Р. А. 19с); *τὰς ὑποσχέσεις ὥς οὗτος ὑπισχνεῖτο* „ветувањата кои ги даде“ (D. 59. 97); *τὸν πόλεμον πολεμεῖν* „војна војува“ (Т. 8. 58); *τὴν ναυμαχίαν νικῆσαι* „победува во поморска битка“ (L. 19. 28); *ἡσθένησε ταύτην τὴν νόσον* „ја одболедува таа болест“ (I 19, 24); *καθίζειν τρίποδα* „да седиш на треножец“ (Е. Or. 956); *οἱ δὲ στρατηγοὶ πόσσοδοι ποέντω* „војсководците нека се погрижат за приходот“ (аркадски, Тегеја: IG V 2.6; Buck 19; Colvin 7); *ψαφισαμένας τὰς πόλιος ψάφισμα* ||¹⁰*τὸ ὑπογεγραμμένον* „градот ја изгласа следната одлука (i.e. долу напишана)“¹¹⁰ (ајолски, Larisa: IG IX 2. 517; Buck 32; Colvin 11).

2.1.3. Акузатив на резултат

Кога имаме *акузатив на резултат*, тогаш, резултатот, главно, станува видлив и траен, за разлика од (внатрешниот) објект во кој резултатот на глаголското дејство на е јасно видлив.¹¹¹ Таквиот акузатив се издвојува како тип на директен објект (внатрешен), со кој се бележи ефектот кој трае и после завршувањето на глаголското дејство.¹¹² Заедно со внатрешниот објект, кој се случува со самото дејство (но не мора да покажува резултат, туку едноставно содржината на дејството била етимолошки поврзан со глаголот или не) може да се означи како *акузатив на содржина*.

Примери : *πόλιν κτίζειν* „основа град“, *τεῖχος τειχίζειν* „зида ѕид“, *ἐπιστολὴν γράφειν* „пишува писмо“, *τὴν εἰρήνην πρεσβεύειν* „договара мир“, *νόμισμα κόπτειν* „кова монети“ и сл.

2.2. Акузатив низ простор и време

Со овој акузатив се бележи времето или начинот на кој се продолжува глаголското дејствие, опсегот на просторот преку кој се одвива глаголското дејствие на времето и просторот низ кои се одвива дејството. Тој понекогаш се сфаќа како еден вид внатрешен објект, па не постои секога остра граница со *акузативот на содржина* (нпр. δ 483: *ἰέναι*

¹⁰⁹ Двата во граматиката на Смит се опфатени под терминот *cognate accusative*.

¹¹⁰ Изразот *ψαφισαμένας τὰς πόλιος* е апсолутен генитив.

¹¹¹ Schwyzler II. стр. 74.

¹¹² Smyth 1920, 1578-1579.

δολιχὴν ὁδόν “да одиш по долг пат“).¹¹³ Тој стои подеднакво со преодни и со непреодни глаголи и не се менува кога е во пасивна конструкција. На пример:

ἔνα μῆνα μένων „чекајќи еден месец“ (В 292); λείπετο δουρὸς ἐρώην „заостануваше копје = во должина од едно копје“ (Ψ 529); στρατιὰν γειν ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοῦς „да водиш војска (по) тесни или широки патишта“ (Хеп. Cyr. I 6 43, 3); ἀπέχει δὲ ἡ Πλάταια τῶν Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα „Платеја е 70 стадии оддалечена од Теба“ (Thuc. II 5, 2); ἐπιδεδήμεκε τρίτην ἤδη ἡμέραν „веќе трет ден е во градот“ (Plato, Prot. 309d).

2.3. Акузатив на цел

Карактеристичен е за поезијата и оди со глаголи на движење, без предлог. Најчесто се употребува со честичката -δε, иако може да се најдат и остатоци од старото образување без алатив. Во прозата редовно доаѓа со εἰς, ἐπί, παρά, πρός, ὥς.¹¹⁴

Без -δε:

ἔρχεσθον **κλισίην** Πηληιάδεω Ἀχιλῆος „одете во шаторот на Ахила Пелеев“ (Α 322); βασιλῆες ὅσοι κεκλήατο **βουλὴν** „кнезови што свикани беа на совет“ (Κ 195);

Со -δε:

εἶ δ' **οἴκαδ'** ἰκέσθαι „среќно дома да стасаш“ (Hom. Α 19); ἄστυ Καδμεῖον μολὼν ἐλθόντες δὲ Ἀθήναζε „во Атина доаѓајќи“ (Thuc. V 32, 6); „сакајќи да дојдат во градот на Кадмо“ (Soph. Oed. Tyr. 35).

2.4. Слободна употреба на акузатив;

2.4.1. Акузатив што изразува „со оглед на, според“ (*accusativus Graecus*)

Акузативот за обзир според своето потекло, веројатно или барем делумно, е акузатив на внатрешен објект.¹¹⁵

Тој стои покрај непреодните глаголи (особено во партицип) и придавки, а многу ретко покрај именки. Зборот ограничен со акузатив претежно се однесува на деловите на телото, но и на целото тело и на неговите функции кои означуваат состојба. Понатаму обележува

¹¹³Smyth 1920, 1580-1587; Schwyzler II, стр. 68-69.

¹¹⁴Smyth 1920, 1588-1589.

¹¹⁵Smyth 1920, 1605.

физички, или ментален квалитет или емоција, па и атрибути (карактер, изглед, големина, име, раѓање, сталеж и сл.). Со придавките и партиципите со овој акузатив се бележи „однос“ во кој некој предмет или лице се ограничени (*сличен, добар, подобар, лош, полош* „со одглед на нешто“).¹¹⁶ На пример:

ὁ ἄνθρωπος τὸν δάκτυλον ἀλγεῖ „човекот боледува со оглед на прстот = човекот го боли прстот“ (Plato, *Rep.* 462d); *μελαίνετο δὲ χροῖα καλόν* „се црнееше, со оглед на убавата кожа = убавата кожа (и) се црнееше“ (E 354); *πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς* “Ахилеј, брз според нозете = Ахилеј со брзите нозе“ (Hom. A 58); *δεινοὶ δὲ μάχην* „страшно со оглед на бојот = страшни во бојот“ (Aesch. *Persae* 27); *ἐψάφισται τᾷ πολιτεῖα πρᾶσσέμεν*” се одлучи (со гласање), што се однесува до државјанството да дејствува ... “ (ајолски, Лариса: IG IX 2. 517, 17; Buck 32; Colvin 11).

2.4.2. Адвербијален акузатив

Многу акузативи што означуваат ограничување на глаголското дејство служат со иста функција како и прилозите.¹¹⁷ Поголем број од овој вид акузативи се акузативи на внатрешен објект,¹¹⁸ кои тешко може да се одделат од акузативот за обзир. Формално, исто така, е тешко да се разграничат од останатите типови акузатив, зашто голем број форми кои според настанувањето се придавки од среден род, така што, кога се во акузатив не се разликуваат од номинативот.¹¹⁹ Главно, тоа се прилошки определби како, на пр.: (начин) *τίνα τρόπον, πάντα τρόπον, δίκην, χάριν*; (време) *τέλος, τὸνῦν, πρῶτον, πρότερον*; (мера и степен) *μέγα, μέγала, πολλύ, ὅσον, ἀρχήν*; (мотив) *τοῦτο, ταῦτα, τί*, и сл.

2.5. Два акузатива

Двојниот акузатив е согласување на акузативот за надворешен (афициран) објект со друг акузатив од различен или ист вид со еден глагол.¹²⁰ Употребата ја упростив според другиот акузатив кој може да биде дел од предикатот со глаголи кои означуваат *именува, смета* “некого за нешто“, внатрешниот објект (а со тоа и акузатив за резултат, содржина без

¹¹⁶Smyth 1920, 1600-1602; Schwyzer II, стр. 84-85.

¹¹⁷Smyth 1920, 1606.

¹¹⁸Smyth 1920, 1606-1610.

¹¹⁹Schwyzler II, стр. 87-88.

¹²⁰Schwyzler II, стр. 78.

разлика дали тој етимолошки е поврзан со глаголот или не), и акузатив за глаголи кои значат *прашува* „некого (за) нешто“, кој воедно може да биде и внатрешен објект. Сложениот израз кој се состои од акузатив од апстрактна именка и глаголите како *ποιεῖσθαι, τίθεσθαι, ἔχειν* etc., често се смета за едноставен глагол и се третира, а кога е преоден, го регистрира акузативот.¹²¹

2.5.1. Акузатив на надворешен објект и акузатив како предикатно име

Глаголите кои значат *именува, вика, одбира, смета, прави, нарекува, покажува* и слично, можат да добијат друг акузатив како предикат на директниот објект.¹²² Предикатната именка од објектот општо земено, се разликува поради отсуството на членот, а особено кај Платон и Херодот, со глаголи кои значат *именува, нарекува*, предикатната именка може да се поврзе со надворешниот објект со *εἶναι*.¹²³ Во случај на пасивна конструкција, двата акузатива ќе станат два номинатива.¹²⁴ На примерг:

Σέ παῖδα...ποιεῦμην „тебе те направив (мој) син“ (Фојникс на Ахилеј, I 494-495); *στρατηγὸν αὐτὸν ἀπέδειξε* “го одреди за војсководец“ (Хен. *Anab.* I 1, 2); *τὴν σιγὴν σου ζυγώρησιν θήσω* „твојот молк ќе го сметам за согласност“ (Plato, *Crat.* 435b); *πρόξενον ποεῖ ἁ ἄλῖα* |⁶*Διονύσιον Φρυγίχου | Αθηναῖον, αὐτὸν καὶ | ἐκρόνους*. “Собранието го направи Дионисиј Атињанинот (син) на Фриних, него и неговите потомци.“ (западнотрчки саронски, Коркира: IG IX 1² 4.786; Colvin 42).

2.5.2. Акузатив на внатрешен и надворешен објект

Често со еден глагол доаѓаат внатрешен и надворешен објект, при што надворешниот објект се однесува на личност, а внатрешниот на предмет. Внатрешниот објект може да биде по смисла акузатив за резултат и содржина, и да биде етимолошки поврзан со глаголот, или не.¹²⁵

¹²¹Smyth 1920, 1612.

¹²²Smyth 1920, 1613; Schwyzer II, стр. 83-84 (e).

¹²³Smyth 1920, 1614-1615.

¹²⁴Cf. Schwyzer II, стр. 79, 83-84 (e).

¹²⁵Smyth 1920, 1619-1620; Schwyzer II, стр. 78.

ταυτὶ με ποιοῦσι „(затоа) ми го прават тоа“ (Aristoph., *Vespaе* 696); акузативот за резултат (*οὐλήν*) *τὴν ποτέ μιν σῶς ἤλασε* „(лузната), што еднаш еден вепар му ја стори (τ 393)“; *figura etymologica* *λώβης τεκαία ἴσχεος ... ἦν* (sc. *λώβην*) *ἐμὲ λωβήσασθε* „(не ви недостасуваше) срам и укор ... со кој ме нагрдивте “ и *βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενος* „владеејќи со власт / спроведувајќи власт најправедна од сите“ (Plato, *Leg.* 680e); *ἐτείσατο ἔργον ἀεικὲς ἀντίθεον Νηληϊά* „му постави срамно дело на боголикиот Нелеј“ (ο 236).

Понекогаш се чувствува тенка линија помеѓу акузативот на внатрешниот објект (акузатив на содржина) и акузативот за обзир, кој самиот по себе си често се смета за акузатив за содржина. На пример: *τοῦ με τὴν δ' ἐφίστασαι βάσιν*; „зошто ме запираш = зошто ме запираш (со оглед на чекорот)?“ (Soph. *Trach.* 339); *Μιλτιάδης ὁ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τοὺς βαρβάρους νικήσας* „Милтијад, победувајќи ги варварите со битка / со оглед на битката“; *μη με, γύναι, χαλεποῖσιν ὀνειδέσι θυμὸν ἐνίπτε* „не кори ми го, жено, срцево со тешки пцости/ не кори ме (со оглед на срцево)“ (Γ 438).

Примерите како *καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα* „и проговарајќи, крилати зборој му рече“ не мора да се сфатат само како двоен акузатив,¹²⁶ бидејќи и самиот (синтаксички адвербијален) партицип *φωνήσας* има потреба од акузатив за лице *μιν* ”нему му се обрати, проговори крилати думи“.¹²⁷ Подеднакво е и со примерот со пасивниот глагол *τείρεα πάντα, τὰτ' οὐρανὸς ἐστεφάνωνται* „сите знаци (= звезди), со кои небото се 'кити“,¹²⁸ зашто *τείρεα πάντα* можеме да го разгледуваме и како директен надворешен објект на претходното *ἔτειξα* „направи звезди“, по кое следува односната реченица *τὰτ' οὐρανὸς ἐστεφάνωνται*. Сличен е и веќе споменатиот пример *ἦν* (sc. *λώβην*) *ἐμὲ λωβήσασθε*, во кој не е истакнато наведено *λώβην* дека би можела да биде очигледна *figura etymologica*, но секако очигледен е нарочниот избор на глаголот што го направил поетот, значи глаголот *λωβήσασθε* со претходното *λώβης*, за да се постигне звучен ефект.

2.5.3. Два објекта во акузатив со еден глагол

Глаголите што значат *прашува, посакува, покрива* или *открива, прикрива, лишува, наговара, потсетува, подучува* имаат два објекта во акузатив, еден за лице, а другиот за

¹²⁶Како што е назначено кај: Schwyzer II, стр. 79 (B.β).

¹²⁷Cf. Превод на Маретик (15.236) „Besjedu započne s njim, progovori krilate riječi“.

¹²⁸Cf. Schwyzer II, стр. 80 (B. γ).

предмет. Акузативот за лице е надворешен објект, а акузативот за предмет е понекогаш внатрешен објект.¹²⁹ На пример:

Kṓron aíteîn ploia „да го прашаш Кир за кораби = да побараш кораби од Кир“ (Xen. Anab. I 3, 14); *aĩma káthēron Sarpedóna* „очисти го Сарпедона од крв“ (Π 667-668); *ἤτεέ μιν δόρυ μακρόν* „му побара големо/ долго копје“ (X 295).

2.6. Акузатив со инфинитив

Конструкцијата акузатив со инфинитив настанала од реченици во кои глаголот за желба (*verbum voluntatis*) покрај себе имал објектен инфинитив за намерна или за последична смисла. Фразите на директниот говор како „сакам/ имам желба - оди“, со текот на времето станале фрази за индиректен говор со финитните форми од *verborum dicendi*, но таквиот смисол на говорење и чувствување подеднакво се проширил и на финитните форми со поинакво значење (нпр. “да натераш да направи нешто“). Така навидум се создала независната функција со акузатив кој добил свој субјект во акузатив (за лице), а потоа можел да дојде и со безличните глаголски форми. Тој акузатив за лице, поинаков од субјектот на главниот глагол, станал субјект на инфинитивот. Во пасивна конструкција субјектот на инфинитивот стои во номинатив.¹³⁰

Таквото потекло на конструкцијата *accusativus cum infinitivo* очигледно е од класичната проза и поезија и во латинскиот и во грчкиот јазик, зашто има многу пошироки значења отколку една исказна реченица со глаголите од типот *Video amicum venire* или *κελεύω σε πράττειν*. Конструкциите често се од намерен или, пак, императивен смисол. Еден од примерите потврдени во кипарскиот дијалект, со кој ќе се занимавам во продолжение гласи: *Кралот и градот му наложија на лекарот да лекува/ да ги лекува луѓето*. Станува збор за индиректен говор, а реченицата секако е декларативна. Можеме надвор од контекстот да ја толкуваме како декларативна реченица со која се искажува некаква стварност (*наложува* со зборови). Но, заповедната смисла е очигледна: *ти налагам* (со зборови) *да лекуваш*.

Конструкцијата акузатив со инфинитив е една од најчестите, ако не и најчеста синтаксичка појава во латинскиот и во грчкиот јазик. Нејзината употреба во управниот и во

¹²⁹Smyth 1920, 1628-1629; Schwyzler II, стр. 80, 81 (d).

¹³⁰Smyth 1920, 1972, 1975; Schwyzler II, стр. 372-378; поподробно за настанувањето на конструкцијата: Hahn 1950.

неуправниот говор се развивала со развојот на значењето на главниот глагол и со ширењето на употребата на инфинитивот, кој има и многу други функции (субјект и објект на финитниот глагол, наместо датив за цел, супстантивиран инфинитив со член и без член, со *ὥς* како апсолутен инфинитив, или како ознака за намера, желба итн.) во тие јазици. При преведувањето на јужнословенските јазици, особено на штокавскиот, таквата конструкција станува исклучиво исказна реченица со сврзникот *да*, па често се создава впечаток за нејзиното значење во класичните јазици. Таа може да дојде во смисла на исказ (исказна реченица), барање или во безлични изрази. На пример:

ἐνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν Ἀχαιοὶ αἰδεῖσθαι θ' ἱερῆα καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα „сите Ахајци се сложија дека треба да се плашат од свештеникот и да ги примат сјајните дарој“ = буквално „... дека свештеникот е (тој) од кого треба да се плашат (кој треба да биде плашен) и да се примаат дарови“ (А 22-23); *νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους* „сметам дека вие сте ми и татковина и пријатели“ (Хен. *Anab.* I 3, 6); или *τὸν μὲν γὰρ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα εὐδαίμονα εἶναι φημί* „велама дека добриот и чесен човек или жена срекен.“ (Plato, *Gorg.* 470e); *ἐπὶ δὲ μέγαν ὄρκον ὁμοῦμαι μὴ ποτετῆς εὐνῆς ἐπιβήμεναι* (sc. *ἐμέ*) “ со голема клетва се колнам (*figura etymologica*, ак за содржина), дека никогаш не сум стапнал во (брачна) постела” (I 132); *οὐ νεμεσίζομ' Ἀχαιοὺς ἀσχαλάαν* “не замерувам што Ахајците се вознемируваат /што се мачат“, наместо со датив “не им замерувам ним, ...“ (B 296); безлично: *νεμεσσητὸν δὲ κεν εἴη ἀθάνατον θεὸν ὃδε βροτοὺς ἀγαπαζέμεν ἄντην* „би требало да се замери/ што бесмртниот бог толку јавно ги љуби смртниците“ (Ω 463-464).

2.7. Акюзатив со предлог¹³¹

Во класичниот грчки јазик употребата на предлозите е мошне раширена. Таа се развила од едноставната употреба која имала за цел дополнително да ја објасни падежната форма, но не и да ја замени- до таа мера што во класичниот период предлогот да може да дојде (и доаѓа) со секој кос (падеж). Кон ова секако дека придонел синкретизмот на падежите: преклопување на значењето на поедини падежи или нивно стопување заради сличноста на завршоците довело до ширење на значењето на предлозите и на употребата на предложните изрази кои самата падежна форма не можала да ги опфати.¹³²

¹³¹Smyth 1920, 1675.

¹³²Cf. Schwyzer II, стр. 432-433.

Примерите како: *ἀλλ' ἴθι ναούς, ἴθι πρὸς βωμούς* „оди до коработ, појди до жртвеникот“ (Евг. Нес. 44), *εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην καὶ εὐδαίμονα καὶ μεγάλην* „во Колос, градот населен, среќен и голем“ (Хеп. Ап. I 2, 6), *περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ... περὶ δὲ τὸ σῶμα* „околу главата ... околу телото“ (Hdt. VII 61) или *οὔτε κατὰ γῆν οὔτε διὰ θαλάσσης* „ниту по копното, ниту по морето“ (Thuc. I 2,2), покажуваат веќе стилизирана употреба; предлогот не се повторува со апозиција, доаѓа со разни падежи во иста фраза, или различни предлози се употребуваат со истото значење.¹³³

Во атичката проза само со акузатив доаѓаат *ἀνά* (главново значење за место и протегање во време)¹³⁴ и *εἰς* (главно во значење на насока);¹³⁵ со акузатив и со генитив *ἀμφί* („околу“, значење за место, време, број или опишува објект),¹³⁶ *διὰ* (поминат простор),¹³⁷ *κατά* (локативно и временски),¹³⁸ *μετά* (место),¹³⁹ *ὑπέρ* (место, мера и поретко временски)¹⁴⁰; со акузатив, генитив и датив *ἐπί* (локално: насока, протегање во време, исто така и за мера),¹⁴¹ *παρά* (насока и времетраење),¹⁴² *περί* (локално: за положба и типолошки „што се однесува до“),¹⁴³ *πρός* (локално: смер, поретко временски),¹⁴⁴ *ὑπό* (место и време: движење)¹⁴⁵.

Постои и група од тн. невестински предлози, форми кое се употребуваат како прилози или сврзници, како *ἔστε* „додека“, *μα* (во елиптические конструкции, како заклетва : *οὐ μὰ γὰρ Απόλλωνα*) или *ὥς* „според“, кој секогаш стои со акузатив за лице, а означува движење, на пр., *ὥς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄρει θεὸς ὥς τὸν ὁμοῖον* „како секогаш бог сличниот го прави според сличен“ (p 218).¹⁴⁶

¹³³Cf. Schwyzer II, *ibid.*

¹³⁴Smyth 1920, 1682.2; Schwyzer II, стр. 439-441 (ак. 2.1)

¹³⁵Smyth 1920, 1686; Schwyzer II, стр. 458-460 (ак. 7.2).

¹³⁶Smyth 1920, 1681.3; Schwyzer II, стр. 436-439 (ак. 1.3).

¹³⁷Smyth 1920, 1685.2; Schwyzer II, стр. 448-454. (ак. 6.2).

¹³⁸Smyth 1920, 1690.2; Schwyzer II, стр. 478-481 (ак. 11.1).

¹³⁹Smyth 1920, 1691.3; Schwyzer II, стр. 481-487 (ак. 11.1, 3-4).

¹⁴⁰Smyth 1920, 1697.2; Schwyzer II, стр. 518-522 (ак. 20.1).

¹⁴¹Smyth 1920, 1689.3; Schwyzer II, стр. 465-473 (ак. 9.5).

¹⁴²Smyth 1920, 1692.3; Schwyzer II, стр. 491-498 (ак. 14.2).

¹⁴³Smyth 1920, 1693.3; Schwyzer II, стр. 499-505 (со акузатив: 16.4).

¹⁴⁴Smyth 1920, 1695.3; Schwyzer II, стр. 508-517 (со акузатив: 18.1).

¹⁴⁵Smyth 1920, 1698.3; Schwyzer II, стр. 522-533 (со акузатив: 21.4).

¹⁴⁶Smyth 1920 1702; Schwyzer II, стр. 533-534 (за акузатив).

ГЛАВА 3: Акузатив во микенскиот грчки

Потврденост на формите

Во микенскиот грчки општо земено се подобро потврдени имињата, одошто глаголите. Употребата на падежите во микенскиот грчки во принцип не се разликува од онаа во грчкиот, со тоа што, очекувано, недостасуваат форми за вокатив. Примерите со акузатив може да се појават со и без глагол. Речиси е еднаков соодносот на финитните и инфинитните форми, со тоа што финитните се среќаваат редовно во трето лице. Тоа е разбирливо, ако имаме предвид дека станува збор за административни записи, со кои на некој начин се опишува состојбата во одреден дворец во врска со приходите или расходите.

Најчести форми на глаголите во микенскиот грчки се оние, кои им одговараат на помикенските *δίδωμι* и *ἔχω* со сложенките, кои се појавуваат во трето лице на индикатив од аористот (*do-ke /dōke/*, *a-pe-do-ke /apedōke/*) и презентот (*di-do-si*, *-di-do-si /didonsi/*, негирано *o-u-di-do-si /ou didonsi/*, натаму *e-ke /(h)ekhei/*, *e-ko-si /(h)ekhonsi/*). Глаголот *ἔχω* е нешто поретко потврден и преку партиципот на презентот активен (*e-ko /(h)ekhōn/*, *e-ko-te /(h)ekhontes/*) како и со инфинитивот на презентот активен (*e-ke /(h)ekhehen/*). Има еден пример на футур во трето лице еднина (*do-se /dosei/*). од помикенскиот глагол *δίδωμι*. Покрај општото значење „дава“ и „има“, се среќаваат и со значењето, „придонесува“, „доставува“, „испорачува“, како и „поседува, држи“ (ср. земја или вид земјиште). Глаголите со тие значења редовно управуваат директен објект во акузатив, почесто надворешен, а многу поретко внатрешен. Поединечни глаголски форми со акузативот на објект исто така се во трето лице еднина. Станува збор за една форма во футур активен *-a-se-so-si /asēsonsi/* (ср. hom. inf. aor. akt. *ἄσαι*, *ἄω* „за- / наситува“) со значењето „гои“ (ср. свињи), како и три активни презентски облици соодветни на помикенскиот *φέρω* (*pe-re /pherei/*) „носи“ и „принесува“ (ср. дарови) како и на *ἄγω* (*a-ke /agei/*) „води“ (ср. животни за принесување жртва).

Другите видови акузатив со глагол се значително поретки, но ја потврдуваат употребата од класичниот грчки. Има примери со своевидно дополнување на административниот запис со кое се искажува и целта на вршење на дејството, временско или просторно растојание, понекогаш директен објект со прилошка форма (адвербијален

акузатив: *толку (даде)*, и сл.), а исто така и посложени синтактички форми покрај глаголи кои бараат два акузатива, објектен инфинитив и конструкцијата акузатив со инфинитив.

Со акузатив на целта двапати е потврден глаголот *δίδομι* во 3. лице еднина од презентот активен (*/didonsi/*), но со значењето „испорачува *некаде*“. Со слично значење е и единствениот пример на сложенката *e-pi-de-da-to (/epidedastoi/* „се распоредува/е распореден *некаде*“) во перфект пасивен, а се очекувани и форми како партиципи на презентот (ном.мн., м.р.) *i-jo-te /iontes/*, со смисла на намера „кои имаат намера да одат *некаде*“). Има два примера на акузатив на протегање на времето со презентот на глаголот *δίδομι* (*di-do-si* и негирано *o-u-di-do-si /(ou) didonsi/*) со футурско значење „(не) испорачуваат, односно (нема) да испорачаат *кога*“.

Акузативот „со оглед на“, „според“ (*accusativus Graecus*) очекувано се среќава со партиципи и означува физичка каквост на предметот на кој се однесува. Има два такви партиципи, обата во медијален перфект со пасивно значење. Првиот е *a-ri , ke-ka-u-me-no (/arukekaumenos/* „изгорен“, сложенка од глагол соодветен на помикенскиот *καίω*, а вториот е двапати потврдениот *a-ja-me-no (/aiasmenos/* „украсен“), со нејасна етимологија.

Прилошки акузатив е документиран на вкупно три плочки со презентот од глаголот *δίδομι* во 3.л. множина, *di-do-si* и негирано *o-u-di-do-si* во смисла на „(не) испорачуваат, (не) плаќаат *колку*“.

Најинтересниот вид, акузативот со инфинитив, е потврден двапати во *E*-сериите и станува збор за истиот документ во прелиминарен и конечен запис. Станува збор за спор околу земјишниот посед меѓу свештеничка и локалните власти и до денес не е решено прашањето на некои облици и нивните синтактички односи во текстот. Целосно е сигурно дека може да се препознаат конструкциите на акузатив со инфинитив кои ги воведуваат презентите на глаголите *εὔχομαι* „изјавувам, тврдам“ и *φημί* „кажувам“ во 3. лице еднина (*e-u-ke-to /eukhetoi/*) и множина (*pa-si /phāsi/*), што се поклопува со синтаксата на класичниот грчки.

Другиот посложен вид на употреба на два акузатива, е, што е и очекувано, потврден со глаголите „поставува“ *некого* или *нешто*, „поседува“ за *некого* или *нешто*. Во таквите примери едниот акузатив е надворешен директен објект (поврзан или неповрзан

етимолошки со глаголот), акузатив на целта (*cf. lat. aliquem Romam mittere*) или дури и прилошки. Микенските примери покажуваат употреба на два директни објекти со истиот глагол. Формите се различни, но, сите се финитни во трето лице: аористот на глаголот *τίθημι* (*te-ke /thēke/*), презентот од глаголот *ἔχω* (*e-ke- / (h)ekhei/*) и *ὀφείλλω* (*o-pe-ro-si /ophēlonsi/*, *sc. ophelos, figura etymologica*).

Фонетските карактеристики на потврдените глаголски и именски форми ќе бидат приведени заедно со поединечните примери на акузатив.

3.1. Акузатив на директен објект

Како и во алфабетскиот грчки, микенскиот акузативот е вистинскиот падеж на директниот објект кој оди со преодни глаголи.¹⁴⁷ Најчесто е управуван со глаголите *δίδωμι* (со сложенките од глаголот), обично во смисла на „исплаќа“, но и општо, „дава“, испорачува, „предава“ и *ἔχω* во смисла на „поседува, држи“ (најчесто земја под закуп). Потврдените форми во акузатив најчесто се именки, понекогаш со придавски атрибут (на пр., */kekesmenān ktoinān/* или */elaiwon tos(s)on/*) со кои се согласуваат во род, број и падеж. Исто така, има еден пример на акузатив дуал. Онаму каде што сметав за нужно за разграничување на одделни групи плочки според содржината или редот на зборовите, приведував примери од целиот израз во кој акузативот се појавува различно распореден или со именка во генитив како атрибут. Тоа е особено важно за Е-серијата плочки, кои се регистри на земјишта и земјишни категории. Ги цитирав во целост покусите читливи текстови кои претставуваат целосни реченици, односно целосна информација за тоа *кому му се дава нешто*, со индиректен објект во датив. Исто така тука редот на зборовите може да биде различен. Приведените форми во акузатив речиси исклучително се надворешен објект; само на некои места среќаваме примери со внатрешен објект.

Примерите за директниот објект дополнително се поделени според глаголските форми покрај кои се среќаваат, особено со *ἔχω*. Потоа се приведени поединечни случаи од поретките видови акузатив. На крајот се вклучени и примери без глагол кои упатуваат на директниот објект.

¹⁴⁷ Jiménez Delgado 2016, 23.

3.1.1. Надворешен објект

„дава“ (*δίδωμι* и *сложенки*)

a-pe-do-ke

ko-ka-ro , a-pe-do-ke , e-ra₃-wo , to-so | e-u-me-de-i

PY Fr 1184.1-2¹⁴⁸

Kōkalos apedōke elaiwon tos(s)on |² *Eumēdehi*

„*Kōkalos* му даде толку масло на *Еумедеј*“

Сложенката од глаголот *δίδωμι* во 3. лице еднина од индикативот на активниот аорист, */apedōke/*, е единствениотвозможен пример за аугмент во микенскиот (по елизијата на провербот пред силабичкиот аугмент), кој инаку не се бележи во администрацијата на дворецот.¹⁴⁹ На друго место се појавува како *a-pu-do-ke* со значењето „(ис)плаќа“, според мислањето на Раух, без аугмент.¹⁵⁰ Акузативот *e-ra₃-wo* е познат и во писарската варијанта *e-ra-wo*.¹⁵¹ Станува збор за */elaiwon/* (кип. *ἐλαιῶν*, хом. *ἐλαίη*)¹⁵² „маслиново масло“, именка од среден род од *o*-деклинацијата. Неа ја дополнува атрибутот *to-so /tos(s)on/* „толку“, кој ѝ припаѓа на ПИЕ заменска основа **уо-* односно **-t^hу-* (< **dhy-*) и покажува дека палатализацијата (промената на **t *th > s* пред суфиксот *-уо-*) била извршена уште во праисториско време. Кај Хомер таквите форми имаат и гемината *-ss-*, на пр. *μέσσος* (**metsos* < **met^hynos* < **medhyos*), која не ја бележи микенската ортографија, но се претпоставува дека се изговарала. Во другите помикенски дијалекти резултатите од така настанатите групи **-ss-*, **-ts-* и **-t(h)у-* на истиот начин се развиваат: во (јон., арк., ат.) *-σ-*, (бојот.) *-σσ-* и *-ττ-*, (лезб., тес., зап.-грч.) *-σσ-*, (крит.) *-ττ-*.¹⁵³

¹⁴⁸ Docs.² 305; *Handbuch* BA23; *Melena* стр. 45; *Companion-1* 243– 311T; *Interpretation* 163, стр. 277; cf. 38; *Manuale-1* стр. 389; *Chrestomathy* 34 MYC. **a-pe-do-ke** е можеби пример за аугмент во микенскиот (cf. *a-pu-do-ke* на KN Od(1) 681.b и TH Wu 89.β).

¹⁴⁹ Cf. *Études* 7; Docs.² (речник) s.v. *a-pe-do-ke*.

¹⁵⁰ KN Od(1) 681.b и TH Wu 89.β. Cf. *Études* 73.

¹⁵¹ PY Fr 1223 и (можеби) на KN F 726.

¹⁵² Cf. DELG, s.v. *ἐλαίᾱ*; DMic s.v. *e-ra₃-wo*.

¹⁵³ Sihler 1995, 196; *Études* 79; Lejeune 1987, 93-98.

Пилската *Fr*-серија регистрира продукти изработени врз база на маслиново масло за различни цели: обредни за божествата или приватни, за различни луѓе од областа. Заедно со *Fh*-сериите од Кносос, таа претставува главен извор на податоците за производството на парфеми.¹⁵⁴ На оваа плочка очигледно станува збор или за испорака на состојки за производство, или на готов производ од еден парфимер на друг. Редот на зборовите е СПО (субјект- предикат-објект), но, именката и атрибутот *elaiwon tos(s)son* се во инверзија - обично заменката или придавката доаѓаат пред именката.¹⁵⁵ Имало мислење дека во третиот ред од плочката **PY Fr 1184** (.3 pa-ro , i-pe-se-wa , ka-ra-re-we 38), именката *ka-ra-re-we* е исто така во акузатив покрај *a-pe-do-ke*, што се отфрла како можност во *Docs.*², затоа што тоа би значело дека продуктот врз база на масло се мери и со мерни единици и со врчви. Формата *ka-ra-re-we*, всушност, не е најјасна, но глосата кај Хесиџиј (χ 502) упатува на стомна: *χλαρὸν ἐλαιηρὸς κόθων*.¹⁵⁶

do-ke

o-do-ke , a-ko-so-ta |² tu-we-ta , a-re-pa-zo-o |³ tu-we-a **PY Un 267.1-3**¹⁵⁷

hō dōke a-ko-so-tās |² *Thuwestāi aleiphað'ohōi* |³ *thuweha*

„*A-ko-so-tās* вака му испорачал на „парфимерот“ *Thuwestā* ароматични состојки“

Како претходната плочка, **PY Fr 1184**, и оваа претставува документ за производство на масти и парфеми. Предикатот е во трето лице активен аорист од глаголот *δίδομι* (алфаб. грч. *ῥῶκε* / *ῥῶκε*), но, микенската ортографија не го бележи аугментот. *O-* /*hō*/, споен соглаголот може да се интерпретира на различен начин: како адверб *ὥς* „така, вака“ (како што се мисли во овој труд) или како честичка на почетокот од реченицата со значење „навистина“ (=клас. *ἦ*).¹⁵⁸ Во реченицата редот на зборовите е поинаков од претходната, П-С-О. ***Thuwe(h)a*** (*θύεα*, со меѓувокално -w- во микенската ортографија) тука е акузатив во среден род со атематска *s*-основа. Именката е поврзана со *θύος* кај Хомер (за жртва

¹⁵⁴Покрај поединечни плочки од сериите *F*, *Ga*, *Gg*, *Gm*, *Gv* и *G* од Кносос, пилската *Un* и микенската *Ge*-серија. Cf. *Companion*-1 6.11; 7.10.

¹⁵⁵ Cf. *do-so-mo to-so* на **PY Un 718.2** (Jiménez-Delgado 2016, 141-412).

¹⁵⁶ *Docs.*² стр. 481, cf. 494; *Manuale*-1 стр. 421-422, 709; Jiménez-Delgado 2016, 104).

¹⁵⁷ *Docs.*² 103; *Handbuch* BA26; *Melena* 72 (.2 *epirruta*); *Companion*-1 9.40, стр. 243; *Interpretation* 164, стр. 277, 301; *Avviamento* 80.

¹⁵⁸ Cf. *Docs.*² (речник), s.v. *o-*; *DMic* s.v. *tu-wo*; *Companion*-1 9.36.

паленица),¹⁵⁹ а на микенските документи, општо земено означува ароматичната состојка (не и арома) ланолин, која се добива од волна и натаму се користи при подготовка на масти и мириси.¹⁶⁰

Thuwestāi е лично име со функција на индиректен објект во датив, своевиден *omen* за чиновникот што го носи. Паѓа во очи етимолошката врска на името на лице (= *Θυέστης*) со лик од Хомер, чие име уште Ранк¹⁶¹ го објаснувал како *θύειν* + *ἐστία*, (поет.) „Жрец, Жртвоноша“. Иако тоа не е предмет на овој труд, самото по себеси се наметнува прашањето за интерпретацијата на името, бидејќи многу од личните имиња настанале како прекари или хипокористици, токму според нивните способности, особини или занимање на лица ширум индоевропскиот свет. Во контекстот на работата што ја врши *Thuwestās*, името би можеле да го интерпретираме како „Толчник, Стап“ (со кој се ситнат зачините). Но, сепак, во апозиција со ова лично име, посебно се назначува неговото занимање. Сложенката во датив од *o*-деклинацијата *aleiphad²ohōi*, етимолошки различна од името е составена од *a-re-pa* (*ἄλειφαρ*) „маст“ и *ζέω* „вари, врие“, „оној кој врие маст, парфимер“. Исто така првиот дел од сложенката, *a-re-pa-*, покажува протетски вокал уште од микенско време (**leiph-*, *λπ-*, cf. *liprus*, *λίπα*).

Вистинската цел на испораката е искажана со датив во продолжение на текстот *a-re-pa-te* |⁴ *ze-so-me-no* = *aleiphatei d'es(s)omenōi* : (ароматични состојки) „за (пре)вриена маст“. Така, оваа плочка потврдува два пара сродни зборови: *tu-we-ta* (лице) / *tu-we-a* (предмет) и *a-re-pa-zo-o* (лице) / *a-re-pa-te* (предмет). Интересно е дека покрај другите состојки за изработка на парфеми или миризливи масти (како коријандер), а се појавува и идеограмата за вино. Тоа укажува на фактот дека виното исто така се користело за изработка на парфеми, веројатно заради неговото алкохолно својство. Оваа плочка истовремено дава и најмногу информации за самиот процес на изработка:¹⁶² *A-ko-so-tā(s)* му предава на надредениот државен чиновник определено количество од секоја состојка за изработка на парфеми: *ko-ri-a₂-da-na* „коријандер“, *ku-pa-ro₂*, (*cyperus*), можеби ирис, *КАРО* (монограм

¹⁵⁹ Docs.² (речник) s.v. *tu-wo*, *tu-we-a*; Hom. Z 270 *θύεσσιν* (*θύος*), Ξ 172 *τεθυωμένον* (sc. *ἔλαιον*) „sc. Масло, кое гори, испарува со мирисен дим“.

¹⁶⁰ Cf. Hom. Ξ 172 *ἔλαιον τεθυωμένον*.

¹⁶¹ Rank 1951, стр. 143.

¹⁶² *Companion*-1 228-229; *Interpretation* 269.

carpos), „овошје“, (идеограми) вино, мед и ланолин (ако така се заклучи според идеограмата за волна); партиципот *ze-so-me-no* упатува на ζέω („врие“), односно, на тоа дека производот се добивал со вриење на масло. Раух¹⁶³ тврди дека парфемот може да се добивал, покрај со вриење, едноставо со мешање на состојките. Килен ја споменува можноста дека станува збор за веќе изработен продукт што помлад парфимер му го предава на постар, можеби заради проверка на квалитетот (вклучително и на оваа плочка).¹⁶⁴

di-do-si

.1 o-di-do-si , du-ru-to-mo

PY Vn 10¹⁶⁵

.2 a-mo-te-jo-na-de , e-pi-[*]-ta 50

.3 a-ko-so-ne-qe 50

.4 to-sa-de , ro-u-si-jo , a-ko-ro , a-ko-so-ne

.5 100 , to-sa-de , e-pi-[*]-ta 100

Hō didonsi drutomoi |² *armotejōnade*: **epi-*19-ta** 50, |³ **axones** *k^we* 50 |⁴ *tos(s)a de Lousios Agros*: **aksones** |⁵ 100; *tos(s)a de epi-*19-ta* 100.

Плочката ѝ припаѓа на групата документи во кои има евиденција за производството на тркала и запрежни коли. Посочени се две испораки на важни предмети како осовини *aksones* и (можеби) тркала *epiphuta*, иако вториот збор е проблематичен заради дискусијата околу третиот знак. На друго место ќе стане збор за *armotejōnade*: очигледно станува збор за алатив на *-de* и најверојатно терминот ја означува самата продавница.

Всушност станува збор за градежниот материјал што дрвосечачите, односно тесарите, го доставуваат во работилниците на дворецот. Ја цитиравме целата плочка, бидејќи основниот глагол се подразбира во р. .4-.5: „Така дрвосечачите доставуваат во *armotejōn* 50 *e-pi-*19-ta* и 50 (дрвени) оски, а волку (доставува) Лоусиос Агрос:¹⁶⁶ 100 (дрвени) оски (и) толку 100 *e-pi-*19-ta*.“

¹⁶³ Според: *Companion*-1 стр. 229, бел. 22.

¹⁶⁴ Killen, 2008, стр. 192, бел. 77.

¹⁶⁵ *Docs.*² 252; *Melena* стр. 73; *Companion*-1 243, 347-349 (со списокот на литературата); *Interpretation* 265, стр. 321; *Manuale*-1 стр. 539; *Avviamento* 82; *Local cases* 42; *Études* 348-349.

¹⁶⁶ Би можела да биде и множина (cf. *Melena*, loc. cit.).

Иако *aksones*, веројатно, е во номинатив множина (инаку ние би очекувале *a-ko-so-na*), има можност да станува збор за акузатив.¹⁶⁷ Раух ја отфрла таа можност, воден од мислата дека кога се набројувани, предметите се обично во номинатив.¹⁶⁸ Во прилог на мислењето на Раух, Дију нагласува дека номинативите кои немаат синтактичка врска со останатиот дел од текстот (тнр. номинатив на рубрика), секогаш треба да се во номинатив, дури и кога има нејасни зборови, ако се дел од списокот.¹⁶⁹ Сметам дека не мора секогаш да биде така и тука ја оставам можноста за акузатив, бидејќи, како што беше споменато погоре, текстот е една целосна реченица, во која количините на испорака за два места или работилници се одделени со *-de* „а, но, пак“.

. Има многубројни примери каде што се јавува синтагма со „дава, испорачува“ со придружно редување на идеограми / броеви како кај едноставните списоци. На ова место, мислам дека не станува збор за тоа. Исто така, ако подразбираме дека записот од работилницата се однесува за испорака која треба да се изврши во *armotejōn*, тогаш и *aksones* претставува предмет на испораката. Според тоа, синтактичкиот редослед П-С- (индир.)О-(дир.)О е ист како и на претходната плочка - состојките за правење на парфемот се доставуваат во друго лице, додека овде, наместо дативот за лице, постои акузатив на цел: граѓа се доставува во местото. Затоа, можеме да го разбереме целиот текст како два акузативи (*cf. aliquem mittere Romam*), од кои едниот е акузатив за предмет (директен објект), а другиот е акузатив за содржина (акузатив на цел). Треба да ја додадеме и оваа необичност, дека количина на *aksones* е наведена во следниот ред (можеби поради недостаток на простор?).

За транскрипцијата на терминот *e-pi-*19-ta* ги следевме посовремените изданија како *Companion-1* и *Manuale-1*, но, за кој всушност предмет станува збор, ни се чини соодветно да го прифатиме мислењето на Раух.¹⁷⁰ Имајќи предвид дека документот е од работилницата во која се произведуваат тркала и коли и дека како втор предмет се споменати *aksones* „оски“ (*ἄσχορες*), ја прифаќам можноста третиот знак да се разбере како *pu* и крајната дескрипција да биде *e-pi-pu-ta /epiphuta/*. Не е невозможна поврзаноста со

¹⁶⁷ *Interpretation* стр. 47.

¹⁶⁸ *Études* 310, бел. 55.

¹⁶⁹ *Companion-1* 248.

¹⁷⁰ *Études*, *ibid.*

ἐπιφύω („произведува; цврсто поврзува: спојува“),¹⁷¹ така што претпоставката на Раух, дека станува збор за млади гранки одделени од стебла користени за флексибилните делови од тркалата изгледа целосно прифатлива. Така и други автори¹⁷² се наклонети да го разберат *e-pi-pu-ta* како парче дрво (даска?) потребно за изработка на тркалата. Дију го поврзува со помикенскиот грчки ἐπίσ(σ)ωτρον, „обрач, железо приковано на дрвеното тркало“, сметајќи дека *19 претставува дублет за *zo /t^so/*.¹⁷³

Зборувајќи детално во прилог на проучувањето на плочките **PY An 427** и **PY Vn 10**, Палаима има истакнато неколку важни забелешки во врска со интерпретацијата на следната плочка. Расправата, пред сè, треба да се врати на зборот *a-mo-te-jo-na-de*. Зборот настанал од *a-mo*, односно, *a-mo-ta* (класичногрч. ἄρμα „(бојна) кола“, па може да се протолкува како „работилница на тркала или коли“ или дури и „произведувачи на кочии“.¹⁷⁴ Класичниот грчки познава многубројни изведенки и сложенки од основата ἄρ-, како ἄρμός „спој, зглоб“, ἄρμόζω „спојува, врзува“, ἄρμονία „спојување, зглобување“, ἀραρίσκω „составува“ и др. Микенскиот делумно ги бележи аспиратите, но поретко во почетен слог, но, ја бележи основата која потекнува од коренот **a₂er-* со значењето „спојува“. Со додавање на суфиксот *-sm-*, основата **a₂er-sm-* резултирала во грчката ἄρμ-.¹⁷⁵ Исто така, микенската форма *a-mo-ta* покажува дека кај именките од среден род кај *n*-основите, веќе се создала друга основа *-μα(τ)-*, иако изведенките кои ја покажуваат изворната основа (<**-n-*) упатуваат на фактот, дека иновацијата не е со многу постар датум од микенскиот (на пр. хом. ὄνομα > νόνυμος, дат.-абл. мн. на *-ασι* наместо *-ασσι*).¹⁷⁶ Од друга страна, недостатокот на аспирата во помикенските форми се објаснува со нивната архаичност.¹⁷⁷

Значи, имајќи ја предвид творбата и значењето на основата кај *a-mo-te-jo-na-de*, Палаима¹⁷⁸ предупредува тој акузатив да го разбираме во поширока смисла, т.е. „во работилницата за составување коли“. Со тоа се отвора нова можност за толкување на

¹⁷¹ Cf. LSJ (s.v. ἐπί-φυσσις, -φύω).

¹⁷² Cf. Docs² стр. 350 (δένδρεα, ξύλα; лат. lignum); Companion-1 207, 349; Avviamento loc. cit. Палаима има детално пишувано во прилог на читањето *e-pi-pu-ta* (Palaima 1980).

¹⁷³ Companion-1 стр. 207, 349.

¹⁷⁴ Palaima 1980, стр. 200 и бел. 30. Cf. DMic.(I), s.v. *a-mo*.

¹⁷⁵ Cf. Sihler 1995, 170.

¹⁷⁶ Cf. Sihler 1995, 288.

¹⁷⁷ Cf. Beekes, s.v. ἄρμα; LSJ s.v. ἄρμόζω и ἄρμοσις.

¹⁷⁸ Palaima 1980, стр. 201-203.

акузативот (по смисла) *a-ko-so-ne* како веќе нов продукт на целата осовина на колата, а *e-pi-pu-ta* како фиданки „по мерка“ отсечени и вовезени во „аркади“ кои ги спојуваат тие осовини¹⁷⁹. Според тоа *e-pi-pu-ta* би биле составни делови од колите, а не дрвена граѓа.¹⁸⁰ Во врска со бројот на *e-pi-pu-ta* и *a-ko-so-ne*, кој секогаш е еднаков, па затоа се помислува за бројот на отсечени фиданки за ист број на осовини, Палаима¹⁸¹ додава дека тоа не мора секогаш да било така. Имено, станува збор за административен договор, дека се бара испорачка на иста количина дрво специјално за изработка на осовината, со нарачки по 50 парчиња. За испорачката на претходно обработената граѓа се одговорни *drutomoī* „дрводелци, дрвосечачи“, кои треба да достават 50 „аркади“ (за) 50 осовини во работилницата, а што се однесува за местото *Лоусиос Агрос*, тој (доставува) двојно повеќе.

На ова место *tos(s)a* треба да се разбере адвербијално покрај граѓата која се набројува. Првото *-de* го одделува името на место *Лоусиос Агрос* од претходно реченото колку доставуваат дрводелците во *armotejōn*, додека второто *-de* го одделува *e-pi-*19-ta* од *aksones*,¹⁸² иако (граматички) во .5 се претпоставува дека е атрибут за *e-pi-*19-ta*.

do-so-si

.1 jo-do-so-si (...)

PY Jn 829¹⁸³

.3 ka-ko , na-wi-jo , pa-ta-jo-i-qe , e-ke-si-qe , a3-ka-sa-ma

hō dosonsi (...) khalkon nāwijon paltaiōihi k^we enkhēs(s)i k^we aiksmans

„така ќе дадат ... *храмска бронза* како *острици* за стрели и копја“

Пилската *Jn*-серија содржи записи за алокациите на бронза (со карактеристичниот идеограм *140) за луѓето наречени *ka-ke-we*. Се повторува збирната формула *to-so-de* , *ka-ko*. Плочката **PY Jn 829** е најголемата плочка во оваа серија и општо земено ја има најдолгата фраза кога станува збор корпусот на линеарно Б. Согласно со содржината на целата серија, тука има документирано испорачка на различни количини бронза на разни локалитети.

¹⁷⁹ Cf. Palaima 1980, стр.201: ‘The “arcades” are continuous pieces of wood bowed and strapped at the top of their arc to the horizontal stay-piece and inserted at their two ends into grooves carved in the pole of the chariot’.

¹⁸⁰ Cf. Interpretation, стр. 368.

¹⁸¹ Loc. cit.

¹⁸² Études, loc. cit.

¹⁸³ Docs.² 257; Interpretation 173; Handbuch BA27; Local cases 74; Kasussystem 17.6; Companion-1 7.6.6; Manuale-1 стр. 412 и понатаму.

Предикатот *dosonsi* е во 3. лице множина од индикативот на футурот активен, со проклитичката честичка *jo-* (графичка варијанта за *o-* /*hō(s)*/ „така, вака“. Има шест субјекти (р. .1-2); тие се разни должници, наброени веројатно според важноста.¹⁸⁴ Футурот би можел да покажува дека станува збор за евиденција на должности кон дворецот, за она што го бара дворецот од должниците, а тоа е - да распоредат бронза за изработка на оружје.¹⁸⁵

Има различни интерпретации за директниот објект *ka-ko* , *na-wi-jo*. Првата *khalkos*, „бронза, бакар“, форма од *o*-деклинацијата во машки род, која се однесува за количините регистрирани со логограмот AES (р. .4-19). Формата *na-wi-jo* е нејзин придавски атрибут од *o*-деклинацијата во машки род, но сите на кои им била предмет на проучување не се сложувале околу значењето, бидејќи едните во него гледаат термин за бродарството, а други за храм, иако повеќето го прифаќаат второто објаснување. Со оглед на тоа дека еден од функционерите кои се среќаваат, е *ka-ra-wi-po-ro*, „клучар“, кој редовно има религиска функција, Палмер е наклонет кон толкување на придавката како *ναός* (*naōs*), во врска со класичногрчката именка *ναός* (< **naswos*), „храмска(бронза)“.¹⁸⁶ Барнабе и Лухан го оставаат отворено тоа прашање „a certain quantity of bronze from shrines or ships“,¹⁸⁷ како и Карлос Вариас (во *Manuale-1*). Тој истакнува дека грчката интерпретација е несигурна, бидејќи може да станува збор подеднакво за */nāus/* (*naūs*) или изведенката */nawwos/* (*naōs*, **nas-wo*). Во својата верзија на преводот тој сепак се решава за второто: *k^halkon nāw(w)ion* „bronzo dei templi“. Други микенолози ја интерпретираат придавката со значењето „храмски“.¹⁸⁸ *khalkon nāwion* „(bronze) of the temple“ (*Docs.*²), *χαλκὸν νᾱῖον* „'temple' bronze“ (Палмер), *khalkon nāw(w)ion* „Erz als? Tempelsteuer“ (Бартоњек), *χαλκὸν νᾱῖον* „shrine bronze“ (Вандерс).

Вториот акузатив, *a3-ka-sa-ma /aiksmans/*, е именка од *ā*-основата со значењето „острица, врв“: *αἰκσάνς* (Палмер), *αἰζμάνς* (Вандерс). Во класичниот грчки е позната *αἰχμή*, *ā*-основа (протогрч. **aiksmā*, ПИЕ **a2eik-(s)m-*) со основно значење „острица, врв“, cf. хом. (Z 320) *ἔγχεος αἰχμή* „острица на копје“, со истото значење и во микенскиот грчки. Со истото потекло, но со поинаков вокализам е кипарската глаголска придавка *ἰκμαμένος* „ранет“ или

¹⁸⁴ *Manuale-1*, стр. 413.

¹⁸⁵ *Manuale-1*, *ibid.*; *Kasussystem*, стр. 169-170.

¹⁸⁶ *Interpretation*, стр. 283-284.

¹⁸⁷ *Companion-1*, *loc.cit.*

¹⁸⁸ Цитираните места се веќе се наведени под референцата за текстот на плочката.

гласата кај Хесиџиј: <ἰκτέα> · ἀκόντιον за „копје“ (Hes 1 507). Кај Хомер има и лично име Ἰκμάλιος, изведено од истата група зборови, со кои се доведува во врска и латинското *īcō* „удира“.¹⁸⁹ Зборот е дополнет со дативи на целта *paltaioihi k^we enkhēs(s)i k^we* „острици за стрели и копја“. Функцијата на енклитиката *-qe* можеме да ја интерпретираме како составен сврзник или како засилена честичка „баш, токму“, така што се отвораат разни можности за превод: а) во двата случаи е сврзник кој (прво) поврзува два датива и (второ): два објекта, „ќе дадат храмска бронза и острици за стрели и за копја“. Изгледа дека тоа е наједноставно и најприфатливо; б) Бернабе и Лухан првото *-qe* го сметаат за составен сврзник, а второто за честичка за потсилување „(ќе дадат бронза за стрели и копја) и тоа/ токму како острици“.¹⁹⁰ Вториот пример укажува на тоа дека би можело да стане збор за два акузативи покрај ист глагол, едниот од кои е директен надворешен објект, а другиот акузатив на содржината.

Останатите плочки од оваа серија, со формулата *ta-ra-si-ja, e-ko-si/ e-ko-te* ќе бидат обработени во продолжение.

„Има“ (ἔχω)

e-ko-si / e-ko-si-qe

Формите *e-ko-si, e-ko-si-qe* се во 3. лице множина од глаголот ἔχω. Му припаѓаат на коренот **seǵh*, кој под влијание на Грасмановиот закон, по промената на почетното **s > *h* во грчкиот ја изгубил првата аспирата: **seǵh-o >* протогрч. **hek^hō >* ἔχω или (редупл. презент) ἴσχω < **(σ)ίσχω*, cf. skt. *sáhate*. Изворното **s-* во грчкиот е видливо и во аористот, каде што од коренот во нулта степен и аугментот **e-sǵh-* во грчкиот се добил ἔσχω-ον. Од друга страна, футурот покажува губење на втората аспирата: **seǵh-s > *seks- > *heksō >* ἔξω, со зачувување на *-s-* по беззвучен оклузив. Значи, микенските форми покажуваат дека таа се случила уште во 1200. пр. Хр., па мора да го претпоставиме таквиот нејзин развој уште од протогрчкиот.¹⁹¹ Завршокот ја покажува промената на **-ti > -si*, која на микенскиот

¹⁸⁹ Cf. Beekes, Chantaine 1980 (s.v. αἰχμή); Ruijgh 1957, стр. 136.

¹⁹⁰ Manuale-1, стр. 415.

¹⁹¹ Sihler 1995, 170a, cf. 138; Beekes, s.v. ἔχω.

му е заедничка со аркадо-кипарскиот и јонскиот, но, од ортографијата не може да се заклучи дали се изговарал назалот во формите како *ekho(n)si*.

Исто така, ортографијата на линеарното Б покажува дека вториот дел од *i*-дифтонзите не се бележи. Главно станува збор за кратките дифтонзи, зашто е потешко да се следат долгите (освен, на пр., очевидните дативи *po-ti-ni-ja* /*potnijāi*/ или *da-mo* /*damōi*/).¹⁹² Формата *e-ko-si* на плочките алтернира со *e-ko-si-qe* на истиот начин како *e-ke* / *e-ke-qe*. Честичката *-qe* често координира разни именки, апелативи, придавки, предикати кои се однесуваат за истиот субјект, а, изгледа и независни реченици.¹⁹³ Во помикенскиот грчки гласи *τε*, кое главно се среќава во поезијата и во класичната книжевна проза, додека вообичаеното „и“ е насекаде *καί*.¹⁹⁴ Пишување на *e-ko-si-qe* со директен објект наоѓам на плочките **PY Eb 321** [+] **327** [+] **1153 + frr.(3)**, на прелиминарната плочка за **Ep 704**, и на плочката **PY An 724**, која е особено тешка за интерпретација. Сите други примери се однесуваат за *e-ko-si*.

ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-si

PY Jn 658.1¹⁹⁵

PY Jn 706.1¹⁹⁶

khalkēwes tala(n)siān (h)ekhonsi

„ковачите имаат удел/доделување (за бронза)“

Плочката е дел од запис од ковачка работилница: список на материјали за работа, со список од 14 топоними и количина на материјали за секое поединечно место. Тој удел на материјали е означен со групниот термин *ta-ra-si-ja*, а тука станува збор за количина бронза доделена за производство.

Тешко е да се биде прецизен во преводот, но етимологијата го доведува зборот во врска со класичниот *τάλαντον* „(измерена) тежина“, „плоча за мерење на вага, тег“, а оттаму и со *ταλασία* „производство на волна, предење (и самото место на производство)“ и *ταλασιουργός* „волнар“. Латинското *pensum* има исто значење „нешто измерено“, па оттаму

¹⁹² Melena 2014, стр. 22.

¹⁹³ Cf. *Études* 253.

¹⁹⁴ Cf. *Études* 252.

¹⁹⁵ Docs.² 255; *Interpretation* 280.

¹⁹⁶ *Interpretation* 280, 285.

„клопче волна“ (< *pendere* „виси, мери“). За микенското *ta-ra-si-ja* е тешко да се каже дали треба да се прочита како *ταλανσίᾱ* или *ταλασίᾱ*, но во секој случај е партиципска творба: *τάλαντον* „(буквално) носење“, потоа, „плочка за мерење, тег“, настанат од < **tlə₂-ent-* (ПИЕ. корен **telə₂* „носи“), односно **ταλαντ-ίᾱ* со палатализација настаната *ταλασία*. Во микенскиот има и сложенка *a-ta-ra-si-jo*, „без измерена количина“ или „без доделена распределба/ на работата“.¹⁹⁷

Зборот се појавува на микенските плочки кои се занимаваат со организацијата на работата. Има луѓе кои *ta-ra-si-ja*, *e-ko-te* „имаат '*ta-ra-si-ja*'“ и луѓе кои се *a-ta-ra-si-jo* „без '*ta-ra-si-ja*'“. Во почетокот зборот бил толкуван како „данок“, но денес е општо прифатено дека станува збор за систем на распределба на работата во врска со обработката на суровини.¹⁹⁸ Значи, *ta-ra-si-ja* е *систем* на управување со економијата на која се однесува,¹⁹⁹ систем во кој авторитетот доделува средства (материјал измерен и даден на обработка) на самостојни или полусамостојни работници. Освен пилската *Jn*-серија за производство на метал, */talasiā/* е потврдена за администрација за текстилното производство во Кносос (**Lc(1)**, **Le**) и во Микена (**Oe**), а, ако се цени според плочката **So(2)4442+fr. (3)** од Кносос, која бележи кусок од испораката на тркала во однос на минатата година, тој систем можеби се однесува и за производството на тркала и коли.²⁰⁰

Сè уште не е разјаснето колку се независни ковачите и другите занаетчии кои потпаѓаат под системот *ta-ra-si-ja*, но претежно станува збор за луѓе со низок општествен статус (различно етнички определени, можеби станува збор за заробеници) и робови. Тој систем не опфаќа одгледување и ништо друго освен занаетчиската работа, а подеднакво не е забележана ни за распоредување и дистрибуција на готови производи. Нејзина цел е *надзорот* на самото производство.²⁰¹

Две плочки кои ја содржат реченицата *khalkēwes tala(n)siān (h)ekhonsi* се регистар за количеството метал која одделни ковачи ја примаат во рамките на системот на распределба *ta-ra-si-ja*, кој е под контрола на дворецот. Редот на зборовите е С-О-П, кој е најчест во

¹⁹⁷ *Études* 96; Lejeune 1987, 51; Beekes, s.v. *ταλα-*, *τάλαντα*, *τάλας*.

¹⁹⁸ Nosch 2004, стр. 175.

¹⁹⁹ Nosch 2004, стр. 161.

²⁰⁰ Cf. Killen 2008, стр. 192-195; Nosch 2004, стр. 162 и *понатаму*.

²⁰¹ Cf. Shelmerdine 2008, стр. 143; Nosch 2004, стр. 170-181. *passim*.

микенскиот и често алтернира со С-П-О, иако во оваа конкретна фраза нема алтернација (cf. *e-ke* , *o-na-to* / *o-na-to* , *e-ke* и сл.)²⁰²

o-na-ta , e-ko-si , ko-to-ne-ta

PY Ed 901+ fr.1²⁰³

onāta (h)ekho(n)si ktōinetai

„закупи имаат земјодршците (за општинска земја)“

Плочката е дел од запис за земјишните поседи во пилските *E*-серии, за кои тука најмногу ќе се зборува. Редовно употребувани фрази се со директниот објект *onāta* во множина или *onāton* во еднина. Таа форма е веројатно поименичена глаголска придавка во среден род, во изобилство на пилските серии Ea, Eb/Ep, Ep/Eo, Eq. Станува збор за парче земја на кој некој има право на користење (*usufructum*), обично преведен „искористливо земјиште“, „закуп“ (*beneficial plot of land*). Се поврзува со помикенските форми *ὠνητόν* (дор. *ὠνατόν*) „купен“, „кој може да се купи“ (cf. *ὠνή*, „купување“, dор. „купопродажен договор“), Но зборот е општо прифатен како изведенка од глаголот *ὀνίνημι* „користи; зема профит“, „има корист од“. Формата *o-na-to* изворно би можела да значи парцела земја дадена како награда. Во микенскиот има друг збор за исплата, односно, купувачка, веројатно со истото потекло, *o-po*, па во микенскиот се пишува *o-na* за *o-na-ta*. Исто потекло има и именката *o-na-te* /*onatēr*/ „закупец“, која исто така е документирана на микенските плочки.²⁰⁴

Објектот има атрибут во генитив *ke-ke-me-na-<o>* , *ko-to-na-o* , „(закуп) од земја која е *ke-ke-me-na*“, за што повеќе ќе се зборува натаму. Забележлива е инверзија во редот на зборовите. О-П-С: *kekesmenaōn ktōināon onāta (h)ekho(n)si ktōinetai*, бидејќи атрибутот во генитив обично доаѓа по објектот на којшто се однесува. Зборот *ktōinetai* би можел да има исто значење како *ktōino(h)okhoi* „оние кои држат земја: *ktōina*“, која инаку се појавува на плочките од овој вид. Но, има и претпоставки дека ги означува оние кои од заедницата добиваат земјиште под закуп или, дури и збирно име за сите закупци,²⁰⁵ но е тешко да се каже повеќе од тоа.²⁰⁶

²⁰² Delgado 2016, 23, 142.

²⁰³ Docs.² 151; *Interpretation* 97.

²⁰⁴ Cf. DMic, s.v. *o-na-to*; Docs.² стр. 235, 445; *Companion*-1 стр. 253.

²⁰⁵ Cf. Docs.² стр. 453.

²⁰⁶ B. *Études* 280, бел. 123.

e-qe-si-jo , do-e-ro , e-ko-si , o-na-ta

PY Ed 847.1²⁰⁷

(h)ek^wesioi doeloi (h)ekho(n)si onāta

„следбеничките робови имаат закупи (за општинска земја)“

Како и претходната, и оваа плочка е дел од групата на пократки натписи во врска со поседување земја. Од оваа плочка откриваме дека закупците се робови. Именката која ги опишува, hek^wesioi, е изведена од e-qe-ta „следбеници“ - важни чиновници во дворецот од кои зависат робовите.²⁰⁸ Етимолошки му припаѓа на корен *sek^w-, со очекуваната промена на почетното *s- > *h-, која веќе била завршена во времето на микенските документи. Исто така треба да се нагласи дека не е сосема сигурно дека робовите имале положба каква што ни е позната во класична Грција. На микенските плочки ги среќаваме како класа занаетчии и земјоделци која е повеќе зависна од другите, но можат да ги контролираат земјишните поседи, да му принесуваат жртви на Посејдон и сл.²⁰⁹ Често се споменуваат и нивните лични имиња, придружени со фразата te-o-jo do-e-ro/do-e-ra. Редот на зборовите на овој документ за разлика од претходниот е сосема вообичаен, С-П-О.

.2 o-na-te-re , ru-*83-o , ko-to-na , e-ko-si

PY En 74 + frr.²¹⁰

.12 o-na-te-re , e-ko-si , a₃-ti-jo-qo , ko-to-na

.21 o-na-te-re , ... , e-ke-si , pi-ke-re-wo , ko-to-na

onatēres Ru-*83-o ktōinān ehkonsi

onatēres (h)ekhonsi Aithiok^wos ktōinān

onatēres (h)ekhonsi Pi-ke-re-wo ktōinān

„(вака) закупците ја држат земјата од/на Ru-*83-o / Aithiok^wos / Pi-ke-re-wo“

Секој од приведените примери претставува уведен дел на еден од трите делови на плочката, со кои се набројува начинот на држење земја од тројца поседници чии лични имиња се во посвоен генитив): Ru-*83-0, A₃-ti-jo-qo и Pi-ke-re-wo. Во редовите меѓу .3-.9, .13-.18 и .22-.24 се набројуваат лица кои како te-o-jo do-e-ro/do-e-ra управуваат со распределената земја, за што ќе зборуваме на друго место (в. под e-ke). Редовите .1, .11. и .20 претставуваат

²⁰⁷ Interpretation 99.

²⁰⁸ Cf. Études 98.

²⁰⁹ Cf. Shelmerdine 2008, 138.

²¹⁰ Docs.² 115; Manuale-1 стр. 351. E-ke-si е писарска грешка за e-ko-si.

наслови на секој од трите делови на плочката : „*ki-ti-me-na* земја од *Ru-*83-o / Aз-ti-jo-qo / Pi-ke-re-wo*“, заедно со вкупната површина земја мерена со количината на семе.

Терминот *ko-to-na /ktoinā/* јасно упатува на **κτεi-* „гради, обработува“ (cf. именката *ποινή* < **k^woinā* од коренот **k^weu-*, *k^wou-*, *k^wi-*), од кој во класичниот грчки се *κτίζω* и *κτοίνα*. Според тоа, терминот значи „обработено“ или „обработливо земјиште“.²¹¹ На родоските натписи зборот преживеал со значењето „територијална единица“, а Хесихиј ја толкува како *δῆμος μεμερισμένος* „поделена земја, округ“.²¹² Потврдена е и во варијантата *ko-to-i-na*, земајќи предвид дека вториот дел од дифтонгот одвреме навреме се бележи во средни слогови. Тоа не се однесува за завршните слогови (cf. *du-ru-to-mo* за *δρύτομοι*) и за употребата на слоговните знаци *aз* за *ai* и *raз* за *lai / ρai*.²¹³

Оваа плочка од градот *Pa-ki-ja-ne*, која ѝ припаѓа на категоријата на земјата *ki-ti-me-na*, е еден од текстовите зачувани во две верзии: прелиминарна, која е покуса, и конечна, која е подолга. Таа претставува конечна забелешка, а нејзин пар се **PY Eo 276, 247 и 160**, со прелиминарните верзии од документот. Ваквата практика документ не е единствен пример за сочувување на две верзии од истиот запис; ист е случајот и со сериите *Eb-Ep* (земја *ke-ke-me-na*) и *Eo-En* (земја *ki-ti-me-na*). За категориите земјишта ќе зборуваме во продолжение, но тука само да назначиме дека има разлика меѓу земјата *ke-ke-me-na*, која ѝ припаѓа на заедницата (*da-mo*) и *ki-ti-me-na*, што им припаѓа на именувани поединци, па всушност изгледа дека станува збор за протипоставеност: јавна / приватна земја.

Според тоа и документите може да се поделат на 1) серија *Eo* (прелиминарни записи) и *En* (конечен збир) на *ki-ti-me-na* (приватна) земја; 2) *Eb* (поединечни, прелиминарни записи) и *Ep* (конечен запис) серија на *ke-ke-me-na* (јавна) земја.²¹⁴ Следуваат уште два примера на плочки од делот кој претставува конечни, дотерани записи.

²¹¹ Cf. Docs.² стр. 556; DMic., s.v. *ko-to-na*.

²¹² Hes. κ 4332: [*<κτόναι ἤ>*] *<κτοίνα>* · *ἡ χωρῆσης προγονικῶν ἱερῶν. ἡ δῆμος μεμερισμένος* ...

²¹³ *Études* 327, Lejeune 1987, 8, 219 бел.1.

²¹⁴ Cf. *Manuale*-1 стр. 349 sqq; *Études* 83, 277, 303, 327. Преживувањето на истите документи во две верзии често ја олеснува реставрацијата на оштетените текстови.

.4 o-da-a₂ , o-na-te[-re] , e-ko-si , wa-na-ta-jo-jo , ko-to-na
.11 [o-da-a₂ , e-ko-si , a-]ma-ru-ta-o , ko-to-na , o-na-te-re

PY En 609²¹⁵

hō d(e) aha onāteres (h)ekhonsi Wa-na-ta-jo-jo ktōinān

hō d(e) aha (h)ekhonsi Amarunthāo ktōinān onāteres

„вака закупците ја имаат земјата на *Wa-na-ta-ios*“ / „вака ја имаат земјата на *Amarunthās* закупците“.

Плочката е запис за распоредот на приватното земјиште на локацијата *Pa-ki-ja*²¹⁶ меѓу двајца од вкупно 14 сопственици (*telestai*) даден на одделни закупци (*onātēres*). Овие два реда претставуваат поднаслови во текстот во кои се набројуваат *onātēres*. Протегањето на земјиштето (*ko-to-na*) кое го поседува *telestās*, како и парцелата што се дава под закуп (*o-na-to*), се изразува со количество семе.²¹⁷ Редот на зборовите е мошне слободен: С-П-О или П-О-С, со посвоен генитив меѓу предикатот и објектот.

.1 o-da-a₂ , o-na-te-re , e-ko-si , qe-re-qo-ta-o , ko-to-na
.9 o-da-a₂ , o-na-te-re , e-ko-si , a-da-ma-o-jo , ko-to-na

PY En 659²¹⁸

hō d(e) aha onāteres (h)ekhonsi Q^uēlq^uhontās ktōinān

hō d(e) aha onāteres (h)ekhonsi Admaos ktōinān

„вака закупците ја држат земјата од *Q^uēlq^uhontās / Admaos*“

Станува збор за продолжение на документот за распределба на приватната земја *pa-ki-ja-ne*, од кој имаме податоци за имињата на уште петмина сопственици (*telestai*) чија земја им се распоредува на *onātēres*. Само земјата на првите двајца (ген. *qe-re-qo-ta-o*²¹⁹ и *a-da-ma-o-jo*) се распоредува со уводните зборови *o-na-te-re e-ko-si*; останатите тројца се споменати

²¹⁵ Docs.² 114; Handbuch BA12; Melena 38 (*ktōinans*); Interpretation 78; Avviamento 33. Прелиминарните записи на овој документ се прикажани на **Ео 211** и **Ео 224**.

²¹⁶ Што го покажува уводната придавка *pa-ki-ja-ne* во ред .1. За формата *da-ma-te*, веројатно во номинатив множина, кој заедно со *te-re-ta / telestai*/ претставува наслов на текстот управуван со изразот *to-so-de, e-ne-e-si, /tos(s)on-de enehensi/* („толку, пак, има во округот *Pa-ki-ja*“), в. Companion-1 307, 365; Kasussystem 52.

²¹⁷ Cf. Melena стр. 38, Docs² стр. 240-241, Interpretation стр. 186-196.

²¹⁸ Docs.² 116. Плочките кои се прелиминарен запис на тој документ се: **Ео 444**, **Ео 351**, **Ео 471**, **Ео 281** и **Ео 269**.

²¹⁹ Името на лице *Qe-re-qo-ta-o* се појавува на други места како *Pe-re-qo-ta*, дури и на истата плочка во ред .5. Веројатно станува збор за регресивна дисимилација на лабиовеларот /*qe-qo >pe-qo*/ во истиот збор (Docs.² стр. 447, бел. за стр. 245; Études 33).

само со насловите во редовите .12, .15. и .18 со формулата: име во генитив + *ko-to-na ki-ti-me-na* + количина семе.

Плочката која следи е дел од сетот за распределба на земјата наречена *ke-ke-me-na*. Досега прикажувавме плочки на земјата распоредувана на именувани поединци, земјата која сопствениците (*telestai*) ја даваат под закуп. За разлика од тоа, *ke-ke-me-na* ја распоредува заедницата, *da-mo* (се повторува формулата *pa-ro da-mo*) и затоа се подразбира како заедничка, односно, јавна земја. Делот од пилската плочка со обликот *e-ko-si* (**Ер 704**), која следи, претставува конечен запис за таквиот вид распределба и е специфичен од аспект на тоа, што станува збор за земјиште кое се дава во верски цели. Ѓ ја додадовме и плочката **Еб 321 [+]** **327 [+]** **1153 + frr.(3)**, која е дел од прелиминарните записи на овој документ. Преостанатите што ги имаме земено предвид за обработка ќе бидат опфатени со предикатите **e-ke / e-ke-qe**.²²⁰

.4 *ki-ri-te-wi-ja* , *o-na-to* , *e-ko-si*

PY Ер 704²²¹

.А *ki-ri-te-wi-ja* , *e-ko-si-qe* , *o[-]na[-to* **PY Еб 321 [+]** **327 [+]** **1153 + frr.(3)**²²²

Ki-ri-te-wi-ja onāton (h)ekhonsi / (h)ekhonsi onāton (kekesmenās ktoinās)

„*Ki-ri-te-wi-ja* (жени) имаат закуп од (земјата *ke-ke-me-na*)“

Поимот *ki-ri-te-wi-ja* очигледно претставува функција, но не е најјасно каква. Бидејќи покрај останатите женски имиња се споменува *te-o-jo do-e-ra /theoio doelā/* „божја слугинка“ и *i-je-re-ja /hiereia/* „свештеничка“, многу е веројатно дека и *ka-ra-wi-po-ro /klāwiphoros/* „носачка на клучеви“ и *ki-ri-te-wi-ja* исто така имаат верски функции.

.11 *e-ko-si-qe* , *e-qe-ta* , *ka-ma*

PY An 724 + frr.(3)²²³

.12 *e-to-ni-jo*

(h)ekhonsi-k^we heq^wetai kamās (?) |¹² **etoinion**

„и следбениците имаат удел од *ka-ma*“

²²⁰ **Еб 294, Еб 416, Еб 339 [+]** **409, Еб 297, Еб 338 + fr. i Ed 317**, заедно со преостанатите плочки на кои се повторува директниот објект со *e-ke-qe / e-u-ke-to-qe*.

²²¹ Docs.² 135; Interpretation 94, стр. 204; Avviamento 34; Melena стр. 40 (*Krīthēwiai*); Kasussystem 57, 267 бел. 350. За коментарот: Companion-1 134, 296, 300-1; Kasussystem 16.

²²² Docs.² 139; Interpretation 211.

²²³ Docs² 55; Interpretation 35; Avviamento 16; Kasussystem стр. 237; Manuale-1 стр. 296.

Плочката е третиот во низата документи кои ги одликува поимот *e-re-ta /eretai/* „веслачи“, заедно со **PY An 12** и **An 610**. Сè уште не е целосно разјаснето за што станува збор за оваа плочка (освен дека „недостасуваат веслачи“, *e-re-ta a-pe-o-te*), но сосема е сигурна содржинската поврзаност со првата, каде се набројуваат веслачи и бродови.²²⁴

Директниот објект *etonion* нема сигурна етимологија, ниту значење. Би можел да биде сложенка од *ἔτος* или *ἔτι* и *ονον* (*ὄνιος* „корисен“).²²⁵ Вториот дел од сложенката, *-o-ni-jo*, упатува на етимолошка врска со *o-na-to*.²²⁶ Станува збор за специфичен вид земјишен имот, можеби изворно општинска земја. Заедно со *onāton*, означува правен статус на земјиште.²²⁷

Што се однесува за поимот *ka-ma* кој го дополнува акузативот *etonion* (удел „во нешто“), има претпоставки дека е вид земјоделски имот. Има и изведенка *ka-ma-e-u*, лице кое држи таков вид имот. На една друга пилска плочка (**Ep 613**) терминот *ka-ma* повеќе пати е документирана покрај *o-na-to e-ke / e-ke-qe*, како и со *ko-to-no-o-ko , e-ke-*. Сите овие поими се однесуваат за земјоделски имоти, и се чести во сериите Eb/Ep.²²⁸ Иако текстот е фрагментарен и му недостасува синтактичка структура, сепак има некоја врска меѓу веслачите и *o-na-to*. Досега имало обиди за толкување дека можеби станува збор за изземање од службата на веслачите, доделено на поединци во замена за користење земја, а оштетениот дел од плочката би требало да ги појасни причините за тоа изземање.²²⁹

e-ko-si , a-pi , ku-do-ni-ja , pa-sa , ki-ri-ta

KN F 820+fr.1²³⁰

(H)ekhonsi amphi kudōniāi pa(n)san krithan / pa(n)sa(n)s kritha(n)s

„(во подрачјето) околу Кудонија го имаат/поседуваат целиот јачмен“

На оваа плочка *ki-ri-ta* (во акузатив) се објаснува како именка од *ā*-основа */krithan/*, *κριθή*, „јачмен“. Иако се доведува во врска со погоре споменатите *Ki-ri-te-wi-ja* што значат „жени кои жнеат јачмен“, на ова место поимот сепак е врзан за религиското подрачје.

²²⁴ Docs.² стр. 183-184.

²²⁵ Слична творба е зебележана во кипарскиот: *pa-no-ni-o-ne /panōnion/* (ICS 217.A 10, Idalion).

²²⁶ Jiménez-Delgado 2005, стр. 43.

²²⁷ Cf. DMic, s.v. *e-to-ni-jo*; Docs.² стр. 253-254; Companion-1 стр. 301; Melena 2014, стр. 62; Handbuch стр. 379.

²²⁸ Docs.² стр. 260, 550.

²²⁹ Cf. Interpretation стр. 131; Companion-1 170-1; 130; Killen 2008, стр. 170-171; 130; Manuale-1 стр. 296-7; Del Freo 2002-2003, 166.

²³⁰ Docs.² 90.

Плочката е мошне неблагодарна за интерпретација бидејќи, покрај проблемите што ги прави ортографијата, не е јасно за како запис станува збор, за приход или расход.²³¹

e-ke / e-ke-qe

Покрај формата што претставува трето лице еднина од глаголот „има“, најчести се акузативите *o-na-to*, *ko-to-na*, (понекогаш со атрибутот *ke-ke-me-na*), *etonion*, еднаш *kaman* и акузативот во дуал *kekesmenō*, *o-po* и во множина *o-na-ta* и *o-na*, како и (еднаш) *phutalia*.

На трите споменати плочки, кои претставуваат конечни документи за земјата *ke-ke-me-na*,²³² се повторува формулата во еднина: *o-na-to*, *e-ke / onāton (h)ekhei/* „има закуп“, вкупно 34 пати.²³³ Формулата се повторува секогаш по ист ред: на почетокот од редот е името на закупаецот со ознаката на закупаецот со како субјект од *onāton (h)ekhei*, потоа следи мерката за протегањето на земјиштето изразена со количината на семе (to-so-de *pe-mo*). Чести се како закупци *te-o-jo do-e-ro / do-e-ra / theoio dohelos/dohela/*, особено жени, а има случај сопственикот (*te-re-ta*) на едно земјиште истовремено да биде и закупец на друго, како што е *Warnataios* на **PY En 609.15**.

На плочките кои претставуваат прелиминарен запис на истите документи се повторува фразата *e-ke-qe o-na-to : (h)ekheik^we onāton*, вкупно 32 пати²³⁴.

Тоа се плочките: **PY Eo 276, 247 i 160**²³⁵; **PY Eo 211 i 224**²³⁶; **PY Eo 444, 351, 471, 281** и **269**²³⁷.

Разликата меѓу конечните и прелиминарните записи е во тоа, што на вторите се испушта *o-da-a2* од почетната формула со името на закупаецот; во секој ред се повторува *pa-ro X* (име на лице во датив), а се испушта *to-so-de pe-mo*. Исто така, како што е веќе споменато, *e-ke* е проширено со *e-ke-qe*. Тоа *-qe* би можело да се објасни со значење исто со она на *te* во помикенскиот грчки, „и, како и“ или, што го сметаме за поверојатно, дека

²³¹ Cf. *Companion*-1, стр. 371; *Interpretation* стр. 128; *Docs*², стр. 213.

²³² **PY En 74 + fr.3-9, .13-.18 i .22-.24**; **PY En 609.5-.8, .12-.18**; **PY En 659.3-.4,.6,.10, .13, .16, .19**.

²³³ Со исклучок на **659.5**, каде се појавува *e-ke*.

²³⁴ Со исклучок на **PY En 224**, каде го среќаваме само *e-ke-qe*. Исто така, последната група плочки кои го претставуваат документот за земјата *pa-ki-ja-ne* и нејзиното распоредување на 14 сопственици (*telestai*) е **PY En 467** со прелиминарниот запис на **PY Eo 278, 268 i 371**, но без директниот објект и глаголот кој го управува. Само на **Eo 278** се појавува глаголот *e-ke-qe*.

²³⁵ Прелиминарна за **PY En 744 + fr.**

²³⁶ Прелиминарна за плочката **PY En 609**.

²³⁷ Прелиминарна за плочката **PY En 659**.

писарот покрај името на закупецот подразбирал друг глагол, на пр., „(тука е) X и тој има закуп (*e-ke-qe o-na-to*)“.

Надвор од тие плочки, формулата *e-ke o-na-to* се среќава многу пати на пилските E-серији. Со оглед на многубројноста од документите, можеме заради прегледност да ги поделиме примерите на три групи. Ним ќе им бидат придружени други директни објекти, заради подобар увид во поединечна плочка.

а) Ea-серијата која опфаќа покуси текстови во врска со земјата *ki-ti-me-na* и (почесто) *ke-ke-me-na* во која се појавува оваа формула (вкупно 37 пати) со различни лица. Таа серија се одликува со тоа, што во неа ја нема фразата *te-o-jo- do-e-ro / do-e-ra*. Синтактички гледано, речениците се едноставни според редоследот СПО со дополнување на *ke-ke-me-na ko-to-na*, *pa-ro da-mo* или од друг вид. Но сложениот систем ни ги покажува истите личности во различно својство. Така, на пример, на **PY Ea 480** откриваме дека *su-qo-ta-o* (*gen. poss.*) бил земјопоседник. На **PY Ea 806** лицето со име *Ke-re-te-u* е закупец, тој „има закуп од приватна земја“ (*((h)ekhei onāton kekesmenās ktoinās*). За односот меѓу нив двајца ни зборува **PY Ea 59.2-.3**: *Ke-re-te-u* има закуп (*((h)ekhei onāton*) од приватната земја на *Su-qo-ta-o*. Други закупци кои имаат *onāton* од земјата *ke-ke-me-na* на истиот сопственик се *E-ri-qi-jo* на **PY Ea 480**²³⁸, *Ru-ko-ro ra-wa-ke-si-jo* на **PY Ea 132** и *Sa-ke-re-u* на **PY Ea 776**²³⁹. Натаму, *Ke-re-te-u* има *onāton* од земјата *ke-ke-me-na* на *Qo-qo-ta-o* на **PY Ea 305**²⁴⁰, *me-ri-te-wo* (*gen. poss.*) на **PY Ea 771**²⁴¹ и *ra-wa-ke-si-jo-jo A-mo-te-wo* на **PY Ea 809** **[+] 1483**²⁴². Истиот закупец има *onāton* од земјата *ki-ti-me-na pa-ro Sa-ke-re-we*²⁴³ на **PY Ea 304** **[+] 1023** (претходно споменатиот како закупец на земјата од *Su-qo-ta-o*) и *pa-ro Mo-ro-qo po-me-ne*

²³⁸ *Avviamento 27; Interpretation 280.*

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ На плочката *e-ke-na-to* е грешка за *e-ke o-na-to*.

²⁴¹ *Me-ri-te-wo* е најверојатно титула, ако се земе предвид текстот на плочката **PY Ea 801** каде *Ku-ru-no-jo* има закуп на земјата од *me-ri-te-wo A-no-no* (*Interpretation* стр. 219.).

²⁴² *Interpretation* стр. 219f.

²⁴³ Свештеник кој се јавува како сопственик на **PY Ea 756**.

на **РУ Еа 800**²⁴⁴. *Ke-re-te-u* има закуп на земјата и од општината (*pa-ro da-mo*) на **РУ Еа 59.2-.6**²⁴⁵, а е закупец на земјата и на плочката **РУ Еа 827**²⁴⁶, но не е јасно на чија земја.

Има многу такви поединечни примери. Изразот *o-na-to e-ke* често се појавува со фразата *paro* + името на сопственикот во датив: **РУ Еа 29**²⁴⁷, **РУ Еа 57** [+] **1007**, **РУ Еа 439**, **РУ Еа 782**²⁴⁸, **РУ Еа 822**²⁴⁹ и **РУ Еа 825**²⁵⁰; со фразата *pa-ro da-mo*: **РУ Еа 52**, **РУ Еа 59.7**, **РУ Еа 136** [+] **936**, **РУ Еа 259**²⁵¹, **РУ Еа 773** [+] **fr.**, **РУ Еа 778**²⁵², **РУ Еа 808**, **РУ Еа 816**²⁵³, **РУ Еа 824**²⁵⁴; со генитив од личното име (gen. poss.) + *ko-to-na* („има закуп *ktoinās* од X / има закуп од X-овата *ktoinās*“): **РУ Еа 481**²⁵⁵ (двапати), **РУ Еа 754**, **РУ Еа 799**, **РУ Еа 813** и **РУ Еа 820**²⁵⁶. Непотполни дополнувања со *o-na-to e-ke* има на плочките **РУ Еа 208 + 258** [+] **1017**, **РУ Еа 336** [+] **1042**, **РУ Еа 811**²⁵⁷ и **РУ Еа 1424** [+] **1438**.

б) *En-* прелиминарни / *Eo-* серии на документот за сопственост *ki-ti-me-na ko-to-na*. Овие плочки веќе се споменати и порано: прелиминарните записи со фразата *e-ke-qe o-na-to* : (*h*)*ekheik^we onāton* (**РУ Ео 276**, **247** и **160**; **РУ Ео 211** и **224**; **РУ Ео 444**, **351**, **471**, **281** и **269**)²⁵⁸, како и натписите со конечен запис **РУ Ен 74 + fr.**, **609** и **659** со глаголот во множина (*o-na-to*) *e-ko-si*.²⁵⁹

с) *Eb-* прелиминарни / *Ep-*конечни серии документи за видовите земјишни закупи. Најчеста фраза е *e-ke o-na-to ke-ke-me-na ko-to-na pa-ro da-mo*.

²⁴⁴ Docs.² 110. Веројатно станува збор за земјата *ki-ti-me-na*, како што може да се види на плочката **РУ Еа 817** каде се споменува како сопственик пастирот *Mo-ro-qo*.**

²⁴⁵ Docs.², 147; Interpretation 105. Фразата се повторува четири пати, на .2-.3 со *ke-ke-me-na ko-to-na*, на .4, .7 со *pa-ro da-mo*.

²⁴⁶ Interpretation 220. На ова место името *Ke-re-u* е веројатно грешка за *Ke-re-te-u*, како и на **РУ Еа 59.2**.

²⁴⁷ Melena стр. 35-36.

²⁴⁸ Docs.² 109; Interpretation 220.

²⁴⁹ Interpretation 220.

²⁵⁰ Docs.² 112; Interpretation 219.

²⁵¹ Docs.², 145.

²⁵² Ibid.

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Docs.² 113.

²⁵⁵ Interpretation 219. Во секој ред двапати се повторува истата последователност: (име) *e-ke o-na-to* (посвоен генитив) + *ko-to-na*).

²⁵⁶ Kasussystem 30.

²⁵⁷ Interpretation 220.

²⁵⁸ Стр. 62.

²⁵⁹ Стр. 64-66.

На плочката **PY Ep 301**²⁶⁰ наоѓаме попис на лица порано познати како сопственици на приватни имоти. Тука се евидентираат како закупци *pa-ro da-mo* и во исто време како сопственици на земја (*ktoino(h)okhoi*). Во првиот дел (.2-.6) го наоѓаме обликот *e-ke* и директниот објект *o-na-to* (со редоследот СОП), а во вториот (.8-.14) *e-ke-qe* со *ke-ke-me-na ko-to-na* како директен објект и истовремено без фразата *pa-ro da-mo* (со редоследот СПО).

'*ko-to-no o-ko*'

X. *o-na-to* , *e-ke* , *pa-ro* , *da-mo* , *ke-ke-mena* , *ko-to-na* **PY Ep 301.2-.6**

X. *onāton (h)ekhei paro dāmōi kekesmenās ktōinās (ktoino(h)okhos)*

X. *e-ke-qe* , *ke-ke-me-na* , *ko-to-na*

PY Ep 301.8-.14

X. *(h)ekhei k^we kekesmenān ktōinān (ktoino(h)okhos)*

„X. има закуп *ke-ke-me-na* (од јавната) земја од општината (како) земјопоседник“ / „и X. има *ke-ke-me-na* (јавната) земја (како) земјопоседник.“

Многу плочки служат како прелиминарни,²⁶¹ од кои директен објект содржат: **PY Eb 846**,²⁶² **PY Eb 369**, **PY Eb 747**, **PY Eb 499 + 892 + 1083** во фразата *(h)ekhei k^we onāton* „и држи закуп“; **PY Eb 496** [+] **1034**, **PY Eb 566**, **PY Eb 893** [+] **897**,²⁶³ **PY Eb 501** [+] **534**, **PY Eb 377**, **PY Eb 895** [+] **906** во фразата *(h)ekhei k^we kekesmenān ktōinān* „и држи јавна земја“.

Следната голема плочка од оваа серија, **PY Ep 212**²⁶⁴ ја содржи (вкупно 10 пати) целосната формула: *onāton (h)ekhei kekesmenās ktōinās paro dāmōi* „има закуп од јавна земја од заедницата/општината“, при што субјектот е во секој ред: „X, *te-o-jo do-e-ro / do-e-ra*“. Како прелиминарни забелешки ѝ служат многу помали плочки²⁶⁵ од кои (исто како кај претходната) сите освен една содржат фраза со директен објект: *(h)ekhei k^we onāton*: **PY Eb 913** [+] **935** (?)²⁶⁶, **PY Eb 347** [+] **1354**, **PY Eb 858**, **PY Eb 915** [+] **1348 + fr**²⁶⁷, **PY Eb 498 + 1468**, **PY Eb 1174**.

²⁶⁰ Docs.² 131; *Handbuch* BA15; *Interpretation* 81; *Manulae* 356. За коментарот: *Companion-1* 302.

²⁶¹ **PY Eb: 818, 846, 369, 747, 496** [+] **1034, 566, 893** [+] **897, 501** [+] **534, 377, 499 + 892 + 1083, 895** [+] **906**.

²⁶² Docs.² 133; *Interpretation* 82; *Handbuch* BA17; *Companion-1* 243, 245, 302-303T; *Chrestomathy* 37 MYC.

²⁶³ *Companion-1* 38.

²⁶⁴ *Interpretation* 89; *Manuale-1* стр. 353.

²⁶⁵ **PY Eb: 886, 913** [+] **935, 347** [+] **1354, 858, 915** [+] **1348 + fr.**, **498 + 1468.**, **1174**.

²⁶⁶ *Manuale-1* loc. cit. Palmer je navodi kao preliminaru za **Ep 705**.

²⁶⁷ *Manuale-1* loc. cit.

Целосно иста формулаичност има и плочката **Ер 705**²⁶⁸, која ја содржи формулата (десет пати): **onāton (h)ekhei kekesmenās ktōinās paro dāmōi** „има закуп од јавна земја од заедницата/општината“, со субјект што секогаш е изразен како „X, *te-o-jo do-e-ro / do-e-ra*“. Единственото што се разликува на тие две плочки е личното име на субјектот и големината на земјата изразена со количеството семе, со кое може да се посее таа земја. Прелиминарните плочки на тој документ, на кои се појавува фразата со директен објект **(h)ekhei k^we onāton** „и има закуп“, се: **PY Eb 866**²⁶⁹, **PY Eb 890** **[+] 898** **[+] 933.1**, **PY Eb 169**, **PY Eb 835** **[+] 838.1** и **PY Eb 464**.

Плочката **PY Ер 613** **[+] 1131 + fr.(6)**²⁷⁰ содржи два вида формули, па според тоа може и да се подели на А) дел .1-.13, кој се однесува за видот на посед *ka-ma* (gen. sg.) и неговиот поседник *ka-ma-e-u*, со формулата **onāton (h)ekhei** (седум пати), В) дел .14-.20, во кој се повторува стандардната формула: *X. theoio doelos / doelā onāton (h)ekhei kekesmenās ktōinās paro dāmōi*, како на плочката **Ер 212**. Прелиминарните плочки кои ја содржат оваа честа фраза со директниот објект *onāton* се:²⁷¹ **PY Eb 862**²⁷², **PY Eb 842**, **PY Eb 156** **[+] 157.1**²⁷³, **PY 173.2** и, можеби со *(h)ekhei k^we kaman*: **PY Eb 159** **[+] 1351**²⁷⁴ и **PY Eb 173.1**; кај последната плочка фраза завршува со *ko-to-no-o-ko* [„држат *ka-ma*- како *ktōino(h)okhos*“.

Во претпоследната од низата големи плочки на оваа серија, **PY Ер 539 + fr. + fr. + fr.**²⁷⁵, има исто така повторување на формулата позната од почетокот *E*-серијата: „X, *do-e-ro / do-e-ra onāton (h)ekhei kekesmenās ktōinās paro dāmōi* „X., слуга/ слугинка (на тој / и), „има закуп од јавна земја од заедницата/општината.“²⁷⁶ Единствено во последниот ред (.15) го содржи текстот за закупот, кој се однесува за робовите на свештеничката и содржи друг

²⁶⁸ Docs.² 143; Interpretation 90.

²⁶⁹ Docs.² 144.

²⁷⁰ Docs.² 148; Kasussystem 257; Companion-1 164; Manuale-1 стр. 357.

²⁷¹ Други прелиминарни документи се: **PY Eb: 495** (Avviamento 32), **149** **[+] 940** (Companion-1 164; Interpretation 194), **177** **[+] 1010** и **839** (Interpretation 85).

²⁷² Interpretation 203.

²⁷³ Avviamento 29; Interpretation 88.

²⁷⁴ Kasussystem стр. 258.

²⁷⁵ Interpretation 91; Manuale-1 стр. 357.

²⁷⁶ Формулата варира: субјектот изразен како „X. *te-o-jo, do-e-ra / do-e-ro*“ се повторува во редовите .1-.4; редовите.5 и .7 без *ke-ke-me-na*, *ko-to-na*, но покрај оштетниот дел по *pa-ro* [(целосно сигурно *pa-ro*, *da-mo*); во редовите.6 и .8-.12 продолжува формулата *pa-ro*, *da-mo*, каде што заедно со *do-e-ro / do-e-ra* има различни форми во генитив (*te-o*, *i-je-re-ja* или лично име), исто како и во .13, со тоа што *do-e-ro / do-e-ra* недостасува покрај личното име.

директен објект (*e-ke* , *e-to-ni-jo*) (**(h)ekhei etonion**, како увод во **РУ Ер 704**. Важно е да се има предвид дека во дел од плочките има: ***e-ke-qe onāton*** „и има закуп“; **РУ Еб 885 + 977** **[+] fr²⁷⁷** , **РУ Еб 1176²⁷⁸** , **РУ Еб 1187.1²⁷⁹** , **РУ Еб 1188²⁸⁰** , **РУ Еб 472.1²⁸¹** и **РУ Еб 477²⁸²**.

Последната голема плочка во оваа низа плочки, **РУ Ер 704**,²⁸³ бележи вид посед со верски цели, како продолжение на претходната. Потврдени се формите: акузатив еднина од именката и атрибутот *ko-to-na*, *ke-ke-me-na*, именката *o-na-to* како и акузатив дуал од придавката *ke-ke-me-no*.²⁸⁴

.1 o-pe-to-re-u , qe-ja-me-no , e-ke , ke-ke-me-na , ko-to-na

.3 e-ri-ta , i-je-re-ja , o-na-to , e-ke , ke-ke-me-na , ko-to-na , pa-ro , da-mo

.7 ka-pa-ti-ja , ka-ra-wi-po-ro , e-ke- ke-ke-me-no

.1 О. Q. (**(h)ekhei kekesmenān ktōinān**;

.3 Е. *hiereiā onāton* (**(h)ekhei kekesmenās ktōinās paro dāmōi**;

.7 К. *Klawiphoros* (**(h)ekhei kekesmenō**.

„О. Q. има заедничка земја“;

„Е. свештеничка, има закуп од заедничката земја на општината/ заедницата ;

„К. клучоносец, има две заеднички земјишта“.

Прелиминарните забелешки на тој документ,²⁸⁵ на кои се потврдува директниот објект, се следниве: **РУ Еб 294.1** (ак.едн. **(h)ekhei kekesmenān ktōinān**,²⁸⁶ **РУ Еб 416.1** (**(h)ekhei**

²⁷⁷ Interpretation 210.

²⁷⁸ Interpretation loc. cit.

²⁷⁹ Interpretation loc. cit.

²⁸⁰ Interpretation loc. cit.

²⁸¹ Interpretation 75, 160, 305; Kasussystem стр. 206, бел. 276.

²⁸² Interpretation 92, стр. 210.

²⁸³ Docs.² 135; Interpretation 94, стр. 204; Avviamento 34; Melena стр. 40; Kasussystem 57, 267 бел. 350; Companion-1 стр. 134, 296,300-1.

²⁸⁴ За редот .4 е веќе обработен претходно, со формата *e-ko-si*. Останатиот дел од плочката ќе биде споменат подоцна: .2 како подлога за анализа на конструкција со два акузативи и .5-.6, како потврда за акузатив со инфинитив.

²⁸⁵ Останатите плочки кои претставуваат прелиминарен запис се: **РУ Еб 321**, веќе спомената со формата (**(h)ekhonsi**, и **РУ Еб 297**, на која се појавува конструкцијата со инфинитив и за која повеќе ќе стане збор подолу. Плочката **Ед 317** (Docs.² 142; Interpretation 98; Companion-1 стр. 243, 300, 303-304Т.), иако според содржината ѝ одговара на **Ер 704**, се смета за посебна плочка заради уводната формула *o-da-a₂* „и така ...“, која не е вообичаена за Е-серијата во Пилос (cf. Docs.², стр. 257). Покрај тоа, на неа е документирана формата *o-na-ta/onāta*; недостасува глагол за да биде потполна фразата. Но, сепак, без поголеми проблеми би можеле да го сметаме за акузатив.

²⁸⁶ Docs.² 136; Interpretation 211.

hiereiās kerās onāton, ак.едн.)²⁸⁷, **PY 409** (ак.едн. *(h)ekhei onāton kekesmenās ktoinās paro dāmōi*)²⁸⁸ и **PY Eb 338** (*(h)ekhei kekesmenō*, ак. ду.)²⁸⁹

Од преостанатите покуси текстови на кои се појавува директниот објект *o-na-to*, поголем дел е заедно со формата *e-ke-qe*. Инаку, таа форма редовно е документирана на прелиминарните записи кои досега ги видовме и е многу веројатно дека примерите кои следат или дел од споменатите записи, кои би можеле да се вбројат меѓу некои од конечните документи или, пак, се белешки на писарите за поединечните распределби на земјиштето, кои не му припаѓаат на ниту еден зеднички документ и како такви, би требало да се сметаат за засебни. Целосната формула *(h)ekhei k^we onāton kekesmenās ktoinās paro dāmōi* се среќава на: **PY Eb 502**, **PY Eb 871**, **PY Eb 874** [+] **902**, **PY Eb 900**, **PY Eb 903** + fr. + fr. [+] **963** + fr. + **950**, **PY Eb 905** [+] **909**, **PY Eb 976**, **PY Eb 1186**²⁹⁰ и **PY Eb 1345** + fr. + **1350**. Субјект претставуваат различни лични имиња, најчесто заедно со *te-o-jo do-e-ro / do-e-ra* освен *Wa-na-ka-te-ro*, **35-ke-ja* и *Ta-ta-ro*. Плочките на кои истиот директен објект се појавува во покуса фраза, најмногу заради оштетувањето се: без *pa-ro*, *da-mo* **PY Eb 1352** + **1353** + fr. (без субјект) и **PY Eb 1440** (субјектот е *E. te-o-jo do-e-ra*); без *ke-ke-me-na*, *ko-to-na*: **PY Eb 877** и **PY Eb 884** [+] **981** + frr.(3), со субјект во вториот натпис „*X. te-o-jo do-e-ro*“. На **PY Eb 859** и **PY Eb 957** се среќава само *(h)ekhei onāton*; како субјект на првата од претходните две плочки може да се реконструира текстот *(te-o-jo) do-e-]ra*.

Плочките **PY Eb 1347** + fr. и **PY Eq 146** + frr.(3) + frr. мора да ги одделиме од таа група, затоа што од повеќе причини не ја изразуваат споменатата формула: глаголот не е проширен со *k^we*²⁹¹, првата плочка ја содржи и фразата *pa-ro* + лично име во датив, а на обата текста од тие две плочки недостасува *ke-ke-me-na*, *ko-to-na*:

.1 do-e-]ro, e-ke, o-na-to, pa-ro, ku-tu-ro₂-ne, pa-da-je-we **PY Eb 1347** + fr.²⁹²
... doelos *(h)ekhei onāton paro* ku-tu-ro₂-ne, pa-da-je-we

²⁸⁷ Docs.² 137; Interpretation loc. cit.

²⁸⁸ Docs.² 138; Interpretation loc. cit. Свештеничката *E. (=Erithā)* тука е наречена *i-je-re-ja*, *pa-ki-ja-na*, „свештеничка *Pa-ki-ja*-нска“.

²⁸⁹ Docs.² 141; Interpretation loc. cit.; Avviamento 31; Local cases 82; Kasussystem 74, 167.

²⁹⁰ Companion-1 стр. 165.

²⁹¹ На втората плочка очигледно има оштетување, така што е возможно дека изворно било врежано *e-ke-qe*.

²⁹² Interpretation 87.

„робот ... има закуп од К. (лично име во датив) Р. (етник или титула во датив)“

.9 o-da-]a₂ , []-me-no , i-ja-te , o-na-to , **PY Eq 146 + frr.(3) + frr.**²⁹³

.10 e-]ke , to-so-de , pe-mo GRA 1

.11 o-da-a₂ , a-si-wi-jo , i-qo-na-to-mo ,

.12 o-na-to , e-ke[to-]so-de pe-mo GRA 1

hō d(e) aha []-me-no iātēr onāton |¹⁰ (*h*)*ekhei to(s)son-de spermo*: GRA 1 |¹¹ *hō d(e) aha Aswios i-qo-na-to-mo* |¹² *onāton (h)ekhei to(s)son-de spermo*: GRA 1

„и така лекарот []-me-no(s) закуп: толку семе: GRA 1 / и така *i-qo-na-to-mo (telestās?)*

Aswios има закуп: толку семе: GRA 1.“

Во редовите .3-.5 се повторува фразата *e-ke , to-so-de , pe-mo* GRA 1. Возможно е *o-na-to* да е испуштено (плочката е особено оштетена во претходните редови и во оние што следат), иако во овие редови нема место за него и е малку веројатно дека се подразбира. Затоа мора да земеме предвид дека ***to-so-de pe-mo*** тука претставува акузатив од среден род со функција на директен (надворешен) објект.

1. a-pi-me-de , e-ke-qe , e-to-ni-jo , ke-ke-me-na-o , ko-to-na-o **PY Eb 473**²⁹⁴

Aphimēdēs (h)ekhei etonion kekesmenāōn ktoināōn | : *to(s)son-de spermo* GRA 4 T 6

„*Aphimēdēj*, исто така има *etonion* од општинската земја“

ko-to-na , e-ke /*ktoinān (h)ekhei*/ **(PY Ea 109**²⁹⁵ **и PY Ea 270)**

„има земја“

ko-do , e-ke, da-mi-jo /*Ko-do (h)ekhei dāmion*/ **PY Ea 803**

„К. Има дел кој му припаѓа на *damos*-от (придавска форма)“

e-ke , pu-te-ri-ja /(h)*ekhei phutaliān*/ **KN Uf(3) 1031 + 5738**²⁹⁶

/(h)*ekhei phutaliān*/

„има овоштарник (парцела од овоштарник)“

²⁹³ *Companion*-1 стр. 139.

²⁹⁴ *Docs.*² 146.

²⁹⁵ *Companion*-1 299; стр. 243, 298.

²⁹⁶ *Docs.*² 156; Melena, стр. 73-74; *Avviamento* 110; *Manuale*-1 стр. 73-74.

Акузативот *phutaliān* обично се разбира како овоштарник, но може да биде и распределба на земјиште за садење овошни дрвја или земја за садење воопшто. На оваа плочка може да се додадат уште две скоро идентични содржини, но со непрекинувато пишување.

.a ko-to-i-na [KN Uf(3) 981
.b e-ke-pu-te-ri-ja [

a. ko-to-i[-na KN Uf(3) 1022+9860
b. e-ke-pu-te[-ri-ja

На **PY Ea 814**: *e-ke* , *o-to*, каде можеби станува збор за грешка за *o-<na>-to*.²⁹⁷

e-ko / e-ko-te

Формите *e-ko* и *e-ko-te* се интерпретираат како партиципи на презентот од глаголот *ἐχῶ* во номинатив, првиот во еднина, а вториот во множина од машки род. Има два примера од формата *e-ko* на плочки од Кносос, но за нашиот труд се значајни само ако земеме предвид дека идеограмите се во функција на директен објект. Партицип во еднина можеби се среќава и на кноската плочка **KN Sc 226**:

ti-ri-jo-qa BIG 1 TUN 1 EQU 1 'e-ko 1'
*Triok^wās*²⁹⁸ BIG 1 TUN 1 EQU 1 (*h*)ekhōn 1
„*Triok^wās* : 1 кола, 1 оклоп, 1 коњ - веќе имајќи еден“

Некои земаат предвид дека станува збор за “1 копје” или дека *e-ko* 1 треба да се сфати “имајќи еден коњ”.²⁹⁹ Значи, „*Triok^wās* (прима) 1 коњ, бидејќи (веќе) има еден“. Но можеби *e-ko* 1 треба да се разбере како краен збир, односно, “(сè што е наброено) *Triok^wās* има по едно”.

Уште една таква плочка е **So(2) 4446 + 5977**. На неа може да се прочита *e-ke* ROTA, но само можеме да претпоставуваме дали формата е партицип и исто така е проблематично дали таа е во акузатив. Може да е *e-ke* во трето л. еднина, а ROTA да е директен објект.

²⁹⁷ DMic стр. 54.

²⁹⁸ Cf. *Τρίπος* (*h. Hom.* III, 213; *Docs.*² (речник) s.v. *ti-ri-jo-qa*).

²⁹⁹ *Interpretation* 241, како и *Docs.*² 298, каде се напушта поранешното сфаќање на *e-ko* како „копје“ (*ἐχῶς*). *Id. Manuale*-1 стр. 498.

Вториот случај, со партицип во множина, опфаќа повеќе плочки со многу појасен текст:

o-da-a₂ , ko-to-na , e-ko-te **PY Aq 64.12**³⁰⁰
hō d(e) aha ktoinān (h)ekhontes
„и така, оние што имаат земјиште (се): ... = земјопоседниците се: ...“

ka-ma-e-we , o-na-ta , e-ko-te , ke-ke-me-na-o , ko-to-na-o , **PY Ed 236.1**³⁰¹
Ka-ma-ēwes onāta (h)ekhontes kekesmenāōn ktoināōn
„*Ka-ma-ēwes*, кои имаат закупи од општинските земјишта“

Предмет на анализа во овој дел од трудот е и група плочки кои почнуваат со формулата *khalkēwes talasiān (h)ekhontes*, со различни имиња на места; на ковачите (*khalkēwes*), кои се субјект, се однесува партиципот (*h)ekhontes*, додека на овој документ *talasiān* означува количество (метал) кое им е доделено, кое го „имаат“. Имало дискусија околу значењето и настанокот на зборот *talasiān*. Именката обично се поврзува со класичната *ταλασία* „предење волна“, а тука покажува пошироко значење, бидејќи се користи и за метал и општо земено за материјали потребни за изработка на запрежни коли и може едноставно да се преведе „количество“ или „мерка“, во истата смисла во која се користи латинското *pensum*. Проблем е со етимологијата, односно, поврзувањето со *τάλαντον*, од кој е изведена именката **ταλανσια* (со асибилација), но во тој случај резултатот во помикенскиот грчки би била формата *ταλασία* со долго *α* во вториот слог, а не *ε*.³⁰²

Да ги наброиме примерите:

ja-ke-re-wa , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 310 + fr.1 i .14**³⁰³
o-re-mo-a-ke-re-u , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 320 + 1026**
+ fr.(31) [+]fr. + fr. + fr. + fr.1³⁰⁴

³⁰⁰ Docs.² 43.

³⁰¹ Прелиминарен документ за **PY Ep 613 [+]** 1131 + **fr.(6)**, чии делови се обработени претходно, за изразот *onāton (h)ekhei*. Docs.² 149.

³⁰² Cf. DELG s.v. *ταλάσσαι*; *Études* 96.

³⁰³ Docs.² 253.

³⁰⁴ *Interpretation* стр. 280.

a-ka-si-jo-ne , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 389.1**³⁰⁵
]ta-ra-si[-ja e-ko-te **PY Jn 410 + 413 + frr.(7) + frr. + 1065 + 1067.1**
 ru-ko-a₂-ke-re-u-te , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 415 + frr.(3).1**³⁰⁶
 .1 a-pe-ke-i-jo , ka-ke-we , ta-ra-si[-ja e-ko-te **PY Jn 431 + fr. + frr.(4) + fr.**³⁰⁷
 .16 a-pe-ke-e , ka-ke-we , po-ti-ni-ja-we-jo , ta-ra-si-ja , e-ko-te
 wi-ja-we-ra₂ , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 478.1**³⁰⁸
 po-wi-te-ja , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 601 + frr.(9) + 1475**
+ frr.(4) + fr.1³⁰⁹
 a-pi-no-e-wi[-jo] , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 605 + fr.(2).1**³¹⁰
 .1 a[-ke-]re-wa , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 693**³¹¹
 .5 a-pu₂-we , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te
 .1 e-ni-pa-te-we , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 725 + frr.(29) + frr.(6)**
 .18 [na-i-se-wi-jo , ka-ke-u , ta-ra-si-ja , e-ko-te]
 a-si-ja-ti-ja , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 750.1**³¹²
]ka-ke-we , ta-ra-si-ja , e-ko-te **PY Jn 845.1**³¹³
]me-no , ka-ke-we , ta-ra-si-ja , [e-]ko-te **PY Jn 927 [+] 937 + frr.(3) [+] 939**
[+] 944 [+] 1164.1

На плочката **PY Jn 692** во ред .1 е документиран само партиципот *e-ko-te*, а во .1b продолжува текстот: *na-i-se-wi-jo , ka-ke-we , ta-ra-si-ja*.³¹⁴

На **KN B 1055.6** може да се прочита]VIR 1 e-ko-te[, но не можеме да зборуваме ни за партиципот, ни за директниот објект.³¹⁵

³⁰⁵ Docs.² 254.

³⁰⁶ Interpretation стр. 280.

³⁰⁷ Manuale-1 стр. 406.

³⁰⁸ Interpretation 93.

³⁰⁹ Interpretation 175.

³¹⁰ Melena стр. 51-52.

³¹¹ Interpretation стр. 280f.

³¹² Companion-1 стр. 285.

³¹³ Interpretation стр. 280.

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ Companion-1 стр. 51, 131, 367; Avviamento 97.

Поединечни примери

На ова место приведуваме примери на директен објект со поретки глаголи и примери кои, општо земено, се без глаголи.

jo-a-se-so-si si-a2-ro / (hō) asēsonsi sialons/

PY Cn 608.1.2.³¹⁶

„така ќе гојат свињи“

verso

PY Tn 316³¹⁷

.2 do-ra-qe , pe-re , po-re-na-qe , a-ke

.5 do-ra-qe , pe-re-po-re-na-qe , a , pe-re-*82

.8 do-ra-qe , pe-re , po-re-na-qe , a-ke

recto

.2 do-ra-qe , pe-re , po-re-na-qe

.3 pu-ro a-ke

dōra k^we pherei, phorenas k^we agei

„принесува дарови, води жртви/ животни за жртвување“

Плочката **PY Tn 316** можеби претставува најважен запис кога станува збор за микенската религија. Возможно е да станува збор за списокот на обредни жртви за боговите во Пилос, или за план за подготовка на свечена церемонија во чест на тие богови. Формулата, која се појавува на почетокот од сите три пасуси на плочката, не може најпрецизно да се интерпретира од синтактичка гледна точка, бидејќи не е јасно кој или што е субјектот, но можеме да ги одделиме *dōra* и *phorenas* како директни објекти на глаголот *φέρω*, односно *ἄγω*.

.1 o-u-gu-to , o-pi-a2-ra , e-pi-ko-wo

PY An 657³¹⁸

hō wruntoi opihala epikowoi

„така чуварите ги чуваат крајбрежните области (=крајбрежјето)“

³¹⁶ Docs.² 75; Melena, 35; Avviamento 26; Manuale-1 стр. 338, 469, 635; Kasussystem, стр. 186.

³¹⁷ Docs.² 172, стр. 286 и натаму; Companion-1 321-335; Interpretation 162; Avviamento, 77; Kasussystem, стр. 187-188; Manuale-1 стр. 558, 742; Chrestomathy 33 MYC.

³¹⁸ Docs.² 56; Companion-1 стр. 61, 379; Interpretation 43; Avviamento, 17; Melena 24; Handbuch BA08; Manuale-1 стр. 298.

PY An 657 според садржината припаѓаат на онаа група плочки на кои се споминуваат веслање и војската во Пил.³¹⁹ Формулата со која починува оваа плочка може да биде како наслов за сите останати.³²⁰ Акузатив на надворешен објект е *opihala*.

1. o-wi-de , a-ko-so-ta , to-ro-qe-ja-me-no , a-ro-u-ra

PY Eq 213.1³²¹

hō wide Aksotās torq^weiomenos arourans

„така виде *Aksotās*, обиколувајќи ги /= при обиколка на / ораниците“

3.1.2. Внатрешен објект

Станува збор за акузативот на директен објект кој е во врска со коренот на глаголот и којшто може да се констатира дури и со непреодни глаголи.³²² Во микенскиот се потврдуваат внатрешните акузативи конструирани со транзитивни глаголи и изведенки од истиот корен. (*figura etymologica*).

do-so-mo , to-so , e-ke-ra₂-wo |³ *do-se*

PY Un 718.2-3³²³

dosmon to(s)son dōsei

„ќе даде толку придонес / толку придонеси“

Акузативот *do-so-mo* од тематска *o*-основа наликува на класичното *δόσις*, во аркадскиот *ἀπυδοσμός* „оној кој што може да се даде, да се продаде“. Меѓутоа, постои сомнение дека формата **dosis* постоел во микенскиот, бидејќи суфиксот *-σις* е карактеристичен за сложенки.³²⁴ Потврдено е присуство на сложенки во микенскиот. На пилските плочки од *Ma*-серији, во врска со придонесите од помалите места во близина, се повторува сложенката *a-pu-do-si* /*apudosis*/, буквално „испорака“. Со нејзе се опишува доприносот кој не е во склад со реалната проценка; до секој идеограм кој следи понатаму во описот стои кратенка *o*. за *ophelo*- „долг“. ³²⁵

³¹⁹ Една од тие плочки веќе беше спомната како пример за акузатив на цел (*Pleurōnade iontes*, **PY An 12**).

³²⁰ Cf. *Docs*², стр. 183-184.

³²¹ *Docs*² 154; *Interpretation* 104.

³²² Jiménez-Delgado 2016, 25; Smyth 1920, 1563-1577.

³²³ *Docs*² 171; *Interpretation* 102; *Melena* стр. 73; *Manuale*-1 стр. 361.

³²⁴ *Docs*² стр. 278-289.

³²⁵ *Docs*² стр. 291.

Глаголот *do-se* и акузативот *do-so-mo* му припаѓаат на истиот корен, **deəz-*, но *do-so-mo* ја ограничува глаголската идеја. Производите кои го сочинуваат придонесот следат по *do-so-mo*. Сличен е примерот на плочката **PY Nn 228.1**: *o-o-pe-ro-si* , *ri-no* , *o-pe-ro* /*hō ophēlonsi linon ophelos*/ : „должат лен како дефицит“, со два акузатива (*ri-no* надворешен, *o-pe-ro* внатрешен). Натаму ќе стане збор за примерите со два акузатива.

Табела 1. Акузатив на директен објект (со глаголи)

Директен објект (Надворешен)			
„Дава“ (<i>δίδωμι</i> и сложенки)	<i>a-pe-do-ke</i> (ap) <i>edōke</i>	<i>di-do-si</i> , didonsi	<i>do-so-si</i> / dosonsi /
	<i>tu-we-a</i> / <i>thuweha</i> /	<i>a-ko-so-ne-</i> / <i>aksones</i> /	<i>ka-ko</i> , <i>na-wi-jo</i>
	<i>e-ra₃-wo</i> , <i>to-so</i>	<i>e-pi-[*]-ta</i> / <i>epiphuta</i> /	/ <i>khalkon nāwijon</i> /
	/ <i>elaiwon tos(s)on</i> /	<i>to-sa-de</i> / <i>tos(s)a de</i> /	<i>a₃-ka-sa-ma</i> / <i>aiksmans</i> /
„Има“ (<i>ἔχω</i>)	e-ko-si / e-ko-si-qe	e-ke / e-ke-qe	Партиципи
	<i>ta-ra-si-ja</i> / <i>tala(n)siān</i> / <i>o-na-ta</i> / <i>onāta</i> / <i>o-na-to</i> / <i>onāton</i> / <i>ko-to-na</i> / <i>ktoinān</i> / <i>e-to-ni-jo</i> / <i>etonion</i> / <i>pa-sa</i> , <i>ki-ri-ta</i> / <i>pa(n)san krithan</i> ; <i>pa(n)sa(n)s krithans</i> /	<i>o-na-to</i> / <i>onāton</i> / <i>e-to-ni-jo</i> / <i>etonion</i> / / <i>kekesmenān ktoinān</i> / / <i>kekesmenō</i> / (dual) <i>ko-to-na</i> / <i>ktoinān</i> / / <i>kaman</i> / (?) / <i>damion</i> / / <i>phutaliān</i> / <i>o-to</i> / <i>onāton</i> / (?)	e-ko- : идеограми како објект (?) e-ko-te : <i>ko-to-na</i> / <i>ktoinān</i> / <i>o-na-ta</i> / <i>onāta</i> / <i>ta-ra-si-ja</i> / <i>talasiān</i> /
Поединечни примери	<i>-a-se-so-si</i> asēsonsi	<i>pe-re</i> pherei	<i>-u-ru-to</i> wruntoi
	<i>si-a₂-ro</i> / <i>sialons</i> /	/ <i>dōra</i> /	<i>o-pi-a₂-ra</i> / <i>opihala</i> /
	<i>to-ro-qe-ja-me-no</i> torq^weiomenos	<i>a-ke</i> agei	
	<i>a-ro-u-ra</i> / <i>arourans</i> /	/ <i>phorenas</i> /	
Директен објект (Внатрешен)			
„Дава“ (<i>δίδωμι</i>)	<i>do-se</i> , <i>do-so-mo</i> / dōsei <i>dosmon</i> / <i>o-o-pe-ro-si</i> , <i>ri-no</i> / ophēlonsi <i>linon</i> /		

Табела 2: Фреквентивност на директен објект на одделни плочки

Микенска форма /транскрипција/	Плочка	Форма / фраза од која зависи акузативот	Вкупно пати
<i>a₃-ka-sa-ma</i> /aiksmans/	PY Jn 829.3	<i>hō dosonsi paltaiiohi k^we enkhes(s)i</i> „така ќе дадат ... за стрели и копја“	1
<i>a-ko-so-ne-</i> /aksones/	PY Vn 10	<i>didonsi drutomoī</i> „дрводелци доставуваат (во <i>armotejōn</i>)“	2
<i>a-ro-u-ra</i> /arourans/	PY Eq 213.1	<i>hō wide Aksotās torq^weiomenos arourans</i> „така виде <i>Aksotās</i> , обиколувајќи ги /= при обиколка на/ <i>ораниците</i> “	1
<i>e-pi-pu-ta</i> /epiphuta/	PY Vn 10	<i>didonsi drutomoī</i> „дрводелци доставуваат (во <i>armotejōn</i>)“	1
<i>to-sa-de</i> , <i>e-pi-pu-ta</i> /tos(s)a de epiphuta/			2 1
<i>da-mi-jo</i> /damion/	PY Ea 803	<i>(h)ekhei dāmion</i> „има дел (кој му припаѓа на <i>dāmos</i> -от“	1
<i>do-ra-</i> /dōra/	PY Tn 316 (v).2, .5 i .8; (r.).2-.3	<i>dōra k^we pherei</i> „принесува дарови“	4
<i>do-so-mo</i> , <i>to-so</i> /dosmon tos(s)on/	PY Un 718.2-3	<i>dosmon to(s)son dōsei</i> „ќе даде толку придонес / толку придонеси“	1
<i>e-ra₃-wo</i> , <i>to-so</i> /elaiwon tos(s)on/	PY Fr 1184.1-.2	<i>Ко. apedōke Eumēdehi</i> „Ко. му даде толку масло на Еумедеј“	1
<i>e-to-ni-jo</i> /etonion/	PY An 724 + fr.(3).11-.12	<i>(h)ekhonsi-k^we hek^wetai kamās (?)</i> „и следбениците имаат удел од <i>ka-ma</i> “	1
	PY Ep 539+fr.+fr.+fr.15	<i>(h)ekhei etonion</i> „имаат удел“	1
	PY Eb 473.1	<i>(h)ekhei etonion kekesmenāōn ktōināōn</i> „има удел од општинската земја“	1
<i>ka-ko</i> , <i>na-wi-jo</i> /khalkon nāwijon/	PY Jn 829.1-.3	<i>hō dosonsi paltaiiohi k^we enkhes(s)i</i> „така ќе дадат ... за стрели и копја“	1
<i>ka-ma</i> /kaman/	PY Eb 159 [+] 1351 PY Eb 173.1.	<i>(h)ekhei k^we kaman</i> „и имаат <i>ka-ma</i> “	2
<i>ko-to-na</i> /ktōinān/	PY En 74 + fr.2, .12, .21	<i>onatēres X. ktōinān (h)ekhonsi /</i> <i>onatēres (h)ekhonsi X. ktōinān</i> „закупците ја држат земјата од/на X.“	3
	PY En 609.4,.11	<i>onāteres (h)ekhonsi X. ktōinān /</i> <i>(h)ekhonsi X. ktōinān onāteres</i> „закупците ја држат земјата од/на X.“	2
	PY En 659.1,.9	<i>onāteres (h)ekhonsi X. ktōinān</i> „закупците ја држат земјата од/на X.“	2
	PY Ea 109	<i>ktōinān (h)ekhei</i>	2
	PY Ea 270	„држат земјата“	
	PY Aq 64.12	<i>ktōinān (h)ekhontes</i> „оние што имаат земјиште: ... / земјопоседниците се: ...“	1
<i>ke-ke-me-no</i>	PY Ep 704.7	<i>(h)ekhei kekesmenō</i>	2

/kekesmenō/ дуал	PY Eb 338	„држат две парцели“	
ke-ke-me-na , ko-to-na /kekesmenān ktoinān/	PY Ep 704.1 PY Eb 294.1	(h)ekhei kekesmenān ktoinān „X. има јавната земја“	2
	PY Ep 301.8-.14 PY Eb 377 PY Eb 496 [+] 1034 PY Eb 501 [+] 534 PY Eb 566 PY Eb 893 [+] 897 PY Eb 895 [+] 906	X. (h)ekhei k^we kekesmenān ktoinān ktoino(h)okhos „и X. има јавната земја (како) земјопоседник“	13
o-na-to /onāton/	PY Ep 704.4	onāton (h)ekhonsi (kekesmenās ktoinās) paro dāmōi „X. имаат закуп (од јавната земја) од општината“	1
	PY Eb 321 [+] 327 [+] 1153 + fr.(3)	(h)ekhonsi k^we onāton (kekesmenās ktoinās paro dāmōi) „X. имаат закуп од јавната земја од општината“	1
	PY En 74 + fr.3-.9, .14-.18 i .22-.24 PY En 609.5-.8, .12-.18 PY En 659.3-.4, .6, .10, .13, .16, .19 PY Eq 146 + fr.(3) + fr. .9 - .10, .12 (двапати)	onāton (h)ekhei „има закуп“	35
	PY Ea 811	(h)ekhei onāton „има закуп“	1
	PY Ep 613 [+] 1131 + fr.(6) + fr.14	onāton (h)ekhei „има закуп“ (во врска со земјата ki-ti-me-na и (почесто) со ke-ke-me-na)	1
	PY Ea 59.2-.3 (двапати) PY Ea 305 (e-ke-na-to) PY Ea 336 [+] 1042 PY Ea 480 PY Ea 806 PY Ea 809 [+] 1483	(h)ekhei onāton „има закуп“ (во врска со земјата ki-ti-me-na и (почесто) со ke-ke-me-na)	7
	PY Ea 57 [+] 1007 PY Ea 52 PY Ea 59.4, .7 (двапати) PY Ea 136 [+] 936 PY Ea 208 + 258 [+] 1017 PY Ea 259 PY Ea 773 [+] fr. PY Ea 778 PY Ea 808 PY Ea 816 PY Ea 824	(h)ekhei onāton paro dāmōi „има закуп од општината“	12

	PY Ep 301.2-.6	<i>onāton (h)ekhei paro dāmōi kekesmenās ktoinās</i> „има закуп од јавната земја од општината“	5
	PY Ep 212 (10 пати) PY Ep 705 (10 пати) PY Ep 704.3 PY Ep 539 + fr- + fr- + fr.3,.6, .8-.13 PY Ep 613 [+] 1131 + frr.(6).15-.20	<i>onāton (h)ekhei kekesmenās ktoinās paro dāmōi</i> „има закуп од јавната земја од општината“	35
	PY Ea 29 PY Ea 304 [+] 1023 PY Ea 439 PY Ea 782 PY Ea 800 PY Ea 822 PY Ea 825 PY Ea 827 PY Ea 1424 [+] 1438	<i>(h)ekhei onāton pa-ro</i> + дат. на лично име „има закуп од X.“	9
	PY Ea 132 PY Ea 481 (двапати) PY Ea 754 PY Ea 771 PY Ea 776 PY Ea 799 PY Ea 813 PY Ea 820	<i>(h)ekhei onāton co gen. poss.</i> на лично име + <i>ko-to-na</i> „има закуп од земја на X.“	9
	PY Eb 859.1 PY Eb 957.1	<i>(h)ekhei k^we onāton</i> „и има закуп“	2
	PY Eb 472.1 PY Eb 842 PY Eb 156 [+] 157.1	<i>(h)ekhei k^we onāton X / X (h)ekhei k^we onāton</i> „има закуп“	3
	PY Eo 247.3 PY Eb 477 PY Eb 499 + 892 + 1083 PY Eb 862 PY Eb 1352 + 1353 + fr. PY Eb 1440 PY Eb 1187.1 <i>Co paro dāmōi:</i> PY Eb 877 i 884 [+] 981 + frr.(3)	<i>(h)ekhei k^we onāton</i> „има закуп“ (во врска со земјата <i>ki-ti-me-na</i> и (почесто) со <i>ke-ke-me-na</i>)	8
	PY Eo 160.2, .4 PY Eb 173.2 PY Eo 211.2-.5 PY Eo 224.2-.5, .7-.8 PY Eo 247.2, .4-.7	<i>(h)ekhei k^we onāton pa-ro</i> + дат. на лично име „има закуп од X.“	32

	PY Eo 269 PY Eo 276.3-.8 PY Eo 281.2 PY Eo 351.2 PY Eo 444.2-.3 PY Eo 471.2 PY Eb 1347 + fr.1		
	PY Eb 913 [+] 935 PY Eb 1347 + fr.	<i>(h)ekhei k^we onāton paro dāmōi / paro +</i> дат. „има закуп од јавната земја од општината / од X.“	2
	PY Eb 169 PY Eb 347 [+] 1354 PY Eb 339 [+] 409 PY Eb 464 PY Eb 498 + 1468.1 PY Eb 502 PY Eb 835 [+] 838.1 PY Eb 858 PY Eb 866 PY Eb 871 PY Eb 885 + 977 [+] fr. PY Eb 890 [+] 898 [+] 933 PY Eb 900 PY Eb 903 + fr. + fr. [+] 963 + fr. + 950 PY Eb 905 [+] 909 PY Eb 915 [+] 1348 + 1349 + fr. PY Eb 976 PY Eb 1174 PY Eb 1176 PY Eb 1186 PY Eb 1188 PY Eb 1345 + fr. + 1350	<i>(h)ekhei k^we onāton kekesmenās ktoinās</i> <i>paro dāmōi</i> „има закуп од јавната земја од општината“	22
	PY Eb 369 PY Eb 747 PY Eb 846 PY Eb 874 [+] 902	<i>(h)ekhei k^we onāton kekesmenās ktoinās</i> <i>paro dāmōi ko-to-no-o-ko</i> „има закуп од јавната земја од општината како земјодржац“	4
	PY Eb 416.1	<i>(h)ekhei hiereiās kerās onāton</i> „има почесен (земјишен) удел на свештеничката“	1
o-to, o-<na>-to?	PY Ea 814	<i>(h)ekhei o<nā>ton</i> „има закуп“	1
o-na-ta /onāta/	PY Ed 901+ fr.1	<i>onāta (h)ekhonsi</i> „закупи имаат (земјодржци)“	1

	PY Ed 847.1	<i>(h)ekhonsi onāta</i> „(следбеничките робови) имаат закупи“	1
	PY Ed 236.1	<i>onāta (h)ekhontes kekesmenāōn ktōināōn</i> „Ka-ma-ēwes, кои имаат закупи од општинските земјишта“	1
<i>o-pi-a₂-ra</i> /opihala/	PY An 657	<i>hō wruntoi opihala</i> „така ги чуваат крајбрежјата (= крајбрежните области)“	1
<i>pa-sa , ki-ri-ta</i> /pa(n)san krithan / pa(n)sa(n)s kritha(n)s/	KN F 820+fr.1	<i>(H)ekhonsi amphi kudōniāi</i> „(во подрачјето) околу Кудонија го имаат/поседуваат целиот јачмен“	1
<i>po-re-na-</i> /phorenas/	PY Tn 316(v).2, .5 i .8; (r).2-.3	<i>phorenas k^we agei</i> „води жртви/ животни за жртвување“	4
<i>pu-te-ri-ja</i> /phutaliān/	KN Uf(3) 1031 + 5738 KN Uf(3) 981 KN Uf(3) 1022 + 9860	<i>(h)ekhei phutaliān</i> „има овоштарник / парцела од овоштарник“	3
<i>si-a₂-ro</i> /sialons/	PY Cn 608.1.2	<i>(hō) asēsonsi sialons</i> „така ќе гојат свињи“	1
<i>ta-ra-si-ja</i> <i>tala(n)siān</i>	PY Jn 658.1 PY Jn 706.1	<i>tala(n)siān (h)ekhonsi</i> „(ковачите) имаат удел (за бронза)“	2
	PY Jn 310 + fr..1 и 14 PY Jn 320 + 1026 + fr.(31) [+]fr. + fr. + fr. + fr.1 PY Jn 389.1 PY Jn 410 + 413 + fr.(7) + fr. + 1065 + 1067.1 PY Jn 415 + fr.(3).1 PY Jn 431 + fr. + fr.(4) + fr. PY Jn 478.1 PY Jn 601 + fr.(9) + 1475 + fr.(4) + fr.1; PY Jn 605 + fr.(2).1 PY Jn 692 PY Jn 693 PY Jn 725 + fr.(29) + fr.(6) PY Jn 750.1 PY Jn 845.1 PY Jn 927 [+] 937 + fr.(3) [+] 939[+] 944 [+] 1164.1	<i>talasiān (h)ekhontes</i> „(ковачи) имајќи удел (за бронза)“	15
<i>to-so-de pe-mo</i> /tos(son de spermo/	PY Eq 146 + fr.(3) + fr.3-.5	<i>(h)ekhei tos(s)on de spermo</i> „има толку многу семиња“	3
<i>tu-we-a</i> /thuweha/	PY Un 267.1-.3	<i>hō dōke Thuwestāi aleiphadohōi</i> <i>thuweha</i>	1

		„вака му испорачал на „парфимерот“ <i>Thuwestā ароматични состојки</i> “	
<u>ideogrami</u>	KN Sc 226	<i>Triok^wās BIG 1 TUN 1 EQU 1 (h)ekhōn 1</i> „ <i>Triok^wās</i> : 1 кола, 1 оклоп, 1 коњ - веќе имајќи еден“	1
	So(2) 4446 + 5977	<i>(h)ekhei</i> ROTA „има тркало / кола“	1
Вкупно			272

3.2. Акузатив на време и простор

PY Ma 365 + fr. (3) + fr. 2 *hateron wetos didonsi* „(ќе дадат / ќе испорачаат) во некоја друга година, или (поверојатно), следната година“³²⁶; **PY Ma 225.2** *oudidonsi tsāwetēs* „нема да дадат / испорачаат оваа година“³²⁷).

3.3. Акузатив на цел со *-de*

Акузативот на цел во микенскиот се препознава преку енклитичното *-de*, сп. помикенско *-δε* и редовно може да се сретне со глаголите кои означуваат движење. Во микенските текстови повеќе пати среќаваме такви примери, претежно топоними. Првиот пример на **PY An 12**,³²⁸ плочка која претставува списокот на 30 веслачи распоредени според местата (форми кои се најверојатно со аблативско значење) од кои доаѓаат веслачите или од кои треба да тргнат. Акузативот на цел е управуван од партицип:

.1 *pe-re-u-ro-na-de , i-jo-te*

Pleurōnade iontes

„кои одат / имаат намера да одат во Плеурон“

Другите два примера на акузативот на цел се управувани од финитен глагол.

.1 *jo-a-mi-ni-so-de , di-do-[*

KN Og 4467³²⁹

Amnison-de didonsi

„придонесуваат ... во Амнисос“

³²⁶ Docs.² 178, *Handbuch* BA31.

³²⁷ Docs.² 180, *Melena* 58.

³²⁸ Docs.² 53; *Handbuch* BA07; *Chrestomathy* 44 MYC.

³²⁹ Docs.² 260; *Interpretation* стр. 289, 299, 307.

.1 o-di-do-si , du-ru-to-mo

PY Vn 10

.2 a-mo-te-jo-na-de

didonsi drutomoi armoteionade

„Така веслачите доставуваат / придонесуваат во работилницата“.

Делот од текстот на плочката со информацијата *што* се доставува е обработен како пример за директен објект (стр. 55-58). Споменатата граѓа се доставува во *armoteion*, термин кој најчесто се разбира едноставно како „работилница“ и поврзан је со изработка на тркала (*cf. (h)armota*, „запрежни коли со тркала“).

На плочката **PY Vn 20**³³⁰ се евидентирани форми со акузативи на цел со алативното *-de* : (*epidedastoi woinos* „распоредено е виното во...“) .3 pi-*82-de /*Piswān-de*/, .4 me-ta-pa-de /*Metāpan-de*/, .5 pe-to-no-de /*Pethnon-de*/, .6 pa-ki-ja-na-de /*Pakijānan-de* ili *Pakijānas-de*/, .7 a-pu₂-de, .8 a-ke-re-wa-de, .9 e-ra-to-de /*Elatos-de*/, .10 ka-ra-do-ro-de /*Kharadron-de*/, .11 ri-jo-de /*Rhion-de*/.

3.4. Акузатив што изразува „со оглед на, според“

Тој вид акузатив, карактеристичен за грчкиот јазик (*accusativus Graecus*), се појавува во неколку примери во микенскиот, два од кои се конструирани со партицип на медијалниот перфект со пасивно значење.³³¹

ti-ri-po (...) a-pu , ke-ka-u-me-no , ke-re-a₂

PY Ta 641.1³³²

tripos apukekaumenos skeleha

„троножец изгорен со оглед на ногарките“= трножец со изгорени ногарки“

to-no , ku-te-se-jo , a-ja-me-no , o-pi-ke-re-mi-ni-ja

Ta 708.1³³³

thornos kuteseios aiasmenos opikelemnians

„една столица од абонос украсена со оглед на наслон(ите) = столица со украсен(и) наслон(и)“

to-no , we-a₂-re-jo , a-ja-me-no (...) o-pi-ke-re-mi-ni-ja

PY Ta 714.1³³⁴

³³⁰ Docs.² 250; *Interpretation* 267; *Avviamento*, 83; *Manuale*-1 стр. 469, 635.

³³¹ Jiménez-Delgado 2016, 26.

³³² Docs.² 236; *Interpretation* 250; *Companion*-1 321; *Avviamento* 74; *Melena* стр. 67; *Manuale*-1 стр. 422, 555.

³³³ Docs.² 243; *Interpretation* 255.

³³⁴ Docs.² 244; *Interpretation* 256.

thornos hualaios(?) aiasmenos opikelemnians

„една столица украсена со оглед на наслон(ите) = столица со украсен(и) наслон(и)“

3.5. Акузатив со инфинитив

Бидејќи во микенскиот немаме примери од синтактички посложени реченици, примерите од конструкцијата на акузатив со инфинитив на две пилски плочки се од голема важност и вредност. Станува збор за плочките **PY Eb 297** и **PY Ep 704**, кои истовремено претставуваат синтактички најсложен текст во микенскиот грчки. Текстот е интересен и од социо-политички аспект, бидејќи станува збор за спор за земјиштето меѓу една свештеничка и локалните власти.

PY Eb 297

- .1 i-je-re-ja , e-ke-qe , e-u-ke-to-qe , e-to-ni-jo , e-ke-e , te-o vac.
.2 ko-to-no-o-ko-de , ko-to-na-o , ke-ke-me-na-o , o-na-ta , e-ke-e vac.
.3 GRA 3 T 9 V 3 vac.

Hiereja (h)ekhei q^ue eukhetoi q^ue e-to-ni-jo (h)ekhehen theon (/ thehōi (?) [|]2 ktino(h)okhos (/ -on?, -oi?) de ktinā(h)ōn kekesmenā(h)ōn onāta (h)ekhehen: [|]3 GRA 3 T 9 V 3.

Очигледно е дека има конструкција на акузатив со инфинитив *(h)ekhehen* покрај *verbum dicendi, eukhetoi*, но, со оглед на проблемите околу разбирањето на акузативот, можни се повеќе варијанти на преведување на тој дел од текстот.

(.1 ред)

- a) Ако сметаме дека *te-o* е во акузатив еднина, тогаш субјектот на реченицата е во инфинитив: „Свештеничката и поседува и изјавува дека божеството поседува *etonion*, ...“³³⁵
- b) Ако, пак, веруваме дека *te-o* е во датив еднина, тогаш е изоставен субјектот на конструкцијата акузатив со инфинитив: „Свештеничката и поседува и изјавува дека (таа) поседува *etonion* за богот/божицата³³⁶ / во полза на божеството“³³⁷

³³⁵ Docs.² 140; стр. 256-7, 449.

³³⁶ Види: Lejeune 1965, 12; Melena 2001, 41-42 („за божицата“); *Companion*-1 300.

³³⁷ Според: Jiménez Jiménez-Delgado 2005, стр. 43, (2016) 112a, 115b, 138c; *Avviamento* 124-125 („во име на божеството“).

(.2 ред)

- с) Ако разбереме дека *ko-to-no-o-ko* е во номинатив (еднина или множина), односно, како субјект на реченица со елиптичен предикат, која воведува реченица со инфинитив: „...но земјодржецот/ земјодршците (изјавува/-аат) дека таа поседува *onāta* од земјата *kekesmenā*.“³³⁸
- д) Ако веруваме дека именката *ko-to-no-o-ko* е во акузатив множина, тогаш субјектот на втората реченица е во инфинитив: “... а (свештеничката изјавува) дека земјодршците се тие кои поседуваат *onāta* од парцелата земја, која е *kekesmenā*.“³³⁹

РУ Ер 704

- .3 e-ri-ta , i-je-re-ja , o-na-to , e-ke , ke-ke-me-na , ko-to-na , pa-ro , da-mo, to-so , pe-mo
GRA T 4
- .5 e-ri-ta , i-je-re-ja , e-ke , e-u-ke-to-qe , e-to-ni-jo , e-ke-e , te-o., da-mo-de-mi , pa-si ,
ko-to-na-o
- .6 ke-ke-me-na-o , o-na-to , e-ke-e , to-so pe-mo GRA 3 T 9

Erithā hieriā (h)ekhei eukhetoiq^ue k^we e-to-ni-jo (h)ekhehen theon (/ theōi?); dāmos de min phāsi ktōināōn |⁶ kekesmenāōn onāton (h)ekhehen ...

На оваа плочка вториот дел од текстот е нешто полесен за интерпретација, но во првиот и натаму останува дилемата околу тоа што претставува именката *te-o*.

- а) Ако го сфатиме *te-o* како акузатив, тогаш таа именка е субјект на конструкцијата на акузатив со инфинитив: „Свештеничката *Erithā* поседува и тврди дека божеството поседува *etonion*, а *dāmos*-от изјавува дека таа има закуп од општинските парцели земја.“³⁴⁰
- б) Ако сепак го сфатиме *te-o* како датив, тогаш, како и на претходно спомената плочка, е испуштена заменката *min* која би била субјект на конструкцијата акузатив со

³³⁸ Мислење кое се следи во *Avviamento*, Lejeune 1965, *Melena*, Docs.², Jiménez-Delgado 2005, *Companion*-1, на места цитирани погоре. Palmer (*Interpretation* 95) не дава комплетен превод на плочката, туку објаснува дека во вториот дел станува збор за два субјекта, односно, свештеничката изјавува едно, а *ko-to-no-o-ko* друго.

³³⁹ Само Jiménez-Delgado 2005, *loc. cit.*

³⁴⁰ Docs.² 135; Ruijgh (*Études* 278): „Свештеничката *Erithā* има (парче земја) и тврди дека има привилегирана „добивка“ (*etonion*), но заедницата вели дека таа има „добивка“ (*onāton*) од комуналните земјишта“.

инфинитив: „Свештеничката *Erithā* поседува и тврди дека поседува *etonion* во корист на божеството, а *dāmos*-от изјавува дека таа има закуп³⁴¹/ право на користење (*usufructum*)³⁴² од општинските парцели земја“.

3.6. Прилошки акузатив

to-sa-de , na-u-do-mo , o-u-di-do-si

PY Na 568.1³⁴³

to(s)sa-de naudomoi ou didonsi

„(а) толку бродоградителите не испорачуваат (= не плаќаат)“

.A o-u-di-do-si

PY Na 245³⁴⁴

.B (...) to-sa-de , ma-ra-te-we , ra-wa-ke-si-jo

Ou didonsi ... to(s)sade ma-ra-te-we lāwāgesioi

„а толку *ma-ra-te-we* „на војсководецот“ не испорачуваат(= не плаќаат)

PY Vn 10 *Hō didonsi drutomoi* |² *armotejōnade: epi-*19-ta* 50, |³ *axones k^we* 50 |⁴ *tos(s)a de Lousios Agros: aksones* |⁵ 100; *tos(s)a de epi-*19-ta* 100.

Плочката **PY Vn 10** веќе е спомената и во целост прикажана во поглавјето за директен објект на стр. 55-58. Станува збор за граѓа која дрводелците, односно тесари доставуваат во работилниците на дворецот, па стана збор и за формата *a-mo-te-jo-na-de* како акузатив на цел: „Така дрводелците доставуваат во *armotejōn* 50 *e-pi-*19-ta* и 50 (дрвени) оски, а волку (доставува) Лоусиос Агрос: ...“ Давапати се повторуваат облиците *to-sa-de* (sc. *-di-do-si*) кои тука треба да се разберат адвербијално, особено она што е документирано првиот пат. Второто би можеле синтактички да го разбереме како атрибут со *epi-*19-ta*.

³⁴¹ Melena 2001, стр. 40-41 („заедницата вели дека таа има парцела од општинското земјиште за изнајмување „).“

³⁴² *Avviamento*, 34; Lejeune 1965, стр. 12-13; Jiménez-Delgado 2005, стр. 43-44; 2016, 30, 63, 112a, 122a, 138c, 143.

³⁴³ *Docs.*² 189; *Interpretation* 201, стр. 307, 311; *Avviamento* 53, *Manuale*-1 стр. 473; *Kasussystem* 74; *Handbuch* BA32; Melena 2001, 59.

³⁴⁴ *Docs.*² 195; *Interpretation* 200; *Manuale*-1 стр. 472.

3.7. Глаголи кои бараат два акузатива или акузатив на лице и инфинитив

Таквите акузативи се употребуваат покрај глаголи кои значат „има /држи (нешто како/ за нешто: во микенскиот, *te-ke* и *e-ke*. Покрај таквите глаголи, едниот акузатив е директен објект, а другиот, дополнување на предикатот.

te-ke , au-ke-wa , da-mo-ko-ro

PY Ta 711.1³⁴⁵

thēke Augewān dāmokoron

„го определи /постави Augewa за дамокор“³⁴⁶

u-wa-mi-ja , te-o-jo , do-e-ra , o-na-to , e-ke-qe , i-je-re-ja , ke-ra

PY Ep 704.2

Huamiā(?) theio doelā onāton (h)ekhei k^we hiereia keras

„Huamiā(?), божја робинка, има закуп како почесен дар од свештеничка“

Има уште еден, погоре споменат пример, на плочката **PY Nn 228.1**:

o-o-pe-ro-si , ri-no , o-pe-ro /hō ophēlonsi linon ophelos/ : „долгуваат лен како дефицит“, со два акузатива (*ri-no* надворешен, *o-pe-ro* внатрешен). Глаголот *-o-pe-ro-si* е транзитивен и се конструира со надворешниот акузатив *ri-no* и со внатрешниот *o-pe-ro*, кој произлегува од истиот корен, како и глаголот.

3.8. Посложени синтактички видови

Малку можеме да кажеме за посложени реченици во микенскиот грчки. Веќе се споменати плочките кои претставуваат синтактички најкомплексни текстови. Покрај нив, можеме да приведеме примери на односни и временски реченици, како и дополнувања на предикатот со партицип.

Има пример за односна реченица, воведена со односните заменки *jo-qi* и *jo/o-*:

PY Vn 1384 + frr.

.1 *a-wa-ra-ka-na-o , pa-ma-ko*

.2 *jo-qi , wo-to-mo , pe-re*

³⁴⁵ Docs.² 235; Interpretation 248; Companion-1 317; Avviamento 73; Melena стр. 67-68.

³⁴⁶ Docs.² 235; Handbuch 44; Melena стр. 67-68; Companion-1 стр. 128, 179, 202, 243, 314-317; Interpretation: 248, стр. 33, 288. Според некои автори, *te-ke* тука значи „закопал“, што е малку веројатно (cf. Avviamento 34).

/awlāknaōn³⁴⁷ pharmakon **ho(q)q^wi**³⁴⁸ wo-to-mo **pherei**/

„продукт/ растение од браздите, што го носи Wo-to-mo³⁴⁹“

Сврзникот *hoqq^wi* тука се однесува на *φάρμακον*, именка во акузатив еднина и воедно директен објект на глаголот во 3 л. еднина, *φέρει*.

Исто така, наоѓаме пример за временска реченица. Таквиот вид реченици се воведува со сврзникот *o-te* и има четири такви примери на пилските плочки.³⁵⁰

РУ Та 711.1

o-wi-de , pu₂-ke-qi-ri , o-te , wa-na-ka , te-ke , au-ke-wa , da-mo-ko-ro

/hō wide P. **hote** wanaks thēke Augewān dāmokoron .../

„така се погрижил/-а П., кога *ванаксот* го направил *Augewa дамокор*...“³⁵¹

Реченицата ја воведува аористот *wide*, а нејзинот предикат *thēke* истовремено регира два акузатива, за што споменавме и претходно: *Augewān* како директен објект и *dāmokoron* како дел од предикатот.

3.8.1. Употреба на партиципот како дополнување на предикатот

Има еден пример на употреба на партицип кој ѝ одговара на една од зависните адвербијални реченици, со допусно значење.³⁵² Плочката е оштетена на местото во кое би очекувале акузатив дуал:

РУ Eb 338 + fr.

ka-pa-ti-ja , ka-ra-wi-po[-ro pa-]kī-ja-pi , e-ke-qe ... | ke-ke-me-no , ko-to-ṇo₂ dwo , o-pe-ro-sa-de , wo-zo-e , o-wo-ze

/Karpathiā klāwiphoros sp^hagiamp^hi (h)ek^hei k^we kekeimenō ktoinō ... **ophelonsa** de wordzehen ou wordzei ... /

³⁴⁷ DMic (I) стр. 122 ; Docs.² стр. 535-536; Jiménez-Delgado 2016, стр. 190; *Handbuch*, стр. 169. Нема задоволувачка интерпретација, формата најчесто се поврзува со зборот *αῦλας* „бразда“.

³⁴⁸ Сврзникот е по потекло акузатив на односната заменка во среден род : *yod-k^{wi}(d) > ō ti (DMic (I) стр. 302; Docs.², стр. 549; *Avviamento* 66).

³⁴⁹ Најверојатно станува збор за лично име (DMic (I), стр. 449; Docs.², стр. 593).

³⁵⁰ Jiménez-Delgado 2016, 138b.

³⁵¹ Cf. Docs.² 235.

³⁵² Docs.² 141; *Avviamento* 31; Jiménez-Delgado 2016, 138d. Исто така в. *Kasussystem* 167-178 и *Local cases* 82.

„Karpathiā, клучарка во Сфагијанес, има две доделени парцели, но, **иако треба да (ги) обработува**, (таа) не ги обработува.“

3.9. Употреба со предлози

Единствениот предлог со акузатив во микенскиот грчки е *pe-da*,³⁵³ кој, општо земено, се разбира како дијалектна форма за *μετά* ; има исто значење, „кон, до, во насока на“, но очигледно има друго потекло.³⁵⁴ Во помикенските дијалекти се појавува наместо *μετά* во дорскиот, го има заедно со *μετά* во лезбоскиот (особено во поезијата) и во бојотскиот, додека во тесалскиот се среќава само *μετά*. Се појавува и во аркадскиот како *πεδ'* кај имиња, односно *πε* пред членот.³⁵⁵

Како посебен облик во микенскиот, може да се одделат два примера на плочките од Кносос, обата без предикати:

KN V 114 + 158 + 7719: .1 *pe-da* , *wa-tu* /*peda wastu*/ „во/кон градот“

KN Fh 2013 + fr.: *pe-da i-je-[- /peda hieron?]*/³⁵⁶ „во/кон светилиштето“

Кога се користи со акузатив, *μετά* има локално значење на *акузатив на простирање*, како што може да се претпостави и за споменатото *peda* во примерот *peda wastu* „до градот“ или *акузатив на цел* „кон градот, во град), иако во класичниот грчки најмногу се користи за изразување на движење и се употребува со глаголи кои имаат такво значење.

Од сите видови на употребата на акузативот, јасно е дека најчеста е употребата на акузативот како директен (надворешен) објект. Колку всушност често се појавува секоја поединечна акузативска форма на одделни (сериј) плочки, се гледа од Табела (2), која следува во продолжение.

³⁵³ Во микенскиот грчки е документиран и предлогот *te-ta*, но со дат.-лок . (cf. фразата *te-ta-qe*, *pe-i*, **PY An 654.7** и др.), а и како прва компонента од сложенки.

³⁵⁴ I.e. < *-ped; cf. Miller 2014, 253; *DMic.* стр. 94.

³⁵⁵ Miller 2014, 210, 238, 253, 301, 309; Colvin, стр. 109 (бр. 17).

³⁵⁶ *Docs.*² стр. 569.

Табела 3. Останати видови акузатив (со глагол)

Тип на употреба	Глагол	Акузатив	Плочка
Протегање (во простор и време)	<i>di-do-si /didonsi/</i>	<i>hateron wetos</i>	PY Ma 365 + frr.(3) + fr.2
	<i>o-u-di-do-si /oudidonsi/</i>	<i>tsāwetēs</i>	PY Ma 225.2
Цел (со -de)	<i>i-jo-te /iontes/</i>	<i>Pleurōnade</i>	PY An 1.1
	<i>-di-do-si /didonsi/</i>	<i>Amnison-de</i>	KN Og 4467.1
		<i>armoteionade</i>	PY Vn 10.1-.2
	<i>e-pi-de-da-to /epidedastoi (woinos)/</i>	<i>pi-*82-de /Piswān-de/</i> <i>me-ta-pa-de /Metāpan-de/</i> <i>pe-to-no-de /Pethnon-de?/</i> <i>pa-ki-ja-na-de /Pakijānan-de или</i> <i>Pakijānas-de/</i> <i>a-pu₂-de</i> <i>a-ke-re-wa-de</i> <i>e-ra-to-de /Elatos-de/,</i> <i>ka-ra-do-ro-de /Kharadron-de/</i> <i>ri-jo-de /Rhion-de/</i>	PY Vn 20
<i>accusativus Graecus</i>	<i>a-pu , ke-ka-u-me-no /apukekaumenos/</i>	<i>ke-re-a₂ /skeleha/</i>	PY Ta 641.1
	<i>a-ja-me-no /aiasmenos/</i>	<i>o-pi-ke-re-mi-ni-ja /opikelemnians/</i>	PY Ta 708.1 PY Ta 714.1
Акузатив со инфинитив	<i>e-u-ke-to-qe /eukhetoi q^ue/</i>	<i>e-ke-e , te-o (?) / (h)ekhehen theon/</i>	PY Eb 297.1 PY Ep 704.5
	<i>(e-u-ke-to-qe) (/eukhetoi q^ue/)</i>	<i>ko-to-no-o-ko- , e-ke-e /ktoino(h)okhons (h)ekhehen/</i>	Eb 297.2 Ep 704.6
Прилошки акузатив	<i>o-u-di-do-si /ou didonsi/</i>	<i>to-sa-de /to(s)sa-de/</i>	PY Na 245 PY Na 568.1
	<i>(di-do-si) /didonsi/</i>	<i>to-sa-de /to(s)sa-de/</i>	PY Vn 10
Два акузатива (со еден глагол)	<i>te-ke /thēke/</i>	<i>au-ke-wa , da-mo-ko-ro /Augewān dāmokoron/</i>	PY Ta 711.1
	<i>e-ke-qe / (h)ekhei k^we/</i>	<i>o-na-to , ke-ra /onāton keras/</i>	PY Ep 704.2
	<i>-o-pe-ro-si /ophēlonsi/</i>	<i>ri-no , o-pe-ro /linon ophelos/</i>	PY Nn 228.1
Односни реченици	<i>pe-re /pherei/</i>	<i>(pa-ma-ko) jō-qi / (pharmakon) ho(q)q^wi/</i>	PY Vn 1384 + frr.
Предлози	<i>pe-da , wa-tu /peda wastu/</i>		KN V 114 + 158 + 7719.1
	<i>pe-da i-je-[- /peda hieron?/</i>		KN Fh 2013 + fr.

ГЛАВА 4: Акузатив во кипарскиот дијалект

Потврденост на глаголите

Во кипарскиот дијалект, како и во микенскиот, подобро се потврдени имињата одошто глаголите. Меѓутоа, кога станува збор за глаголски облици, има многу поразновидни форми од микенскиот. Директниот објект, кој е најчест тип на акузатив во оваа јазична група, во кипарскиот не е видливо ограничен на облиците на глаголите *ἔχω* и *δίδωμι*. Многу глаголски облици се јавуваат поединечно, но бројно се значително повеќе од микенскиот. Освен со *ἔχω* и *δίδωμι*, директниот објект во кипарскиот дијалект е многу чест со облиците на глаголите *τίθημι* и *ἵστημι*, што е очекувано, бидејќи репертоарот на натписи овде е поразновиден и не е ограничен на записи од административен вид. Има посветни и заветни натписи, во кои се редовни формулите „посветува“, дава во чест на тој и тој“ или договори во кои повторно се зборува со формулите „даде“, „нека даде“ или санкции во случај да се постапи спротивно од кажаното. Директниот објект е почесто надворешен одошто внатрешен. Од останатите видови акузатив, на натписите со силабар се потврдени *accusativus Graecus*, конструкција два акузатива и акузатив со инфинитив, како и акузатив со предлози. Занимливо е тоа што многу слабо се потврдени и акузативот на протегање (во време и простор) и прилошкиот акузатив. Акузатив за цел воопшто нема. Натписите на алфавет и глосите исто така се вклучени, но се малубројни потврдите од епиграфските посмении, бидејќи се земени предвид само оние до втората половина на III век. Фонетските промени на имињата и глаголите кои го регистрираат ќе бидат спомнати покрај секој епиграфски пример. Овде назначувам само тоа дека се потврдени облици на акузативот во сите основи, тематски и атематски кои и инаку се сретнуваат во кипарскиот.

4.1. Акузатив на директен објект

Глаголите кои го управуваат директниот објект се јавуваат со значење „давам“, „имам“, „посветувам“, „плаќам“, „поставувам“, „прекршувам“ (за договор), „лечам“, „велама“ (и др.). разликата во однос на микенскиот е поголемата разновидност на облиците.

Директните објекти се јавуваат со различни глаголи во индикативите: аорист */katet^hijan/*, футур */ekso(n)si/*. Инфинитивите исто така го регистрираат директниот објект: */tjast^hai/*, */downai/*, */lūsai/*. Предикатите може да бидат и во конјунктив, на пр. */eksoruksē/*, */weipēs/* и */lūsē/* или бо партицип: *ōmōmokon*. Од глаголските облици се издвојуваат

партиципи во служба на атрибути на именките во акузатив: /epio(n)ta/, /proek^homenon/ и /inalalismenā(n)/.

4.1.1. Надворешен објект

Најголем број примери се јавуваат на плочките од Идалион (ICS 213), така што тие примери ќе ги наведат посебно. Речениците се често зависно-сложени и текстот е сосем читлив и разбирлив, ако се изземат проблематичните синтагми кои ќе бидат засегнати во продолжение.

*Плочка од Идалион (ICS 217)*³⁵⁷

Најдолгиот натпис на слоговно писмо на кипарски дијалект секако заслужува посебно внимание и обработка на синтаксичките типови на употреба на акузативот. Датира во првата половина на V век пр. н. е., кога Кипар сè уште бил под персиска власт. Изворите не зборуваат многу за тоа. Социјално-политичката организација на Кипар во тоа време не е сосем расветлена, но очигледно имал самостојна локална управа. Според тоа, плочката од Кипар претставува подеднакво значаен документ и за проучување на кипарскиот силабар и од историска страна. Се работи за договор што го склопуваат кралот Стасикупрос и градот Идалион од една страна и лекарот Онасил и неговите браќа од друга страна, во знак на благодарност за услугите што ги давале во текот на опсадата.

Натписот на бронзената плоча со дршка содржи текст испишан *in continuo* од обете страни во вкупно 31 реда (A: 16 i B: 15), од десно на лево. Вертикалната линија ги раздвојува зборовите и групите зборови. Називот на натписот говори за местото на потеклото, поточно за светилиштето на Атена на акрополата на Идалиј. Откриен е 1850 г., а денес се чува во Bibliothèque Nationale de France (Cabinet des Médailles, inv. Bronze, no. 2297). Содржински може да се подели на четири дела:³⁵⁸ контекст на договорот (мотив, место и датум), исплата за Онасил и неговите браќа со казнени одредби (во случај да се прекрши договорот), дополнителна исплата само за Онасил со казнена одредба, на крај гаранција (договорот се става под заштита на Атена и се одредува проклетство за оној што ќе го прекрши).

³⁵⁷ За преглед на останатата литература в. Georgiadou, 2010, стр. 144.

³⁵⁸ Подеднакви и A. Georgiadou (в. стр. 147, бел. 14), додека во ICS (стр. 244) текстот се дели на три дела (уводниот дел се составува со првата исплата).

Натписот е предмет на бројни интерпретации, од кои ги следам двете: Egetmeyera (2010) и Ane Georgiadou во нејзината статија од истата година. Од останатите поважни изданија: Cowgill (1964), Adrados (1972), Egetmeyer (1992 i 2004), Lejeune (1994).

A 1-4

Уводната реченица, со која се искажува целокупниот контекст: датум, инволвирани страни и мотив на договорот необично е долга за еден правен текст.³⁵⁹ Таа гласи:

- (1) *o-te | ta-po-to-li-ne-e-ta-li-o-ne | ka-te-wo-ro-ko-ne-ma-to-i | ka-se-ke-ti-e-we-se | i-to-i | pi-lo-ku-po-ro-ne-we-te-i-to-o-na-sa-ko-*
- (2) *ra-u | pa-si-le-u-se | sa-ta-si-ku-po-ro-se | ka-se-a-po-to-li-se | e-ta-li-e-we-se | a-no-ko-ne-o-na-si-lo-ne | to-no-na-si-ku-po-*
- (3) *ro-ne-to-ni-ja-te-ra-ne | ka-se | to-se ka-si-ke-ne-to-se | i-ja-sa-ta-i | to-se | a-to-ro-po-se | to-se | i-ta-i | ma-ka-i | i-ki-*
- (4) *ma-me-no-se | a-ne-u | mi-si-to-ne |*

A (1) *Ote tã(n) ptolin Edalion kateworgon Mādoi kas Ketiēwes i(n) tōi P^hilokuprōn wetēi tō Onāsago(2)rau, basileus Stāsikupros kas ā ptolis Edaliēwes anōgon Onāsilon ton Onāsikup(3)rōn ton ījatēran kas to(n)s kasignēto(n)s ījast^hai to(n)s a(n)t^hrōpo(n)s to(n)s i(n) tāi mak^hai īk^h(4)māmēno(n)s aneu mist^hōn.*

„(Во времето) кога Mādoi и Ketiēwes го опколуваа *градом* Идалион, во времето на P^hilokupron, оној на Onāsagora, кралот Stāsikupros и градот - жителите Edaliēwes - беа наредиле ... да се лечат *ранетите луѓе* во битка, без плата.“

Има двоумење меѓу аористот и имперфектот во предикатот *ka-te-wo-ro-ko-ne-/kateworgon/*. Најверојатно се работи за индикативот на аористот активен, но смислата секако е имперфект.³⁶⁰ Обликот е сложен со *κατά* како преверб, чиј краен вокал се губи пред силабичкиот аугмент ε- < *kata-wérġō.³⁶¹ За кипарскиот е значајно тоа што обликот (најверојатно) на радикалниот аорист се потврдува во празнината за *éwrgon < *werġ- (останатите дијалекти имаат полна аблаутна степен на сигматскиот аорист ἔρζαν).

³⁵⁹ Georgiadou 2010, стр. 149-50.

³⁶⁰ Egetmeyer 594, 598, 641, 698; (1993) s.v. *ka-te-wo-ro-ko-ne*.

³⁶¹ Egetmeyer 617, 634.

Лексичка особеност на кипарскиот е тоа што глаголот доаѓа со значење „опседнувам“ (во јон-ат. наоѓаме *πολιορκεῖν* и *προσκαθεῖσθαι*,³⁶² додека очекуваниот облик во јон-ат. *κατεῖρω* значи „стиснувам, затворам, заклучувам“ и сл.).³⁶³

Објектите всушност ги воведува инфинитивот на медијалниот презент *ījast^hai* „лекува“. Има можност за атематски */īamai/* и тематски инфинитив */īāomai/*; последново е според Egetmeyer.³⁶⁴ Од друга страна, секундарното */e/* е потврдено во микенскиот */i-je-re-ja/* (cf. *ἰερός*) и на истиот кипарски натпис (B 20) во обликот *(n)i-e-re-wi-ja-ne*.³⁶⁵ На плочката од Идалион инфинитивот зависи од *v. voluntatis /anōgon/* „наредиле ... да лечат“, што ќе биде дополнително обработено подоцна со конструкциите со инфинитив.

Директните објекти се разновидни. Благодарение на попрецизното бележење на завршните консонанти, во однос на кипарскиот можеме да бидеме посигурни кога се во прашање падежните облици. На тематската о-деклинација ѝ припаѓа објектот *to-se | a-to-ro-ro-se /to(n)s a(n)t^hrōpo(n)s/*. Ортографијата можеби го покажува развојот на лабиовеларот **k^w-o/ > po*, како во микенскиот еквивалент *a-to-ro-qo*. Но, микенската форма не го докажува индоевропското потекло на зборот, бидејќи лабиовеларите се потврдени и во зборовите од јазикот супстрат, како *qa-si-re-u, βασιλεύς*.³⁶⁶

Назалниот начин на изразување на затворениот слог проследен со согласка не е забележан во кипарскиот јазик. Бидејќи кипарскиот силабар не е графички ограничен во запишувањето согласки како микенскиот, тешко е да се види зошто оваа ортографска конвенција би била оправдана, освен ако не е мотивирана од фонетската реалност. Особено, оваа претпоставка се наметнува ако се земе предвид дека кипарскиот силабар го потврдува таквото пишување на натписи кои главно се од приватен карактер и дека системот за пишување не бил организиран како во микенските палати. Да не се употреби назал пред друга согласка, секако значи дека не е искажана или дека е, барем, со намалена употреба. Тогаш за такво ослабување мора да претпоставиме дека претходната самогласка била издолжена или назализирана, како *pa-ta* каде се претпоставува регресивна асимилација */pāta/*, а не */pa(n)ta/*.³⁶⁷

³⁶² Cf. Her. V 104-105.

³⁶³ Cf. Egetmeyer 598.

³⁶⁴ Egetmeyer 1993, s.v. *i-ya-sa-ta-i*; 2010, 578.

³⁶⁵ Cf. Egetmeyer 42.

³⁶⁶ Egetmeyer 230; Docs.² (речник), s.v. *a-to-ro-qo*; Beekes s.v. *ἄνθρωπος*.

³⁶⁷ Egetmeyer 88, 195.

Од друга страна, развојот на назалите, т.н. не-етимолошки *n-mobile* во примери пред согласката *e-ko-ne /egōn/* ili *e-to-ke-ne /edōken/* i *ka-te-te-ke-ne /katet^heken/*, додека за јонско-атички јазик е карактеристично пред самогласката или пауза (силна интерпункција). Во врска со ова, тешко е да се претпостави дека во кипарското *n* тој целосно исчезнува пред косонантот.³⁶⁸

Истиот атрибут на тематска *o*-основа е *to-se | i-ki-ma-me-no-se /to(n)s ik^hmāmeno(n)s/* што опишува директен објект („ранети сц. луѓе“). Тоа е пасивен партицип префект (*masc.*), деноминација на **ik^hsmā* (αἰχμή „копје“) > **ik^hmāō* или **ik^hmāmi* „да рани“, потврдена преку микенскиот *a3-ka-sa-ma /aik^hsmans/*. Сепак, за разлика од микенскиот, во кипарскиот *-s-* е исчезнато заради развојот на групата */ks + назал/* > */k^h + назал/*, со аспирација на претходната согласка.³⁶⁹

Вториот објект *tā(n) ptolin* припаѓа на вокалната атематска основа. Кипарскиот го покажува развојот на *ol* < **plā1-s*, празнината на **pleā1-* „да (се) пополни“,³⁷⁰ и неговата апозиција на *Едалион* кон тематската *o*-основи на средниот род.. За ортографијата, интересно е дека се пишува постојано во комбинација на отворени слогови, *ta-po-to-li-ne-e-ta-li-o-ne*, во овој случај за да се одделат два независни зборови.³⁷¹ Идалион, како и Китион, е топоним со предгрчко потекло (< фојникиско *'dyl-, kt*), во литературните извори *Ἰδάλιον* (и *Κίτιον*), но вокализмот е кипарски: *Edalion, Kition*.³⁷²

Реченицата е зависно-сложена, со временскиот сврзник *ote*. Предикат кој е во смисла имперфект, */kateworgon/*, управува директен објект *tā(n) ptolin Edalion*: „(Во тоа време) кога *Mādoi* i *Ketiēwes* го опкружуваа градот на *Idalion*, ... “. Проследено со главна реченица со предикатот во плускваперфект на сегашната смисла *anōgon* „(тие) наредија“; се надополнува со објектен инфинитив *ījast^hai*, кој има свој директен објект *to(n)s a(n)t^hrōpo(n)s* со атрибутот *ik^hmāmeno(n)s*: „(им беше наредено) да лекуваат / заздравуваат ранети луѓе (во битка)“.

³⁶⁸ Egetmeyer 162-163.

³⁶⁹ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *i-ki-ma-me-no-se*; Egetmeyer 301, 584, 608, 633.

³⁷⁰ Egetmeyer 153, 276.

³⁷¹ Egetmeyer 658.

³⁷² Egetmeyer 42-43.

A 4-6

Следното е независна реченица со предикатот *euwrētāsa(n)tu*, чиешто дополнување во атематскиот инфинитив *dowenai* има свој директен објект *tala(n)ton*; скратено е на натписот, но ние го дополнуваме на следниов начин:

(4) (...) | *ka-sa-pa-i* | *e-u-we-re-ta-sa-tu* | *pa-si-le-u-se* | *ka-se* | *a-po-to-li-se* | (...)

(5) (...) | *to-we-na-i* | (...)

(6) (...) | *a-ra-ku-ro* | *ta* I *ta* |

(4) (...) *Kas pāi euwrētāsa(n)tu basileus kas ā ptolis ...* (5) ... *dowenai* ... (6) ... *argurō Ta* (= *tala(n)ton*) **1 Ta** (= *tala(n)ton*).

„И кралот и градот решија да дадат (на) (с. Онасилос и браќата) еден *талент* сребро.“

Dowenai е инфинитив на акузатив презент/сегашен (*δίδωμι*) на *-wenai* (**dəz-úén-ei*), каде *-w-* припаѓа на суфиксот, а не на коренот. Поновата форма на *-enai* (по исчезнувањето на */w/*, cf. hom. атем. *δόμειναι* и тем. *δόμειν*) е потврден како *to-e-na-i* /*doenai*/.³⁷³ Хијатот настанат по губењето на *-s-* датира од поодамна, како што потврдува и натписот: *po-e-ko-me-no-ne* /*poek^homenon*/ < **posekhomenon* (ICS 217.B 19, 21, Идалион, до 450. а.Ch.), додека пак *to-e-na-i* од натпис кој датира од 400.-325 (ICS 306, Pyla).³⁷⁴

A 6-10

Продолжението на текстот ја специфицира реалната исплата, во вредност од споменатиот талент на сребро:

(6) (...) | *e-tu-wa-no-i-nu* | *a-ti-to-*

(7) *a-ra-ku-ro-ne* | *to-te* | *to-ta-la-to-ne* | *pa-si-le-u-se* | *ka-se* | *a-po-to-li-se* | *o-na-si-lo-i* | *ka-se* | *to-i-se* | *ka-si-*

(8) *ke-ne-to-i-se* | (...) | *to-ko-ro-ne* |

(9) *to-ni-to-i* | *e-le-i* | *to-ka-ra-u-o-me-no-ne* | *o-ka-to-se* | *a-la-wo* | *ka-se* | *ta-te-re-ki-ni-ja* | *ta-e-pi-o-ta-*

(10) *pa-ta* | *e-ke-ne* | *pa-no-ni-o-ne* | *u-wa-i-se* | *ga-ne* | *a-te-le-ne* |

³⁷³ Cf. Egetmeyer 1993, s.v. *to-we-na-i*; Egetmeyer 595, 655, 701.

³⁷⁴ Egetmeyer 31.

(6) ... *Eduwan* oi(n) nu a(n)ti tō (7) *argurōn tōde tala(n)tōn basileus kas ā ptolis, Onāsilōi kas tois kasi(8)gnētois, (...) to(n) k^hōron* (9) *to(n) i(n) tōi elei to(n) k^hrauomenon* O(n)ka(n)tos alwō - kas **ta terk^hnija ta epio(n)ta** (10) *pa(n)ta* - ek^hēn **panōnion** uwais gān **atelēn**.

„Но, всушност, наместо тој сребрен талент, кралот и градот им дадоа на Онасил и на неговите браќа ... *земја* во низините, *што достигнува* до овоштарникот на Онкант, и *сите* *млади растенија* *што се наоѓаат* (на него), да (го) има *целосен* (= целосно), засекогаш на земјата (*uwais gān*) / засекогаш додека се живи; доживотно (*uwais zān*), не оданочувачки ги (= ослободени од данок)“.

Реченицата е независна и се повторува во продолжение (B 22-23), само со поинаков глагол. Предикатот *eduwan* го управува директниот објект *to(n) k^hōron* (со атрибутен партицип *k^hrauomenon*) и *ta terk^hnija* (со партиципот *epio(n)ta* и прилогот *pa(n)ta* како атрибути)

Атрибутен партицип во медијален презент *k^hrauomenon* е направен од **k^hraúo-* (*χραύω*) „допира до, да е во контакт со“ настанат од аористната основа *χραεῖν, ἔχραον*. Кога дошло до семантички промени, во аорист е создаден нов сигматски облик *χραυσ-* „да нападне, да рани“. На истиот натпис (B 18) се јавува во проширен облик, типичен за кипарскиот: *ka-ra-u-zo-me-no-ne /k^hrauod^zomenon/*.³⁷⁵ Атематската основа *atelēn* е оформена со привативниот префикс *a-* и именката *τέλος*. На истиот начин е настанат и средниот род *atelija* во продолжение на записот (B 23), со посебен завршеток на среден род на Кипарски (cf. *terk^hnija*). Именките со *o*-основа на кои се однесуваат споменатите атрибути, *to-ko-ro-ne /to(n) k^hōron/*, претставуваат облик како *χώρα* или подобро, како *χωρος* „подрачје, земја, земјиште“, со други зборови „простор“ во класичниот грчки, иако ретко се среќава во прозни дела.

Формата *ta-te-re-ki-ni-ja /ta terk^hnija/*, во среден род со атематска *s*-основа може да биде пример за дејствувањето на Грасмановиот закон: < **d^herg^h-*. Овој збор е потврден како глоса кај Хесиџиј: *τέρχνα: φυτὰ νέα* (τ 565) „млада билка, младунче“. ³⁷⁶ На неа се однесува и атрибутниот партицип на активниот презент *epio(n)ta (neut.)* „да биде на: кој се наоѓа на“ (*ta terk^hnija*).³⁷⁷

³⁷⁵ Egetmeyer 582.

³⁷⁶ Egetmeyer 215.

³⁷⁷ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *e-pi-o-ta*.

Во врска со индикативот на аористот активен *eduwan* во 3. л. еднина, но со значење на множина, Егетмејер ги отфрла претходните толкувања дека станува збор за тематски оптатив. Се согласувам со тоа, бидејќи инаку би имале тешкотии во преводот. Станува збор за правен документ и не изгледа веројатно дека „кралот и градот можеле или сакале да дадат“, туку „веќе дадоа“.³⁷⁸ Фактот дека се споменати два вида на плаќање, секако не треба да биде причина за толкувањето на оптативот. Имено, не е дека кралот или градот не се сигурни во исплатата, туку дека во документот е запишан примарниот договор, кој бил надомест со пари, и новиот, со земја, како и да се предвиди казна за кршење на одредбата со паричен износ, што првично било договорено.³⁷⁹ Друга тешкотија со оваа глаголска форма е што ниту кипарскиот *eduwan* ниту *edōk'* не претставуваат вообичаен грчки *δίδομι*, редуплициран презент на атематската основа потврден во скр. *dádāmi* или италски (вестински) *didet*. Кипарскиот дијалект или создал нови сегашни форми со замена на старите, или ги зачувал формите на *-ánō* и *-kō*, што не опстанале во други јазици. На оваа плоча, формите секако се аористи, синоними што се користат во истите фрази и во истите одредби на договорот.³⁸⁰

Понатаму, правописот укажува на развојот на *o > u* пред *-a-*: **édoan > *eduan > eduwan* и меѓувокалното *-w-* за избегнување на хијатот; паралелен развој на самогласките се гледа кај *ethijan*: **-ethean > -ethian > -ethijan*.³⁸¹ Ова не се однесува на други вокали, како што е *o*, прг. *to-ka-ra-u-o-me-no-ne* на истиот натпис.³⁸² Атематската наставка за трето лице е исто така очигледна (што Егетмејер го толкува со преминувањето на **-nt > *-n > -an*),³⁸³ како и во инфинитивот *dowenai* (cf. *δοῦναι < *doēnai*).

Иако ова не е најважно за нашето истражување на акузатив треба да се спомене дека двете формули што произлегуваат кога станува збор за реалната исплата за Онисил и браќата: *Eduwan oi nu* (A 6), или само за Онасил: *Edōk' oi nu* (B 17) се проблематични, бидејќи тоа го менува разбирањето на текстот. Субјект во двата случаи се *basileus kas (h)ā ptois* „крал и градот,“. Секоја од овие две глаголски форми започнува со реченица во која

³⁷⁸ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *e-tu-wa-n(o)*, *e-to-k(o)*; 2010, 626). в. бел. 238. Истото мислење го има и Cowgill во исцрпен трудот за формите на *eduwan* и *edōk'* (Cowgill 1964, 350).

³⁷⁹ Cf. Cowgill 1964, 352-353.

³⁸⁰ Cf. Cowgill 1964, стр. 346 и понатаму.

³⁸¹ Egetmeyer 35, 140, 597.

³⁸² Egetmeyer 140.

³⁸³ Egetmeyer 641; cf. Cowgill 355-356.

се изрекува последната компензација во земјата, наместо однапред одредена награда во пари. Проблематично е $-(n)o-i-nu$ / $-(k)o-i-nu$, кое може да се сфати како комбинација на дисјунктивна честичка η со честичка vu или пак честичка oi (v) ($= o\check{v}$) i vu .³⁸⁴ Првиот избор би значел дека се работи за алтернатива на надоместокот (особено затоа што Масон, покрај тоа, ги толкувал глаголските форми со оптатив) на заменката во датив oi е честичка.³⁸⁵ Така вториот избор изгледа многу поприфатлив, бидејќи потврдува дека тоа се формули што го воведуваат текстот на реалната компензација, наместо првиот во пари. проблемот со толкувањето на Егетмајер, дека сепак е заменка oi со честичката vvv , е што нема дигами, што постои на А 29 *Fol*. Исто така, тогаш ќе треба да се преведе „Значи, му дадоа“, иако надоместокот се однесува на неколку предмети (на Онисил и браќата) во првиот дел. Затоа, сметаме дека е поприфатливо да се разберат и двете форми на честичка и да се преведе: „Но / не, всушност“, особено затоа што не се нуди никакво објаснување за промена на начинот на плаќање.³⁸⁶ Значи, можеме да преведеме почетокот на формулата: „Но / всушност“.

Понатаму, предикатот е дополнет со инфинитив на намерна смисла *ekhēn*, кое исто така има директен објект изразен со придавките *pa(n)ta* и *atelēn*, кои традиционално се толкуваат како атрибути во еднина за *to(n) khōron*.³⁸⁷ Затоа, последните два атрибути *pa(n)ta* и *atelēn* може да се разберат како дел од конструкцијата на два акузативи, т. е. како предикативен акузатив со *ekhēn*. Вториот дел од конструкцијата би бил директен објект на *to(n) khōron*, што не е повторено во овој комплексен правен текст, иако тоа може да го имплицираме. Скоро истата реченица се појавува во продолжението, на В 22-23.

Една од проблематичните фрази, која се појавува во овие две паралелни изјави (А 10, В 22-23) и на В 28, е *uwais gān*. Првиот облик се преведува со прилогот „засекогаш“ и е изведен од $*\alpha_2 iu-$ кој резултира во $(h)u-$. Завршетокот е поврзан со локативната форма $\chi\alpha\mu\alpha\iota$ „на земја“ < $*d^h\hat{g}^h-om-ei$ што го среќаваме во латинскиот јазик како *humus*, лок. *humī* и „замрзнати“ падежи во функција на прилози како на пр. $\pi\acute{\alpha}\lambda\alpha\iota$.³⁸⁸

³⁸⁴ Georgiadou, 2010, стр.152 и бел. 31.

³⁸⁵ Egetmeyer 560.

³⁸⁶ Ваквото мислење следи и А. Georgiadou (в. Подетално во Georgiadou, 2010, стр. 151-152).

³⁸⁷ Egetmeyer 702; Georgiadou, 2010, стр. 154-155. Атрибутот *panōnion* се интерпретира како сложенка со $\acute{o}\nu\acute{i}\nu\eta\mu\iota$ (Egetmeyer, 1992, s.v. *pa-no-ni-o-ne*; 2010, 171, 348).

³⁸⁸ Cf. Egetmeyer 564, 673.

Вториот збор е акузатив, но не се смета за директен објект, туку се толкува како (прилог) израз што значи „засекогаш на земјата“, или „секогаш за живот“, ако ја прифатиме транскрипцијата *zān*.³⁸⁹

Аргументите за пишување *zān* се одлика на кипарскиот силабар, да не го запишува начинот на артикулација и глосите со алтернативното: ζάβατος: πίναξ ἰχθυήρως (Hes. ζ 2), γάβαθος: τρυβλίον (Hes. γ 3), па се припомага со /d^h/ бележејќи го гласот создаден од кипарското /g/ и предкипарското /gi/. Сепак, индоевропската етимологија на овој збор не е можна (зборот дури се смета за позајмен од некој супстрат) и оваа низа на текст останува проблематична.³⁹⁰ Како и да е, овде би понудиле некои можни синтаксички решенија.

1. Што се однесува до рекцијата на придавките со инфинитивот *ek^hēn*, атрибутите на *pa(n)ta* и *atelēn* може да се разберат како дел од конструкцијата на **две акузативи**, т.е. како предикативни акузативи со *ek^hēn*. Нивната функција би била прилошка: *како да го имате тоа земјиште* (од правна гледна точка). Вториот акузатив е надворешниот објект *to(n) k^hōron*, кој во овој комплексен правен текст не се повторува во целост, туку преку член во функција на показна замена: (*Eduwan ton k^hōron*) **ton** in tōi elei ton k^hrauomenon Onkantos alwō ... *ek^hēn panōnion uwais gān atelēn* “(Тие ја дале *земјата*) онаа во низините, која достигнува до овоштарникот на Онкант ... да ја има како *целосно ослободена од данок*, засекогаш на земјата (*uwais gān?*)).

2. Во врска со фразата *uwais gān / zān*: а) ако ја земеме можноста за *zān*, фразата може да се протолкува со еден акузатив на протегнување „засекогаш за *цел живот*“ и ова би бил единствениот таков пример меѓу кипарските епиграфски споменици; б) подеднакво добро решение би било, мислам, да се поврзе *uwais* со *atelēn*, а *gān* да се разбере акузатив *во однос на*: „(да го има / нека го има) засекогаш ослободено од данок, што се однесува за земјиштето“, односно “нека тој *khōron* биде неоданочен за земјиштето“.

3. На овој начин стигнуваме до конструкција со повеќе акузативи заедно со еден глагол, каде првиот е директен надворешен објект, а вториот е акузатив на содржина во поширока смисла. Можеме понатаму да ги толкуваме, едниот како прилог, а другиот со

³⁸⁹ Egetmeyer 565, 582.

³⁹⁰ Egetmeyer 1993, s.v. *u-wa-i-se za-ne*; 2010, 125, 201, 202, 481; Georgiadou, 2010, стр. 155-157.

протегање на време или со акузатив *во однос на*: *Eduwan ton k^hōron, ton in tōi elei, ton k^hrauomenon Onkantos alwō ... ek^hēn panōnion uwais gān atelēn* “То дадоа земјиштето, она во низината, кое допира до овоштарникот на Онкант ... да (20) има во целост, засекогаш без данок / како доживотно неоданочено земијште“.

A 10-12

Следното е казнена одредба во случај на прекршување на договорот.

- (10) (...) *e-ke | si-se | o-na-si-lo-ne | e-to-se |*
 (11) *ka-si-ke-ne-to-se | e-to-se | pa-i-ta-se | to-pa-i-to-ne | to-no-na-si-ku-po-ro-ne | e-xe-to-i | ko-ro-i | to-i-te-*
 (12) *e-xe | o-ru-xe | i-te-pa-i | o-e-xe | o-ru-xe | pe-i-se-i-o-na-si-lo-i | ka-se | e-to-i-se | pa-i-si | to-na-ra-ku-ro-ne | to-te | a-ra-ku-ro | ta I ta*
 (vacat)

(10) ... *Ē ke sis Onāsilon ē to(n)s* (11) *kasignēto(n)s ē to(n)s paidas tō(n) paidōn tōn Onāsikuprōn eks tōi k^hōroi tōide* (12) *eksoruksē, ide pāi, o eksoruksē, peisei Onāsilōi kas tois kasignētoi* (13) *s ē tois pasi ton arguron to(n)de : argurō Ta (= tala(n)ton) 1 Ta (= tala(n)ton).*

„Ако некој го протера *Онасил*, браќата и децата на децата на *Онасикупрос* од таа земја, оној што ќе протера, ќе му плати на *Онасил*, браќата и децата *ова сребро* (= толку): *еден талент* сребро.“

Текстот е, како што се очекуваше, условна реченица, со директни објекти во протазата и аподоза; во протазата е по *to(n)s* (11) *kasignēto(n)s ē to(n)s paidas* со глаголот *eksoruksē*, а во аподоза *ton arguron to(n)de* со футур *peisei*.

Предикатот на протазата е во конјунктив на аористот (3. л. ед.) од сложенката */ex^horúxē/*. Се појавува како предикат на условни (А 12, В 24) и релативни реченици (А 12, В 25), во делот на плочката што се однесува за казнените одредби во врска са исплатата на *Онасил* и браќата (А), т.е. самиот *Онасил* (В). Превербот е одделен во писмото: *e-xe o-ru-xe*, да се нагласи изговорот */ex/* наспроти помладиот */se/* или, едноставно, од некои други, сè уште необјасниви, фонетски или графички причини. Најверојатно тоа е еквивалент на

ἐξορύσσω < ορύσσω „да се ископа“, а тука во смисла на „избрка“.³⁹¹ Глаголот регира три директни објекти од тематската о-основа: *Onāsilon* (cf. Ὀνήσιλος; кај Херодот за кипарскиот крал),³⁹² *to(n)s kassignēto(n)s* (κασιγνήτος) и трети, од атематската дентална основа *to(n)s paidas*.

Предикатот на аподозата *peisei* (3. л. ед., футур) „ќе плати (сребро)“ е во смисла на императив. Таа форма е поврзана со мик. *qe-ja-me-no* (ат. τίνω: τείσω еол. πείσαι) < *k^wej- „да плати (како награда)“. Аркадската форма ἀπυτεισάτω го покажува развојот на */k^we/ > /te/, што може да значи дијалектен развој, односно губење на лабиовелариот по одвојувањето на аркадскиот и кипарскиот дијалект.³⁹³

Директен објект што управува е *ton arguron* со засилен *to(n)de* што не се однесува на *tala(n)ton*, туку на *arguron*: „ќе го платиме ова сребро: 1 талант“ каде што можеме, но не нужно го разбираме објектот - исто како и на микенските плочки, не ги сметаме за објекти бројни изрази во набројувањето, како што се *to-so-de*, *pe-mo*.

A 14-16

Само за Онасил е планирана следната исплата. Образецот што му одговара на директниот објект е инфинитивниот *dowenai* (дополнување на предикатот *ewrētāsa(n)tu*), а објектот на плаќање *pelekewas* е исто така скратен:

(14) *ka-se | o-na-si-lo-i | o-i-wo-i | a-ne-u | to-ka-si-ke-ne-to-ne | to-na-i-lo-ne | e-we-re-ta-sa-tu | pa-si-le-u-*

(15) *se | ka-se | a-po-to-li-se | to-we-na-i | (...) | a-ra-ku-ro | pe III pe*

(16) (vacat) II *ti-e |*

(14) *Kas Onāsiloī oiwōi aneu tō(n) kassignētōn tōn ailōn ewrētāsa(n)tu basileu(15)s kas ā ptolis downai ... argurō PE (=pelekewas) 4 PE (=pelekewas), (16) DI E (= dimnaia edalia ?).*

³⁹¹ Cf. Egetmeyer 1993, s.v. *e-xe o-ru-xe*; 2010, 601 i 606.

³⁹² Her. V 104,1 и 105,1.

³⁹³ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *pe-i-se-i*; 2010, 233, 601, 615, 637, 698.

„Само на Онасил, без браќа, кралот и градот решија да му дадат четири сребрени *монети* (=„двојни“ *секири*)³⁹⁴ (и) две двојни италијски мини.“

Скоро идентичен израз, како на **A 4-6** со *euwrētāsa(n)tu downai* „реши да даде нешто“. Епиграфските кратенки овде претставуваат директен објект на инфинитивот: **PE** = *pelekewas* „монети“ и **DI E** = *dimnaia edalia* „италијски рудници“.

A 16 - B 23

Вистинската исплата за Онасил, како што следува, е скоро формуларна во споредба со првата (A 6-10):

(16) (...) *e-to-ko-i-nu | pa-si-le-u-se | ka-se | a-po-to-li-se |* (...)

B

(18) (...) *| to-ko-ro-ne | to-ka-ra-u-zo-me-no-ne | a-me-ni-ja | a-la-wo | ka-se | ta-te-re-*

(19) *ki-ni-ja | ta-e-pi-o-ta | pa-ta | to-po-e-ko-me-no-ne |* (...)

(20) (...) *| ka-se | to-ka-po-ne | to-ni-* (...)

(21) (...) *| to-po-e-ko-me-no-ne |* (...)

(22) (...) *| ka-se | ta-te-re-ki-ni-ja | ta-e-pi-o-ta | pa-ta | e-ke-ne | pa-no-ni-o-se | u-*

(23) *wa-i-se | ga-ne | a-te-li-ja | i-o-ta |*

Edōk' oi(n) nu basileus kas ā ptolis ... (B 18) ... to(n) k^hōron to(n) k^hraud^homenon Amenija alwō kas ta ter(19)k^hnija ta epio(n)ta pa(n)ta, to(n) proek^homenon ... (20) ... kas to(n) kāpon, ton ... (21), to(n) proek^homenon ... kas ta terk^hnija ta epio(n)ta pa(n)ta ek^hēn panōnio(n)s u(23)wais gān atelija io(n)ta.

„Значи кралот и градот му дадоа (sc. на Онасил) *земјиште кое допира* до овоштарникот на Арманија - со сите билки кои се на него - *кој допира до* ... , и парче земја, *онаа која се протега до* ... -со сите билки кои се на неа- *да* (ih sc. *k^hōron* i *kāpon*) ја поседува во целост, да му биде засекогаш неоданочено за цел живот/ засекогаш *неоданочена* земја.“

³⁹⁴ Символот на монетата, *pe*, се наоѓа помеѓу бројните симболи. Значењето е всушност „(двојната) секира,,. Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *pe*¹. Исто така е ознака за монети и следниот објект е изразен со кратенка *di e* (cf. Egetmeyer 1992, s.v. *ti*¹, *e*⁵).

Реченицата е независна и ја набљудуваме паралелно со претходната (A 6-10) со предикатот *eduwan*.

Edōk' е спорен, бидејќи е очигледно еднина, што може да се објасни со усогласување на предикатот со поблизок објект, *basileus* или, патем, кралот и градот во овој случај претставуваат едно. Овде *edōk'* се однесува на повеќе директни објекти. Првиот е *to(n) k^hōron* со атрибутен партицип на медијален презент *k^hraud^homenon*, кој претходно е спомнат и објаснет како творба од **k^hraío-* (*χραῖω*), „да допре до, да биде во контакт со“, и *proek^homenon*, „оној кој допира, соседен“ (*to(n) k^hōron*), од сложениот глагол *προσέχω*, кипарски **pos-ek^hō*.³⁹⁵ Други објекти се *ta terk^hnija* (со партицип *epio(n)ta* и придавката *pa(n)ta* како атрибут).

Трет дел од надоместокот за услуги му се додава на Онасил, што е вид на земјиште дефинирано како *to-ka-po-ne / to(n) kārōn/* (*κῆπον < *keə₂pos*), што може да биде *Hufe, Hube* (*Haus*) во германска скупина. Овој акузатив припаѓа на *o*-основа од машки род и има архаично значење на „необработена земја“, „парцела, поле“, а подоцна и „градина“, „засадено парче земја“. ³⁹⁶ Постои локалитет помеѓу Пафос и Нов Пафос, наречен *Ἱεροκλήα* „Свето поле“. ³⁹⁷

Понатаму, предикатот е дополнет со инфинитив со намерно значење *ekhēn*, кое исто така има директен објект изразен со придавки *panōnio(n)s*, атрибут во множина за *to(n) khōron* и *to(n) kārōn*, и *atelija io(n)ta*, што би можело да се однесува на други предмети (*ta terk^hnija*). Затоа, последните два објекти *pa(n)ta* и *atelija io(n)ta*, исто така, може да се разберат како дел од конструкцијата на две акузативи, т.е. како предикативен акузатив со *ekhēn*. Вториот дел од конструкцијата би биле директните објекти до *khōron* и *kārōn*, или *ta terk^hnija*, кои не се повторуваат, иако можеме да ги подразбереме.

Со исклучок на фразата за отворање, разликата во формулацијата е видлива само на крајот: *uwais gān atelēn*, или *uwais gān atelija ionta*. Иако постојат различни форми: *atelēn* е атрибут во еднина со *k^hōron*, а множина од *atelija ionta* најверојатно се однесува на сè што е дадено со договорот, мислам дека се работи за синтаксички идентични конструкции,

³⁹⁵ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *po-e-ko-me-no-ne*; 2010, 631, 634.

³⁹⁶ Egetmeyer 1992, s.v. *ka-po-ne*. Cf. Beekes s.v. *κῆπος*.

³⁹⁷ Egetmeyer 271.

земјишта се дадени на различни места, и се што расте на нив, со намера да биде во сопственост на Онасил во целост (во границите утврдени со договорот) и без данок.

Партиципот *ionta* може да се издвои како врзан патрицип од намерно значење. Што се однесува за фонетските особености, не е невообичаен развој на *e->i* (*ἔπειμι* „да се биде до, кај, со“) што е потврдено на кипарски за некои именки, како што е (подоцна на натписот) *ti-o-ne /t^hion/*.³⁹⁸ Исто така, провербот е елидиран пред почетната самогласка на глаголот: *e-pi-o-ta /ep-io(n)ta/*, како во *pe-re-ta-li-o-ne /per' Edalion/*.³⁹⁹

В 23-26

Казнената одредба, која се однесува за кршење на договорот со лекар, ја формулира претходната (А 10-12):

(23) (...) *e-ke | si-se | o-na-si-lo-ne | e-to-se | pa-i-ta-se | to-se | o-*

(24) *na-si-lo-ne | e-xe-ta-i | ga-i | ta-i-te | i-e-xe | to-i | ka-po-i | to-i-te | e-xe | o-ru-xe | i-*

(25) *te | o-e-xe | o-ru-xe | pe-i-se-i-o-na-si-lo-i | e-to-i-se | pa-i-si | to-na-ra-ku-ro-ne | to-te | a-ra-ku-ro-*

(26) *ne-pe III pe II ti-e |*

В (23) ... *Ē ke sis Onāsilon ē to(n)s paidas tō(n)s* O(24)*nāsilon eks tāi gāi tāide i<de> (?) eks tōi kāpoi tōide eksoruksē, i(25)de, o eksoruksē, peisei Onāsiloī ē tois paisi ton arguron to(n)de : arguro(26)n PE (= pelekewas) 4 PE (= pelekewas), 2 DI E (= dimnaia edalia ?).*

Ако некој ги избрка Онасил и синовите на Онасил од таа земја и таа парцела, тој што ќе ги протера ќе им плати на Онасил и на децата ова сребро (= толку): четири парички (= двојни) секири од сребро (и) две двојни идалијски мини (?).“

В 26-28

На крајот од натписот, договорот е ставен под заштита на Атина, *i(n) tā(n) t^hion tān At^hānān* “кај божицата Атина (= во светилиштето)“, како обезбедување.

(26) *i-te | ta-ta-la-to-ne | ta-te | (...) | i-na-la-li-si-me-na |*

(27) *pa-si-le-u-se | ka-se | a-po-to-li-se | ka-te-ti-ja-ne | (...)*

³⁹⁸ Cf. Egetmeyer 50.

³⁹⁹ Cf. Egetmeyer 70.

(28) (...) | *me-lu-sa-i* | *ta-se* | *we-re-ta-se* | *ta-sa-te* | *u-wa-i-se* | *ga-ne* |

(26) *Ide tā(n) dalton tā(n)de ... inalalismenā(n)* (27) *basileus kas ā ptolis katet^hijan* ... (28) ... *me lusai ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde uwais gān*.

„Таа плоча ... врежана ... кралот и градот ја поставија ... (со намера) да не се прекрши никогаш во животот / на земјата (*uwais gān?*)⁴⁰⁰ овие зборови. “

Глаголот *katet^hijan* управуваат директен објект со атрибутивниот партицип *tā(n) dalton tā(n)de ... inalalismenā(n)*.⁴⁰¹ Тоа е трето лице (множина) од коренскиот аорист на сложенка од *τίθημι*, кое подоцна се развива во сигматскиот аорист *ka-te-ti-sa-ne* /*katet^hisan*/. Заедно со формата *eduwan* таа ги претставува старите форми за *ἔδοαν*, *ἔθεαν* (арк. *ἀνέθεαν*).⁴⁰² Директниот објект е позајмен од семитскиот јазик, *ta-la-to-ne* /*dalton*/: фен. *dlt*, акад. *daltu* > *δέλτος* и името на збор *δέλτα* и припаѓа на о-основи.⁴⁰³

Атрибутот на објектот во женскиот род е партицип на пасивен перфект „впишана, врежана“ (*dalton*) од сложенката **in-alinō*, со *in-* наместо *en-* во кипарскиот. Претставува редупликација /*in-al-ālis-menān*/, каде *-s-* е најверојатно аналогно на другите завршетоци во перфектот (*-s-* со консонант, како хом. *πεφασμένον* < *φημί*) или тоа е продолжено *ἀλείφω*. Во секој случај, кипарската форма вклучува *ἀλίνω* и *ἀλείφω* што значи „да се помаже“. ⁴⁰⁴ Имаше генерализација на употребата, што одговара на *γράφω* за „стружење, гребење“. Повеќето натписи се врежани, но исто така можат да бидат обоени (*ICS 304*, *Pyla*) или насликани (*ICS 256*, *Kition*).⁴⁰⁵ Егетмејер заклучува: „Ова генерализирање на значењето „боја“ треба да даде идеја за големиот број изгубени текстови, бидејќи тие се напишани на лесно расиплив материјал.“⁴⁰⁶

И тука, покрај главниот глагол, се појавува и објектен инфинитив *lusai* (сигматска творба) < *λόω* (**leuH-*) „реши“. Овде има намерна смисла: „(тие се поставуваат) никогаш да не го

⁴⁰⁰ Таа фраза е веќе спомета. В. стр. 107-108.

⁴⁰¹ Атрибутот *inalalismenā(n)*, испуштен овде, го регира *accusativus Graecus*, со што ќе се занимавам подолгу.

⁴⁰² Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *ka-te-ti-ya-ne*; 2010, стр. 595, 641.

⁴⁰³ Egetmeyer 24.

⁴⁰⁴ cf. Hes. A 3021: *ἀλίνειν*, *ἀλείφειν*.

⁴⁰⁵ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *i-na-la-li-si-me-na*; 2010, 608, 612.

⁴⁰⁶ Egetmeyer стр. 495.

кршат sc. договор,⁴⁰⁷ на исти начин како што е наведено погоре (А 6-10, В 16-23) „тој им ја даде земјата да ја имаат без даноци“ во конструкцијата *edōk' ek^hēn*.

Инфинитивот има директен објект *ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde* „овие зборови, во смисла договори“. Тоа е именка од *ā*-основи, добиена од коренот **uer₁-*, со зачувано почетното **w-*. Поврзано е со глосите *ῥήτρα* „закон“ и со глаголската форма *ύεινα > ἄρνα* (Hes. ρ 472), *ῥᾶνα* (Hes. ρ 111), со примарно значење „млади овци“ и микенската форма *we-re-ne-ja* за овча кожа (руно?).⁴⁰⁸

В 29

Доколку оваа гаранција е прекршена, следува казна. Реченицата е условна потенцијална со предикат во конјунктив од аористот *lūsē*, воведена со *hapaх op^hi*. Садржи казнени одредби за случај на прекршување на договорот: директен објект *ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde*, поврзан со глаголската форма *euwrētāsa(n)tu* „одлучува, донесе одлука“.⁴⁰⁹

(29) *o-pi-si-ke | ta-se | we-re-ta-se-ta-sa-te | lu-se | a-no-si-ja-wo-i-ke-no-i-tu-*

(29) *Op^hi (?) sis ke ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde lūsē, anosija/anosijā woi genoitu.*

„Ако некој го прекрши овој договор, нека му се случат лоши (=безбожни) нешта.“

В 29-31

Последниот дел дава гаранција за наградата, доколку ништо од наведеното не е прекршено.

(29) *ta-sa-ke |*

(30) *ga-se-ta-sa-te | ka-se | to-se | ka-po-se | to-so-te | o-i | o-na-si-ku-po-ro-ne | pa-i-te-se | ka-se | to-pa-i-to-ne | o-i-pa-*

(31) *i-tese | e-ke-so-si | a-i-we-i | (...)*

(29) *Ta(n)s ke (30) ga(n)s ta(n)sde kas to(n)s kāpo(n)s to(n)sde oi Onāsikuprōn paides kas tō(n) paidōn oi pa(31)ides ekso(n)si aiwei, ...*

„Таа земја и тие парцели секогаш ќе ги имаат синовите на Онасикупрос и синовите (и нивните) синови...“

⁴⁰⁷ Egetmeyer 1992, s.v. *lu-se*; 2010, 601, 655.

⁴⁰⁸ Cf. Docs.² (речник) s.v. *we-re-ne-ja*.

⁴⁰⁹ Egetmeyer 1992, s.v. *lu-se*; 2010, 601, 622, 647, 713.

Реченицата е независна. Директни објекти *ta(n)s ga(n)s ta(n)sde* и *kas to(n)s k̄apo(n)s* се воведени со предикатот во футур *ekso(n)si > (ἐξω)* со честичката *ke*: *Ta(n)s ke ga(n)s ... ekso(n)si* „ќе ги имаат (тие земји)“.⁴¹⁰

Пократки натписи

Најчест глагол со кој се јавува директен објект на останатите натписи е *δίδωμι* (и сложенките), со општо значење „давам“, „предавам“, како што видовме на плочката од Идалион, но исто така доаѓаат и во смисла „исплаќам“ и „посветувам“ *τίθημι* (и сложенките) со значење „поставувам“. Освен досега споменатите примери за (објектен) инфинитив на натписите со силабар во обликот *to-we-na-i* и *to-e-na-i*,⁴¹¹ аористот *e-tu-wa-no-* и *e-do-k(o)*, на кратките натписи наоѓаме исто така инфинитив *to-e-na-i* и аорист *e-to-ke-ne*, исто така во смисла „посветувам“.

Подеднакво се чести и облиците на глаголите *τίθημι*, *ἵστημι* и нивните сложенки: **o-ne-te-ke-ne / o-ne-te-ke, a-ne-te-ke, ka-te-te-ke, ka-te-ti-ja-ne; (n)e-se-ta-sa-ne, e-pe-se-ta-se / (e)-pe-se-ta-sa-ne** со значење „поставувам / положувам“ или „посветувам“.

ICS 306.4-8, Pyla⁴¹²

- (4) *i-te-ka | o-i-ko-na-o-ne*
- (5) *to-ko-ro | o-ne | o-u-ki-te-le-sa*
- (6) *to-a-ra-ku-ri-o | to-e-na (?)*
- (7) *i-to-ta-la-mo | to-ne | i-te*
- (8) *ko-i-ki-si | pe-i-se | to-no-mo*

(4) *Ide ka oiko(n) naōn* (5) *tō k^hōrō, one ouk^hi ' tele(s)sa*(6)*to argurio(n) doena*(7)*i tō t^halamō tōne.*
Ide (8) *k'oikisi(n) peisē tō nomō.*

„(Аристомах) ... населувајќи куќа на (тоа) земјиште, не успеа да исплати сребро за тоа живеалиште. Нека го плати домувањето, според законот.“

⁴¹⁰ Cf. Egetmeyer 1992, s.v. *e-ke-so-si*; 2010, 187, 615, 638.

⁴¹¹ Хиатот во облик помлад од *to-we-na-i* настанува по исчезнувањето на /w/.

⁴¹² Egetmeyer 3, Pyla.

Натписот има правен карактер, датира од 400-325 г. пр. н.е. Ортографијата покажува некои помлади јазични карактеристики, на пр., отпаднало почетното w- во (4) *o-i-ko-* за */oiko(n)/* или монофтонгизацијата на дифтонгот *-ōi* во *to-ko-ro-ne /tō k^hōrō/*.

Има две реченици и вкупно три директни објекти со различни глаголки облици. Иако не се сите објекти надворешни, сепак овде во целост го прикажувам целиот натпис, заради подобар приказ на контекстот и сложеноста на реченицата.

Првата е сложена со адвербијален партицип *naōn* со временска смисла која одговара на партиципот на презентот од глаголот *vaíō* < **nes-* „побегнувам (од опасност), се враќам дома“. Од истиот корен е **nas-wo-*, *váōs* „куќа, храм“, кој е потврден во кипарскиот во акузативот *na-o-ne /nāon/*. Меѓутоа, со тоа значење како директен објект овде се користи изведенката со *o-*основа *oiko(n)* (*oikéō*), а не *nāon*.⁴¹³ *oiko(n) naōn* „населена куќа“ / „додека живееше во куќата (на тоа земјиште)“. Објектот *nāon* во овој случај го сфаќам како внатрешен; дејството се подразбира веќе со самиот глагол. Предикатот на реченицата е аорист *ouk^{hi} 'tele(s)sato*, кој може да се поврзе со *teléō*, деноминативот од *télos* < **tel₁-* < **k^wel₁-* „букв. извршувам, исполнувам“. Ортографијата бележи проширена негација *ouk* > *ouχí*, веројатно како резултат на спојување на силабичкиот аугмент *e-*.⁴¹⁴ Неразделеното пишување се гледа во *i-te* (8) *ko-i-ki-si /ide k'oikisi(n)/*, можеби од *ide ka(s) oikisi(n)*.⁴¹⁵ Покрај инфинитивот *doenai* кој го дополнува, предикатот има значење „не успеа, не можеше да плати“ *argurio(n)* „сребро, вооп. пари“.

Другата реченица претставува конечна одредба / одлука со предикат во конјунктив на аорист *peisē* и директниот објект *oikisi(n)*, кој има атематска вокална основа. Ортографијата бележи и различни резултати на палатизација **k^w-* > *pe-* или *te-* пред *e*: **k^wel₁-* > **tel₁-* во *tele(s)sato*, но **k^wej-* > *peisei*.⁴¹⁶

ICS 215 II 1-2, Tamassos⁴¹⁷

- (1) *to-na-ti-ri-a-ta-ne* / / *to-nu* | *e-to-ke-ne*
- (2) *ka-se* | *o-ne-te-ke-ne* / / *ma-na-se-se*

⁴¹³ Egetmeyer 121, 503, 582.

⁴¹⁴ Egetmeyer 576.

⁴¹⁵ Egetmeyer 28, 619.

⁴¹⁶ Cf. Egetmeyer 227.

⁴¹⁷ Egetmeyer 2, Tamassos.

(1) *To(n) a(n)dria(n)tan to(n)nu edōken* (2) *kas onet^hēken Mnasēs* ...

„Мнасеј ... ја даде (и ја подигна) *таа статуа* ...“

Натпис на мермерен постамент, со посвета на Аполон, билингвален, феникиско-грчки. Датира од 362. г. пр. н. е., според феникиската верзија, во која се спомнува 30-тата година од владеењето на Милкијат.

Предикатите *edōken* и *onet^hēken* се во индикативот на коренскиот аорист и се проширени со *-k-*, што го покажува и микенското *do-ke /dōke/*. Ортографијата дополнително го потврдува *n-mobile*, за кое претходно стана збор. Инаку, сите облици на аористот од *δίδομι* и *τίθημι* се сретнуваат на натписите во трето лице еднина.⁴¹⁸

Директниот објект *to(n) a(n)dria(n)tan* припаѓа на атематските *-nt-* основи, но покажува завршеток проширен пред консонантот *-a-ne* (наместо *-a*), за разлика од класичниот, атичкиот грчки, каде завршетокот е воопштен во *-a* пред консонант, во *-an* и *-on* пред вокал.⁴¹⁹ Показната замена која се однесува на објектот *to(n)nu* „таа sc. статуа“ исто така претставува проширување на основата, во овој случај со честицата *-ni* за да се нагласи значењето. Како што во грчкиот јазик кај старите основи на показната замена **so*, **se₂* и **tod* слабеа функцијата во член, така со текот на времето зајакнува нивното значење со честици.⁴²⁰ Така во кипарскиот наидуваме на облици *o-ne*, *o-ni* и *o-de*, зависно од локалитетот: на пр. облиците како *o-ni* се карактеристични за Тамасос (и Нов Пафос), додека творбата *o-ni* се јавува само во Пилос (в. претходниот натпис).⁴²¹

На следните натписи се наоѓаат слични формули, понекаде со друг глагол.

Пред сè ќе го наведат изворниот текст, со транскрипција и превод, а потоа ќе направам опис и интерпретација на натписот, како и објаснување на фонетски карактеристики на поединечните облици.

*ICS 220.b, Idalion*⁴²²

⁴¹⁸ Cf. Egetmeyer 597, 640.

⁴¹⁹ Egetmeyer 500.

⁴²⁰ Egetmeyer 547, 551.

⁴²¹ Egetmeyer 549.

⁴²² Egetmeyer 5, Idalion; Schwyzer, 1960, бр. 680.

(2) *to-na-ti-ri-ja-ta-ne | to-te-ka-te-se-ta-se | o-wa-na-xe*

ton a(n)drija(n)tan to(n)de katestāse (o wanaks) ...

„*moj kun (wanaks) го постави ...*“

Се работи за посвета од кралот Абдимикло на Аполон која датира во 388 г. пр. н. е. Диграфот е билингвален, грчко феникиски натпис на мермер.

ICS 265, Golgoi⁴²³

(1) *to-te | li-na // o-ne-te-ke | o-na-si-ti-ko-se //*

to(n)de līna onet^hēke Onāsīdikos

„*Оваа плоча ја положи Онасидик*“

Вотивниот релјеф со посвета „Велик“ на Аполон датира од III век (по 325 г. спрема ICS)⁴²⁴ и изворно врежаните букви биле со црвена боја. Директниот објект *līna* се толкува како поименичена придавка со атематска основа, *λίς*, во акузатив *λίτα*; cf. Ном. μ 64, 79 *λίς πέτρη* „мазна карпа“. ⁴²⁵ Се работи за дентална основа, како глоса потврдена *λίξ*: ... *λίθος πλατύς* (Hes. λ 1072), со проширена творба на основата **lī-* со помош на суфиксот *-n-*, како во микенскиот *ri-ta* , *pa-we-a /līta pharwe(h)a/* (за мека облека / платно).⁴²⁶

ICS 276, Golgoi⁴²⁷

a-ne-te-ke-[(2) ta-we-i-ko-na-ta-te-ne-a-po-[

anet^hēke tā(n) weikona(n?) tā(n)den Apo[(l)lōni]

„*Му ја подигна ја оваа статуа на Аполон.*“

Посветниот натпис, во чест на Аполон, врежан е на постаментот на кипот. Нема соодветен датум. Директниот објект *tā(n) weikona(n)* е атематска *n*-основа „кип, слика“, со зачувано почетно *w-* пред вокал.

⁴²³ Egetmeyer 6, Golgoi.

⁴²⁴ ICS стр. 280, бел. 6.

⁴²⁵ Egetmeyer 298, 308.

⁴²⁶ Cf. Egetmeyer 505.

⁴²⁷ Egetmeyer 17, Golgoi.

ICS 234, Chytroi⁴²⁸

(2) -mi-ka-te-te-ke-ta-i

(3) pa-pi-q-i-a-po-ro-ti-a-i

mi(n) katet^hēke tāi Pap^hiāi Ap^hroditāi

„ме постави во чест на Афродита Пафиска“

Почесниот натпис на камен е без веродостојно датирање, но се сместува во с. IV век пр. н. е. Следуваат уште неколку фрагментарни натписи на камен, со истиот карактер и содржина.

ICS 235, Chytroi⁴²⁹

(2) a-u-ta-ra-mi-ka-te-[

(3) o-na-si-te-mi-se

Autar **mi(n)** kate[t^hēke] Onāsit^hemis

„И / Значи ме постави (?) Onāsit^hemis“

ICS 242, Chytroi⁴³⁰

(2)]-a-u-ta-ra-me-ka-te-te-ke

me katet^hēke (Akestot^hemis?)

„ме постави (Akestot^hemis?)“

Предметот зборува сам за себе во (1): *припаѓам на божицата пафиска*. Датирањето на натписот не е сигурно. Исто така, на натписот ICS 236 (= Egetmeyer 3, Chytroi) само може да се претпостави за редот (3) *a-i-ta-ra-me-*[(...) дека се работи за истата формула: **Autar mi(n) katet^hēke**. Почетокот е ист: *припаѓам на божицата Пафиска*. На ICS 244 (= Egetmeyer 11, Chytroi) формулите се исти; во првиот ред предметот говори сам за себе *и припаѓам на божицата Пафиска*, потоа следува формула со името на личноста која (предметот зборува) *ме поставила*, но недостасува акузатив поради оштетување на натписот

⁴²⁸ Egetmeyer 1, Chytroi.

⁴²⁹ Egetmeyer 2, Chytroi.

⁴³⁰ Egetmeyer 9, Chytroi.

На следниот натпис формулите се повторуваат, само со поинаков предикат и со оштетено име на посветителот.

ICS 245, Chytroi⁴³¹

(2)]-ta-ra-me | e-we-xe

Aut]ar me ewekse.

„И ме донесе (=постави)“

Глаголот е карактеристичен за кипарските посветни натписи. Се работи за аорист со корен **uēg^h*- „донесе, посвети“, видлив во скр. *váhati* и лат. *veho*, *vexo*. На други места на натписите е вообичаена употребата на глаголите *τίθημι* или *ἵστημι* и нивните сложенки, додека овој облик со значење „донесувам“ во помикенските дијалекти се заменува со аористот *ἤνευκε*.⁴³²

ICS 261, Golgoi⁴³³

e-ko | e-mi | a-ri-si-to-ke-re-te-se | ka-me-ne-sa-ta-sa-ne | [•]-si-ke-ne-to-i

egō ēmi Aristokretēs ka **men** estāsan [ka]signētoi

„Јас сум Aristokretēs и ме поставија (моите) браќа“

Епитаф на изрезбарен постамент, можеби во хексаметар, датира во IV век (по 325 г. пр. н. е.).

ICS 167.2-3, Marion⁴³⁴

(1) o-na-si-a-se-pi-la-ki-ti-se

(2) ta-ma-ti-ri-e-pe-se-ta-se

(3) ka-to-pa-ti-ri-to-pa-la-ne

Onāsīās P. ... tā mātri epestāse ka tō patri **to(m)balān**

„Onāsīās P. ... им постави (надгробен) *споменик* на мајката и таткото“

Епитаф на надгробна стела која датира во V. век. Акузативот *to(m)balān* се интерпретира како придавка од женски род изведена од *τύμβος* со значење „(стела) која му припаѓа на

⁴³¹ Egetmeyer 12, Chytroi.

⁴³² Egetmeyer 601.

⁴³³ Egetmeyer 2, Golgoi.

⁴³⁴ Egetmeyer 88, Marion.

гробот”. Поврзаноста со *θάπτω* „закопувам“ е очигледна (ерм. *damb-an*), но индоевропската реконструкција на глаголскиот корен **dhembh-*, во празнина **dhmbh-*, која во грчкиот резултира со *θαπ-* < *ταφ* < **θαφ-* со делување на Грасмановиот закон, не е најсигурна. Натаму, латинското *tumulus* би можело исто така да му припаѓа на истиот корен, но не е најјасен фонетскиот развој *u* (cf. Крф *τύμος*, во глосите *τάφος*).⁴³⁵ Обликот секако претставува изолиран пример во грчкиот.

ICS 18f.1, Paphos⁴³⁶

me-pe-se-ta-sa-ne

m'epestāsan

„тие *me* поставија“

Епитаф на надгробната стела која датира кон крајот на IV век. Ортографијата покажува елизија во ненагласениот на личната замена пред аугментот.

Egetmeyer 1, Tala

(1) *sa-ta-ra-pa-se* | (?) *o-a-ra*

(2) *ko-se* | *o-pi-lu-ke-u-sa-se*

(3) *e-pi-pa-si-ne* | *ka-te-te-* [...

Satrapās o ar(2)^hos opilukeusās (3) *epibasin katet^hēke* ...

„Владетелот *Satrapās*, во функција на *опилук*, постави *постамент* ...“

Посветниот натпис со верски карактер на надгробната стела датира во с. 350-300 г. пр. н. е. Се посветува на божицата *-wo-lo-we-a-i-* /*Wolweāi*/. За адвербијалниот партицип на аористот *opilukeusās* имаше многу расправи. Се поврзува со *λύκος*, па се претпоставува дека е деноминатив од **opi-lukos*, односно глаголот **opilukeiō* „поглавар сум на волците“. Епитетот на Аполон на еден од посветните алфабетски натписи е *Λύκιος*, што заедно со карактерот на овој натпис упатува на тоа дека се работи за верска функција, можеби назив на магистратот (*ἐπίλυκος*).⁴³⁷ Тогаш партиципот би можел да се сфати со оваа смисла „откако

⁴³⁵ Cf. Beekes s.v. *τύμβος*, *θαπτω*, *τάφος*; Egetmeyer 64, 166.

⁴³⁶ Egetmeyer 14, Paphos.

⁴³⁷ Cf. Egetmeyer 224, 228.

извршил преглед, инспекција“. Директниот објект *epibasin* е сложенка со предлогот *e-pi* од атематската вокална деклинација (cf. *po-to-li-ne*).

Иако не се работи за пример со предикат од најчестите глаголски облици, *δίωμι*, *τίθημι*, *ἵστημι*, следниот натпис го додаваме овде бидејќи се повтирува фразата од претходниот натпис.

ICS 3, Nea Paphos⁴³⁸

(1)]-ta-ra-pa-se | o-a-ra-ko-se | o-pi-lu-ke-u-[sa]-se | e-pi-pa-si-ne |

(2) to-se-pe-o-se | to-te-e-ke-re-se (...)

(1) [Sa]trapās o ark^hos opilukeu[sā]s **epibasin** (2) tō spēos tōde ekerse ...

„Владетелот *Satrapās*, вршејќи функција на *опилук*, го ископа овој постамент / овој приод ...“

Посветен натпис во врска со претходниот. Дополнително во прилог на врската меѓу *опилук* и Аполон е фактот што натписот е пронајден на карпа покрај Аполоновото светилиште. Датира исто така во 350-300 г. пр. н. е.

Предикатот *ekerse* е единствен облик на сигматски аорист со коренот **(s)ker-* „сечам“, потврден преку хомерското *ἔκερσε*. Кипарскиот облик е прилично млад, така што, со обзир на тоа дека на него очигледно не влијаело којне со губење на *-s* во *-rs-* во *ἔκειρε* (< **ker-īω*), се толкува како дијалектен. Глосите упатуваат на истото: инфинитив на аористот *κακκεῖναι: κατακόψαι. Πάφιοι* (Hes, κ 319) и партицип на аористот *κακέρας: κατακόψας. Παρὰ Εὐκλῶ* (Hes. K 346).⁴³⁹

Од поретките глаголски облици кои регистрираат директен објект во акузатив, некои се веќе вклучени меѓу примерите на плочката од Идалион, како: **i-ja-sa-ta-i** „лекувам“, **ka-te-wo-ro-ko-ne** „заземам“, **e-xe o-ru-xe** „тераам“, „исфрлам“, **pe-i-se-i** „плаќам“, **lu-sa-i / lu-se** (за договор) „прекршувам“. Исто така приведов пример на објект од пократок натпис од Пилос со партиципот **па-о-не** „продолжувам (живеам во)“. Овде додаваме уште неколку примери со директен објект од пократки натписи и покрај ретки глаголи.

⁴³⁸ Egetmeyer 3, Nea Paphos.

⁴³⁹ Egetmeyer 500.

Kouklia 237.3⁴⁴⁰

si-o-i | me-te | ra-ka-wo-se | me-te | a-ke-lo-se-[

... sioi mēte **rak^hwo(n)s** mēte **a(n)gelo(n)s** [...

„(ако) не би ги почитувал брзаците ниту гласниците“

Предикатот *sioi* одговара на атичкото *τίοι* < *τίω* (**k^wi*/ < **k^wei*-): оптатив на презент активен, 3. л. sg.⁴⁴¹ Соодветно на она што е кажано со обликот *peisei* на плочката од Идалион, предикатот *sioi* би можел да му одговара на атичкото *τίνω*: *τείσω* ајол. *πείσαι* < **k^wei*- „плаќа“ (како награда)“, односно два глагола кои покажуваат различен развој на почетното */*k^wei*-/ > /*p*-/ во *peisei* и /*s*-/ во *sioi*.⁴⁴² Контекстот не е познат, бидејќи натписот е фрагментарен, и тоа ја отежнува интерпретацијата. Директните објекти претставуваат тематски о-основи. Точното значење на објектот *rak^hwo(n)s* не е утврдено, но се претпоставува дека се работи за вид на гласник.⁴⁴³ Затоа условно се преведува „брзаци“. Морфолошката паралела се гледа во форма на *a-ke-lo-se*, но нема друга потврда во литература за тој збор, така што ниту етимологијата уште не е решена. Егетмајер го цитира Нојман, кој го изведува зборот од коренот *(*s*)*reng^{uh}*-, и го чита како /*rak^hawo(n)s*. Според Егетмајер, објаснувањето на овој фонетски развој не е задоволнително, дури и ако ја земеме предвид придавката на -*u*- (< *(*s*)*rng^{uh}-ú*), за да ја поврземе со развојот на *ἐλαχύς* „брз“ и скр. *rághu*-, настанато од *(*ə*₁)*leng^{uh}*.⁴⁴⁴

ICS 261, Golgoi⁴⁴⁵

[•]-si-ke-ne-to-i | me-ma-na-me-no-i | e-u-we-re-ke-si-a-se | ta-sa-pa-i | e-u-po-te | e-we-re-xa

[ka]signētoi memnāmenoi **euwergesia(n)s**, **ta(n)s** pāi eu pote ewerksa

„(ме поставија) браќата, памтејќи ги добročинствата ..., кои некогаш сум ги направил“

Двата објекта се во зависно-сложена реченица. Првиот го регистрира партиципот на перфектот *memnāmenoi* (μᾶνμαι, μνῆσκομαι). Се очекува генитив *memoriae* со *memnāmenoi* (sc. *euwergesiās* „памтејќи ги добročинствата“), па со атракција на релативот и членот *ta-se* би

⁴⁴⁰ Egetmeyer 166, Paphos.

⁴⁴¹ Egetmeyer стр. 208, 464, 504, 626.

⁴⁴² Cf. Egetmeyer, 1992, s.v. *pe-i-se-i*; 2010, 233, 601, 615, 637, 698.

⁴⁴³ Cf. Egetmeyer 226, 292.

⁴⁴⁴ Cf. Egetmeyer 226.

⁴⁴⁵ Egetmeyer 2, Golgoi.

требало да биде генитив. Но, бидејќи партитивната смисла на генитивот не се чувствува, а ни атракцијата на релативот не е најдобар аргумент за него, зашто рекцијата на глаголот *ewerksa* не е иста, сметам дека треба да се остави можност за акузатив множина.⁴⁴⁶ Згора на тоа, содржината на натписот не упатува на тоа дека се работи за еден *мој* дел, поради кој браќата *ми* подигнаа педимент на кој е врежан натписот. Директниот објект *euwergesia(n)s* и другиот предикат во аорист *ewerksa* упатуваат на истиот корен **uerg-*; воочлив е хијастичен распоред на зборовите и *figura etymologica*:

memnāmenoi euwergesia(n)s

x

ta(n)s ewerksa

Натписот можеби е во хексаметар; датира по 325 г. пр. н.е.

*ICS 264.4, Golgoi*⁴⁴⁷

Te-o-i | ku-me-re-na-i-pa-ta | ta-a-to-ro-po-i | po-ro-ne-o-i

T^heoī kumernai pa(n)ta, ta a(n)t^hrōpoi p^hroneōi.

„Боговите управуваат *сè што* луѓето мислат / *за коешто* луѓето размислуваат.“

Овде исто така се работи за зависно-сложена реченица. Главната реченица има предикат во индикативот на презент активен од *kumernai*, кој покажува поинаков завршеток во 3 лице множина *-i < -(h)i < -si* (за разлика од на пр. *ekso(n)si*). Обликот одговара на атичкото *κυβερνάω* „управувам“, така што се помислувало на развој */m-n/* со дисимилација во */b-n/*, но зборот нема сродници во индоевропските јазици, па етимологијата останува дискутабилна; можеби е позајмица од друг јазик. Директна позајмица е латинското *gubernāre*.⁴⁴⁸ Директниот објект е придавка во множина среден род *pa(n)ta* „сè; сите ствари“; на него се однесува членот во акузатив среден род *ta* како директен објект на предикатот од зависната реченица *p^hroneōi* (*φρονέω*) во 3-то лице множина конјунктив од презент.

Натписот е епиграм во хексаметар, на вотивен релјеф посветен на Зевс; како и претходниот натпис и овој датира кон крајот на III век (по 325 г. пр. н. е.)

⁴⁴⁶ Cf. Egetmeyer 663; Schwyzer II, стр. 108.

⁴⁴⁷ Egetmeyer 5, Golgoi.

⁴⁴⁸ Egetmeyer 220, 224. Cf. Beekes s.v. *κυβερνάω*.

(1) *a-ti-ri-a-se* // *to-nu-to-ne-to*

(2) *ke-ne* | *a-pa-sa-so-mo-se* |

(1) *A(n)driās onu, ton edō(2)ken Apsasōmos ...*

„Оваа статуа, која ја даруваше Апсасомос ...“

Посветен натпис на мермерен постамент во чест на Аполон *Alasiōtai*, кој датира по 75г. пр. н. е., претставува диграф во билингвален грчко-феникиски натпис.

Egetmeyer 57 = *Kafizin* 266b

(2) *-o-na-ako-ra-se-pi-lo-ni-jo-pa-i-se- (...) -e-me-u-na-po-re-i-ka-a-i-la-*[

Onāagorās P^hilōnijō pais, ... de<ka>tāp^horos eme unap^horei ka aila [...

„Onāagorās, син на P^hilōnija, собирач на десетина, мене и други (слични предмети) ми донесува“

За формулата која целосно се наоѓа на натписите од Кафизин (ICS 173, со алтернација *a-wi-la-* на ICS 216 i 218b): *e-me-ka-se-a-i-la-wa-li-ka /eme kas aila wālika/* „(поставувам, посветувам) мене и друго слично (= и други слични предмети)“ ќе стане збор повеќе во продолжение (стр. 147). Предикатот *unap^horei* е необична сложенка од глаголот *φέρω*, која покажува алтернација на превербот *o-ne* (cf. *o-ne-te-ke*) во кипарскиот. Класичната паралела со *ἀναφορέω* е очигледна, но самиот облик е од понов датум така што не се толкува како архаичен облик.⁴⁵⁰ Се јавува уште во именската сложенка *u-ke-ro-ne /u(n)k^hērōn/* (gen. sg.). тој развој не се сфаќа како елизија на превербот, туку се објаснува или со развојот на вокалот пред назалот */a/ > /o/ > /u/*, со негово продолжување, или со асимилација */a-o/ > /o-o/* која понатаму се развива во */u/*.⁴⁵¹

4.1.2. Внатрешен објект

Примери за директни, внатрешни објекти се многу ретки. Наоѓаме само неколку фрази, како зборување зборови, давање на заклетва.

⁴⁴⁹ Egetmeyer 3, Tamassos.

⁴⁵⁰ Egetmeyer 637.

⁴⁵¹ Egetmeyer 25.

ICS 264.1, Golgoi⁴⁵²

we-po-me-ka | me-po-te-we-i-se-se

Wepo mega mē pote weipēs

„никогаш не изговарај големи зборови“

Тоа е веќе споменатиот епиграм во хексаметар, на вотивен рељеф посветен на Зеус (по 325. пр. н. е.). Ортографијата го потврдува зачувувањето на почетното *w-* и развојот */kwo-/ > /pe-/* во *we-po-* и *-we-i-pe-se* (**uek^w-*). Поради ортографската грешка *we-i-se-se*, имаше обиди да се поврзе формата со *oĩda* или да се објасни преку асимилација *weisses < *weipses*, но натписот е јасен и без него.⁴⁵³ Така, директниот објект е именка со атрибутот *wepo mega*, што зависи од конјунктивот на презент од истиот корен *weipēs* (*figura etymologica*). Со негација *mē* тоа е конјунктив за забрана.⁴⁵⁴ Фразата е позната од епскиот јазик *οὐ πά ποτέ ... εἶπας / οὐτε τί πω εἶπας ἔπος* „тој никогаш не ми рече збор“ (Hom. A 106-108).

ICS 8.6, Paphos⁴⁵⁵

]o-mo-mo-ko-ne | to-nu-ro-ko-ne | to-te |

ōmōmokon ton urkon to(n)de

„Се заколнав со заклетва“⁴⁵⁶

Натписот на мермерна плоча (IV век) содржи заклетва на верност кон кралот. Тој е прилично оштетен, но формулата на крајот од натписот е целосно читлива и потсетува на класичното *ὀμύναи τὸν ὄρκον* „да се закогне со заклетва“ (*figura etym.*). Предикатот е редуплициран партицип на перфектот во првото лице еднина, единствен пример за творбата со суфикс *-k-* (клас. *ὀμώμοκα, ὀμνυμι < *əzetəz-*).

⁴⁵² Egetmeyer 5, Golgoi.

⁴⁵³ Cf. Egetmeyer 599.

⁴⁵⁴ Egetmeyer 555.

⁴⁵⁵ Egetmeyer 3, Paphos.

⁴⁵⁶ Cf. *ὀμύναи τὸν ὄρκον*.

Табела 4. Фреквентивност на директен објект на одделни натписи

Natpis	Глагол	Акузатив	Вкупно пати
Директен објект (надворешен)			
ICS 217, Idalion	ṭjast^hai „беа наредиле да се лечат“	to-se a-to-ro-po-se to-se i-ki-ma-me-no-se /to(n)s a(n)t ^h rōpo(n)s to(n)s ṭk ^h māmeno(n)s/	1
	kateworgon „(Во времето) кога Mādoi и Ketiēwes го опколуваа“	ta-po-to-li-ne-e-ta-li-o-ne /tā(n) ptolin Edalion/	1
	dowenai „(решија) да дадат“	ta I ta tala(n)ton	1
		PE (=pelekewas)	2
		DI E (= dimnaia edalia)	1
	eduwān „(кралот и градот) дадоа“	/to-ko-ro-ne to-ka-ra-u-o-me-no-ne /to(n) k ^h ōron to(n) k ^h rauomenon/	1
		ta-te-re-ki-ni-ja ta-e-pi-o-ta-pa-ta /ta terk ^h nija ta epio(n)ta pa(n)ta/	1
	edōk' „(кралот и градот) дадоа“	to-ko-ro-ne to-ka-ra-u-zo-me-no-ne / to-po-e-ko-me-no-ne /to(n) k ^h ōron, to(n) k ^h raud ^h omenon, to(n) proek ^h omenon/	1
		ta-te-re-ki-ni-ja ta-e-pi-o-ta-pa-ta /ta terk ^h nija ta epio(n)ta pa(n)ta/	1
		to-ka-po-ne to-po-e-ko-me-no-ne /to(n) kāpon, to(n) proek ^h omenon/	1
	eksoruksē “Ако некој го протера“	-to-se ka-si-ke-ne-to-se /to(n)s kassignēto(n)s/	1
		-to-se pa-i-ta-se /to(n)s paidas/	2
		o-na-si-lo-ne /Onāsilon/	2
	peisei „ќе му плати на Онасил, браќата и децата“ / „ќе им плати на Онасил и на децата“	to-na-ra-ku-ro-ne to-te /ton arguron to(n)de/	2
		ta /tala(n)ton/	1
		PE (=pelekewas)	2
		DI E (= dimnaia edalia)	1
	katet^hijan „кралот и градот ја поставија“	ta-ta-la-to-ne ta-te i-na-la-li-si-me-na /tā(n) dalton tā(n)de ... inalalismenā(n)/	1
	me lusai „(со намера) да не се прекрши“	ta-se we-re-ta-se ta-sa-te /ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde/	1
	lūsē „Ако некој го прекрши“		1
	ek^hēn „(му дадоа) да ги има“	a-te-li-ja i-o-ta /atelija io(n)ta/	1

		<i>pa-no-ni-o-se</i> <i>/panonio(n)s/</i>	1
	ekso(n)si „секогаш ќе ги имаат“	<i>ta-sa-ke ga-se-ta-sa-te</i> <i>/ta(n)s ga(n)s ta(n)sde/</i>	1
		<i>to-se ka-po-se to-so-te</i> <i>/to(n)s kāpo(n)s to(n)sde/</i>	1
ICS 220.b 2-4, Idalion	katestāse „(wanaks) го постави“	<i>to-na-ti-ri-a-ta-ne to-te-</i> <i>/to(n) a(n)dria(n)tan to(n)de/</i>	1
ICS 3, Nea Paphos	ekerse „Владетелот, вршејќи функција на опилук, го ископа“	<i>e-pi-pa-si-ne</i> <i>/epibasin/</i>	1
ICS 18f.1, Paphos	epestāsan „тие ме поставија“	<i>m(e)</i> <i>/m'/ (= me)</i>	1
ICS 167.2-3, Marion	epestāse „поставе на мајката и таткото“	<i>-to-pa-la-ne</i> <i>/to(m)balān/</i>	1
ICS 215 II.1-2, Tamassos	edōken / <i>onet^hēken</i> „ја даде (и ја посвети)“	<i>to-na-ti-ri-a-ta-ne / / to-nu</i> <i>/to(n) a(n)dria(n)tan to(n)nu/</i>	1
ICS 216b 1-2, Tamassos	edōken „(оваа статуа, која ја даруваше“	<i>to-n(e)-</i> <i>/ton/</i>	1
ICS 234.2, Chytroi	katet^hēke „ме постави“	<i>-mi-</i> <i>/min/</i>	2
ICS 235.2, Chytroi			
ICS 242.2, Chytroi		<i>-me-</i> <i>/me/</i>	1
ICS 245.2, Chytroi	ewekse „ме донесе (= постави)““	<i>-me</i> <i>/me/</i>	1
ICS 261, Golgoi	estāsan „ме поставија (моите) браќа“	<i>-me-</i> <i>/men/</i>	1
	memnāmenoī „памтејќи ги добротинствата ...“	<i>e-u-we-re-ke-si-a-se ta-sa-</i> <i>/euwegesiās/</i>	1
	ewerksa “... кои некогаш сум ги направил“	<i> ta-sa-</i> <i>/tā(n)s/</i>	1
57 = Kafizin 266b	unap^horei „мене и други (слични предмети) ми донесува“	<i>-e-me-</i> <i>/eme</i>	1
		<i>-a-i-la-[</i> <i>/(ka) aila/</i>	1
ICS 264.4, Golgoi	kumernai „Боговите управуваат сè“	<i>pa-ta</i> <i>/pa(n)ta/</i>	1
	p^hroneōi „(управуваат сè) што луѓето мислат / за коешто луѓето размислуваат.“	<i>ta-</i> <i>/ta/</i>	1
ICS 265.1, Golgoi	onet^hēke „ја положи“	<i>to-te li-na</i> <i>/to(n)de līna/</i>	1

ICS 276.2, Golgoi	anet^hēke „ja постави на Аполон“	ta-we-i-ko-na-ta-te-ne- /tā(n) weikona(n)/	1
ICS 306.4-8, Pyla	naōn „Населувајќи кука на (тоа) земјиште“	o-i-ko- /oiko(n)/	1
	doenai „(не успеа) да исплати“	-a-ra-ku-ri-o /argurio(n)/	1
	peisē „нека плати според законот“	(k)o-i-ki-si /oikisi(n)/	1
Egetmeyer 1.3, Tala	katet^hēke „владетелот, во функција на опилук, постави“	e-pi-pa-si-ne /epibasin/	1
Egetmeyer 166, Paphos = Kouklia 237.3	sioi „(ако) не би ги почитувал“	ra-ka-wo-se /rak ^h wo(n)s/	1
		a-ke-lo-se-[/a(n)gelo(n)s/	1
Директен објект (надворешен)			
ICS 8.6, Paphos	ōtōmokon „се заколнав со заклетва“	to-nu-ro-ko-ne to-te /ton urkon to(n)de/	1
ICS 264.1, Golgoi	mē weipēs „никогаш не изговарај“	we-po-me-ka /wepo mega/	1
Вкупно	56		

4.2. Акузатив во време и простор

Кај кипарскиот дијалект, акузатив на целта не е потврден, во каква било форма (со и без *-de*). Тоа не е невообичаено затоа што скоро сите натписи се со посветен и почесен карактер или натписи на надгробни споменици со список на лични имиња со додавање на патронимик. Акузатив на протегање исто така не е тип на акузатив што може да се сретне на такви натписи. Примерот што следи е важен затоа што може да го потврди.

Натписот е на глинена плочка, фрагментарно зачувана. Карактерот на натписот може да биде религиозен, како и административен. Содржи список со имиња на месеци и некој тешко читлив текст.

ICS 327.B, Akanthou⁴⁵⁷

(17) *i-te | la-ko-ne | to-a-ma-*

⁴⁵⁷ Egetmeyer 1, с. 650-500. пр. н. е.

(18) *po-re-se* |

Ide lak^hōn to āma[r ... (?) p^horēsē

„ако добиваше на коцка *секој ден* ... ќе плаќаше“.

Формата што ја интерпретираме како како акузатив на протегање во време спаѓа во *heteroclitā* од среден род на *-r-*, *āmar* (во множина *a-ma-ta* на натписот од Саламина ICS 318.B VI) „ден“: ат. ἡμαρ, дор. и арк. ἄμαρ, *-τος*. Овој збор е потврден во сложенките како што се *pe-ra-me-ro-ne* /*pe(m)pāmerōn*/ ген. мн. „(период од) пет дена“.⁴⁵⁸ Тој го управува партиципот на аорист (најверојатно) во номинатив од машкиот род *lak^hōn*, поврзан со класичната форма *λαγχάνω*, аор. *ἔλαχον* < **lak^h-e/o-* „да добие (на коцки)“.⁴⁵⁹ Контекстот на натписот е нејасен, но синтаксички е адвербијален партицип (*participium coniunctum*) што ја заменува, се чини, временската или можеби кондиционална реченица „Ако добиваше *секој ден*, ќе плаќаше“.

Распоредот на времиња во речениците останува проблематичен затоа што втората форма *po-re-se* што се интерпретира како коњунктив на аористот /*p^horēsē*/, не е најјасна, што е аналогија на формите *lu-se* /*lūsē*/, *pe-i-se* /*peisē*/.⁴⁶⁰ Оваа форма се јавува како сложенката како што се *u-na-po-re-i* /*unap^horei*/ (266b, *Kafizin*) и тоа ги поврзува со *φορέω* или сложенките со *-φορέω*, *-πορέω*.⁴⁶¹

4.3. Адвербијален акузатив

Кипарскиот не ја потврдува употребата на адвербијален акузатив, освен еден епитаф со акузативот на придавката на средниот род *-ne-wo-* / *newo(n)*/, што овде може да има значењето на временски адверб.⁴⁶²

ICS 79, Katō Arodes⁴⁶³

(1) *i-sa-qa-to-se-* ...

⁴⁵⁸ Egetmeyer 147, 497.

⁴⁵⁹ Egetmeyer 503, 598, 629.

⁴⁶⁰ Cf. Egetmeyer 601, 622, 647

⁴⁶¹ Egetmeyer 585, 604.

⁴⁶² Egetmeyer 563, 702.

⁴⁶³ Egetmeyer 1, Katō Arodes.

(2) -e-pe-se-ta-se-ne-wo-ta-pa-sa-se

Isagathos (?) ... *epestāse newo(n) t^hapsās*

„*Isagathos* го постави, кога го закопа *неодамна*“

Натписот е исто така пример за адвербијален партицип (*participium coniunctum* на латински) кој заменува цели зависни реченици: *откако го неодамна закопа, Isagathos постави* ... Не најдов слични епиграфски паралели, но *newo(n) t^hapsās*, исто така може да се преведе „бидејќи го погребва како млад човек“. Постои слична употреба со партицип кај Хомер (δ 144): (*Τηλεμάχῳ*), τὸν λέειτε *νέον γεγαῶτ'* ἐνὶ οἴκῳ „го остави (Телемах) како новороденче во куќата“.

4.4. Акузатив што изразува „со оглед на, според“

Еден таков пример е забележан на таблет од Идалион. Accusativus Graecus, кој ги изразува карактеристиките на поставената плочка за договори, тука е регистриран со партиципот */inalalismenān/*.⁴⁶⁴ Не изгледа воопшто веројатно дека партиципот е во среден род */inalalismena/* и дека се согласува со *ta wepija*; во тој случај би имале многу потешкотии во разбирањето на предметите со *katet^hijan*.⁴⁶⁵

ICS 217.B 26

(26) *ta-we-pi-ja | ta-te | i-na-la-li-si-me-na |*

(ta(n) dalton ta(n)de) ta wepija tade inalalismenān (basileus kas ā ptolis katet^hijan)

„(Оваа плоча) врежана во однос на овие зборови (кралот и градот ги поставија)“ = (кралот и градот ја поставија оваа плоча) со овие зборови врежани (на неа)“

4.5. Акузатив со предлог

Кипарските предлози со кои се потврдува акузативот се многу ретки. Ние, секако, можеме да зборуваме за примери со *in*, *peri*, *pos*, и има еден помалку сигурен пример со предлогот на *epi*. Примери, кои се ограничени на плочката од Идалион, доаѓаат со глагол и имаат значење на протегнување во простор и насока, или цел.

⁴⁶⁴ В. Стр. 30, 113-114.

⁴⁶⁵ В. Egetmeyer, 2010, 673.

Кипарско *in*⁴⁶⁶

Тоа е дијалектна форма на класичното *én*, што е потврдено како независен збор и како прв дел од сложен збор. Развојот се објаснува со проклитичката позиција *en* пред назална согласка, па аналогно се шири на случаи кога е пред самогласка.⁴⁶⁷ Кипарскиот не прави разлика помеѓу *en* (*én*) и **en-s* (*είς*), што е архаична иновација проширена на други дијалекти.⁴⁶⁸ Пишувањето */en/* е зачувано во микенскиот и дорскиот дијалект, но развојот во */in/*, што претставува аркадо-кипарско-памфилска изоглоса, е потврден и во критскиот; најверојатно настанало за време на постмикенскиот период, додека предците на говорителите на овие дијалекти сè уште живееле на Пелопонез.⁴⁶⁹

Како предлог со акузатив означува правец и е потврден на два натписа. И во двата случаи, ова се реченици со сложени форми на глаголот *τίθημι*, кои кажуваат што се става *каде*. Примерот на плочката од Идалион претставува најстара потврда за овој предлог на кипарски дијалект.

ICS 217.B 27, Idalion⁴⁷⁰

ka-te-ti-ja-ne | i-ta-ti-o-ne | ta-na-ta-na-ne

katet^hijan i(n) tã(n) t^hion tãn At^hãnãn

„ја поставуваат *кај* божаницата, *кај* Атена (= во светилиштето на божаницата Атена)“

ICS 265, Golgoi⁴⁷¹

o-ne-te-ke ... i-te-me-no-se

onet^hēke ... i(n) temenos

„поставува ... во светилиштето/ округот на храмот“⁴⁷²

Temenos овде е во акузатив среден род, управуван од предлогот *i(n)* во смисла на акузатив на целта „*каде?*“, додека директниот објект (што тие поставија во храмот?) зависи од глаголот *onethēke: to(n) lĩna*. Исто како и претходниот пример: *i(n) tã(n) t^hion tãn At^hãnãn* е

⁴⁶⁶ Напишано со силабар како *i* /i(n)/ и *i-n(e)* /in/. Egetmeyer 1992, s.v. *i*¹.

⁴⁶⁷ Egetmeyer 56. Сепак, на плочката од Идалион, е останува во многу примери, освен кога станува збор за предлогот */en/*, а пред */a/* и */o/* се развива во */i/* (Egetmeyer 57).

⁴⁶⁸ Egetmeyer 692.

⁴⁶⁹ Egetmeyer 57.

⁴⁷⁰ Egetmeyer 1, Idalion.

⁴⁷¹ Egetmeyer 6, Golgoi. Вотивен рељеф со посвета на Аполон (III. век пр. н. е.), врежан со црвена боја.

⁴⁷² Egetmeyer 1992, s.v. *te-me-no-se*.

предложен израз во акузатив со значење на акузатив на целта (каде?), додека директниот објект, кој го изразува предметот на поставување, и глаголот што управува со него: *tā(n) dalton tā(n)de ... katet^hijan*.

Кипарско *peri*⁴⁷³

Како предлог со акузатив се потврдува само еднаш, на плочата од Идалион каде што е пред вокал. Може да се претпостави дека скулптурната форма *per'* претрпела апокопа (како што често се среќава во хомерскиот и ајолскиот): на натпис од Курион (каде што предлогот се користи со датив) се појавува во целосна форма пред согласка (*peri paidi*),⁴⁷⁴ што може да докаже дека предлогот бил проклитички.⁴⁷⁵

Примерот со акузатив на плочата од Идалион е синтаксички поврзан со примерот на акузативот со предлогот *in*, даден погоре:

ICS 217.B 27-28

pe-re-ta-li-o-ne

(i(n) tā(n) t^hion tāt At^hānān) tāt per' E(28)dalion

„(кај божицата Атина), оние околу Идалион / која се однесува на Идалион”

Тоа е епитет на божицата Атина; целата реченица гласи: *basileus kas a ptolis katethijan tā(n) dalton tā(n)de i(n) tā(n) thion Athānan tāt per'Edalion* „кралот и градот ја поставија оваа плоча кај божицата Атина, онаа околу градот Идалион / Атина во врска со градот Идалион“. Целата реченица е регирана од сложената форма на глаголот *τίθημι*, проследено со директен објект и предложен израз со кој означува каде е поставен предметот. Предложниот израз со *per'* го одредува местото, односно попрецизно ја дефинира Атина како заштитничка божица,⁴⁷⁶ пред која се поставува плочата *sun orkois* “со заклетва”.

⁴⁷³ Напишано со силабар како *per'* или *peri*. Egetmeyer 1992, s.v. *pe-ri*.

⁴⁷⁴ ICS 181.2, Kourion.

⁴⁷⁵ Egetmeyer 70, 570, 692.

⁴⁷⁶ Предлогот може да има и спротивно значење на “заштита”: *ε.г. περιπλομένων* (Hom. Σ 220), за разлика од *κόνες περι μῆλα* (Hom. K 183). cf. Egetmeyer, 2010, 692.

Кипарско *pos*⁴⁷⁷

Кипарското *po-se* /*pos*/ одговара со аркадското *πός* и микенското *po-si* < **potí*, со апотското адвербијално *-ti*.⁴⁷⁸ Како предлог со акузатив, се потврдува на плочата од Идалион во значење на „покрај, со“.

ICS 217.B 19-20

po-se | *to-ro-wo* | *to-tu-ru-mi-o-ne* | *ka-se po-se* | *ta-ni-e-re-wi-ja-ne*

pos to(n) rowo(n) to(n) Drūmion kas pos tām īerēwijān (*tās At^hānās*)

“долж потоком *Drūmios* и долж светилиштето (Атена)“

ICS 217.B 21-22

po-se | *pa-sa-ko-ra-ne*

pos Pāsagorān

„до *Pāsagora*“

Синтаксички, примери од делот на реченицата со предикатот *δίδωμι*, кој управува со директните објекти *khōron* и *kāpos*: *Edōk' k 'oi nu basileus kas ā ptolis ... to (n) khōron ... to (n) proekhomeon pos do (n) rowo (n) do (n) Drūmion kas pos tām īerēwijān ... kas to (n) kāpon ... to (n) proekhomeon pos Pāsagorān ...* (вистинска исплата на Онасил) „Кралот и градот им ја дал земјата, која се протега по текот на потокот Друмиос и веднаш до светилиштето (Атина), и имотот што се протега до Пасагора...“

Предложниот израз со партиципот *proekhomeon* овде означува проширување во просторот. Разликата помеѓу обвинувачите со *pos* и *in* може да се види во фактот дека во овој пример на светилиштето на Атина по кое се протега (*pos tām īerēwijān*) му се дава земјиште надвор од градот, додека светилиштето во кое е поставена плочката (*i(n) tām thion*) е во рамките на градот.⁴⁷⁹

⁴⁷⁷ Во силабар е потврдено како *po-se* (Egetmeyer 1992, s.v. *po-se*). Пред вокалот се јавува елидирано, е.г. како проверб во партицип *proek^homenon*, за што ќе се дискутира подоцна.

⁴⁷⁸ Egetmeyer 570.

⁴⁷⁹ Egetmeyer 692.

Кипарско *epi*⁴⁸⁰

Предлогот е потврден како *e-pi* /*epi*/, односно *ep'* пред вокал. Останува нејасно дали доаѓа со акузатив или генитив во примерот на епитаф:⁴⁸¹

ICS 94, Marion⁴⁸²

(2) *e-pi-ke-ne*

(3) *-u-wo-ne*

(2) (*katethisan*) *epi kene*(3)*uwon* (или: *epi keneuwōn*)

“(поставуваа) на кенотаф”

Целата реченица зависи од сложениот глаголот *κατατίθημι*: *katethisan* „поставуваат (sc. ме)“. Бидејќи станува збор повеќе за поставување (локативен) отколку за поместување на споменик (што се протега во просторот), поверојатно е дека станува збор за предлог со генитив, што би одговарало на неговата употреба на класичниот грчки јазик. Патем, на кипарски, примерите за овој дативен предлог се почести и појасни.

Примери со провербација во кипарскиот

Повеќето предлози со акузатив се јавуваат и во функција на проверби на глаголки (и именски) сложени форми, со што се менува реакцијата и значењето на основната форма. На кипарски, потврдите за таквата употреба на предлогот се појавуваат делумно на натписите, делумно како глоси.

Епитафски пример за кипарско *in* како проверб⁴⁸³ се: партицип перфек *i-na-la-li-si-me-na* /*inalalismenā(n)*/⁴⁸⁴ (< **enalínō*) како атрибут на директен објект *tā(n) dalton tā(n)de*. Тој упраува со акузатив во однос на *ta wepija tade* („(плочата) врежана во однос на овие две реченици/зборови“); аорист на глаголот *ἐνίστημι* (*n*)*e-se-ta-sa-ne* /*estāsan*/⁴⁸⁵ со директен објект *me* („тие ме поставија“). Следните примери се потврдени како глоси: аорист

⁴⁸⁰ Предлог со значење “на, над” се потврдува како *e-pi* /*epi*/ и *ep'* пред вокалот. Исто така, се јавува еднаш во варијантата *o-pi-* /*opi-*/ како проверб во зборот *o-pi-lu-ke-u-sa-se* /*opilukeusās*/ (ICS 3.1, *Egetmeyer* 3, Nea Paphos), додека во алфабетскиот грчки имињата на магистратите се потврдуваат како *ἐπίλυκος*, *παρεπίλυκος*. Cf. *Egetmeyer* 1992, s.v. *e-pi*; 2010, 353.

⁴⁸¹ *Egetmeyer* 569, 691.

⁴⁸² *Egetmeyer* 1, Marion.

⁴⁸³ *Egetmeyer* 634.

⁴⁸⁴ ICS 217.B 26, *Egetmeyer* 1, Idalion.

⁴⁸⁵ ICS 261, *Egetmeyer* 2, Golgoi.

императив *ἔναυόν* < *ἐναύω* „да запали“ (Hes. ε 2704)⁴⁸⁶, *ἱμित्रαιον* < **en-mitrāson* < **enmitrāō* „да стави *mitru*“ (Hes. ι 638)⁴⁸⁷, *ἱπάταόν* < **en- enpātāson* < **en-pātāmi* „да погледне“ (Hes. ι 642)⁴⁸⁸, но во овие примери нема форма на акузатив.

Кипарското *pos* како проверб е потврдено во партиципот *po-e-ko-me-no-ne* (< *προσέχω*, кип. **posek^hō*)⁴⁸⁹ како атрибут на директен објект *k^hōron* и *kāpos*. Со тој партицип се јавуваат предложни исрази со акузатив со *pos* кој е претходно споменат: *(to(n) k^hōron ... to(n) proek^homenon) pos to(n) rowo(n) to(n) Drūmion kas pos tān īerēwījān ... (to(n) kāpon ... to(n) proek^homenon) pos Pāsagorān* “земијштето кое се протега *до потоком Drūmios*, и поседот кој се протега *до Пасагора*”.

Иако не е сосема сигурно дека кипарскиот предлог *epi* управува акузатив, јас ќе приведам примери во кои тој е потврден како проверб на сложени глаголски форми што можат да реагираат директен објект.: *e-pi-ta-se /epitās/* < *ἐπίστημι* со конструкција на два акузатива *proxénioⁿ* и *eme* (ICS 117b, Kafizin);⁴⁹⁰ со акузатив *me* е потврден во обликот *(e)-pe-se-ta-sa-ne /m'epestāsan/* „тие ме поставија“ (ICS 18f.1, Paphos)⁴⁹¹. Почести се примерите со сложени форми со *epi* како проверб, но не реагираат на друг акузатив. На пример: аористи *e-pe-se-ta-sa /epestāsa/* и *e-pe-se-ta-sa-ne /epestāsan/* < *ἐπίστημι* (ICS 142 i 153, Marion); партицип на презентот *e-pi-o-ta /epio(n)ta/* < *ἔπειμι* како атрибут на директниот објект *ta terk^hnija*, кој зависи од глаголите *eduwan* и *edōk'* (ICS 217.A 9 i .B 19.22, Idalion); партиципот *[e-ra-ko]-me-na-ne /[epago]menān/* < *ἐπάγω* (ICS 220.b 2, Idalion) како дел од конструкцијата на апсолутен генитив; *[e]-pe-tu-ke /[e]petuk^he/* < *ἐπιτυγχάνω* со генитив (ICS 220.b 4, Idalion).

4.6. Глаголи кои бараат два акузатива или акузатив на лице и инфинитив

Конструкцијата на два акузативи обично се очекува со глаголи што значат „да се има / држи / смета / постави (нешто како / за нешто)“. На кипарските натписи со слогови наоѓаме два примери: првиот со глаголот *e-ke* и вториот со сложенка од глаголот *ἴστημι*.

⁴⁸⁶ Правилан фонетски развој *aŵ* < **ə₂ews-* (Egetmeyer 182, 186, 602).

⁴⁸⁷ Тоа е деноминатив од *μίτρα* (**mitrāō*), сложенка чие постоење во кипарскиот дијалект се објаснува со фактот дека Персијците биле присутни на островот (Egetmeyer 584).

⁴⁸⁸ Заради асимилација */np/* > */mp/* и развој на интервокалното *-s-*. Од истиот глагол се потврдува сложенката *καπατάς* < **kata-patās* (Hes. κ 692). В. Egetmeyer 161, 182, 579, 603, 651.

⁴⁸⁹ ICS 217.B 19-21, Egetmeyer 1, Idalion.

⁴⁹⁰ Egetmeyer 6, Kafizin.

⁴⁹¹ Egetmeyer 14, Paphos.

ICS 217.B 21, Idalion

-to-ti-we-i-te-mi-se | o-a-ra-ma-ne-u-se-e-ke | a-la-wo

to(n) Diweith^hemis o Armaneus ēk^he **alwo(n)**

„(дадете го оној дел од земја) **koj** го држеше Diweithemis Armaneus **како овоштарник**“.

Реченицата е зависно-односна. Првиот акузатив на членот во функција на показната замена, што се однесува на *to(n) kārpon*, е акузатив на нештата, додека *alwo(n)* е дел од предикатот.

ICS 117b.2, Kafizin⁴⁹²

To-po-ro-xe-ni-o-to-te-e-pi-ta-se-ko-ro-u-se-me-

(2) **to proksenio(n)** **tode** epitās korous **eme** ...

“Светиот бербер (*korous*) ме постави за / како дар”

Акузативот на личната именка е акузатив на лице, додека *to proksenio(n)* е дел од предикатот.

Што се однесува до случаите каде глаголот е управуван од акузативот на лицето и објектот инфинитив, можам да го цитирам веќе споменатиот пример од плочката од Идалион:

ICS 217.A 2-3

(2) a-no-ko-ne-o-na-si-lo-ne | to-no-na-si-ku-po-

(3) ro-ne-to-ni-ja-te-ra-ne | ka-se | to-se | ka-si-ke-ne-to-se | i-ja-sa-ta-i |

anōgon **Onāsilon** ton Onāsikuprōn **ton t̃jatēran** kas **to(n)s kasignēto(n)s** t̃jast^hai ...

„му наредија на **Онасил лекарот**, синот на Онасикупрос, и **браќата** да ги лечат ... “

⁴⁹² Egetmeyer 6, Kafizin.

Табела 5. Останати видови акузатив (со глагол)

Акузатив во време и простор		
ICS 327.B 17-18, Akanthou	<i>lak^hōn</i> /(она) што добива на коцка/	<i>to-a-ma-</i> /to āma(r)/
Адвербијален акузатив		
ICS 79, Katō Arodes	<i>t^hapsās</i> „кога закопа“	<i>-ne-wo-</i> /newo(n)/
Accusativus Graecus		
ICS 217.B 26, Idalion	(ta(n) dalton) inalalismenān „(плоча) врежана во однос на ...“	<i>ta-we-pi-ja</i> /ta wepija tade‘
Два акузатива (со еден глагол)		
ICS. 217.A 6-10, Idalion	<i>ek^hēn ... to(n) k^hōron ... panōnion / atelēn</i> “дека ја има ... земјата ... целосно / без данок“	
ICS. 217.A 16 -B 23, Idalion	<i>ek^hēn ... to(n) k^hōron ... kas ton kāpon ... ateliya io(n)ta</i> “дека ги има (сите) ... земјата ... и градината ... целосно / без данок“	
ICS 117b.2, Kafizin	<i>to proksenio(n) tode epitās ... eme ...</i> “ме постави за / како дар“	
ICS 217.B 21, Idalion	<i>to(n) Diweith^hemis ... ēk^he alwo(n)</i> „(дадете го оној дел земја) кој го држеше Diweithemis од Арманија како овоштарник“.	
Предлози		
ICS 217.B 27, Idalion	<i>kate^hijan</i> „ја поставуваат кај божицата, кај Атина“	<i>i-ta-ti-o-ne ta-na-ta-na-ne</i> /i(n) tā(n) t ^h ion tān At ^h ānān/
ICS 265, Golgoi	<i>one^hēke</i> „поставува ... во светилиштето/ округот на храмот“	<i>i-te-me-no-se</i> /i(n) temenos/
ICS 217.B 27-28, Idalion	<i>tān At^hānān</i> „(кај божицата Атина), онаа која се однесува на Идалион“	<i>pe-re-ta-li-o-ne</i> /per' Edalion/
ICS 217.B 19-20, Idalion	<i>proek^homenon</i> “долж потокот Drūmios и светилиштето (Атина)“	<i>po-se to-ro-wo to-tu-ru-mi-o-ne</i> /pos to(n) rowo(n) to(n) Drūmion)
		<i>po-se ta-ni-e-re-wi-ja-ne</i> /pos tān īerēwijān/
ICS 217.B 21-22, Idalion	<i>proek^homenon</i> „до Pāsagora“	<i>po-se pa-sa-ko-ra-ne</i> /pos Pāsagorān/
Акузатив со инфинитив		
ICS 217.A 2-3, Idalion	<i>anōgon Onāsilon ton t̄jatēran kas to(n)s kasignēto(n)s t̄jast^hai ...</i>	

	„Му <u>наредија</u> на лекарот <i>Онасил</i> , син на <i>Онасикупрос</i> , и <i>браќата</i> да ги <u>лечат</u> .“	
Објектен инфинитив		
ICS 217.A 4-5, 14-15, Idalion	<i>ewrētāsa(n)tu</i> „одлучија да дадам“	<i>dowenai</i>
ICS 217.A 6-10, Idalion	<i>eduwan</i> „дадоа да (го) има без данок“	<i>ek^hēn</i>
ICS 217.A 16 - .B 22, Idalion	<i>edōk'</i> „Даде ... (тие) да имаат (без данок)“	<i>ekhēn</i>
ICS 217.B 27-28, Idalion	<i>katet^hhijan</i> „(плочата) ја поставија, да не се прекршат (овие договори)“	<i>mē lūsai</i>
ICS 306.5-7, Pyla	<i>ouk^hi 'tele(s)sato</i> „не можеше да даде (пари)“	<i>doenai</i>

4.7. Посложени синтактички форми

Таквите примери вклучуваат додатоци на главниот глагол со инфинитив или партицип и зависна реченица. На натписите со слогови ги наоѓаме следниве примери на објектен инфинитив:

ICS 217.A 4-5 i 14-15⁴⁹³

ewrētāsa(n)tu/euwrētāsa(ntu) (basileus kas ā ptolis) downai ...

„одлучија (кралот и градот) да дадат ...“

ICS 306.5-7, Pyla⁴⁹⁴

Aristomak^hos ... (5) ouk^hi'tele(s)sa(6)to argurio(n) doena(7)i ...

„Аристомах не можеше да даде пари ...“

На плочката од Идалион има интересни примери во кои инфинитивот се појавува како додаток на предикатот, но има намерна смисла:

ICS 217.A 6-10

Eduwan ... ek^hēn atelēn (atelēn како атрибут за za to(n) k^hōron)

„даде ... да (го) има без данок“

ICS 217.A 16 - .B 22

Edōk' ... ek^hēn ateliја io(n)ta

„Даде ... (тие) да имаат (градина и сите млади растенија на неа) ослободени од данок (ateliја io(n)ta како атрибут за ta terk^hnija)“

ICS 217.B 27-28

(tā(n) dalton tā(n)de) ... katet^hhijan ... mē lūsai (ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde)

„(оваа плоча) ја поставуваме, да не се прекршат (овие договори)“

Има партиципи на повеќе натписи, кои го надополнуваат предикатот со изразување на дејството истовремено со главниот глагол и со тоа ја прошируваат реченицата. Акузативите

⁴⁹³ Egetmeyer 1, Idalion.

⁴⁹⁴ Egetmeyer 3, Pyla.

на директниот објект, управувани од главниот глагол на овие реченици, веќе беа споменати порано.

Egetmeyer 1.1-3, Tala

*Satrapās, o ar(2)^hos, **opilukeusās** (3) ... katet^hēke ...*

„Владетелот *Satrapās* постави(на постамент), **вршејќи ја функцијата *opiluk*** ...“

ICS 3, Nea Paphos⁴⁹⁵

*[Sa]trapās o ark^hos **opilukeu[sā]s** ... ekerse ...*

„Владетелот *Satrapās*, **вршејќи ја функцијата *opiluk***, ископа (постамент/прилаз) ...“

ICS 261, Golgoi⁴⁹⁶

*(men estāsan) [ka]signētoi **memnāmenoi** euwergesiās ...*

„(ме поставија) браката, **паметејќи ги** добрите дела ...“

На кипарскиот дијалект му недостасуваат долги текстови со сложени реченици или тие се премногу фрагментарни, така што најдобриот пример и извор за посложени синтаксички типови останува плочката од Идалион. Овде наоѓаме повеќе видови зависни реченици отколку на микенски грчки. Повеќето од односните реченици, кои обично се воведуваат со формите на релативната замена или член во таа функција, се и во индикатив и во конјунктив, а има и временски и условни реченици.

Односни реченици

Односните реченици најчесто ги воведува релативна замена или член што може да биде во функција на релативна или показна замена. Има примери на неколку различни натписи.

ICS 261, Golgoi⁴⁹⁷

*/Egō ēmi Aristokratēs ka men estāsan [ka]signētoi memnāmenoi euwergesiās, **tās** pāi eu pote ewerksa/* „Јас сум аристократ и ме поставија браката, секавајќи се на добрите дела **што ги правев** некогаш“. Сврзникот на реченицата, кој се однесува на директниот објект регистриран со партиципот *memnāmenoi*, всушност е определениот член во функција на релативна

⁴⁹⁵ Egetmeyer 3, Nea Paphos.

⁴⁹⁶ Egetmeyer 2, Golgoi.

⁴⁹⁷ Ibid.

заменка. Предикатот на реченицата *ewerksa* е во индикатив од аористот: се наведува фактичката состојба.

ICS 264, Golgoi⁴⁹⁸

На вотивен рељеф посветен на Зевс, претпоследната реченица гласи: */Theoi kumernai pa(nta), ta a(n)thrōpoi phroneōi/* „Боговите контролираат сè (што мислат луѓето / за што мислат.“). Членот како сврзник на односната реченица исто така е и директен објект на глаголот *phroneōi*, предикат кој во овој случај е конјуктив на презентот (потенцијален конјуктив), додека во главната реченица предикат е во индикатив на презентот *kumernai*.⁴⁹⁹

ICS 216b.1-2, Tamassos⁵⁰⁰

(1) *A(n)driās onu, ton edō(2)ken Apsasōmos o Sa(3)māwos ...* „Оваа статуа, која ја дарува синот на Apsasōmos Samāsov...“ Членот како сврзник на односната реченица воедно е и директен објект на предикат *edōken*, во индикатив на аористот. Предикатот на главната реченица не е експлицитно наведен, иако претпоставуваме дека има некаков аорист како *onet^hēke*.

ICS 217.A 12-13⁵⁰¹

Една од релативните реченици на плочата од Идалион е воведена на натписот со показна заменка: *ide pāi, o eksoruksē, peisei Onāsiloι kas tois kassignētoi(13)s ē tois paisi ton arguron to(n)de, ...* „Секој (оној) кој ќе го истера Онасил и децата, ќе плати толку пари: ...“ Предикатот во зависната реченица е во конјунктив на аористот (заповеден конјунктив), додека предикатот на главната реченица е *peisei* во футур.

ICS 217.B 29-31⁵⁰²

Другата релативна реченица од плочата на Идалион е воведена на натписот со член во функција на релативна заменка: *Ta(n)s ke (30) ga(n)s ta(n)sde kas to(n)s kāpo(n)s to(n)sde oi Onāsikuprōn paides kas tō(n) paidōn oi pa(31)ides ekso(n)si aiwei, o' i(n) t' oirōni tōi Edaliēwi*

⁴⁹⁸ Egetmeyer 5, Golgoi.

⁴⁹⁹ *Κυβερνάω* (Egetmeyer, 66).

⁵⁰⁰ Egetmeyer 3, Tamassos.

⁵⁰¹ Egetmeyer 1, Idalion.

⁵⁰² *Ibid.*

io(n)si./ „Овие земји и градини засекогаш ќе бидат во сопственост на децата на Онисикупр и децата на (нивните) деца, **оние кои живеат** во областа на Идалион. “ Предикатот на потврдната реченица *io(n)si* е во конјунктив на презентот (потенцијален конјунктив), додека главниот предикат *ekso(n)si* е во футур.

ICS 220.b 2-4, Idalion⁵⁰³

На една статуа посветена на Аполон, меѓу другото, пишува: *ton a(n)drija(n)tan to(n)de katestāse o wanaks* (3) *o Abdimilkōn tō Apo(l)lōni tō Amuklōi ap'ōi woi tās euk^hōlās* (4) *epetuk^he*. „овој кип *wanaks*-от, синот на Абдимилкос, го постави (во чест) на Аполон Амиклос, **од кого добил** исполнување на барањата.“ Тука сврзникот е правилна релативна замена (во предложниот израз). Предикатот е во индикатив на аористот (изговор на факти), како и предикатот на главната реченица *katestāse*.

ICS 264.3, Golgoi⁵⁰⁴

Релативната реченица е воведена од релативната замена во среден род, што е исто така објект на релативната реченица: *Ouk ar' eti epistaīs a(n)t^hrōpō t^heōi, a(l)l' etuk^h a k^hrē*. „Бог не обрнува внимание на човекот, но се случува **она што** мора (да се случи). Тука е исто така редок пример за аорист на гномски *khrē*. Во исто време, *a(l)l' etuk^h* е паралелна дисјунктивна реченица. Всушност, целата релевантна реченица може да се смета за предмет на разделбата.

Временски реченици

Од зависните реченици со сврзникот *о-те*, единствениот пример е првата реченица на плочата од Идалион (.А 1):

/Ote tā(n) ptoḷin Edalion kateworgon Mādoi kas Ketīēwes, ... / „(во времето) **кога** градот Идалион **бил разорен** од *Mādoi* и *Ketīēwes* ...“, временска реченица во индикатив на аористот (несвршено значење), која стои во инверзија во однос на главната (.А 2): *basileus*

⁵⁰³ Egetmeyer 5, Idalion.

⁵⁰⁴ Egetmeyer 5, Golgoi.

Stāsikupros kas ā ptolis Edaliēwes anōgon ... „кралот Стасикурос и градот - жителите на Идалион - го натераа ...“

Погодбени реченици

Постојат два вида на протаза, со класичниот условен сврзник *ē* и со *ophi*, што е карактеристика на кипарскиот. *Ophi* е *hapa* со кој се воведува протаза, но со честичката *ke* одделена со замена. Кипарскиот го користи енклитика *ke* како модална честичка во протазата и, бидејќи нема честичка *ān* во кипарскиот партицип, сврзникот во протазата не е претставен како *ēān* во првиот случај, туку (со честичката *ke*) како */ēke/*. Ова е потврдено двапати на плочката од Идалион во скоро идентичен текст.

И двата типа на реченици имаат потенцијално значење, со тоа што во првиот случај (*ē ke*) во аподозата е футур, а во вториот (*ophi ke*) опатив на желбениот аорист. Ова би му одговарало на атичкиот грчки *ēān* со конјунктив или *ei* со опатив.

ICS 217.A 10-13⁵⁰⁵

Ē ke sis Onāsilon ē to(n)s kassignēto(n)s ē to(n)s paidas tō(n) paidōn tōn Onāsikuprōn eks tōi k^hōroi tōide eksoruksē ... peisei ... „Ако некој би го истерал Онасил и браќата и нивните деца, децата на Онасикупрос... ќе плати ...“

ICS 217.B 23-25⁵⁰⁶

Ē ke sis Onāsilon ē to(n)s paidas to(n)s Onāsilon eks tāi gāi tāide i<de>(?) eks tōi kāpoi tōide eksoruksē ... peisei ... „Ако некој би го истерал Онасил и браќата и нивните деца, или децата на Онасикупрос од оваа земја или од оваа градина... ќе плати ...“

ICS 217.B 29⁵⁰⁷

Ophi (?) sis ke ta(n)s wrēta(n)s ta(n)sde lūsē, anosija/anosijā genoitu. „Ако некој би го прекршил овој договор, да му се случат (= нека му се случат) безбожни работи.“

⁵⁰⁵ Egetmeyer 1, Idalion.

⁵⁰⁶ Ibid.

⁵⁰⁷ Ibid.

4.8. Акузативот без глаголи

Без глаголи на натписот, тешко е да се зборува за синтаксички односи меѓу зборовите, освен кога станува збор за натписи каде што е прилично очигледно, како на пример на натписи на секуларни или надгробни споменици, каде што редовните формули се „ја постави оваа статуа“ итн. Сепак, јас земам за пример натпис чиј текст беше синтаксички посложен од таквите формули и чија штета и недостаток на глаголи, за жал, спречува јасна интерпретација.

Натпис од Саламина, ICS 318 (Egetmeyer 9) е група од седум пократки натписи чијашто поврзаност и карактер не се јасни. Нема јасни глаголи што би ги надополниле акузативите што се јавуваат овде и кои се разновидни морфолошки (именки, придавки, прилози) и можат да бидат синтаксички (директен објект, акузатив на протегање, разгледување). Без глагол, не можеме да ја одредиме синтаксичката врска помеѓу зборовите.

- (n° III) (1) *ti-wi-ja-ka-si-a-se*
(2) *i-po-ra-se | ta-ta-ra-ka-ma-ta |*
(n° V) (1) *ka-to-se | to-we-to-se*
(2) *a-ma-ti-a-ma-ti|*
(n° VI) (1) *to-we-te-o-se | ta-a-ma-ta*
(n° VII) (1) *wo-i-no | ka-to-se | (?) to-we-te-o-se | a-ma-ti-a-ma-ti*

(n° III) *dwijakasia(n)s* (2) *i(m)p^hora(n)s ta dragmata*

(n° V) *kado(n)s(?) to wetos* (2) *āmatiāmati*

(n° VI) *tō weteos ta āmata* 3 ...

(n° VII) *woinō kado(n)s(?) to wetos āmatiāmati* ...

(n° III) 200 *приноси* (во земјоделски култури) (акузатив на директен објект, со оглед?)

(n° V) *бокали* (ном. / ак.), во текот на годината, ден за ден ... (акузатив на протегање)

(n° VI) за три дена (од) секоја година ... (акузатив на протегање)

(n° VII) *бокали со вино, во текот на целата година, ден за ден ...* (акузатив на протегање)

Лична заменка се појавува како директен објект многу пати на пократки натписи. Формулата е карактеристична за посветни натписи кои зборуваат сами за себе „ме постави / ставија“. Акузатив *ете* многу често се потврдуваат без глаголи, како на натписите од

Кафизин: ICS 118b, 133b, 135c i 167. Формите на *τίθημι* или *ἵστημι* лесно можат да се претпостават.

Личната замена *eme* на натписите од Кафизин (ICS 216 и 218b) се повторува во фразата со други замени во множина на средниот род: *e-me-ka-se-a-i-la-wa-li-ka /eme kas aila wālika/*. Првата замена *a-i-la* се изменува во формата *a-wi-la* (ICS 173) со не-етимолошкото *-w-* за да се избегне хијат, што е хипердијалектизам кој се појавува само овде (инаку *-j-* би било користено во писмото).⁵⁰⁸ Тоа е форма на неопределената замена *ἄλλος* (*neut. pl. ἄλλα*) „други“. Втората форма *wa-li-ka /wālika/*, која е позната само од натписите на Кафизин, треба да ја рефлектира сложенката *ἄλικος, ἥλικος* („на иста возраст“) добиена од **wālikos*, и ова може да го одразува развојот **sw- > *w-*.⁵⁰⁹ Секогаш се користи во повторувачка формула што се однесува *и на другите предмети* кои се посветени, со семантичка промена кон: „од ист вид (од тој тип)“. Конечно, оваа фраза може да се преведе; „*ме* (постави, посвети) *и друго слично* (= *и други слични предмети*)“.

Постојат многу повеќе натписи каде формулата не е читлива поради оштетување на натписот, но сепак може да се реконструира: *-e-me-ka-a-i-[] /eme ka ai[]la/* (ICS 114b, 133b),⁵¹⁰ *-e-me-ka-a-la /eme ka a(l)la/* (ICS 270),⁵¹¹ само *-e-me-ka-* (ICS 135c, 167),⁵¹² *-me-ka* (ICS 172).⁵¹³

На ICS 118b препознаваме само нешто што може да биде акузатив *-me-*.⁵¹⁴

Каде што наоѓаме *-a-wi-la-wa-li-ka-* (ICS 159), *-a-wi-la-wa-li-[]* (ICS 148), *-la-wa-li-[]* (ICS 174), *-la-wa-[]* (ICS 178), *-wa-li-[]* (ICS 180) или *-ka-a-i-la-wa-[]* (ICS 275b) не можеме да зборуваме со сигурност за истата формула поради постоењето на примери како што ICS 117b: */kās aila wālika e[u]k^harita estō/* „*и друго слично* (= *и други предмети од тој тип*) нека бидат среќни“, каде номинативт е очигледен.⁵¹⁵

4.9. Примери со натписите на алфавет

Повеќето натписи датираат од хеленистичкиот период. Натписите со алфавет се претежно од почесен и посветен карактер, многу ретко со подолг текст. Дополнителна

⁵⁰⁸ Egetmeyer 101, 557.

⁵⁰⁹ Egetmeyer 138, 275.

⁵¹⁰ Egetmeyer 5 i 9.

⁵¹¹ Egetmeyer 61.

⁵¹² Egetmeyer 10 i 19.

⁵¹³ Egetmeyer 24.

⁵¹⁴ Egetmeyer 7.

⁵¹⁵ Egetmeyer 6, 13, 26, 30, 32, 63 i 6.

тешкотија е што корпусот на целосни грчки натписи со алфавет сè уште не е завршен (IG XV), така што натписите се расфрлани во различни колекции. Местата на нивно пронаоѓање се повеќе надвор од Кипар отколку на островот, како што се Италија, Египет, брегот на Мала Азија итн.

Издвојувам три натписи од островот, од кои последните два хронолошки го претставуваат почетокот на хеленизмот.

ICS 182⁵¹⁶

I (1) *Δήμητρι καὶ Κόρηι εὐχὴν* (2) *Ἑλλόοικος Ποτέσιος ἀνέθηκε.*

II *ta-ma-ti-ri | ka-se | ko-ra-i | e-lo-wo-i-ko-se | po-te-si-o-se | a-na-te-ke | i-tu-ka-i*
Dāmātri kas Korāi E(l)lowoikos Potēsios anet^hēke. I(n) tuk^hāi.

„Во чест на Даматра и Кора, го подигна Потесиос, син на Еловоик. Во/Со (добра) среќа.“

Посветниот натпис Деметра и Кора, испишани на подножјето на статуата, е поставен во IV. век и на некој начин претставува преодна фаза во користењето на писмото. Ова е време кога јонската азбука се воведува на територијата на цела Грција и натписите на локалните азбуки постепено исчезнуваат. Текстот е диграф, со кипарски силабар и грчки алфавет. Во втората верзија на натписот недостасува акузативот *εὐχὴν*, но јас го додавам заради споредба на натписот. Иако очекуваме директен надворешен објект со глаголот *ἀνέθηκε*, тој е изоставен тука - тоа би бил овој натпис, оваа статуа. Акузативот *εὐχὴν* во смисла на „поставен во чест (на некој)“ секако може да се смета за акузатив на внатрешниот објект.

ICS 196 II, Amathonte⁵¹⁷

Ἡ πόλις ἡ Ἀμαθουσίων Ἀριστώνακτος εὐπατρίδην

„Градот на жителите на Аматуса (го почестува) еминентниот Аристонакт (sc. синот)“

⁵¹⁶ Egetmeyer 9 = Kourion 26.

⁵¹⁷ Egetmeyer 7.

Натписот е на црн мермер, од почесен карактер. Текстот е двојазичен, на етиопски и на азбучен грчки јазик, и доста нов (датиран по 312/311 г. пр. н.е.). Интерпретацијата не е сосема сигурна, но акузативот на директниот објект е очигледен.

ICS 196d II, Amathonte⁵¹⁸

Θησαυρὸν Κυπρίαι καὶ ... εἰκόνα μορφῆσις υἱοῦ τήνδε ἀνέθηκε Ἀνδροκλῆς βασιλεύς.

„Кралот Андроклеј подигнал ризница и овој приказ на убавината на синот на божицата кипарска (?)“

Натписот е почесен, со статуа на синот на кралот. Ова е една од првите потврди на придавката кипарски, што не се појавува пред хеленистичкиот период, поради што е вклучена во овој труд. Претставува потврда на два директни надворешни објекти покрај глаголот *ἀνέθηκε*.

⁵¹⁸ Egetmeyer 17.

ЗАКЛУЧОК

Паралелен пресек на употреба на акузатив во микенскиот и кипарскиот низ типовите во кои се јавуваат и во однос на честата употреба на одредени типови

Индоевропскиот акузатив во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект е релативно добро потврден падеж и ги покажува сите видови на употреба познати во класичниот грчки јазик. Сепак, забележителни се определени разлики од аспект на тоа колку е честа употребата на одредени видови форми во акузатив во секоја од двете јазични средини што се обработени во овој труд. Акузативите што се јавуваат се почести како именски, отколку придавски или заменски форми и тука зедовме предвид, пред сè, примери со посигурна транскрипција и толкување.

При обработката на примери од имињата во акузатив, во трудот ги одделивме оние кои обично се управувани од глаголи. Овие глаголи, во принцип, не се разликуваат по нивната улога на регистрирање од оние во класичниот грчки и се потврдени во финитна форма, во инфинитив и партицип: тие обично управуваат директен (надворешен) објект и во микенскиот, и во кипарскиот. Глаголот со кој се јавуваат повеќето такви акузативи во микенскиот грчки е *e-ke* /*(h)ekhei*/, *e-ke-qe* /*(h)ekhei-k^we*/, *e-ko-si* /*(h)ekhonsi*/, сп. помикенски *ἐχω* и најчест директен објект е всушност именката *o-na-to* /*onāton*/ (во множина *o-na-ta* /*onāta*/); тука се и примерите поврзани со пилската *E*-серија чијашто содржина е евиденција за распределба на земјиштето. Вториот најчесто употребуван израз на директен објект зависи од партиципската форма: на пр., *ta-ra-si-ja*, *e-ko-te* /*talansiān (h)ekhontes*/ и е карактеристичен за натписите од серијата **Jn (PY)**. Понекогаш се јавуваат и други форми на акузатив, како *ko-to-na* /*ktoinān*/, *e-to-ni-jo* /*etonion*/, кои, пак, се врзани за владение на земјиштето, па дури и поретки се надворешните објекти како *elaiwon tos(s)on*, *thuweha* со глаголската форма *a-pe-do-ke* /*apedōke*/, *di-do-si* /*didonsi*/, *do-ke* /*dōke*/, помикенски *ἀποδίδωμι/δίδωμι*. Што се однесува за кипарскиот, има и многубројни примери на акузативот како директен објект, но не се повторува во една определена фраза како *onāton (h)ekhei* во микенскиот, туку станува збор за различните акузативски и глаголски форми што го регистрираат. Постојат повеќе од 20 такви примери на плочката од Идалион. Покрај тоа, кипарските натписи од посветен, почесен и надгробен тип често го потврдуваат акузативот со глаголските форми *τίθημι* и *ἵστημι*. Ова е сосема очекувано, во формулите од типот

„постави / посвети споменик во чест на тој/тоа (генитив) / нему (име во датив)“. За разлика од микенскиот, кипарскиот исто така ги потврдува заменките како независен објект во примери каде што натписот, т.е. предметот зборува за себе „*ме* постави/ положи / посвети“. Внатрешниот објект ретко се потврдува во двете јазични средини, и има два примери за секој од нив. Акузативот за протегање во времето и просторот, како и прилошкиот акузатив се потврдени на натписи од двете јазични подрачја, иако се ретки. Акузативот на целта и протегнувањето (во време и простор) честопати се само надополнување на глаголот, по кој обично стои директен објект. Тие се добро потврдени само во микенскиот грчки. Микенскиот и кипарскиот го потврдија акузативот „со оглед на, според“ (на обзир), и ова е особено важно за грчкиот јазик, бидејќи овој тип на акузатив, својствен само за грчкиот, е потврден и во својата најрана форма (микенскиот грчки). Во обете јазични подрачја се потврдува и употребата на акузатив со предлог, иако повеќе во кипарскиот отколку во микенскиот, кога станува збор за акузативски форми. Тие се малку на број, но и во микенскиот и во кипарскиот има примери на конструкција со два акузатива (еден за лица, друг за предмети) или директен објект со објектен инфинитив.

Што се однесува за сложеноста на речениците што ги обработивме, тие се главно поедноставни примери со различна низа на подмет, глагол, директен или друг објект. Во микенскиот грчки се редовна појава прости реченици. Причината за тоа е краткоста на административниот јазик, па затоа често мора да разбираме од контекстот за каква реченица станува збор. Освен неколку примери на зависни реченици со сврзници како што се *jo-* / *o-* или *o-te*, честа е употребата на честички и прилози формирани од заменки. Покомплексни реченици (ако воопшто можеме да зборуваме за сложени реченици во микенскиот грчки) се, исто така, потврда за употребата на акузативот како директен објект или за конструкции со два акузатива, како и акузатив со инфинитив. Исто е и во кипарскиот дијалект. Синтактички сложените периоди на плочата од Идалион се нашиот најголем извор за потврда на различни видови акузативи, кои во овој труд одделно ги определивме и ги толкувавме. Конструкцијата на акузативот со инфинитив е потврдена двапати во микенскиот, на **PY Eb 297.1-2** и **PY Ep 704.5-6**, и претставува најстар пример за надополнување на инфинитивот со субјект во акузатив во грчкиот јазик општо земено. Примерите не недостасуваат ниту во кипарскиот - оваа конструкција е многу јасно потврдена на плочата од Идалион, иако не е „класичен“ вид на изречна реченица што ја

преведуваме со сврзникот „дека“ со глаголи на говор, мислење или чувство, но повеќе во намерна смисла. Оваа конструкција, како една од најчестите синтактички форми, продолжила во сите класични и посткласични текстови на грчкиот (и латинскиот). Во кипарскиот дијалект на неколку пократки натписи се среќаваат зависно - сложени реченици, но натписот од Идалион е сепак најдобриот извор за нив.

Кога станува збор за употребата на начините во зависно-сложените реченици, на натписите во микенскиот и кипарскиот, констатираме дека таа не се разликува значително од класичната грчка синтакса. Каде што дејството е стварно и реално, ние наоѓаме форми на индикатив, а каде што е замислено или возможно, се користи конјунктив. Додуша, примерите од кипарскиот се оние во кои може да се види оваа разлика, бидејќи зависните реченици во микенскиот ги покажуваат само индикациите за сегашноста или аористот (иако и тоа се очекува). Но, на кипарските примери можеме да ја набљудуваме употребата на сврзникот во односните реченици со последична смисла и употребата на сврзникот општо земено без *ἄν*. Имаме и сертификат за т.н. гномски аорист, што изразува некаква пословична мудрост. Временската реченица е во индикатив, како и главната, кога станува збор за вистински настан. Единствено помалку „класични“ се условните реченици. Постојат три такви реченици, сите на истиот натпис, од Идалион. Првите две во протазата имаат конјунктив на аорист *eksoruksē*, а во аподозата футур („ако некој испрати во прогон... (тој) ќе плати“), додека во третиот протазата стои во конјунктивот на аорист *lūsē*, а аподозата во оптативот за посакување *genoitu* („ако некој го прекрши договорот, да му се случат безбожни работи!“). Во принцип, станува збор за евентуални реченици: првите две се футурски, при што во грчкиот во главната реченица очекуваме конјунктив со *ἄν*, а третата е итеративна за минатост во која очекуваме претерит со *ἄν* во протазата и оптатив во аподозата. Но, кипарскиот ја користи честичката *ke*, поврзувајќи ја со сврзникот (*ēke*), наместо класичногрчкиот *ἐάν*. Значи, всушност, нема значајна разлика во однос на класичниот грчки јазик, туку само специфични дијалектизми во кипарскиот како таков.

Табела 6. Споредба на употреба на директен објект во микенскиот и кипарскиот

Микенски		Кипарски	
Именки и придавки (надворешен објект)			
didonsi	a-ko-so-ne / aksones /	katestāse	ton a(n)drija(n)tan
dosonsi	a ₃ -ka-sa-ma / aiksmans /	edōken	to(n) a(n)dria(n)tan
tork ^w eiomenos	a-ro-u-ra / arourans /	onet ^h ēken	to(n) a(n)dria(n)tan
(h)ekhei	da-mi-jo / damion /	sioi	a(n)gelo(n)s
pherei	do-ra- / dōra /	ījast ^h ai	to(n)s a(n)t ^h rōpo(n)s,
didonsi	e-pi-pu-ta / epiphuta /		to(n)s īk ^h māmeno(n)s
apedōke	e-ra ₃ -wo / elaiwon /	doenai	argurio(n)
(h)ekhei	e-to-ni-jo / etonion /	peisei	ton arguron
(h)ekhonsi k ^w e	e-to-ni-jo / etonion /	ek ^h ēn	atelija ionta
dosonsi	ka-ko , na-wi-jo	epestāse	to(m)balān
	/ khalkon nāwijon /	katet ^h ījan	tā(n) dalton ... inalalismenā(n)
(h)ekhei k ^w e	ka-ma / kaman /	ekerse	epibasin
(h)ekhei	ko-to-na / ktoinān /	katet ^h ēke	epibasin
(h)ekhonsi	ko-to-na / ktoinān /	memnāmenoi	euwegesiās
(h)ekhontes	ko-to-na / ktoinān /	epetuk ^h e	tās euk ^h ōlās
(h)ekhei ke-ke-me-no / kekesmenō / (дуал)		ekso(n)si	ta(n)s ga(n)s
(h)ekhei k ^w e	ke-ke-me-na ko-to-na	edōk'	to(n) kāpon, to(n) proek ^h omenon
	/ kekesmenān ktoinān /	ekso(n)si	to(n)s kāpo(n)s
(h)ekhei	ke-ke-me-na ko-to-na	eksoruksē	to(n)s kasignēto(n)s
	kekesmenān ktoinān /	edōk'	to(n) k ^h ōron
(h)ekhonsi	o-na-ta / onāta /	eduwan	to(n) k ^h ōron, to(n) k ^h rauomenon
(h)ekhontes	o-na-ta / onāta /	edōk'	to(n) k ^h ōron to(n) k ^h raud ^o omenon
(h)ekhei	o-na-to / onāton /	edōk'	to(n) k ^h ōron to(n) proek ^h omenon
(h)ekhei	o-to / onāton /	onet ^h ēke	to(n)de līna
(h)ekhei k ^w e	o-na-to / onāton /	peisē	oikisi(n)
(h)ekhonsi	o-na-to / onāton /	naōn	oiko(n)
wruntoi	o-pi-a ₂ -ra / opihala /	eksoruksē	Onāsilon
(h)ekhei	pe-mo / spermo /	eksoruksē	to(n)s paidas
agei	po-re-na- / phorenas /	ek ^h ēn	panonio(n)s
(h)ekhei	pu-te-ri-ja / phutaliān /	kumernai	pa(n)ta
asēsonsi	si-a ₂ -ro / sialons /	kateworgon	tā(n) ptolin Edalion
(h)ekhonsi	ta-ra-si-ja / tala(n)siān /	sioi	rak ^h wo(n)s
(h)ekhontes	ta-ra-si-ja / tala(n)siān /	dowenai	tala(n)ton
dōke	tu-we-a / thuweha /	peisei	tala(n)ton
(h)ekhonsi	pa-sa , ki-ri-ta	eduwan	ta terk ^h nija ta epio(n)ta pa(n)ta
	/ pa(n)san krithan ,	edōk'	ta terk ^h nija ta epio(n)ta pa(n)ta
	pa(n)sa(n)s kritha(n)s /	anet ^h ēke	tā(n) weikona(n)
(h)ekhei	ROTA	lūsē	ta(n)s wrēta(n)s
(h)ekhōn	BIG, TUN, EQU,	me lusai	ta(n)s wrēta(n)s
		dowenai, pesei	DI E (= dimnaia edalia)
		dowenai, peisei	PE (=pelekewas)

Заменки и прилози (надворешен објект)			
<i>didonsi</i>	<i>to-sa-de /tos(s)a de/</i>	<i>unap^horei</i>	<i>aila</i>
<i>(h)ekhei</i>	<i>to-so-de /tos(s)on de/</i>	<i>unap^horei</i>	<i>eme</i>
<i>apedōke</i>	<i>to-so /tos(s)on/</i>	<i>epestāsan</i>	<i>m', (= me)</i>
		<i>ewekse</i>	<i>me</i>
		<i>katet^hēke</i>	<i>me</i>
		<i>estāsan</i>	<i>men</i>
		<i>katet^hēke</i>	<i>min</i>
		<i>p^hroneōi</i>	<i>ta</i>
		<i>anet^hēke</i>	<i>ta(n)</i>
		<i>katet^hijan</i>	<i>tā(n)de</i>
		<i>ewerksa</i>	<i>tās</i>
		<i>lūsē</i>	<i>ta(n)sde</i>
		<i>me lusai</i>	<i>ta(n)sde</i>
		<i>ekso(n)si</i>	<i>ta(n)sde</i>
		<i>edōken</i>	<i>ton</i>
		<i>katestāse</i>	<i>to(n)de</i>
		<i>peisei</i>	<i>to(n)de</i>
		<i>ekso(n)si</i>	<i>to(n)sde</i>
		<i>edōken</i>	<i>to(n)nu</i>
		<i>onet^hēken</i>	<i>to(n)nu</i>
Внатрешен објект			
<i>dōsei</i>	<i>do-so-mo /dosmon/</i>	<i>ōmōmokon</i>	<i>ton urkon to(n)de</i>
		<i>mē weipēs</i>	<i>wepo mega</i>

Разработка на предложените хипотези

Општата хипотеза, која ја поставив на почетокот од истражувањето е: *Употребата на акузативот во микенскиот грчки и во кипарскиот дијалект не се разликува значително според видовите на употреба, туку според зачестеноста на различните употреби.* Веќе во самиот почеток на истражувањето беше забележана фреквенцијата на директниот објект во однос на другите видови на акузативи, во обете јазични области. Сосема е оправдано дека во микенските административни, а и во кипарските натписи (посветни, почесни, надгробни споменици) *не се среќаваат често два акузатива или акузатив со инфинитив.* Кога содржината на натписот е проширена, се појавуваат и такви конструкции, така што во списокот на земјиштето кое се дава под закуп на **РУ Еб 297** и **Ер 704** има проширени информации за спорот во врска со статусот на земјиштето, искажани со конструкцијата акузатив со инфинитив. Истото важи и за кипарскиот: плочката од Идалион ја содржи истата конструкција во правен текст, што е самиот по себе си многу опширен и детален. Затоа другите кипарски натписи не потврдуваат вакви видови реченици.

Микенскиот грчки покажа повеќе различни употреби на акузатив, затоа што, за разлика од кипарскиот, тој го потврдува *акузативот на целта*, а во него се позабележителни и прилошките акузативи. Но, тоа не значи дека оваа форма не се користела во секој дневната комуникација на кипарското говорно подрачје, туку дека едноставно карактерот на натписите не е таков, за да содржат такви информации. Во микенскиот се бележи движење на стоки, население (на работничка класа, надзорници, поморци и др.), па затоа е очекувано да има употреба на документите акузатив на целта, како и почести изрази со прилошки акузатив при регистрирањето на тоа *колку* суровини се распределени, собрани, *каде* и *кога* се испратени работниците и слично.

Општата слика за акузативот во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект, односно, за неговото формирање и употреба, беше постигната со испитување на веродостојноста на следните поединечни хипотези:

i. *Завршоците на индоевропскиот акузатив во сите флексии се потврдени во микенскиот грчки и кипарскиот дијалект.* Што се однесува за имињата од *ā* и *o*-основите од тематската деклинација, се потврдува дека се добро потврдени во акузатив во микенскиот грчки и во кипарскиот дијалект, во сите три рода. Во микенскиот грчки постои и една потврда за форми од *ā*-основите во дуал. Исто така, примерите од атематската (трета) деклинација се само делумно потврдени, како и формите на членот и заменките; тие се побројни во кипарскиот (примерите се главно документирани на плочата од Идалион), отколку во микенскиот. Исто така, кипарскиот силабар ги олеснува транслитерацијата и транскрипцијата, затоа што е попрецизен во запишувањето на крајните согласки, за разлика од микенскиот, во кој степенот на диференцијација на завршоците е многу низок, а тоа особено се однесува за тематските деклинации.

ii. *Индоевропскиот акузатив како падеж на директниот објект е добро потврден и во микенскиот грчки и во кипарскиот.* Истражувањето покажа дека натписите на микенски (иако концизни и од административен карактер) од II милениум пр. Хр. и кипарските натписи со слоговно писмо (иако претежно кратки) од почетокот на I милениум до IV век пр. Хр., ги потврдуваат репрезентативните форми на употреба на акузативот во неговите две навидум различни функции, како падеж на директниот објект и падеж што изразува дејство насочено кон просторен контекст. Формите се потврдуваат и во прости и

во сложени реченици. Значи, ако го земеме предвид и тоа, дека најстарите натписи на грчки јазик општо земено, содржат специфични грчки одлики како што е грчкиот акузатив, а овој тип на акузатив е потврден и преку кипарскиот дијалект (преку класичниот грчки навлегол и во латинскиот), ова е во прилог на општата хипотеза дека кипарскиот дијалект се разликува од постариот, микенски грчки, само во фреквенцијата на различните употреби на акузативот.

iii. *Ако употребата на акузативот е послаба во кипарскиот (што е помлад од микенскиот грчки) од аспект на застапените видови акузатив од другата јазични средина, кипарскиот дијалект, или, обратно, ако е послаба во микенскиот, што е постар, тоа може да значи дека сме оштетени за материјали што би ги потврдиле тие одлики, а не дека недостасуваат одредени видови акузатив во микенскиот или во кипарскиот дијалект.* Микенскиот грчки покажува повеќе видови на употреба на акузативот отколку кипарскиот, кој не го потврдува акузативот на цел со *-de*, и со мошне ретка потврда на прилошкиот акузатив. Од друга страна, при употребата на акузативот како директен објект, кипарскиот е многу поразновиден според формите на акузативи, како и од гледна точка на глаголите што регистрираат. Ова, се разбира, во никој случај не значи дека кипарскиот немал или не забележал видови на синтактичка употреба на акузативот што ни недостасуваат во ова истражување, но дека тие или сè уште не се забележани на веќе откриените натписи (поради фрагментација и оштетени натписи или недостаток на литература) или, дека, поради расипливоста на материјалот, недостасуваат текстови што ќе ни обезбедат повеќе информации.

Примерите документирано во микенскиот грчки, кои потврдуваат синтактички развиена форма на грчкиот јазик во предалфабетската, односно, предкласичната фаза, се исклучително важни за сознанијата за падежниот систем на грчкиот јазик, а со тоа и на индоевропскиот јазик општо земено.

СПИСОК НА КРАТЕНКИ

арк.	аркадски
ат.	атички
грч.	грчки
дор.	дорски
ел.	елејски
ерм.	ерменски
ИЕ	индоевропски
јон.	јонски
ј-ат.	јонско-атички
крит.	критски
лат.	латински
лезб.	лезбоски
мик.	микенски
памф.	памфилски
ПИЕ	протоиндоевропски
скр.	санскрт
ствг.	старовисокогемански
стир.	староирски
стлит.	старолитвански
стсл.	старословенски
тес.	тесалски
фокид.	фокидски
хом.	хомерски

Индекс на епиграфски споменици

Микенски плочки	Ea 439
KN	Ea 480
	Ea 481
B 1055	Ea 754
F 820+fr.	Ea 771
Fh 2013 + fr.	Ea 773 [+] fr.
Og 4467	Ea 776
Sc 226	Ea 778
So(2) 4446 + 5977	Ea 782
Uf(3) 981	Ea 799
Uf(3) 1022+9860	Ea 800
Uf(3) 1031+5738	Ea 803
V 114 + 158 + 7719	Ea 806
PY	Ea 808
An 1	Ea 809 [+] 1483
An 657	Ea 811
An 724 + frr.(3)	Ea 813
Aq 64	Ea 816
Cn 608	Ea 820
Ea 29	Ea 822
Ea 52	Ea 824
Ea 57 [+] 1007	Ea 825
Ea 59	Ea 827
Ea 109	Ea 1424 [+] 1438
Ea 132	Eb 149 [+] 940
Ea 136 [+] 936	Eb 156 [+] 157
Ea 208 + 258 [+] 1017	Eb 159 [+] 1351
Ea 259	Eb 169
Ea 270	Eb 173
Ea 304 [+] 1023	Eb 177 [+] 1010
Ea 305	Eb 294
Ea 336 [+] 1042	Eb 297

Eb 321 [+] 327 [+] 1153 + frr.(3)

Eb 338 + fr.

Eb 347 [+] 1354

Eb 369

Eb 377

Eb 409

Eb 416

Eb 464

Eb 472

Eb 473

Eb 477

Eb 495

Eb 498 + 1468

Eb 499 + 892 + 1083

Eb 496 [+] 1034

Eb 501 [+] 534

Eb 502

Eb 566

Eb 747

Eb 818

Eb 835 [+] 838

Eb 839

Eb 842

Eb 846

Eb 858

Eb 859

Eb 862

Eb 866

Eb 871

Eb 874 [+] 902

Eb 877

Eb 884 [+] 981 + frr. (3)

Eb 885 + 977 [+] fr.

Eb 890 [+] 898 [+] 933

Eb 893 [+] 897

Eb 895 [+] 906

Eb 900

Eb 903 + fr. + fr. [+] 963 + fr. + 950

Eb 905 [+] 909

Eb 913 [+] 935

Eb 915 [+] 1348 + fr.

Eb 957

Eb 976

Eb 1174

Eb 1176

Eb 1186

Eb 1187

Eb 1188

Eb 1345 + fr. + 1350

Eb 1347 + fr.

Eb 1352 + 1353 + fr.

Eb 1440

Ed 236

Ed 317

Ed 847

Ed 901+ fr.

En 74 + frr.

En 609

En 659

Eo 160

Eo 211

Eo 224

Eo 247

Eo 269

Eo 276

Eo 281

Eo 351

Eo 444

Eo 471
 Ep 212
 Ep 301
 Ep 539 + fr. + fr. + fr.
 Ep 613 [+] 1131 + frr.(6) + fr.
 Ep 704
 Ep 705
 Eq 146 + frr.(3) + frr.
 Eq 213
 Fr 1184
 Jn 310 + frr.
 Jn 320 + 1026+ frr.(31) [+]fr. + fr. + frr. + fr.1
 Jn 389
 Jn 410 + 413 + frr.(7) + frr. + 1065 + 1067
 Jn 415 + frr.(3)
 Jn 431 + fr. + frr.(4) + fr.
 Jn 478
 Jn 601 + frr.(9) + 1475 + frr.(4) + fr.
 Jn 605 + fr.(2)
 Jn 658
 Jn 692
 Jn 693
 Jn 706
 Jn 725 + frr(29) + frr.(6)
 Jn 750
 Jn 829
 Jn 845
 Jn 927 [+] 937 + frr.(3) [+] 939 [+] 944 [+] 1164
 Ma 225
 Ma 365 + frr.(3) + fr.
 Na 245
 Na 458
 Na 568
 Nn 228

Ta 641
 Ta 708
 Ta 711
 Ta 714
 Tn 316
 Un 267
 Un 718
 Vn 10
 Vn 20
 Vn 1384 + *frr.*

Кипарски натписи (силабар)

ICS = Egetmeyer

3 = 3, Nea Paphos
 8 = 3, Paphos
 18f = 14, Paphos
 79 = 1, Katô Arodes
 94 = 1, Marion
 142 = Marion
 153 = Marion
 167 = Marion
 215 = 2, Tamassos
 220.b = Idalion
 216.b = 3, Tamassos
 217 = 1, Idalion
 220.b = 5, Idalion
 234 = 1, Chytroi
 235 = 2, Chytroi
 236 = 3, Chytroi
 242 = 9, Chytroi
 244 = 11, Chytroi
 244 = 12, Chytroi
 261 = 2, Golgoi
 264 = 5, Golgoi

265 = 6, Golgoi
276 = 17, Golgoi
306 = 3, Pyla
318 = 9, Salamina
324 = 1, Akanthou
327 = Akanthou
327b = Akanthou

Egetmeyer

6 = *Kafizin* 117b
25 = *Kafizin* 173
45 = *Kafizin* 216
47 = *Kafizin* 218b
55 = *Kafizin* 266b
57 = *Kafizin* 266b
166, Paphos = *Kouklia* 237
9 = *ICS* 182 = *Kourion* 26
1, Tala
9, Salamina

Кипарски натписи (алфавет)

ICS 196 = Egetmeyer 7, Amathonte
ICS 196d II = Egetmeyer 17, Amathonte
ICS 182 = Egetmeyer 9 (= *Kourion* 26)

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографски кратенки (антички извори, збирки со натписи и речници)

Avviamento = M. Doria, *Avviamento allo studio del miceneo: struttura, problemi e testi*, Roma: Edizioni dell'Ateneo, 1965.

Beekes = R. Beekes, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston: Brill, 2010.

Buck = C. D. Buck, *Greek dialects*, Boston, New York [etc.]: Ginn & Company, 1910.

Chrestomathy = A. Bartoněk, *Chrestomathy of Ancient Greek Dialect Inscriptions*, München: LINCOM GmbH, 2015.

Companion-1 = Y. Duhoux - A. Morpugo-Davies, *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World, Volume 1*, Bibliothèque Des Cahiers de L'Institut de Linguistique de Louvain, 2008.

DELG = P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots*, Paris: Editions Klincksieck, 1968 (I), 1970 (II), 1974 (III), 1977 (IV-1), 1979-1980 (IV-2).

DMic = F. Aura Jorro, *Diccionario micénico*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Filología, 1985-1993.

*Docs.*² = J. Chadwick - M. Ventris, *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge: University Press, 1973.

Egetmeyer = M. Egetmeyer, *Le dialecte grec ancien de Chypre: Tome I: Grammaire. Tome II: Répertoire des inscriptions en syllabaire chyro-grec*, Berlin: New York: Walter de Gruyter, 2010.

Études = C. J. Ruijgh, *Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien*, Amsterdam: A. M. Hakkert, 1967.

Handbuch = A. Bartoněk, *Handbuch des mykenischen griechisch*, Heidelberg: Universitätsverlag, 2003.

Hes. = *Hesychii Alexandrini lexicon*, vols. 1-2, Ed. K. Latte, Copenhagen: Munksgaard, 1:1953; 2:1966.

Hom. = *Homeri Ilias*, vols. 2-3, Ed. T.W. Allen, Oxford: Clarendon Press, 1931; *Homeri Odyssea*, Ed. P. von der Mühl, Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1962; *The Homeric hymns*, Ed. T.W. Allen, W.R. Halliday, E.E. Sikes, Oxford: Clarendon Press, 1936².

ICS = O. Masson, *Les inscriptions chypriotes syllabiques: recueil critique et commenté*, Paris: E. De Boccard, 1983.

Kasussystem = I. Hajnal, *Studien zum mykenischen Kasussystem*, Berlin - New York: Walter De Gruyter, 1995.

KT⁴ = J. Chadwick, J. T. Killen & J.-P. Olivier, *The Knossos Tablets*, Cambridge: University Press, 1971.

KT⁵ = J. T. Killen & J.-P. Olivier, *The Knossos Tablets*, Salamanca, Ed. universidad de Salamanca, 1989.

Local cases = F. M. J. Waanders, *Studies in local case relations in Mycenaean Greek*, Amsterdam: J. C. Gieben, 1997.

LSJ = H. G. Liddell, R. Scott & H. S. Jones, *A Greek-English Lexicon*, Oxford: Clarendon Press, 1968.

Manuale-1 = M. Del Frio - M. Perna, *Manuale di Epigrafia Micenea*, Vol. 1, Libreria Universitaria, 2019.

Melena = J. L. Melena, *Textos griegos micénicos comentados*, Vitoria-Gasteiz, Eusko-Legebiltzarra / Parlamento Vasco, 2001.

Palmer = L. R. Palmer, *The Interpretation of Mycenaean Greek Texts*, Oxford, 1963.

PTT = E. L. Bennett, Jr & J.-P. Olivier, *The Pylos Tablets Transcribed. Part I: texts and notes*, Roma: edizioni dell'Ateneo, 1973.

Литература

1. Adrados 1972 = F. R. Adrados, „El bronce de Idalion a la luz de la serie E de Pilos“, *Kadmos*, vol. 11, no. 1, 1972, 79-86.
2. Bartoněk 1966 = A. Bartoněk, *Development of the long-vowel system in ancient Greek dialects*, Praha: Státní Pedagogické Nakladatelství, 1966.
3. Beekes 1995 = R. S. P. Beekes, *Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction*, Amsterdam: John Benjamins, 1995.
4. Bennett 2007 = John Bennett, „The Aegean Bronze Age“, *Early Mediterranean Economies and the Near East* [ed.] W. Scheidel, I. Morris, R. P. Saller, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 173-210.

5. Бузалковска-Алексова 2000 = М. Бузалковска-Алексова, „Кон микенските сложенки со втора компонента -we-ke, -wo-ko, -wo-ke, -wo-ki-de“, Годишен зборник на Филозофскиот Факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Книга 27 (53), Скопје, 2000, 81-95.
6. Chadwick 1970 = John Chadwick, *The Decipherment of Linear B*, Cambridge University Press, London-New York, (repr.) ²1970.
7. Chadwick 1987 = John Chadwick, *Linear B and Related Scripts (Reading the Past, Vol. 1)*, University of California Press, London, 1987.
8. Chadwick - Baumbach 1963 = J. Chadwick, L. Baumbach, „The Mycenaean Greek vocabulary“, *Glotta*, 41, 1963, 157-271.
9. Chantraine 1984 = P. Chantraine, *Morphologie historique du grec*, Paris, Éditions Klincksieck, 1984.
10. Colvin 2007 = S. Colvin, *A Historical Greek reader (Mycenaen to the Koiné)*, New York, Oxford University Press, 2007.
11. Companion-2 = Y. Duhoux - A. Morpugo-Davies, *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World*. Volume 2, Bibliothèque Des Cahiers de L'Institut de Linguistique de Louvain, 2011.
12. Companion-3 = Duhoux, Y. - Morpugo-Davies, A., *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World*. Volume 3, Bibliothèque Des Cahiers de L'Institut de Linguistique de Louvain, 2014.
13. Cowgill 1964 = Warren Cowgill, „The Supposed Cypriote Optatives *duwánoi* and *dōkoi* with Notes on the Greek Infinitive Formations“, *Language*, Vol. 40, br. 3, 1964, 344-365.
14. Del Freo 2002-2003 = M. Del Freo, „La tablette An 724 de Pylos“, *Minos: revista de filologia egea*, 37-38, 2002-2003, 143-171.
15. Del Freo 2008 = Maurizio Del Freo, „Les obligations dans les listes de terrains de Pylos, u: N. Guilleux, D. Petit (eds), *A-ti-do-ro. Etrennes en hommage à Jean-Louis Perpillou de la part de quelques-uns de ses anciens élèves* (= *Ktéma* 34), Paris, 2008, 33-50.
16. Duhoux 1965 = Y. Duhoux, „Le *ḏāmoç* dans ça société mycénienne“, *Revue des Études Grecques*, tome 78, fasc. 369-370, 1965, 1-22.
17. Duhoux 1968 = Y. Duhoux, „Le groupe lexical de *δίδωμι* en mycénien“, *Minos: revista di filologia egea*, 9, 1968, 81-108.

18. Duhoux 1972 = Y. Duhoux, „Mycénien e-ke-qe / e-ko-si-qe“, *Minos: revista di filologia egea*, 13, 1972, 55-66.
19. Duhoux 1975 = Y. Duhoux, „L'ordre des mots en mycénien“, *Minos: revista de filologia egea*, 14, 1975, 123-163.
20. Цукеска 2014 = Е. Цукеска, *Формите на генитив сингулар во микенскиот грчки и во ајолските дијалекти*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет, 2014.
21. Egetmeyer 1992 = M. Egetmeyer, *Wörterbuch zu den Inschriften im kyprischen Syllabar*, Berlin: de Gruyter, 1992.
22. Egetmeyer 1993 = M. Egetmeyer, „Zur kyprischen Bronze von Idalion“, *Glotta*, vol. 71, no. ½, 1993, 39-59. Accessed May 8, 2021. <http://www.jstor.org/stable/40266948>
23. Egetmeyer 2004 = M. Egetmeyer, „Apports philologiques sur l'administration du royaume d'Idalion“, *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes*, Vol. 34, 2004, 101-114.
24. Egetmeyer et al. 2011: M. Egetmeyer, A. Karnava, M. Perna, „A corpus of Cypriot syllabic inscriptions of the first millenium B.C.“, (A. Dimitriou, ed.) *Proceedings of the 4th International Cypriological Conference*, Nicosia, 2011, 419-27.
25. Finkelberg 1994 = M. Finkelberg, „The dialect continuum in ancient Greece“, *Harvard study in classical philology*, Vol. 96, 1994, 1-36.
26. Fritz - Meier-Brügger 2021 = M. Meier-Brügger, M. Fritz, *Indogermanische Sprachwissenschaft*, Berlin-Boston: de Gruyter, 2021¹⁰.
27. Gamkrelidze - Ivanov 1995 = Th. V. Gamkrelidze, V. V. Ivanov, *Indo-Europeans and the Indo-Europeans. A Reconstruction and Historical Analysis of a Proto-Language and Proto-Culture*, Berlin-New York: De Gruyter, 1995.
28. Georgiadou 2010 = A. Georgiadou, „Le tablette d'Idalion réexaminée“, *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes*, Vol. 40, 2010, 141-203.
29. Hahn 1950 = E. A. Hahn, „Genesis of the Infinitive with Subject-Accusative“, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 81, 1950, 179-129.
30. Илиевски 1961 = П. Хр. Илиевски, *Аблативот, Инструменталот и Локативот бо најстарите грчки текстови*, Жива Антика: Посебни изданија 2, Скопје, 1961.
31. Илиевски 2000 = П. Хр. Илиевски, *Животот на Микенците во нивните писмени сведоштва*, МАНУ, Скопје 2000.

32. Илиевски 2006 = П. Хр. Илиевски, *Појава и развој на писмото*, Скопје: Македонската Академија на науките и уметностите, 2006.
33. Jeffery 1960 = L. H. Jeffery, *The Local Scripts of Archaic Greece: A Study of the Origin of the Greek Alphabet and its Development from the Eighth to the Fifth Centuries BC* (rev. ed. with corrections and supplement by A. W. Johnston), Oxford, 1990.
34. Jiménez-Delgado 2005a = J. M. Jiménez Delgado, „Consideraciones en Torno a PY EB 297/PY EP 704.5-6“, *Kadmos* 44(1-2), 2005, 43-50.
35. Jiménez-Delgado 2005b = J. M. Jiménez-Delgado, „Micénico, Lineal B y orden de palabras“, *Habis*, 36, 2005, 7-23.
36. Jiménez-Delgado 2016 = J. M. Jiménez-Delgado, *Sintaxis del Griego Micénico*, Sevilla: Universidad de Sevilla, 2016.
37. Killen 2008 = J. T. Killen, „Mycenaean economy“, (Y. Duhoux - A. Morpugo-Davies eds.) *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World, Volume 1*, Bibliothèque Des Cahiers de L'Institut de Linguistique de Louvain, 2008.
38. Lejeune 1965 = M. Lejeune, „Le δᾶμος dans la société mycénienne“, *Revue des Études Grecques*, tome 78, fasc. 369-370, 1965, 1-22.
39. Lejeune 1987 = M. Lejeune, *Phonétique historique du Mycénien et du Grec ancien*, Paris: Editions Klincksieck, 1987.
40. Lejeune 1994 = M. Lejeune, „Le 'don' d'Idalion“, *Cahiers du Centre d'Etudes Chypriotes*, Vol. 21, 1994, 9-5.
41. Matasović 1997 = R. Matasović, *Kratka poredbenopovijesna gramatika latinskog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 1997.
42. Meier-Brügger 1992 = M. Meier-Brügger, *Griechische Sprachwissenschaft* (I - II), Berlin: W. de Gruyter, 1992.
43. Meier-Brügger 2003 = M. Meier-Brügger, M. Fritz & M. Mayrhofer, *Indo-European Linguistics* (transl. by Charles Gertmenian), Berlin-New York: W. de Gruyter, 2003.
44. Meier-Brügger 2010 = M. Meier-Brügger, M. Fritz & M. Mayrhofer, *Indogermanische Sprachwissenschaft*, Berlin-New York: de Gruyter, 2010⁹.
45. Melena 2014 = J. L. Melena, „Mycenaean Writing“, *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World*, (Eds.) Duhoux Y., Morpugo Davies A, *Volume 3* (Series: Bibliothèque des Cahiers de l'institut de Linguistique de Louvain, 133), 2014, 1 - 186.

46. Miller 2014 = G. Miller, *Ancient Greek Dialects and Early Authors*, Boston/ Berlin, Walter De Gruyter, 2014.
47. Morpugo-Davies 1983 = A. Morpugo-Davies, „Mycenaean and Greek prepositions *o-pi*, *e-pi* etc.“, *Res Mycenae, Akten des VII. Int. Mykenologischen Colloquiums* (A. Heubeck - G. Neumann, eds.), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1983, 287-310.
48. Morpugo-Davies 1992 = A. Morpugo-Davies, „Mycenaean, Arcadian, Cyprian and some questions of method in dialectology“, *Mykenäika* (Suppl. XXV to Bulletin de correspondance hellénique), J.P. Olivier (ed.), Athens - Paris: Ecole française d'Athènes, 1992., 415-432.
49. Nosch 2004 = M.-L. B. Noth, „More thoughts on the Mycenaean *ta-ra-si-ja* System“, u Massimo Perna, *Fiscality in Mycenaean and Near Eastern Archives, Proceedings of th Conference held at Soprintendenza Archivistica per la Campania, Naples, 21-23, October 2004*, Paris: De Boccard, 2004, 161-182.
50. Palaima 1980 = Thomas G. Palaima, „Observations on Pylian Epigraphy“, *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici (SMEA)*, XXI, 1980, 193-204.
51. Palaima 1988 = Thomas G. Palaima, *The Scribes of Pylos*, Roma: Edizione dell'Ateneo, 1988.
52. Palaima 2004 = Thomas G. Palaima, „Syntax and Content as Tools for Interpreting Mycenaean Texts and Scribal Processes: Un 718, Ta 709 and K(1) 740“ u: T. Kirsch & O. Panagl (eds.) *Analecta homini universali dicata. Arbeiten zur Indogermanistik, Linguistik, Philologie, Politik, Musik und Dichtung: Festschrift für Oswald Panagl zum 65. Geburtstag 1.1*, Stuttgart: Heinz, 2004.
53. Palmer 1992 = Robert Palmer, „Wheat and Barley in Mycenaean society“, *Mykenäika*. 475-497
54. Palmer 2008 = Robert Palmer, „Wheat and Barley in Mycenaean society 15 Years Later“, *Mykenäika*. 621-640
55. Петрушевски 1959 = М. Петрушевски, *Најстарију грчки accusativus cum infinitivo*, ЖА IX 1-2, 1959, 6.
56. Petruševski 1970 = M. Petruševski, *Interprétations de quelques mots du grec mycénien*, Studi Micenei et Egeo-Anatolici, fasc. 12, Roma: Edizioni de ll'Ateneo, 1970, 121-135.
57. Rank 1951 = L. P. Rank, *Etymologiseering en Verwante Verschijnselen bij Homerus*, Assen: Van Gorcum 1951.
58. Rix 1992 = Helmut Rix, *Historische Grammatik des Griechischen. Laut- und Formenlehre*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1992.

59. Ruijgh 1957 = C. J. Ruijgh, *L'élément achéen dans la langue épique*, Assen: Van Gorcum, 1957.
60. Ruiperez 1968 = Martin s. Ruiperez, „Some remarks on the Mycenaean verbal ending -τοί“, *Minos: revista de filologia egea*, IX, fasc.1, 1968, 156-160.
61. Schwyzer I = Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik I*, München, 1939.
62. Schwyzer II = Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik II*, München, 1950.
63. Schwyzer 1960 = Eduard Schwyzer, *Dialectorum Graecorum exempla epigraphica potiora*, Hildesheim G. Olms, 1960.
Accessed 8 May 2021. <https://archive.org/details/dialectorumgraec0000schw/page/n13/mode/2up>
64. Shelmerdine 2006 : Shelmerdine C. W., „Mycenaean Palatial Administration“, *Ancient Greece: From the Mycenaean Palaces to the Age of Homer* [ed.] Deger-Jalkotzy S. - Lemos I. S., Edinburgh Leventis Studies 3, Edinburgh University press, 2006., pp. 73-86.
65. Shelmerdine 2008 = C. W. Shelmerdine, „Mycenaean society“, (Duhoux - A. Morpugo-Davies eds.) *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World, Volume 1*, Bibliothèque Des Cahiers de L'Institut de Linguistique de Louvain, 2008.
66. Sihler 1995 = Andrew Sihler, *A New Comparative Grammar of Greek and Latin*, New York-Oxford: Oxford University Press, 1995.
67. Smyth 1920 = H. W. Smyth 1920, *Greek Grammar for Colleges*, Boston, New York [etc.]: American Book Company, 1920.
68. Steele 2013a = P. M. Steele (ed.), *Syllabic writing on Cyprus and its Context*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
69. Steele 2013b = P. M. Steele, *A Linguistic history of Ancient Cyprus: the non-Greek Languages, and their Relations to Greek, c. 1600-300 B.C.*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
70. Steele 2017 = P. M. Steele, „Introduction: The Aegean writing systems“, P. M. Steele (ed.) *Understanding Relations Between Scripts: The Aegean Writing Systems*, Oxford ' Philadelphia: Oxbow Books, 2017, 1-6.
71. Steele 2018 = P. M. Steele, *Writing and Society in Ancient Cyprus*: Cambridge University Press, 2018.
72. Steele 2020 = P. M. Steele, „The Development of Greek alphabets: Fluctuations and standardisations“, P. J. Boyes - P. M. Steele (eds.) *Understanding Relations Between Scripts II: Early alphabets*, Oxford - Philadelphia: Oxbow Books, 2020, 125-150.

73. Šmit 2005 = R. Schmitt, *Uvod u grčke dijalekte* (prev. Sandra Šćepanović), Novi Sad: Budućnost, 2005.
74. Waanders 2006 = F. M. J. Waanders, „The syntax and co-occurrence of case functions in Mycenaean texts“, *Colloquium Romanum: atti del XII Colloquio internazionale di micenologia*, Roma, 2006, 195-806.
75. Waanders 2008 = F. M. J. Waanders, *An analytic study of Mycenaean Compounds*, Pisa - Roma: Fabrizio Sera Editore, 2008.
76. Woodard 1997 = R. D. Woodard, *Greek Writing from Knossos to Homer. A linguistic Interpretation of the Origin of the Greek Alphabet and the Continuity of Ancient Greek Literacy*, New York - Oxford, Oxford University Press, 1997.
77. Wyatt 1970 = W. F. Wyatt Jr., „The Prehistory of the Greek Dialects“, *Transactions of the American Philological Association*, 101, 1970, 557-632.